KIRKLARELİ VİLÂYETİNİ

VİLÂYETİNİ TARİH, COĞRAFYA KÜLTÜR VE ESKİ ESERLERİ *Yönünden tetkik*

2 inci Cilt

YAZANI
YEŞİLYURT SAHİBİ
A. RIZA DURSUNKAYA

1947

Yeşilyurt Basımevi — Kırklareli

Bilkent University
Library

Vilâyetin Kültür ve Eğitim işleri

Kültür ve Eğitim işleri en mühim ve Ulusal bir davayı teşkil ettiği için en çok onun üzerinde duracağız ve Kültür, Eğitim işini [Dünkü Mektep = Bugünkü Okul] [Türk-ocaklarından · Halkevleri] ne konuları üzerinde tetkik edeceğiz.

İlimizde Kültür ve Eğitim hareketleri 1908 inkilabından sonra başlamış, Cumhuriyet devri buna layık olduğu bütün önemi vererek Kültür ve Eğitim sahasında İlimiz diğer emsali İller arasında mühim bir mevki kazanmıştır.

Meşrutiyetten evvel maaritimiz

Meşrutiyetten evvel mekteplerimiz şu vaziyette idi.

Edirne iki senelik [Darül—Muallim] inin yetiştirdiği ekserisi sarıklı me'zunlar; bilhassa o vakit merkezlerle emlâk-i şahane köyü olan yerlere muallim olarak gönderilmişlerdi.

Bu gençler Metodsuz, programsız bir tedris usulünü [usul ücedida] denilen şekle ulaştıran unsurlardı. O vakit; emlâki şahane köylerinde birer, ikişer öğretmen bulunuyor ve bunların sayısı her kazada üçü, beşi geçmiyordu.

Diğer köy mektepleri ya yok idi veya olanı da köy imamlarının elinde idi. Ve [eski usul] denilen berbad bir sistem içinde ve pek iptidaî bir şekilde tedrisat devam ediyordu ki; bu gibi mektepler ekseriyeti teşkil ediyordu.

Yeni nesil, bu şatafatlı Emlak-i şahane, Hazinei hassa tabiri altındaki köylerin ne demek olduğunu bilmezler Onun için biraz izah edeceğiz.

Sultanlar devrinin Maliye dairesinden başka birde Emlâki şahane idaresi vardı ki; bu idareye bağlı köylerin geliri o idare tarafından tahsil olunur, Mekteplerine, Camilerine o da ire sarfederdi.

Bu köyler bilhassa İlimizin en kalabalık, münbit ve mahsul verici köylerini teşkil ediyordu.

Hazinei hassa veya Emlak-i- şahane denilen idareye akıp giden bu paralara karşılık sarayın yaptığı iş; köy camilerine bitiştirilen birer odalı mekteble 2-3 yüz kuruş maaşlı muallimlerden ibaretti.

Meşrutiyetin ilanından sonra 1325 senesinde — merhum Emrullah efendinin Tûba ağası nazariyesine rağmen İlk okullara ehemmiyet verilmeğe başlanmış, bu arada "İlk tedrisat Müfettişlikleri„ ve mühim kazalarda "Seyyar muallimlikleri„ ihdas olunmuştu.

Bu müfettiş ve seyyar muallimler senenin 300 günü köylerdeki mektepleri teftişle mecbur tutuldular. Bunlar mektepli, mektepsiz, öğretmenli, öğretmensiz Türk Rum, Bulgar bütün köylerin durumlarını tetkik ve raporla bildirmekle de mükelleftiler.

***

Edirne Vâlisi Hacı Âdil bey merhum; her işten ziyade maarif işlerine ehemmiyet veriyor, bugün hepsi Devlet idaresinin yüksek mevkilerinde bulunan [1] o günün Nahiye müdürleri, Kaymakam ve Mutasarrıfları [Hacı ba-

[1] Faik Öztrak, Ali Seyfi Tülümen, Ali Galip, Hilmi Ergene, İmadettin (merhum), Tevfik Gür, Hariciyeci Agah, Cevad, Şefik Bicioğlu, Emekli Vali Saadettin, Sabri Çıtak ve daha bir çok devlet adamlarımız

ne] nın [1] tevecciihünü [illegible] yapacakları yeni mektepler e, onardıkları mektep binalarile kazanıyorlardı Çataladan Mesta Karasuyuna kadar Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Gebolu, Dedeağaç, Gümülcüne sancaklarını havi olan koca Edirne Viliyetinde baştan başa bir okuma seferberliği başlamıştı.

Mektep binaları plân dairesinde ve temamen halkın beden ve para yardımı ile yapılıyordu.

Bu faaliyet Balkan harbine kadar böylece devametti.

Gene o devirde Türk mekteplerinden gayri okullar, ıdeta mensup bulundukları Milletin birer sefarethanesi halini almışlardı,

O derecedeki; tedrisat Müfettişleri bu mekteplerde eftiş vazifelerini hakkile ifada bir çok zorluklara uğruyor ardı

Meşrutiyet maarifi bu sahte imtiyazları, bu kapitülasyon eskiilerini asla tanımadı.

Tedrisat müfettişleri merkezden aldıkları emir mucibince teredlütsüz her mektepte teftişlerini yapıyor, görlüklerini mercilerine raporla bildiriyorlardı.

O sıralarda ortaya çıkan bir, iki vak'a Hükümetin likkat nazarını temamen Rum ve Bulgar mektepleri üzerine çekmişti.

Bunlardan birisi; Midye Rum mekteplerinde "Yorgi Averof„ kıraat kitablarının yakalanması ; diğeri de Kumbeyli köyünün [şimdiki Pınarkisarına bağlı İslâmbeyli]

[1] Merhum Trakyanın [Hacı babası] idi. Nahiye müdüründen Mutasarrıfına, köylüsünden şehirlisine kadar herkes ona [Hacı baba] demekten zevk duyarlardı Her sahada muvaffak olmuş zimkâr, kudretli Vâlilerimizdendi.

Bulgar mektebinde bütün Trakyayı Bulgaristan olarak gösteren Hartaların müfettiş tarafından müsaderesi idi:

Birincisi ile Rum çocuklarına — Osmanlı tebeasından oldukları halde — Yunan bahriyesine koca bir zırhlı hediye eden Elen Vatan perverliği propagandası yapılıyor, diğerlerile de Çatalcaya kadar uzanan toprakların Bulgar Vatanı olduğu propagandasiyle daha ufak yaşta Bulgar çocukları zehirleniyordu. Müsadere vak'ası İstanbul Rum patrikhanesini derhâl harekete getiriyor.

"Hürriyeti mezâhibe tecavüz, ekalliyetler hakkına ve mekteplerine farman - ı - Hümayunlarla bahşedilen müsadelere taarruz edildiği yavgaraları yükseliyordu.

Fakat çok salahiyetli ve çok mütecellit ve değerli bir Vâli olan Hacı Âdil bey bütün bu şikâyetleri önlüyor Müfettişin vazifesini yaptığını ve Devlet kanunlarının verdiği hakkı kullandığını ve Osmanlı Vatandaşı olan Rum ve Bulgar unsurunun kötü emellere matuf hareketlerinin katiyen müsamaha götürmez bir hal olduğunu bildiriyordu.

***

Musevi mektebi ise ayrı bir alemdi.

Kırklarelinin o günkü yahudi Vatandaşları sanki Fransadan pasaportla gelmişler de toprağımızda iğreti oturuyorlarmış gibi, veya her hangi bir Fransız toprağında yaşıyan Fransız Vatandaşları gibi idiler.

En eski ve tarihî dilleri olan İbraniceden sarfınazar; Beş yüz yıl evvel Ispanyadan getirmiş oldukları dil ve Kültürleri de sönmeğe başlamış, yerini Fransızcaya bırakmıştı.

Müdür ve öğretmenlerinden bir kısmı Paristen tayin ediliyor, proğramlarında Türkçeye az yer veriliyordu.

Müfettişler Mektaplerine uğradığı vakit adeta Hürriyetlerine tecavüz edilmiş kadar kızıyorlar, garip ve manalı tavırlar alıyorlardı,

Bunların hepsi yolusa girmişti amma araya Balkan harbi de karişmişti.

Ahtapolu da Yunan bandırası çeken Rumlar Bulgaristanda kalmış ve onlara yaşamak hakkı bile verilmiyerek darma dağınık edilmişlerdi.

*
* *

Kültür kısmımızda bunlardan bahsetmemiz; bir kaç yüzyıldanberi Türkün gayri unsurlar arasında yerleşmiş bir zihniyeti koparıp atmak için Meşrutiyet devrinde başlayan hareket ve hamlelerı kısaca hikâye etmek ve o vakitler bu Mekteplerin birer Mektepten ziyade Türklük aleyhinde kurulmuş nasıl korkunç birer müessese olduğunu tebarüz ettirmektir,

Rum öğretmenleri yüksek maaşla, iyi tahsil görmüş, irfan seviyeleri yüksek, Komiteci adamlara verilmişti.

Bulgarlara geliace: daha 3—5 sene evveline kadar 5—6 talebesi bulunan Kırklareli Bulgar okulunda 3 muvazzaf öğretmen bulunduruyorlar ve 10 hane Bulgar için iki Papas istihdam ediyorlardı.

Bunların maaşları her ay Edirne Bulgar Konsolosluğundan ödeniyordu.

Balkan harbinden sonra Makedonya ve batı Trakyadan hicret eden öğretmenlerin güzideleri seçilerek İlimizde vazife verildi, bir taraftanda muallim mekteplerinin yetiştirdiği gençler iş başına geçtiler, Kaza merkezlerindeki okul adedi arttırıldı mühim köylerimize öğretmenler gönderildi.

Birinci dünya savaşında Eğitim müesseselerimiz pek

o kadar sarsılmadı ve bu mesaî Yunan işgaline kadar devam etti.

Yurdumuzun Yunanlılardan geri aldığı tarih olan 10. Kasım. 1338 den 1340 Martına kadar Edirneye bağlı sancak halinde idare edildiğimiz müddetçe Edirne Maarif Müdürünün sancaklar aleyhine Edirnede kurmak istediği Eğitim sistemi taşraları hakkile rencidi ediyordu.

Taşra tahsisatlarile Edirne merkezinde okullar açılıyor, öğretmenler istihdam olunuyordu.

Sancak dahilindeki öğretmen maaşları intizamsız veriliyor, tayinler yapılmıyor ve Mekteplar kapalı bırakılıyordu

Bu durum Tekirdağ, Gelibolu sancaklarında da böyle idi Gelibolude 4 ay Maaş almamış muallimler derdini anlatacak merci bulamıyorlardı.

Bu hal çok devam etmedi bu sancaklar 1340 yılında Vilâyet haline gelerek Edirneden ayrıldılar ve kendi bütcelerini kendileri yaparak okullarını kurdular. İlimiz ilk öğretiminin bu kuruluşunda gösterilen itina; Bugüne kadar titizlikle muhafaza edildiği için hiç bir Eğitim işimiz aksamadı. İlimiz maarifinin gösterdiği gelişmeleri rakamlarla tesbit etmek daha hakikî ve daha maksada uygun olacaktır.

Cumhuriyet devrinde Millî Eğitimimiz:

Son yıllarda Millî eğitime verilen önem ve değeri ifade ettiği için 1946 yılı bütçe müzakeresi sırasında Millî eğitim Bakanının verdiği şu rakkamları da alıyoruz.

(1923 yılında bütçe hey'eti umumiyesi 173 milyon 754000 lira olup bundan Millî eğitime ayrılan para 3 mil

yon. yüzde nispeti 2,2 ve 1933 bütçe hey'eti umumiyesi 182 milyon, M. Eğitime ayrılan 10 milyon 3600 lira, nispeti yüzde 5,68, 1946 yılında bütçe umumî yekûnu 990 milyon lira M. Eğitime ayrılan 103 milyon, nispeti yüzde 10,4 tür.

İlk öğretim işi üzerinde de:

"1940 yılında İlk öğretim işini bir proğrama bağlıyan kanun çıkmazdan önce 9570 İlk okulunda 18,345 öğretmen ve 900 bin öğrenci vardı. 6 yıl içinde okulların sayısı 14984 adedine, öğretmenlerinki 26,288, öğrencile 1,358,000 e yükselmiştir.

1928 - 1929 ders yılından 1938 - 1945 ders yılına kadar geçen 10 yıl içinde 262,000 İlk okul mezunu vermişiz. 1939 — 1940 ders yılından 1944 — 1945 ders yılına kadar 478,000 mezun vermiş bulunuyoruz. Hemen misli.

Şimdi içinde bulunduğumuz ders yılında 1609 k 1853 öğretmen verdik.

Köylerde 875 yeni okul yapılmıştır. Tadil ve ilaveli okul haline getirilen binalar 851 dir. Tutarları 1786 Ayrıca 741 işlek, 993 müstakil öğretmen evi yapılmış demiştir.

Türkiye çapında olan bu rakamları ve malumatı dikten sonra İlimiz itibarile Millî Eğitim durumunu şöyle hulasa ve arzediyoruz.

Eski eğitim hayatımızla bugünkü durumumuz hakkı her kazanın eğitim ve kültür kısmında bilgi vereceğin için burada toplu malumatla iktifa ediyoruz.

İlimizde Millî Eğitimin inkişaf safhaları

İlimizde gerek Özel idarece verilen tahsisat gerek okullar adedile öğrenci ve öğretmen sayısını gösteren 9 yıllık istatistiki malumatı aşağıda bildiriyoruz.

Bundan anlaşılacağı üzere Enstitü me'zunu öğretmen alındıkça Eğitmenli okulların sayısı azalmakta ve en son yılda 105 İlk, 80 Eğitmenli olmak üzere 185 okulda 404 öğretmen Eğitmen ve Enstitü mezunu bulunmaktadır.

Verilen Tahsisat Lira	Okul sayısı İlk.	Eğitmenli	Öğrenci Sayı	Öğretmen Öğ.	Eğit.		Ders yılı
163,007	92	151	15821	189	125		1938—39
160,912	75	122	15370	187	124		1939—40
183,378	75	127	15575	187	139		1940—41
203,770	75	122	12401	190	?		1941—42
223,068	75	112	14480	187	116		1942—43
229,302	75	107	15980	189	121		1943—44
284,881	92	88	18526	189	120	78	enstitü 944—945
191,178(7ayrık	99	84	20938	189	120	91	enstitü 945—946
222,712	105	80	22476	189	125	90	enstitü 946—947

1947 yıl bütçesinde Millî eğitim için Vilâyet umumî meclisi 344005 lira ödenek koymuş ve il bütçesinin takriben yüzde 47 si bu uğura tahsis edilmiştir.

Bu tahsisattan başka yukarıda adı geçen yıllar içinde muntazam tahsisat olarak ayrıca 100 bin lira kadar Millî eğitime verilmiştir.

İlimizde mecburi okuma çağındaki çocukları okutmak

için 3 tip okul mevcuttur.

1 — Öğretmenler tarafından idare edilen okullar (bunlar özel idareden maaş alırlar)

2 — Köy Enstitüsü mezunlarının idare ettiği köy okulları.. (Devlet bütçesinden maaş alırlar)

3 — Eğitmenler tarafından idare edilen köy okulları (Aylık ücretlerini il bütçesine yapılan yardım ödeneğinden alırlar)

1 ve 2 rakamile işaret ettiğimiz okullar tahsil derecelerı Beş sınıflı olup Orta okula menşe olabilecek bilgiyi vermektedirler.

Eğitmenli Okullar ise Askerliğini başarı ile bitirmiş olanlardan seçilerek köy enstitülerinde mumyyen kura devrini ikmalden sonra okutmağa ehliyet kazanan gençler olup bu okullarda her sene yalnız bir sınıfı okutmak suretile ilk okulların ilk devrelerine muadil bilgi verirler.

****

Kırklarelinin eski kültür hayatına bir bakış:

Okullarımızın kuruluş tarihleri ile gördükleri hizmetlere ve bu okullardan yetişmiş olupta bu gün hayata gözlerini kapamış ve sağ olanlara dair malumatıda ekleyerek yazılarımıza devam edeceğiz ve gözlerimizi birkaç yüz sene evvelki maarifimize çevirerek aradaki farkı tabarüz ettirmeğe çalışacağız.

Bir kere tarihen malum olan bir hakikattır ki Osmanlı Türklerinin fethettikleri her memlekette dinî mabetler kurmuşlar ve yanı başına da o zamanın biricik ilim ve bilgi müessesesi olan medreseleri kurmuşlar.

Geliboludan başlayıp Tuna boylarına kadar uzanan her Türk şehrinde bu eserlere tesadüf mümkündür.

Şehrimizde de bundan 366 yıl önce (Hicrî 1000 tarihinde) Kubad Paşa tarafından Hıdır Bey camiişerifi avlusunda bir medrese yapılmış (1) ve ilk tahsil ise o vakitler Sıbyan — Mahalle mektepleri denilen binalarda yapılmakta imiş.

Kırklarelinde bu Sıbyan mekteplerinin sayısı bundan 60—70 yıl önce 3 tane idi. Biri Büyük camiin karşısında şimdi tapu ve kadastro dairesi olan cemaatı islâmiyeye ait binada "Abdülvehhab„ [2] efendi mektebi, diğeri Osman ağa camii yanında "Osman ağa„ mektebi, Üçüncüsüde şimdi belediye itfaiye garajı olan binada "Hacı Seyid Ahmet„ efendi ve sonraları "Balcı Mehmet„ efendi adını alan mekteplerdi. [3]

Kubad paşa medresesinde Dinî ve Arapça dersler, sıbyan mekteplerinde ise kur'anıkerim, Tecvidî karabaş, ilmihal, hesap dersi verilirdi. Türkçe yazı olarak ta senelerce "RABBİ YESSİR„ yazdırılırdı.

O sıralarda mektep hocalarının maaşları yoktu çocuk babaları hallerine göre hocalarının geçinmesine medar olmak üzere haftadan haftaya birer bahşış verilirdi bunun adına "Haftalık„ denirdi.

Bu para 10, 20 ve 40 Parayı nadiren geçerdi. Mektebe yeni başlıyan çocuklar için hallerine göre oldukça merasim yapılırdı.

Çocuğa temiz elbise giydirilir, mektebe getirilir, Mual

[1] Bu medrese 1293 Rus istilâsında kütüphanesinde mevcut 6000 cilt kitabı ile beraber yağma edilmiş ve harap bir halde bırakılmıştı.

[2] Vehhab efendi Kırımlı idi bu mektep sonradan "Hacı Ahmed„ efendi mektebi adını almıştı.

[3] birde 1316 senesinde merhum kınkın ismail tarafından açılmış özel bir şülei maarif mektebi vardı 2 yıl kadar yaşabildi.

lim tarafından «hecaeli çevirme» yolu ile "Rabbi — yesir ile Elif — be„ dan bir kaç satır okutulurdu. Yani hoca okur. Çocuk kelime, kelime tekrar ederdi.

O güne çocuk ailesi tarafından Hocaya bir kat çamaşır, para ikram ve hediye edilir ve birer kılah yakarlı, o zamanlar çifti 10 paraya olan susam simitlerinden mektepte mevcut çocuklara zengin, fakir ayırd etmeden dağıtırdı. Bir çocuk Kuranı Kerimi hatim ettiği vakit hatim duası yapılır ve yine hocaya münasip ikramlar yapılırdı.

Bu «Sıbyan» mektepleri böylece 1293 Rus muharebesinden bir kaç sene sonraya kadar devam etmiştir. 1297 yılında kabul edilen (Rumeli Vilâyatı) kanunu mucibince bu Sıbyan mekteplerinin idaresi; teşekkül eden Cemaati islâmiye ve maarif meclislerine tevdi edilmiş ve Vakıf akar gelirlerinden muallimlerine birer miktar maaş tahsis olunmuştur. [1]

Rüştiye Mektebi

Maarif tarihlerimiz ilk defa olarak Türkiyde RÜŞTİYE Mekteplerinin açılmasını (1254 — 1838) yılında düşünülmüş ve (1264 — 1847 yılında usulücedide üzere arabi, farisi, hesap ve coğrafya okutturulmak üzere İstanbulda mevcut beş RÜŞTİYENİN imtihanı yapıldığını ve (1265—1848) den sonra taşralarda da mekâtibi RÜŞTİYENİN açılmağa başladığını yazmaktadırlar

(Türkiye Maarif tarihi) RÜŞTİYELER hakkında bize şu bilgiyi vermektedir.

[1] Sıbyan mektepleri tanzimattan sonra "İbtidai„ ve daha sonra "İlk mektep ve en sonrada "İlkokul„ adını almıştır.

"O zamanki Sıbyan Mekteplerinden çıkanların yazı yazmağa ve doğrudan doğruya bir Türkçe kitap okumağa kudretleri olmadığı nazarı dikkate alınarak 1254 hicrî tarihinde verilen bir kararla Sıbyan mekteplerinden üstün olmak üzere İstanbulda RÜŞTİYE Mektepleri açılmıştır.

Bu mekteplerde Emsileden başlanarak ve sarftan bina ve maksut ve nahivden avamil okutulması ve tohfe'i Vehbi ve Sarftan ilerledikçe Türkçe inşa, hat, luğat ve 'Ahlâk derslerinin gösterilmesi kararlaştırılmış ve bu suretle bu gün kü ilk mekteplerin temeli atılmıştır.

Bu proğramla asrileşme devrinde Türkçeye doğru bir adım atılmış olduğu görülmektedir.

Zamanın hükümdarı ikinci Mahmut; çocuklar sinni Rüşte gelinceye kabar bu mekteplerde okuyacaklarını, bu yeni mekteplerin adının (RÜŞTİYE) olmasını irade etmiş, bu ad 1923 inkilâbına kadar Türk Maarif teşkilâtında yaşıyarak ancak o tarihten sonra ilk mektebe çevrilmiştir.

O tarihlerde Rüştiyelerin açılışı kuvvede kalmış ve ancak 1262 — 1845 senesinde f iliyat sahasına çıkabilmiştir.„

O zamanlar Rüştiyelerden çıkanlar Darülfununa girebiliyorlardı. Bunun için Sıbyan mekteplerininin son senelerinde okunacak dersler Rüştiyelerin birinci sınıf dersleri olmak üzere tertip ve Darülfununda okunaçak derslerin bazı Mukaddematı dahi Rüştiyenin son senesine ilâve edilmiştir.

*
* *

İlimizde Zükür Rüştiye mektebi (1) 1284 — 1868 yılında ve şehrimiz kaza merkezi bulunduğu sıralarda Talât

[1] O vakit ki tabiri aynen kullanıyoruz. Erkek çocuklara mahsus rüştiye mektebi manasınadır.

Bey (1) dakınd Kaymakamın zamanında Muvazzaf ve maaşlı tek bir muallim kadrosu ile tesis olunmuş ve o zaman "Karacaibrahim — Kapan camii bitişiğinde ki toprak büyük bir derahane ile bir muallim odası Rüştiye mektebi ittihaz olunmuştur.

Bu ilk Rüştiye mektebine ilk defa öğretmen olarak Hoca Sabit efendi (2) Tayin edilmiştir. Bu mektebin birde Bevvap namı verilen hademesi vardı.

O tarihlerde Rüştiyelerde arapçe, sarf ve nahiv, mantık ile tâlimi farisi, İlmihal, Gülüstan, Dürryekta, Risalei ahlâk, Fezlekei tarihi Osamnî, hesap, coğrafya ve haftanın perşenbe günlerinde Kuranıkerim okutulur haftada iki saat ta hükâmet memurlarından iyi yazı yazan bir zat tarafından "Hüsnü Hat„ dersi verilir yazı ve imlâ gösterilirdi.

Diğer dersleri Vehhab Efendi tek başına talebesine okutur, her birini ayrı ayrı dinlerdi Tabii bu devirde ezbercilik hakim ve pek makbüldü.

1868 yılında kurulan bu rüştiye mektebinin ilk mezunları arasında Avukat Rıfat, avukat Şükrü, Arzuhalcı Hadi, Hekimoğlu Rahmi, Saatçı Rıfat hoca, Kadıoğlu Mehmet, Deli Eminin Şerif, Fehim hoca, Belediye Başkâtibi Vehbi, Zaralı Mehmet efendiler gibi belli başlı zatlar vardır. Bunların hepisi beş on sene evvel allahın rahmetine kavuşmuşlardır.

1295 senesinde yani Rusların memleketi fahliyesin-

[1] Bu zat hakkında ayrıca malumat verilmiştir.

[2] Kırklareli meşhurları arasında bu zat hakkkında bilgi verilecektir.

den sonra Rumeli Vilâyetlesinin sureti idaresi için Rauf Paşanın Başkanlığında bir Encümen kurularak kaleme alınan layıha yörürlüğe girdiği vakit Kırklareli de birinci sınıf Mutasarrıflık olmuş ve ilk olarak tayin edilen Gritli Cavit paşa Rus istilâsına kadar mahkemei şeriye dairesi işini gören Emin Ali çelebi hayratından olup [1] Ruslar tarafından Karargâh ittihaz edilen ve tahribe uğrıyan binanın yerine 1297—1881 de yeniden bir bina yaptırılmış ve Kapan camii bitişiğinde Karanlık toprak bir odada çalışan Rüştiye buraya nakledilmiştir bu Rüştiyeye o vakit büyük hoca osman efendi tayin edilmiştir.

"Emin Ali„ çelebi hayratından olup şimdi "Ahmet Mithat„ İlk okulu bunulan binaya nakledildikten sonra bu Rüştiye mektebinden muhtelif tarihlerde çıkanlardan yakın zamana kadar sağ olanlarla hala hayatta bulunan zatlar şunlardır.

Hakimlikten Emekli Mehmed Mazhar [2] Eski Ziraat bank müdürü Kızanlıklıoğlu Ahmed [3] Mahkeme Başkâtipliğinden emekli Tosunoğlu Arif, Şarkî Karahisar Vâliliğinden emekli Hacı Tevfik oğlu Abturrahman. [4]

[1] Bu yüksek hayır sahibi zata ait bilgiyi Ahmed Mithat okulu kısmımızda tafsilatile vereceğiz.

[2] Belediye Başkanı tütüncü Reşit Altay'ın babası.

[3] Merhum Umumî meclis üyesinden Remzî Kızanlıklının babası

[4] Dingil Şevketin dayısı; Pehlivanköy nahiye müdürü Muhiddin ve öğretmen Tevfik Abturrahman, Pancar müfettişi Vehpı ve Selâhattinin veHalid'in babası.

Eşraftan Rauf beyoğlu Hilmi [1] Mahkeme üyeliğine em. Eski evlenme memuru Osman [2] Naifa Başkâtipliğ den Emekli Hâlil [3] Müftü M Bahaddin, Emekli S tuz inhisar me'muru Bekir, eski eytam Müdürü Ağâh Emekli Düyün umumiye memuru Hilmi, öğretmenlikten mekli Halil hoca [5] Ali bey oğlu Hüseyin, İbrahim oğlu Gözlüklü Mustafa [6] Sandık emini Emin, Kâğ Mehmet, hacı Mestanın Ahmet, dava vekili Sıvık Ali, eytam müdürlerinden yetim Ahmet. Mahkeme başkâtiğinden emekli Ateş Mehmet vesaire...

Bir müddet sonra rüştiye ders proğramlarında bir h tedilât yapılmış ve umumî tarih, hendese, usûl deft Türkçe sarf ve nahiv, nu nu sei inşa ve Fransızça gibi d lerde ilâve edilmiş ve merhum Bilâi efendi muallimi tayin olunduğu gibi eski mebusumuz emekli general hanettin Denker'in babası ve Kırklareli ayanından beyin damadı yüzbaşı Hilmi bey riyaziye, avukat karam Melenyon adında ki bir Rum da Fransızça öğretmenliğ tayin olunmuşlardır.

1307 — 1891 senesinde Kırklareli Maarif Me Avukat Şükrü efendinin Başkanlığında Avukat Rifat

[1] Ziraatçı Rauf, öğretmen Maruf, Zahireci Kenanın ba

[2] Öğretmen Behçet, diş doktoru Halit ve ormancı tın babası

[3] Dr Can'ın kayın pederi, öğretmen Bayan Bedriye babası

[4] Sabit Özkanın babası

[5] Eski Edirne muallim mektebi müdür muavini

[6] Emekli nahiye müdürü Aibidin Konuralpın kayın p

Yanko, Yorgi, Arğir, Dimitri Zunara efendilerden mürekkepti. Ve bu yıl içinde Rüştiye mektebinde Başmuallim Osman, ikinci muallim Mustafa, Hüsnü hat muallimi Nazif hoca, Fransızça muallimi Brokso efendilerdi ve Rüştiyenin o zaman 63 talebesi vardı.

"Rüştiye„ tedrisatı Ahmed Mitat okulunda 1892 yılına kadar 11 yıl devam ettikten sonra beş senelik idadî haline girmiş ve ilk Müdürlüğe Filibeli Ali Fehmi bey tayin olunmuştur. [1]

Ali Fehminin az bir zaman sonra ayrılması üzerine yerine Tekirdağlı Osman efendi ve ondan sonra Eski Rüştiye başmuallimi hoca Osman efendi tayin olunmuş [2] ve ölüm tarihi olan 1324 — 1908 yılına kadar burada vazife görmüştür.'

İdadî mektebi (1326 — 1910) yılına kadar bu binada faaliyette bulundu. 1910 da Maarif nazırı ve Kırklareli Mebusu olan Emrullah efendi merhum tarafından Arif Paşa köşkü (şimdiki Ziya Gökalp ilk okulu) satın alınarak Mektep oraya nakledilmiştir.

Bu suretle boşalan A. Mitat okulu binası Kız İptidaî,, ve Rüşti mektebi ittihaz edilmiştir.

***

İdadî tahsili; biri Balkan harbinde, diğeri Yunan işgalinde olmak üzere iki defa sekteye uğramış, bir de Yunanlılardan şehir geri alındıktan sonra — Normal vaziyet avdet eemediği için — Talebe azlığı vesile edilerek Edirne

(1) Ali Fehmi sonraları Bulgaristanda (Tuna) gazetesini çıkaran İzattır.

(2) Bu muhterem hocamız hakkında ayrıca bilgi vereceğiz.

maarif müdürünün bir raporu ile kapanmıştır.

1928 Tarihinde Kırklareline ziyaret eden genç ve inkilâpçı Maarif Vekilimiz Mustafa Necati merhum, halkımızın Eğitim iştiyak ve arzusunu görerek yeniden açılmasına müsade etmiştir.

50 — 60 yıllık tarih içinde Kırklareli okullarından feyz almış zatlar arasında Milletvekilimiz Emekli Korgeneral Kemâl Doğan, Dr. Mazhar Osman, Milletvekilimiz ve Çocuk Esirgeme Genel merkezi Başkanı Dr. Fuat Umay, Muhasebeci Zahit, Emekli Kurmay Naim Cevat, Karahafızın Ali Tevfik merhum, General Şakir Göleş, Topçu Generali Emin merhumlarla yargıtay üyesi Alaeddin Veteriner M. Nureddin Veral gibi şahsiyetlerden başka bugün Memleketin İktisadî, İctimaî, Beledî ve Sosyal işlerinde yer almış bir çok münevverler vardır.

İdadî muallimlerinden şöhret bulanlar arasında ise, Koca Hoca Osman, şair Rüştü bey, Cezmi hoca, Kurmay Yüzbaşısı Cemal bey [Cemal Paşa merhum], İstanbul Liseleri Riyaziye öğretmeni Nuri Bayramıçlı, Şehit yarbay Hakkı ve Türkçe öğretmeni Mehmedali beyler vardır.

Bu arada Arapça öğretmeni Mustafa, Bilâl, Hüsnühat öğretmeni Nazif hocaların çok sürmüş mesai ve gayretleri vardır.

Kırklareli merkez eğitim durumu:

Kırklareli merkezinde halen bir Orta okul, bir Orta Sanat okulu, bir Akşam Kız Sanat okulu ile beş tane ilk okul vardır. Gerek Orta okulda, gerek İlk okullarda derslıaneler öğrenci mevcudunu almadıklarından ayrıca şubeler açılmıştır. Ve yine mevcut okul binaları okuma mecburiyeti çağındaki öğrencilere kâfi gelmediğinden ayrıca

İstasyon bölgesinde 10 derslıaneli bir ilkokul binasının yapılmasına başlanmıştır.

"Orta Okul„

Kırklareli Orta okulundan bahsederken aşağı, yukarı 80 yıllık bir geçmişe gözümüzü atmak icabeder. Çünkü, bugünkü Orta okul, dünkü (RÜŞTİYE) lerin geçirdiği istihalelerin mütekâmil bir şeklidir.

Maarif tarihlerimiz; ilk zamanlarda açılan Medreselerle orada okutulan derslerin o devrin ilmî mahiyetini taşıyan büyük ihtiyaçlarını karşılamakta olduklarını yazmakta müttefiktirler. Hakikat da budur. Ancak aradan yıllar geçtikce eski Medreselerin durum ve proğramlarını değiştirmek, yeni ihtiyaçlara göre ayarlamak bir zaruret halini almıştı.

Fakat buna cesaret etmek, bunu başarmak ta hayli mühim bir iş idi.

1864 te Maarif nazırı Kemâl efendinin Rüştiyeleri açmak istemesi, Medreselerin zamanla skolastik ve tamamen Mistik durumları karşısına bu yeni okulları çıkarmak, onların günden güne proğramlarını genişletmek, günün ihtiyaçlarına cevap verecek hale getirmek için olduğunu kabul du umundayız.

Zaman geldi ki; Rüştiyeler de bu ihtiyacı karşılayamaz oldu. Bir taraftan Medreselere dokunmamakla beraber bir taraftanda Rüstiyelere İdadî sınıfları eklenerek proğramlarını genişlettiler, bu suretle Rüştiyeler yerlerini 5 sınıflı İdadilere, İdadiler de bugünkü Ortaokullara terkettiler.

Medreselere gelince Cumhuriyet devrinin kudretli elile yerini tamamen asrın ve zamanın istediği okullara ter-

kederek bir kanunla tarihe mal olup gittiler.

*
* *

Yukarda arzetmiştik .Kırklarelinde Rüştiye mektebi (Kapan — Karaca İbrahim camii) nin yanı başındaki ders hanede açılmış, Rus harbine kadar bir muallimle idare edilmiş tir. 1295 de şimdi Ahmed Mithad okulu olan binanın yeri ne Cavit paşa tarafından Rüştiye olarak yapılan binaya 1308— 1892 yılında İdadi kısmı ilâve edilmiş 1326 — 1911 senesine kadar 19 yıl idadi tedrisatı burada devam etmiş tir.

Meşrutiyet ilanından sonra şimdiki Ahmed Mithat okulonda bulunan İdadi mektebi mevcut talebeyi alamaz bir hale gelmiş, ve o zamanın müfredat programına göre 3 devreli ve 6 sınıflı ilk okullar kurulmuş olmasına ve Merkezde bilhassa kızlar için okul ihtiyacı baş göstermiş olmasına binaen idadi mektebi için ayrı bir bina aramak mecburiyetinde kalınmıştı. O sıra Maarif Nazırı bulunan Emrullah efendi merhum, aynı zamanda Mebusumuz bulunuyordu. Kendisinden bu cihet temenni edilmişti. Yeni bir idadi binasının yaptırılması hem zamana hem de fazla tahsisata ihtiyaç göstereceği göz önüne alınarak şimdi [Ziya Gökalp] adını alan ve Kırklarelinin kuzey batısında Bademlik mevkiindeki (Paşa Köşkü) [1] 500 altın liraya Pandrof adında bir Bulgardan satın alınarak İdadi mektebi ittihaz edilmiştir.

(1) Bu bina nedenya "Paşa köşkü„ denildiğini ve ayrıca taşıdığı tarihi hususiyeti (Ziya Gökalp) okulu kısmımızda tafsilatile bildireceğiz.

Bu bina Yunan işgaline kadar idadi olarak kullanılmış ve şehir Yunanlılardan alındıktan ve bir müddet yine burada tedrisat yapıldıktan sonra (Paşa Köşkü) nün mevcud talebeye kâfi gelmediği görülünce yayladaki Rumlardan metruk büyük binaya nakledilmiş ve Paşa köşkü de (Ziya Gökalp) İlk okuluna verilmiştir.

Orta okul binası kepek yaylâsında, şehrin en yüksek bir yerinde kurulmuş 3 katlı bir binadır.

Bodrum katında : Kızlar ve Erkekler için ayrı Vestiyeler, Resim, İş atölyeleri, öğrenci Kooperatifi, Kitaplık, Depolar ve Helâlar;

2 nci katta : 3 sınıf, Fizik—Kimya Lâboratuvarı 4 idare odası 1 salon.

Üst Katta : Mükemmel bir sahnesi olan büyük salon ve bir dersane vardır.

Sahne Portatif tertibatla iki sınıf haline konulmuştur. İcabında sahne haline getirilerek iki taraflı fayda temin edilmektedir.

Okulun 15 öğretmeni bir kâtip ve Hesap memuru 4 hademesi vardır.

***

İnsanlar gibi bazı Müessese ve binaların da acı, tatlı mukadderatları vardır.

Yaylâda kurulan bu bina okuldan ziyade "Etniki Eterya„ Cemiyetinin bir merkezi idi. Zaten tesisi zamanında da türlü düşüncelerle ve bilhassa siyasi propaganda yönünden şehrin en hâkim yerine kurulması cihetine gidilmiş, öğrenci

ciliklerine de Kültür ve Komitecilik gibi iki vasfı bir arada toplayan gençler tayin edilmişti.

Birinci dünya savaşı bitmiş, acı bir mütareke ile üzgün ve perişan bir duruma düşmüştük. Yıllardanberi (Megaloidea) peşinde koşan Rum muallimlerile talebesine gün doğmuştu.

Artık emellerine ve Megalo idealerine kavuşmuşlardı. Yunan kıt'aları Hadım köyüne kadar hat boyunca yayılmış; haftanın her cumartesi günü Alpulludan gelen genç subaylar bu mekteplerin öğretmen ve öğrencileri tarafından şehrin dışında çiçeklerle, çelenklerle, tezahuratla karşılanarak bu mektepte misafir ediliyorlar, şereflerine balolar veriliyordu.

Adeta çıldırmış ve kudurmuşlardı bunlar...

Okul; bilgi müessesesiliğinden çıkmış, bir komiteci yatağına dönmüştü. Orada Yunan subayları şerefine verilen baloda bu mektebin iç kısmı baştan başa Yunan bayraklarile donatılmış, "ZİTO„ sesleri gecenin sükûnu içinde tâ aşağı mahallelere kadar yayılıyordu.

Bu azgınlık, Yunan işgali devam ettiği müddetçe sürmüş ve nihayet 10 Kasım 1338 — 1922 günü Kırklareli ufkunda doğan kurtuluş güneşi bizi de, bu mektebi de mubarek sancağımıza kavuşturmuştur.

***

Bu gün bu bina yani Türkiyenin yarısını teşkil edecek kız, erkek yavrularımızı yetiştirmektedir.

Ayrı bir bölümünüzde yüz yıllarca beraber yaşadığımız, mesut ve müreffeh ettiğimiz yurtdaş Rumlarını on karanlık günlerimizde yaptıkları ihanetlere tekrar döneceğiz.

Burada sevgili orta okul yavrularına ve gençliğimize uğradığımız fena kasıtlardan ufak bir misal vermek için tarihin o acı günlerine ait kısa bilgiyi vermiş oluyoruz.

Orta okulumuz; 1946 yılında bir öğrenci yurduna kavuşmuştur. Okul Müdürü İbrahim Ertem terbiyecilik, sağlık ve ahlâk bakımından mahzurlu gördüğü bir nokta üzerinde daha geldiği gündenberi durmuş ve İlçelerden, köylerden gelip şunun, bunun evinde barınan öğrencilerin mazbut bir kontrol, temiz bir yatak, iyi bir yiyecek temin edebilmesini hedef bilmiştir.

Bu idealini ve düşüncesini zamanı gelince "Orta Okul öğrenci yurdunu kurma ve yaşatma derneği„ adlı bir cemiyetle ortaya atmış ve şahsî teşebbüsü ile okul bitişiğindeki binada bir yurd kurarak 20 köylü çocuğunu barındırmıştır.

Bu gün üniversitelerde okuyan çocuklarımızla liselerdeki çocuklarımızı okutmak ortaokulumuz sayesinde mümkün olmuş, bunların dışında yüzlerce ortaokul genci hayata atılmışlardır.

Orta okulumuz kuruluşundan bu güne kadar 262 kız ve 542 erkek olmak üzere ceman 804 mezun vermiştir.

Millî Eğitimin bundan yukarı derecelerine muhakkak ki ihtiyaç göstereceğimiz günler yakındır. Şimdiden Lise ihtiyacı kendini bütün zaruretile göstermiştir.

Orta okulu bitirip de üst okullara fakirliğinden veya ailesinin durumundan ötürü gidemeyen gençlerimizin sayıları arttıkça lise davasının önemi de artmaktadır. MÜNEV-

VER VE AYDIN YURTDAŞ İSTEYEN CUMHURİYET DEVRİ BU DAVAYI DA ELE ALMIŞ, BU ZARURETİ DE ŞÜPHESİZ Kİ KARŞILIYACAKTIR...

***

Bu gün Orta okulumuzun öğretim kay'etini şu zatlar teşkil etmektedir.

Müdür ve Türkçe öğretmeni		İbrahim Ertem
Md. Yar. ve Beden eğitimi öğ.		Hilmi Engürler
Türkçe öğretmeni		Nedret Günver
Tarih, coğrafya	"	Fettah Toptay
Matematik	"	Mergube Alınışık
"	"	Ali Turgut
Tabiiye	"	Abdullah Ergenekon
"	"	Sabahat Üçüt
"	"	Sekavet Erce
Fransızca Y.	"	Şükran Mekimoğlu
Resim	"	Şerif Baykurt
Müzik	"	Selâhattin Yüzcoy
Biçki, dikiş	"	Müzehher Erbay

***

Orta okulumuz kurulalı beri bu bilgi müessesemizin başında bulunan arkadaşların adlarını burada anmayı bir kadirşinaslık bilirim.

Şevket, M. Hâdi Cete, Ekrem Gürsel, Hasan Sırrı Okunşar, Bekir Kıraç, İbrahim Ertem.

Bu arkadaşlar orta okul müdürlüğünde ilimiz kültürüne hizmet etmiş kimselerdir.

***

Merkez İlk Okullarımız

Meşrutiyet ilânından sonra kültür ve eğitim hayatında ilimiz hayli adımlar atmış ve canlılık göstermiş olmakla beraber araya balkan harbinin, birinci cihan harbile yunan işgalinin girmesinden dolayı tabii arızalara uğrayan milli eğitim hayatımız cumhuriyet devrile beraber tam bir inkişafla ilerlemiştir.

Yukarıda söylediğimiz ve balkan harbi istirdadına kadar cemaatı islâmiye ve mahalli maarif komisyonları tarafından idare edilmekte bulunmuş olan iptidai mektep lerden büyük camiye karşı şimdiki kadastro binasının yerindeki mektebin yanması üzerine yerine beş dükkân ve üstünde beş, oda ve geniş bir salonu havi mektep yapıldığı bicri 1322—1906 senesinde mutasarrıf Galip Paşa zamanında kayalık çeşmesi bitişiğindeki büyük ev ve arsalar kamulaştırılarak o vakit (Hamidiye numune kebiri iptidaisi) ve halen Kocahıdır okulu denilen mükemmel bir bina inşa edilmiş ve kız iptidai ve rüştiyesinden başka bütün diğer mahalle mektepleri buraya toplanmıştır. Tesisatın tevhidi ve muhtelif mekteplerin tesisi üzerine Ahmet Mitat okulundaki kız rüştiyesi sonradan kaldırılarak orası da ilk okul ittihaz edilmiş ve Yayladaki Rumlardan metrük binada tedrisat yapan (Ziyagökalp) mektebebi Arif paşa köşküne kaldırılarak bu bina orta okula tahsis olunmuştur.

Günden güne artan okuma hevesi ilk okul sayılarının çoğalmasını icabettirmiş ve 1928 tarihinde noksanları özel idarece tamamlanan (Tevfikfikret okulu) tesis ve gene vilâyet tarafından postahane karşısında (Cumhuriyet okulu) inşa olunmuştur.

Balkan harbinden sonra Ahmet Mitat okulu yanındaki eski kız rüştiyesi binasında bir ana mektebi kurulmuş ve birinci dünya savaşından sonraya kadar devam etmiştir.

Ayrıca 1332 yılında mütasarrıf İbrahim Süreyya (1) Bey zamanında şehit ve öksüz çocukları için bir (Dar-ül-eytam) kurulmuştur. (2)

Halen mevcut ilk okullarımızın kuruluşları ve durumları hakkında şu bilgiler veriyoruz

Kocahıdır İlk Okulu

Kocahıdır adı verilen iptidai mektebi bir dağın ve ağaçlık mevkiinde hale olmayan top k ve lo odasından ibaret ve sahil bir binada toplamak için k ti ü tesisatı verilerde, inşaa tarzı mükemmel, şehrin tam ortasında kurulmuş ve güzel ilim ve bilgi yuvalarından biridir.

1908 inkilâbından iki yıl kadar evvel yani 1322—1906 da — Kırklarelinde mutasarrıf bulunan Galip Paşa; iptidai mekteplerimizin açınacak vaziyetini görerek iyi bir mektep binası yapmağa ve mahalle mekteplerindeki çocukları buraya toplamağa hayat ve sıhhatlarını korumağa karar vermiş ve bu kararını o vakit cemaati islâmiye ve maarif encümeni kâtipliğini büyük bir namus ve dirayetle gören Hacı Hasan ağa vakfı mütevelli kaymakamı

(1) Halen Kocaeli milletvekili Süreyya Yiğit

(2) Bu darüleytam Farit Paşa zamanında ve mütareke devrinde kapatılmıştır. Hürriyet ve İtilâfçılar bu darüleytamlar "ittihatçılar yatağı„ diyorlardı

Ali efendi merhum (1) ile el ele vererek (Hamidiye numune kebiri iptidai mektebi) adı ile bu binayı meydana getirmiştir. (2)

Sonradan mutasarrıf olarak gelen Süreyya Yeğit zamanında meşhur Türk bahadırı ve Varna kahramanı (Kocahıdır) ın adını ihya için bu mektebe (Kocahıdır iptidai mektebi) adı verilmiş ve daha sonra (Kocahıdır ilk okulu) olarak anılmağa başlamıştır.

1906 da genç bir maiyet memuru olan Fahrettin bey bu okula ilk müdür olarak vekâlet suretile tayin edilmiştir. (3)

Yunan işgali zamanında bina Askeri Divanı harp ittihaz edilerek bir çok masum Türkler burada ağır cezalara uğradığı gibi düşmanı vatanın harimi isminde boğup Trakyamıza kavuştuğumuz gün İngiliz, İtalyan, Fransız kıt'alarının karargâhı olan bu binaya 10/Kasım/1338 günü sabahı saat 10 da Kuvvayı Milliye Hükûmet merkezi ittihaz edilerek şanlı bayrağımız merasimle çekilmiş ve 15 güne kadar Hükûmet dairesi vazifesini görmüştür. (4) Yine bu mektebin tarihî salonunda Hürriyet ve itilâf partisinin kongre ve intihabı yapılmış, bütün ihtiyat zabitleri gençlerimiz

(1) Dürüst ve temiz bir zattı. Karaağaçta kereste ci Hamdinin babası, yapağı makinası sahibi Hakkının ağabeyisidir.

(2) O sıralarda yeni yapılan müessesesiere Abdülhamidin adını vermek modaidi.

(3) Şimdi vakıflar umum müdürü olan Fahretin Kiper.

(4) Yunan işgali zamanında Hükûmet binası tamamen yanmış, Kocahıdır okulu bu sebepten muvakkat Hükûmet binası olarak kullanılmıştı.

seçime müdahale ederek, parti mührünü itilâfçılar elinden alarak kırıp atmışlar ve bir daha teşekkül etmemek üzere bu partiyi bu kongrede öldürmek suretile yurda büyük hizmet etmişlerdir.

Kocahıdır İlk okulunun Trakya müdafaa tarihile de münasebeti olmuştur. Trakyanın müdafaa kararını almak üzere Anadolu — Rumeli Müdafi hukuk cemiyeti bu okul salonunda bir toplantı yapmış ve Delegelerini seçmiş ve Edirneye göndermiştir.

Kocahıdır İlk okulunun ders levazım, bina ve öğretmen itibarile çok okula nasip olmıyan mazhariyetleri vardır. Ve pek çok çocuğumuza irfan ve bilgi vermiş müessesedir.

Bu arada vazife almış arkadaşlar arasında tarihî simalarda vardır. Okullar hakkındaki bilgilerin sonunda Müdürlük ve başöğretmenlik yapmış zatların adlarını verek onlardan ölenlere hürmet, sağ olanlara sevgi duygularımızı bildireceğiz.

Ziya Gökalp okulu

Karaumur mevkiinin üst tarafında, Vilâyet Hastanesinin arkasında ve yeni yapılmakta olan (Trakya çocuk yuvası) nın yanı başında olan bu bina; Kırklarelinde Sancak Beyi olan (Arif Paşa) adında bir zata ait olup burada oturmuş ve bu sebepten bu binaya (Paşa köşkü) denilmiştir. Civarında 1244 tarihlerinde hicreteden (Kırım) muhacırlarına mahsus bir mahalle teşkil edilerek iskân olundukları gibi bir de Mescit yapılmış ve 1293 Rus istilâsında yerli ahaliden bazılarile bu Kırımlı muhacırların İstanbula hicret etmeleri üzerine boş kalan evler temamen tahribe uğramıştır. Bu mevkide yalnız (Paşa köşkü) uzun zamanlar Gornizon Komutanları tarafından ev olarak kullanılmış, esaslı tamirler görmüştür.

Zamanla bu bina Pandrof adında bir Bulgarın malı olmuş ve Orta okul kısmımızda da yazdığımız üzere Emrullah efendi merhumun Maarif nezareti sırasında burası (İdadi) mektebi ittihaz edilmek üzere Pandrof varesesinden satın alınmıştır.

Kırklareli Yunanlılardan geri alındıktan sonra yayladaki büyük bina Orta okula tahsis edilince (Paşaköşkü) de (Ziya Gökalp) ilk okuluna verilmiştir.

Bina şehrin hâkim üç tepesinden birisi olan Bâdemlikte (1) kurulmuş; tabii manzarası gayet güzel, göz görebildiğine kadar Ovaya hâkim bir mevkidedir.

[1] Bademlik mevkii tamamen taşlıktır. Orada vaktiyle binlerce ağaç [Diş bademi] vardı. Fıstık gibi gayet ince kabuklu ve çok lezzetli olan bu bademlere o zamanlar Amerikalılar müştari idi, ne yazık ki bugün tek badem ağacı kalmamıştır.

Bu Köşkün bir hususiyeti de 1318 — 19 seneleriinde Kırklarelinden ayrılmış bulunan garnizon Komutanı (Hacı Bekir) Paşanın uzun müddet bu binada oturmuş olmasıdır. (1)

[1] Hacı Bekir Paşa büyük vatanperver (Mithat)Paşayı Taif te boğanlardan birisidir.

Bu kanaatı ve bu rivayeti te'yit için bir çok eserler karıştırdık ve en son olarak okuduğumuz Mehmet Zeki Pakalın'ın (son sadrazamlar ve Başvekiller) namındaki eserinde lüzumlu tafsilatı bulduk.

Bilindiği üzere Abdülhamit 2. ortaya Sultan azizin öldürülmesi meselesini atarak kurduğu yıldız muhakemesinde Mithat paşayı ve arkadaşlarını idama mahkûm ettirmiş ve bu idam kararını sürgüne tahvil ile mahkûmları Taif'e göndermişti Taif zindanlarında cefalar içinde hayat geçiren (Mithat Paşa) nın yaşaması Padişahı endişeye düşürüyor, onu ortadan kaldırmayı tasmin ediyordu.

Muhtelif zamanlarda zehirleme teşebbüsleri yapıldı fakat muvaffak olunamadı.

3 yıl Taif zindanlarında türlü ıztıraplar içinde yaşadıktan sonra (25/Nisan 1884 1301) senesi Recep ayının 12 sinde gece yarısına doğru damat Mahmut Paşa ile beraber boğdurulmak sure tile hayatına son verilmiştir.

(Mithat Paşa) kendisini öldürmeğe gelenlere hiç mukabele etmemiş, yalnız Allahtan korkmalarını söylemiştir.

Damat Mahmut Paşada boğularak öldürüldükten sonra her ikisi geceleyin mezarlara gömülmüşlerdir.

Boğma işini idare eden; Miralay M. Lütfi, Binbaşı (Bekir) adlı iki zabitle 19 Neferdir.

Mithat Paşayı elile boğan Edirnenin Bayazıt mahallesinden berber İsmaildir.

Cinayeti idare etmiş olan Zabitler Ferik rütbesine kadar terfi ettirilmişlerdir.

Bekir, Paşa olduktan sonra iki gözünü kaybetmiştir.

Ahmet Mithat Okulu

Bu okul Kırklarelilerin kültürüne çok hizmet etmiş, çok aydın vebüyük adamlar yetiştirmiş, uzun zaman Rüşti ye ve sonradan İdadî mektebi olarak kullanılmıştır.

388 yıllık bir ömre sahib olan bu bina [Eminali Çelebi] adında hayır sahibi bir kadı tarafından şeriye mahkemesi binası olarak [976 hicri — 1557] de yaptırılmış ve Rus işgalinde burası karargâh ittihaz olunarak harap bir hale getirilmiştir.

Ruslar çekildikten sonra mutasarrıf olarak tayin edilen Giritli Cavit paşa'nın himmetile bu harap bina tamamen yıkılarak yerine (1297, hic 1 1881) tarihinde 5 dersane, 1 muallim odası, 1 Tenefüsane ve 1 yemekhaneyi havi yeni bir bina yaptırılarak Rüştiye mektebi ittihaz edilmiştir.

1308 - 1892 yılında İdadi teşkilatı bu binada yapılmış ve ondan sonra İptidaî ve Rüşti Kız mektebi olmuş ve tevhidi tedrisat kararnamesinden sonra karışık tedrisat başlamıştır. Okul; 5 sınıflı ve 6 öğretmenli olup 275 öğrencisi vardır.

Bu binanın yapıcısı [Emin Ali Çelebi] adı geçen okulun bitişiğinde yine kendi hayratından olan [Kadı çeşmesi] ile okul arasında kubbeli güzel bir türbede yatmakta iken 1330 — 1914 yılında yolu genişletmek münasebetiyle bu mezar geri çekilmiş ve çok esef edilir ki muhteşem kubbeli mezar yerine mütevazı ve bu büyük hayrat sahibi adama yakışmıyacak bir mezar ve bir taş parçası bırakılmıştır.

Yukarıda bir münasebetle söylemiştik. Bir aralık Eski eserlerin adını değiştirmek modası çıkmıştı. O sırada Kadı

mektebinin adına [Ahmet Mithat] denilmiş.

Kadı [Emin ali Çelebi] gibi kendini ebedileştirece hayratlar meydana getirmiş bir zatın kurduğu bir binanı yanı başında yaptırdığı camii şerifle Çeşmey [Kadı Camii ve Kadı Çeşmesi] denildiği ve bu Mekteb de Rüştiye mektebi Tesmiye edildiği halde bilemeyiz hang sebepten şehrimizle, hatta İlimizle hiç bir ilgi ve münasebeti bulunmıyan [Ahmed Mithat] efendi adına izafeti [Ahmed Mithat] okulu adı verilmiştir.

Ki; bu hal bilgisizliğimizin bir delili ve tarihe karş bir nankörlük eseri olarak bizi her zaman üzmektedir.

7—8 yıl önce Ahmet Mithat efendi merhumun torunı Kırklarelinde dedesinin adını taşıyan bir okul mevcut olduğunu haber alarak buraya kadar gelmiş ve bunun dedesi ile ne dereceye kadar münasebeti olduğunu araştırmıştı.

Ahmet Mithat efendi merhumun bu okulla, hatta Kırklareli ile hiç bir alâkası yoktur.

250 senelik paşa köşküne Ziya Gökalp denilmesi de ayni şekilde tarihe karşı işlediğimiz hataların mahsulüdür.

***

Bir vakıfnamede Ahmet Mithat okulu arsasının Hamza baba vakfından olduğunu görmüştüm. Buna nazaran H. Zekeriya mahallesinde yatan Hamzabey, Emin Çelebi muasırlarından bir zattır. Ve yine tarihi eserlerden birisin de şimdiki inhisar idaresi olan binanın yerinde vaktiyle Emin Ali Çelebi tarafından bir imaret tesis edildiği kaydına raslamıştım.

Çok esef ederim ki bu tarihi hadiseleri bildiren eserlerin adlarını vaktile not etmemiş olduğum için bunlar hak

kında kat'i bilgi veremiyerek bu kadarcık bir işaretle geçiyorum.

Emin Ali Çelebinin mezar taşında:

Essaid — ü— şşehit
Ali bini hızır tarih
fi şehri muharrem
987

Yazısı mevcuttur. Müşarünileyhin şahadetine dair bir malûmat elde edemediğim gibi asien nereli olduğunu da öğrenmek imkânını bulamadım. Ayrıca gümrük hanı dediğimiz eseri hakkında da yerinde bilgi vereceğiz.

Bu münasebetle geçmiş bir hadisevi şurada zikretmeden olamıyacağım. 330 senesinde mutasarrıf Celâl bey zamanında Belediye Reisi bulunan merhum Tekkeşehler çiftliği sahibi Muhiddin Özenbaş, şehre bir çeki düzen vermeyi kararlaştırmış ve yolların genişletilmesi, harap yerlerin tamiri, çeşmelerin ihyası gibi—sırası gelince yazacağız — icraata başlanmıştı.

O vakit 6,5 metre genişliğinde olan Tırnova yolunun Kadı çeşmesinden itibaren 9 metreye çıkarılması da bu kararlar arasında yer almıştı.

Muhiddin bey bu yola ait tanzim edilen haritayı liva idare meclisine sunmuş, orada da karar ve haritayı tastik ettirdikten sonra bu yolun genişletilmesine Emin Ali Çelebinin yol üzerine çıkıntı yapan kargir türbesinin yıkılması ile başlamıştı. Bu esnada şehirde heyecanlı ve garip din propagandaları baş göstermiş ve fakat tahrikçiler meydana çıkarılamamıştı.

Merhum Muhiddin Özenbaşın hatıra defterinden şu sa

Bilkent University
Library

tıriarı aynen niyoruz [illegible] Kapaa camiinde edayıcadât [illegible] üzerine âyeti şeri fe yazılmış ufak tasla[illegible] [illegible] galeyan başlamıştı. Bu; bir ihtiyar [illegible] Kadının türbesinin kesilmesi başlarına taş yağmasına sebep oluyormuş. Polis idaresi nihayet [illegible] bir [illegible] yakaladı ise de müşevvikleri meydana çıkmadı [illegible] mâlumdu. Müftü başta idi. Bundan sonra [illegible] kandilerin itirazları başladı. Halbuki [illegible] kandilerde tasdik etmişlerdi. [illegible] göstermek suretile itirazlarını [illegible] bir lahid yaptırılması [illegible]

Tevfikfikret İlkokulu

Günden güne artan okuma hevesi, merkezde mevcut ilkokul sayılarının arttırılmasını icap ettirmiş ve Kırklareli Yunan işgalinde bulunduğu zaman Rumlar tarafından inşaasına başlanıp istirdatta yarım bulduğumuz küçük Yaylada ve halen Adliye binası ile Özel idare karşısında kârgir yedi odalı bina, yayla civarında oturan Türk çocuklarının irfan ihtiyaçlarına tahsis edilerek özel idarece 9500 lira sarfile noksanları ikmal olunmuş ve (Tevfikfikret) okulu adı verilerek 10/Kasım/1928 de açılma töreni yapılmıştır. Okul bugün beş sınıflıdır, öğrencisi adedi 360 dır bu okulun 19 yılık ilk öğretim hayatında 37 öğretmen ödev almış 530 öğrenciye diploma verilmiştir. 16 yıldır bu okulda devamlı surette hizmetleri geçen iki öğretmen vardır. Biri Başöğretmen Hayri Gürsu, diğeri öğretmen Kemal Talyolaçtır.

Cumhuriyet Okulu

En kalabalık ve en çok öğrencisi ve nüfusu olan Karakaş mahallesi için zamanın idare ve kültür adamlarına dert anlatılmaması yüzünden en küçük ve biçimsiz bir bina yapılarak adına da (Cumhuriyet okulu) denilen bu bina, Postane ile Zahire borsası arasında ve İstasyona giden Hasan Paşa caddesi üzerinde hiç bir mimarî kıymeti olmıyan alelade bir yapıdır.

Şehrimizde mevcut İlkokul binalarının en yenisi yani en yakın zamanlarda yapılanı — olduğu halde mektep vasfını taşıyacak ne iç tertibatı, ne de dış manzarası ile bir özelliğe malik değildir.

Binanın bulunduğu yer eski ve çok harap bir Rum mektebi binasının yeridir.

1931 yılında Mustafa Arif bey merhumun Valiliği zamanında özel idareden 8500 lira sarfı ile meydana gelmiş, o vakitler 3 dersaneli iken 3 sınıfı alamıyacak durumu gözönüne alınarak Vali Faik Üstün zamanında dersaneler genişletilerek 2 sınıfa indirilmiştir.

Halen iki sınıflı ve iki öğretmenlidir. (104) öğrencisi vardır.

Okuma çağındaki diğer öğrenciler Kocahıdır ve A Mithat okullarına devam etmektedirler.

Cumhuriyet okulu esaslı tamire muhtaçtır,

10 Dersaneli İlkokul

Kırklarelinde mevcut 5 İlk Okuldan başka Vali Hasip Koylan tarafından başlatılıp senelerdenberi inşaatına devam edilen 10 dersaneli bir okul binamız vardır. Bu binaya fen hatası yüzünden çok masraflar yapılmış ve halâ da ıslahı için özel idareden masraf yapılmaktadır.

Mevkii itibarile şehrin kenarında ve İstasyonda kurulan bu bina İlkokul çağındaki çocuklarımız için oldukça uzak bir mevkide kurulmuştur.

Burası pek güzel ve yatılı bir Orta okul ve ya lise ihtiyacını karşılıyacak bir müessese olabilir.

Akşam Kız San'at Okulu

Cumhuriyet devrinin değerli eserlerinden bizi olarak kurulan akşam kız san'at okulu [illegible] bir tanesi de İlimiz merkezinde millî eğitim bakanlığı tarafından açıldı. Bu müessese; yenisi yapılıncaya kadar muvakkat olarak musevi cemaatından kira ile alınan mektep binasında 946 yılı ocak ayının beşinci günü Millî eğitim müdürü Hilmi Tuncerin tertiplediği güzel bir programla ve kalabalık devetlilar huzurunda Vâli Kâzım Demirer eli ile açılarak faaliyete geçmiştir.

Okulda beş bölüm üzerine öğretim yapılmaktadır.

Bunlar: Dikiş, Nakış, çamaşır, [illegible], çiçek, dersleridir En fazla öğrencisi bulunan kısım dikiştir. Okulda sabah 9 dan 12 ye kadar, öğleden sonra 13,30 dan 16,30 za kadar ders verilmektedir. Ayrıca işçi kız ve kadınlarımız için akşam dersleri de programda yer almıştır.

Okula devam süresi iki yıldır. Bu yıl elli kız ve bayanımız diploma alacaklardır. Okulun öğretmen kadrosu bir müdür ile iki öğretmenden ibaret olup müdür Bayan Suat Çağıl moda ve çiçek derslerini de göstermektedir.

Biçki — Dikiş öğretmeni Fethiye Güngör, Nakış — Çamaşır öğretmeni Bahriye Adalı'dır.

Erkek Orta Sanat Okulu

Kırklareli orta san'at okulu 1946 senesi 10 cu ay iptidasında faaliyete g[illegible] bi[illegible] san'at [illegible]mizdir. Çocuklarımızın [illegible] kar şılayacak mükemmel bir program [illegible] okulda Tesviye, Marangoz, Demir [illegible]

Genç bir müdür ile gü[illegible] ma rangoz, Demir, Tesviye İşleri gibi [illegible] dersleri [illegible] ışka mesleki teknoloji, Fizik, Fransızca, [illegible] matik Türkçe ve Tarih, Coğrafya gibi [illegible] programlarında en yüksek [illegible] etmektedir.

Bu pratik atelye işlerine [illegible] san'at işlerinin icabettirdiği malzeme [illegible] mektep idaresine ait olduğu gibi halen mevcut 78 öğrencinin dörtte birine okul tarafından her gün iki kap öğle yemeği verilmektedir.

San'at okulunun atölyelerini alacak okul binası tamir edilinciye kadar yeni yapılmakta olan vilâyete ait 10 derslikli ilkokul; Erkek San'at Okulu ittihaz edilmişti. Geçici olan bu binada tam teçhizat meydana getirmek mümkün olamamıştır. Pek yakında maliyeye ait fabrika binasına geçildikten sonra güzide bir öğretmen kadrosu elinde bu okulumuz en faydalı bir müessese olarak yurt çocuklarını yetiştireceğine büyük inanımız vardır.

Öğretmen kadrosu

A— Müdür ve tesviye öğretmeni Fethi Oytaç.

B— Müdür yardımcısı ve Tarih, Coğrafya, Türkçe öğ

retmeni Burhanettin A.du.

Tesviye Atölyesi

Şef ve mesleki Resim öğretmeni Yusuf Ziya Ergün
öğretmen Mustafa Haspolat
Suat Vardar
İsmail Sümer

Marangoz Atölyesi

Şef Mehmet Kömür

Demir Atölyesi

Öğretmen Recep Temizkan

Okulun Matematik, Fizik, Fransızca, Beden eğitimi de leri vekâlet suretile orta okul öğretmenleri tarafından gi terilmektedir.

***

Orta San'at okulu ile Kırklareli merkezinde mevc milli eğitim Orta okullarımız hakkındaki bilgileri bitirm oluyoruz.

Bu yazıların yazıldığı zaman milli eğitime ödevli bul nan zatların adlarını taşıyan şu cetveli de koymayı fayda bulduk.

Vilâyet milli eğitim müdürü Hilmi Tuncer
Merkez „ „ memuru Vefik Sözen (A. Mitha baş öğretmeni)
Merkez ilk öğretim müfettişi Necati Erinç
Millî eğitim Md. Baş kâtibi Rahmi Tuncar
„ „ kâtibi Hasan Çubukçu
„ „ „ Bn. Hikmet Sezgin

Kocahıdır ilkokulu

Başöğretmen Kâzım Konuralp
Öğretmen Eşref Gürdal
„ Avni Tüzün
„ Hacer Sözen
„ Rezan Yücesoy
„ Mahter Ergenekon
„ Aliye Ünsal
„ Havva Başeğmez
„ Nezihe Mengü

Ziya Gökalp okulu

Başöğretmen Ahmet Akşit
Öğretmen İdris Uluocak
„ Latife Ener
„ Maruf Öztürk
„ Nazif Tuna

Ahmet Mithat okulu

Başöğretmen Vefik Sözen [Merkez Millî E. Memuru]
Öğretmen İlhan Berkmen
„ Şaban Gürdal
„ Hamdiye Tuna
„ Sevdiye Akalp
„ Meliha Yapan

Tevfik Fikret okulu

Başöğretmen Hayri Gürsu
Öğretmen Kemâl Tanyolaç
„ Hasan Fehmi Ener
„ Mücahid Türkoğlu

„ Türkân Ezgü
„ Leman Engürler
„ Nefise Güçyener
„ Melâhat Ayla
„ Atiye Aka
„ Fethiye Üşkün

Cumhuriyet okulu

Tevfik Koçnard
Bedriye Yenili

Bu kültür müessesesinin [illegible] merkezinde birinci cihan harbinde kurulan D[illegible]leytam 45 yıl evvel açılan Şulei Maarif adında bir [illegible] mektep hakkında da ufak bir bilgiyi aşağıda [illegible]ruz.

Darüleytam - Darülmuallimin yuvası

Yetimler evi, yetimlerin barınacağı yer mânasına gelen Darüleytamları birinci dünya harbinin zaruretleri meydana getirmiştir.

Cephelerde düşmanla çarpışan erlerimizin muhtaç yavruları ile şehit ve fakir çocukların günden güne artan sayıları o zamanın hükümetini maarif nezaretine bağlı Darüleytamlar umum müdürlüğü ihdasına ve bir çok yerlerde bu Darüleytamları tesise mecbur etmişti.

Türkiyede böyle fakir ve öksüz yavrular için yatılı okullar kurulması fikri 1254—1838 senesinde düşünülerek Guraba mekteplerinin açılması tensib edilmiş ve fakat buna muvaffak olunamamıştır.

Bu tip okul, ancak 1284—1867 de Darüşşafakanın kurulması ile meydana gelmiştir.

80 y[illegible] Darüşşafakadan evvel bu gibi ökuldaki çocukları okutup yazdırmak, onlara yedirmek i[illegible] binlerce hayır sahibi yap[illegible]tıkları y[illegible] de bunlar yatılı okul halinde değildi.

Harp zaruretiyle açılan Darüleytamlardan birini de Kırklarelinde [illegible] mutassarrıf bulunan İbrahim Süreyya bey zamanında (1) ve 1332—1916 yılında böcekhane binası denilen [illegible] iki yıl sonra da (Darülmuallimin yuvası) [illegible] mütareke zamanlarında kapanmıştır.

[illegible] bu okullara çok önem vermiş, iyi [illegible] hayâtı altında yavrularımız san'at ve [illegible] yetiştirildiği gibi 25 kişilik birde Darüleytam binadan kurulmuştu.

Müsait ve gayri sıhhî binalarda bu yavruların toplanmış olması [illegible] gören mutassarrıf Kemal bey (2) bademlik mevkiinde şimdiki yeni çocuk binasına başlatmış ve araya Kemâl beyin tayinan ayrılması, daha sonra mütarekenin ve Yunan işgalinin girmesi bu binayı yarım bir halde bırakmıştı. (3)

Darüleytamın o zamanki müdürü mektebi hukuk mezunlarından Hüsnü, (4) muallimleri idadi mektebi coğrafya ve

[1] Kocaili Millet vekili B. Süreyya Yiğit
[2] Cumhur Başkanlığı umumi kâtibi
[3] Bu bina hakkındaki geniş bilgi çocuk yuvası kısmımızda verilecektir.
[4] Eski mebuslarımızdan Mustafa arif beyin yeğeni İstanbul da Avukattır.

tarih öğretmeni Hasan (1) Hafız Rifat (2) Recep (3) Abdülkadir, merhum Rifat Rıfkı, Mithat dan (4) ibaretti.

Mütarekenin yapılmasını müteakip Kırklareline muta sarrıf olarak gönderilen Yanyalı Vessaf, bilhassa bu müessese üzerinde çok durmuş, onu bir ittihadcı yuvası telâkki etmiş ve kaldırılması için türlü teşebbüslere girişerek ni hayet muvaffak olmuştur.

Sokakta kalan bu yavruların bir kısmı evlerine iade edilmiş, bir kısmı da himayei etfal (Çocuk Esirgeme) kurumunun yardımı ile İstanbuldaki darüleytamlara yatırılmışlardır.

Türk ocaklarından - Halkevlerine

Türk ocaklarının millî bünyemizdeki mevkii çok büyük tür.

35 milyonluk koca Osmanlı imparatorluğu ülkesinde yaşayan Türkün gayri unsurlar her sahada müreffeh ve mesut olmasına rağmen hâkim Tük unsuru adeta unutulmuş, iktisaden esir ve fakir düşmüş, ona bu unsurların emniyeti, refahı için hudut bekçiliği ve yıllarca süren dahilî isyanlari bastırmak vazifesi düşmüştü.

Yüzyıllarca süren bu ihmal, Türk unsurunu Maarif, San'at Edebiyat sahabalarında da bir çok yabancı tesirler altında bırakmış, adeta millî benliği namına nesi varsa eriniş, gitmişti.

[1] Kendisi Fonhoftan spor dersi aldığı için (Fonhof Hasan) denirdi.

[2] Emekli öğretmen.

[3] Emek. öğ. şimdi Çocuk yuvası mutemedi

[4] Edirne nufus müdürü iken işlediği bir cinayetten dolayı hapis yatmış olan zattır.

Türkün [illegible] bir [illegible] etti. Bir hakkı [illegible]

Saray böyle düşünüyordu, Medrese böyle düşünüyordu, münevver geçinen bir çok Türkler de böyle düşünüyordu.

Türkün yaşadığı hayat millî bir hayat değildi. Millet olarak değil [illegible] zümrenin tahakkümü altında bir cemaat hayatı [illegible] sürüklenip gidiyordu. Buna mukabil Avrupadan esen inkilâp rüzgarlarının yaydığı millî ceryanlar ufuklarımız üzerinde dolaşıyor, içimizde yaşayan diğer unsurlar millî bir hassasiyetle her sahada yükselip gidiyorlardı.

Tekrar [illegible] Avrupa devletlerinin ittifak ettikleri Osmanlı [illegible] ile meydana getirilen 1908 Meşrutiyet inkilâbı [illegible] hareket, bir ayaklanmış ve bir yenilik ceryanı baş göstermişti. Millet bir az benliğine gelmiş, münevver Türk gençliği yeni bir devrin açılışı ile taze hayat bulmuştu.

Duran, maddeten ve manen ölen ve içinden çürüyen bir hayatın yerine yeni bir medeniyet kurmanın zamanı gelmişti. Ve bunu kurulacak millî bir mabed yapacaktı. Bu Mabedden parlıyacak bir meş'ale ile Türk milleti aydınlatılacak, skolastik bir cemaat hayatı yerine garpçı, inkilâpçı, milliyetci bir fikir ceryanı yaratılacaktı.

16 Mart 1328 de böyle zaruretin, böyle millî bir ihtiyacın ifadesi olarak Türk ocağı resmen teşekkül etmiş ve millî iman ve aşk sahibi gençlerle dolan ocaklar Türk yurdunun hemen her tarafında kurulmağa başlamıştı.

Kırklarelinde ise bu millî ceryan daha bariz bir şekilde ve Türk ocaklarının açılışından iki yıl önce (Turan) kulübü adındaki müesseyi kuranlar tarafından yürütülme-

ğe başlam...

Bu... ...ktan gelen öğret
men, San... ...ermiede Rum, Bulgar,
Arnavud, ...li hüviyetini taşıyan av-
tandaşlarımı... ...ğ içerisine büyük idealler
besledikl... ...ğ ...de bir Osmanlılığa ve
Türklüğü... ...yan görüş, tanımış in
sanlar Tü... ...genişletmek için
vazife alm... ...ayordu.

Günde... ...kültür sınırlarını aşarak
sanat hay... ...miye başlamıştı. İstanbul
da yapılan ... ...mustahsilleri, unutulmuş bir
mazi taşıy... ...hayata avdet ettiğini gös
terecek mi... ...olarak meydana geliyor,
Babaeskide ... ...okul, Kırklarelinde borsa
binası ve ... ...Türk mimarisinin çizgilerini ta
şıyarak yük...

Bu cer... edebiyatımızda, iktisadiyatımızda da kendi
ne mahsus milli yerini almıştı.

"Türk ya... olmak üzere edebiyatımız millileşmiş,
iktisadi hayat... ...eden diğer unsurların
yeri Türk ... ...elinde intikal etmeğe başlamıştı.

Birinci ... ...geçmiş, mağlûbiyetin verdiği
acı ve ıstı... Türk milliyetçilerinin ruhlarında da
ha azimli ... ...ve hareketler yaratmıştı.
O harpte ... ...kuvvetini bulan harbinde uğradığımız
ihanetler, çektiğimiz ...ıraplar bize benliğimizi ve milli da
vadaki azmimizi ... kudretle öğretmişti.

İstiklâl savaşı ise milli bir iradenin mahsulü olarak

ufuklarımızda yepyeni bir hayat yaratmış, askerî zaferimiz içtimaî inkilâplarımız Türk milletini bütün dünyaya tanıtmış ve lâyık olduğu mevkie yükseltmiştir.

Bu günkü düsturumuz Atatürkün sık sık kullanmaktan zevk duyduğu şu cümle içinde toplanıyor.

— NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE ...

İlimizde Türkocağı içtimaî inkilâplarımızı yaymakta en büyük hizmeti görmüştür.

Aile toplantıları, Konferanslar, Harf inkilâbından sonra okuma, yazma kursları, konserler, sahne hayatı, spor hareketleri orada başlamış eski zihniyet ve taassup onun eşiğine kadar geldiği, kapısından dişlerini sırıttığı halde içeri girememiştir.

Kırklareli Türk ocağında ödev alan gençlerin muhitin yadırgayışı, mutaassıp zümrenin muhalif propaganda ve hatta tahkirleri karşısında büyük bir feragat, sabır ve tahammülle çalışmış olmalarını burada anmayı bir borç biliriz.

* *

Bir gün geldi ki, Ocakların yasasile çizilmiş faaliyet sahalarını genişletmek ve onların Cumhuriyet Halk Partisi ile olan münasebetlerini daha kuvvetlendirmek kararını vermeği düşünen büyük Atatürk, bu düşüncesini tatbik mevkiine koymazdan evvel muhitle bir temas yapmayı münasip görmüş ve bu arada Kırklarelimizi de şereflendirmişti.

O gün Halk partisinde halkımız ve Köy mümessilleriile görüştükleri gibi ertesi gün Türk ocağını ziyaret ederek orada ocaklılarla yaptığı musahabede Türkocaklarının halka daha fazla yaklaşması üzerinde durmuş ve bunun

Halkçı bir müessese [illegible]
çalışmasından doğacak faydala[illegible] tedkik ve mütalâa buyur muşlardı.

O gün; Kırklareli Münevvorleri için tam bir kültür imtihanı geçirdiğimiz ve hatırasını abediyen unutamıyacağımız bir gün olmuştu. Ocak, kadın, erkek yüzlerce halkla dolmuştu.

Atatürk halkın arasına oturmuş, heyecanlı bir işe ve yeni bir kültür inkılâbına karar vermiş olmaktan doğan neşe ile bizlere sualler soruyordu.

Ebedî Şefin bu [illegible] düşüncesinde Türk ocaklarının Halkevlerine [illegible] kararı verilmiştir.

Atatürk Ankaraya dönüşünde [illegible] Hâkimiyeti milliye gazetesine verdiği beyanatta:

(Memleketin ve inkılâbın içerden ve dışardan gelebilecek tehlikelere karşı masuniyeti için bütün milliyetçi ve Cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lâzımdır.

Teessüsü tarihinden beri ilmi sahada Halkçılık ve milliyetçilik akidelerini neşir ve tamime sadakatla ve inanla çalışan ve bu yolda memnuniyeti mucip hizmetleri sebketmiş olan Türk ocaklarını; ayni esasları siyasî ve tatbiki sahada tahakkuk ettiren fırkamla bütün manasiyle yekvücut olarak çalışmalarını münasip gördüm. Bu kararım ise millî müessese hakkında duyduğum itimat ve emniyetin ifadesidir. Ayni oinstan olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidir.)

Buyurmak suretile noktai nazarını açıklamışlar ve bunu müteakip 11/ Nisan/ 1931 günü olağan üstü olarak toplanan ocak kurultayı Türk ocaklarının cumhuriyet halk fırkasına intikâl kararı verilmiş ve bu suretle bu millî ödevi Halkevi üzerine almıştır.

***

Atatürk'ün İlimizi şereflendirmeleri şüphesiz ki Kırklareli için çok kıymetli bir tarih hadisesidir. Bunun hatırasını ebedileştirmek ve yeni nesle ulaştırmak için ogün (Yeşilyurt) gazeesinde çıkan Ali Rıza Dursudkayanın başmakalesini aynen buraya alıyoruz

***

Büyük halâskarımız Gazi Mustafa Kemal hazretleri bu dakikada Kırklarelinin aziz misafiri olarak aramızda bulunuyor.

Sevgili müncimize vilâyetimiz halkının sönmez ve ebedî saygılarını takdim ederken duyduğumuz bahtiyarlık de recesizdir.

Aziz halaskârımız!

Bugün; şu dakikada memleketimiz büyük bir Bayram saadeti içinde çalkanıyor.

Gazi Reisicumhurumuza Trabzondan avdetlerinden beri tahassürle, iştiyakla intizarda bulunan, 10 gündür bu tatlı intizarın mesud heyecanları içinde çırpınan halkımız arasında dün; yıldırım süratile [Gazimiz geliyor] havadisi şayi olması üzerine bugün şafakla beraber herkes aziz halaskârını bir an evvel görmek için sokağa fırlamış, Istasyona koşuyordu. Türkün bu öz evlâdına, Türk yurdunun bu ulu

halaskârımızı [illegible]sten yetmişe kadar yaşta bütün halkımız minnet ve [illegible]lerini sunmak, onu doya doya görmek için sabırsız[illegible] tatlı bir hasret ıztırabile çırpınıyorlardı.

Bu He[illegible], bu iştiyakın derecesiz heyecanını, Gaziyi gören halk[illegible] coşkun ve ifadesi mümkün olamıyan hudutsuz t[illegible] ifade ediyor, aziz Reisi cumhurumuza, sevgili halaska[illegible]za göz yaşları ile bezenmiş minnet ve şükran hisleri ta[illegible]dim ediliyordu.

Dünyanın hiç bir adamına nasip olmayan ve bütün vatan evlâdının ruhunda, vicdanında yer tutan, emekliyen çocuğundan ihtiyarına kadar hepsinin kalplerini vicdanlarını aynı his, aynı duygularla duyduran büyük Gazi!..

Yüksek dehânla kurtardığın ve Türk Avrupasında iki sınır üzerinde yaşayan bu toprağın çocukları senin yolunda, senin aurlandırdığın mefkûre ışığının arkasında memleketin sana, senin bina ettiğin cumhuriyete layık evlâdı olmak için koşar adımla ilerliyor, buna itimad buyurmamızı rica ediyoruz büyük müncil.

Hiç bir Trakya çocuğu yoktur ki aziz halaskârımız; dünle bu günü mukayese etmemiş ve bu ikisi arasındaki fersahlarca olan farkı görmemiş olsun.

Dün Trakya; bir ihtilâl yuvası idi, bir eşkiya çetesinin karşısında izhârı aczetmiş Osmanlı saltanatının çürütücü ve eritici idaresi altında eziliyordu.

Yine dün kadar yakın bir mazi, bizi al Sancağımızdan, hakimiyetimizden ayırmıştı. Üç seneye yakın memleket ne feci bir işgal altında bunalmıştı aziz Gazi!..

Bu hüsranlı ve zalim devirler, bu tarihin karanlık sa-

hifaları senin elinle kapandı.

Sen; bir nur, bir yıldırım ziyası ile bu bulutları yırttın, attın, bize tertimiz bir Vatan, en mes'ud bir idare bahşettin sevgili halaskâr..

Seni çok özledik Gazi!..

Mektep çağında ki kızcağızlarımızdan ihtiyar nenelerimize kadar hepimizin kalbinde senin hasret ateşin vardı. Bu gün bu ateşi; seni doya doya görmekle söndüreceğiz, bu iştiyakı senin mubarek yüzüne baka baka gidereceğiz.

Bizi bu şerefe de mazhar ettin büyük muncimiz...

Varol, Bahtiyar ol, çok yaşa Gazi babamız!..

(Yeşilyurt) bu sevinçli günün en aziz heyecanlarile sana; Trakyalı çocuklarının minnet ve şükranla dolu hürmetlerini takdim eder ve hoş geldin der aziz halaskârımız..

***

" Bu yazı Atatürkün Kırklarelini teşrifleri dakikasında çıkan (Yeşilyurtda) yazılı idi.

27/Aralık/1930 tarihli ve 317 sayılı müteakip nushada ise Atatürkün ziyaret hatıraları tafsilâtile ve aşağıdaki şekilde yazılmıştı.

Aziz Gazimiz Kırklarelinde:

Büyük halaskârımız geçen cumartesi günü saat 15,30 da trenle Kirklarelini teşrif buyurdular.

Havanın soğuk olmasına rağmen binlerce halk müştak ve mütehassir Gazilerine intizaren sabahtan beri istasyona toplana toplana öyle büyük bir kütle teşkil etmişlerdi ki hemen hemen Kırklareli ve mülhakatı köylerinden gelmiyen kimse kalmamıştı denilse caizdir...

Tren göründü, herkeste asabî ve sabırsız bir iştiyak,

gazilerini bir dakika evvel görmek için öyle derin ve ifade edilemez bir heyecan mevcuttu ki bunu kalem tarif edemez.

Gazi trenden inerken bir alkış ve heyecan tufanı ile karşılandı. Aziz müncilerini görmek için istasyona dökülen halkın tezahürleri arasında otomobillerine binerek Vilâyet makamını teşrif ettiler. Süvari fırkası karargahını da ziyaretten sonra binlerce halkın göklere çıkan (Yaşa Gazi.) avazeleri arasında belediyeyi teşrif ederek tam iki buçuk saat Belediye heyeti ile hasbihalde bulundular. (1)

Aziz halaskârımız Belediyede bulundukları müddetçe halk sabırsızlıkla Gazilerini görmek için çırpınıyor, Belediye önünden çarşı içine ve jandarma dairesine kadar her taraf kadın, erkek halk kesafetile dalgalanıyordu

Gazi hazretlerine Hayriye Ali Rıza adında bir hanım tarafından bir istida verilmişti

Belediye kapısında düyünü umumiye tahsildarlığından mütekait Mahmut efendinin verdiği istida üzerine 5—10 dakika bu işlerle meşgul olmalarından istifade eden halk; Gazilerini doya doya seyrediyorlardı.

Gazi Halaskârımız; Türkiye inkilâbının ve vatanın bu aziz başı inkilâpçı fırkasını şereflendirerek orada köyler, nahiyelerden ve kazalardan gelen fırka hey'etleri ve halk mümessillerile 4,5 saat hasbihalde bulunmuş ve köylüye ih

[1] Atatürk Belediyede bütün azalar hazır olduğu halde tam 2.5 saat serbest fırkanın Kırklareli teşkilâtının Belediye intihabında ki taşkınlıkları konusu üzerinde durarak sebepler aramışlardır.

tiyaçları hakkında muhtelif sualler irad buyurarak bizzat halkın ağzından ve lisanından bunları dinlemişlerdir,

Halaskâr; halk fırkası vilâyet heyeti odasında geceye kadar hiç yorulmadan, hiç üzüntü getirmeden köylü dayılarımıza alâkadarlık göstererek hasbihallerine devam etmişlerdir.

Halktan birisi bazı dairelerden bilhassa nufus dairesinin köylüye müşkülât gösterdiğinden bahsetmiş ve bazı dairelerin yolsuzluklarından şikâyet etmişlerdir.

Gazi hazretlerinin bundan cidden muztarip oldukları simasından belli oluyordu

Devlet teşkilâtının mükemmel işlemesi için halka tevecküh eden vazifeleri sayarak memurlar arasında eski devirden kalma zihniyette adamlar bulunabileceğini ve böyleleri varsa isim tasrih ederek refakatlarındaki müfettişlere bildirmelerini emretmişlerdir.

Hasbihalleri bittikten sonra ayrı ayrı köy heyetlerine ihtiyaçlarını sual buyurmuşlar ve Cumhuriyet halk fırkasının memleketin taalisi hakkında yaptığı inkilâplara ve hizmetlere işaret buyurarak muhalif teşekküllerden ve bilhassa son siyasî teşekkül olan serbest fırka harekâtı hakkında mühim izahahat vermişler ve fırkamızın lütfen hatıra defterine şu satırları yazarak ayrılmışlardır.

Kırklareli vilâyet fırka merkezimizde her sınıf halktan olan mümesillerle karşı karşıya geçirdiğimiz zaman benim için çok kıymetli olmuştur. Samimî ve açık konuşmamız bende unutamıyacağım intibalar bıraktı. Çum

huriyet halk fırkası menseplarının halk çılık, devletçilik mefhumunu çok güzel, en iyi izah eden sözler köylü ve çifçilerin ağzından işitiliyor. Gördüklerimden, işittiklerimden pek ziyade memnunum.

Gazi
M. Kemal

Salona çıktıkları vakit burada aziz halaskârlarına [illegible] zar eden çok kalabalık halkın arasından geçerken [illegible] ve heyecanlı alkışlar ve YAŞA GAZİ nidaları yükse[illegible] ve bu arada muallim Vafik beyin Gaziye hitaben geç[illegible]ğin çok samimi ve heyecanlı hislerini ifade eden nutku[illegible] cevaben Reisicumhur hazretleri:

(Kırklareli halkı ve bilhassa gençliği namına söylenen sözlerden çok mütehassis oldum. Bundan dolayı teşekkür ederim. İzhar edilen heyecanın bir aynı de bende hasıl olmuştur. Bu heyecanın derecesini lâyıkı ile ifade edebilmek şu anda benim için müşküldür. Allahı ısmarladık arkadaşlar....)

Gazi hazretleri ve maiyetindeki zevat geceyi hususî vagonlarında geçirmişlerdir. Ertesi günü saat 14.30 da Türk ocağını teşrif edecekleri haberini alan bütün halk yollara dizilmiş; halaskârlarını görmek, onu doya doya seyretmek için tehacum göstermişlerdi.

Gazi hazretleri ocakta inererek kadın, erkek binlerce mütecaviz halk arasında otularak çok yüksek ilmî bir hasbi [illegible]

[illegible])

[illegible] İçtimaiyat bu [illegible] ocak[illegible] [illegible] ve bunların [illegible] [illegible] bir surette izah buyurmuşlardır.

Gazi hazretleri [illegible] nasıl doğduğunu [illegible] ezcümle:

(Osmanlı siyasetinde [illegible] parlak [illegible] Bu [illegible] kendisini [illegible] Bir [illegible] ocak [illegible] gelmiştir, Türk millî siyasetini takip eden bir teşekküldür.

Buna (Hars) teşekkülü denilmiş fakat takip ettiği hars tamamen siyasî ve millidir.

Ankarada Büyük [illegible] bu mevzubahis oldu. Bir kısım zevat siyasî teşekkül olmadığında ısrar ettiler. Bizzat müzakaşada bulundum ve siyasî teşekkül olduğunda ittifak ettik.

Memleketi idare eden "Cumhuriyet Halk Fırkası„ da bir teşekkül siyasidir. Esas programında birleşmiş ve fakat ayrı ayrı yollarda çalışacak bu iki teşekkülden ocak-

[1] Bu hasbihal; ocaklar siyasetle iştigal etmelimi, etmemelimi? mevzuu üzerinde idi. Pek çoğu etmemelidir dediler. Ocak reisi Muharir Ali Rıza etmelidir cevabını verdi. Ne için etmemeli ve ne için etmelidir. Sualinde Rızanın verdiği cevaplar gazi hazretlerinin takdirini mucip olmuştur.

[illegible] görüyeceği yasanın üçüncü [illegible] [illegible]ıştır.

G[illegible] bu madde[illegible]yi okuduktan sonra :

[illegible] mefkû[illegible]leri tahakkuk ettirmek için [illegible]diyet sahasında mücadele ve mücahade [illegible]

B[illegible] madde[illegible]ki hars kelimesinin muhtelif şekille[illegible]ğun bi[illegible]da bizim ocaklılar arasında nasıl tel[illegible]zimi sordu[illegible].

(Mi[illegible] ve (mefk[illegible]) kelimelerini ifade eden ocaklılara [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]a dığım bir devleti teşkil eden ictimai [illegible] bir millet düşününüz bu millette kaç türlü [illegible] olunabilir.

D[illegible]ı, fikrî hayat, iktisadî yani ziraî ve ticari hayat [illegible]

M[illegible]ğu üzere osmanlı siyaseti gayri mütecanis madde[illegible] [illegible]kepti. Bunlardan bir halita çıkarmak mümkü[illegible] [illegible]ğı için osmanlı siyaseti yerine yeni bir siyaset [illegible] [illegible] siyaset, türkçülük siyaseti idi, [illegible] [illegible]haber fikrî, içtimaî, iktisadî [illegible] bu üç tarzı hayatta tekemmül [illegible] [illegible]ği zaman o milletin (hars) ı çıkar. [illegible] [illegible]ti ayırmazlar. Bununla maksud [illegible] [illegible] iktisadî hayattır ki bu; o milletin [illegible]

[illegible] [illegible] milletin kendine mahsus bir [illegible] [illegible]susiyet, bu karakterle de ifa[illegible]

Bence en ilmî olan şey harsla medeniyeti birleştirmektir.

O vakit ocakların hars itibarile ifa edecekleri vazife kendiliğinden tezahür eder.

Harsla medeniyeti bir birinden tefrik için şöyle bir misal:

Bizansı zapteden Türklerin bizanslılara nazaran medeniyetin icabettirdiği karakter fazlalığıdır ki Türklere bu galebeyi bahşetmiştir.

Türk ocaklarının esas programları ve mefkûresi cumhuriyet halk fırkasının esasile ve mefkûresile birdir.

Cumhuriyet devrinde halk fırkası tamamen ayni esasları kabul ettiğinden bu fırkanın hars ocağı da siyasidir.

Binaenaleyh ocağın programı bu şekilde malum olduktan sonra ocakların mesai programını düşünmek elzemdir. Ocaklar için temel programına istinad ederek müteferrî talimatnameler yapmak muvafık olur.„

Gazi hazretleri bu kıymetli beyanattan sonra (Turan) kelimesi üzerinde tahlil ve istifsarlarda bulundular ve Türk tarihinin en ince noktalarına nufuz ederek okadar mükemmel izahat verdiler ki bu kıymetli malûmatı sütunlarımıza aynen alamadığımızdan dolayı müteessiriz.

Gazi baläskarımız şu tavsiyelerle son sözlerini söylemiş bulundular:

Türk ocakları millete tarihinin kutsiyetini, kendisinin asaletini, dünyaya ilk tarihi kuran kendi cedleri olduğunu anlatmağa muvaffak olduğu gün vazifesini yapmış olacaktır.

Türklerden âlim, dâhi, mütefennin yetişmez iddiaları

[illegible] tabiatta [illegible]. Garbe ilk medeniyeti götü[illegible] buyurmuşlar ve banka müdürü Asım bey[illegible] çalışılmadığı hakkındaki sözlerine işaret ederek:

[illegible]da kusur, tekâsül olur. Kusurlarımızı iktar fay[illegible], mazide yapılmış [illegible]lar çoktur. Öyle olmasaydı müşkül vaziyete düşmezdik.

Biz mümkün olduğu kadar az kusurlu olmaya ve çok gayretli ve fedakâr olmaya çalışmalıyız.

Türk ocaklarının bulundukları yerlerde millete milliyet, hisleri fikirlerini zerk etmiklerini büyük bir memnuniyetle gördüm.

Kırklarelinde Halkın çok hassas, Millet ve Memleketi şerinde çok alâkalı ve heyecanlı olduğunu gördüm.

Faaliyetinizi de işittim. Burada geçirdiğim iki gün zarfında edindiğim hislerle, Unutulmaz hatıralarla sizden ayrılıyorum.

Buyurarak veda etmiş ve ocak hatıra defterine şu cümleleri yazmışlardır.

21—12—930
Kırklareli Türk ocağında çok kıymetli arkadaşlarla geçirdiğim zamanın hatırasını ölmez hislerle saklıyacağım.

GAZİ
M. Kemal

Büyük misafirimiz ocaktan çıktıktan sonra Ziya Gökalp okulunu — şimdiki Orta Okul — teşrif ederek oradan Edirneye hareket etmişlerdir.

Gazi halaskâr bütün bu görüşmelerinden sonra avde-

tında halk evlerinin kurulması hakkındaki kati kararını vermiştir.

Kültür müesseselerimizden Halkevleri ve odaları

Türkocaklarının gördüğü içtimaî, ve Kültürel hizmetleri Halkevleri üzerine almış ve Cumhuriyet Halk Partisinin ciddi yardımları ile yurtda pek çok Halkevi ve odası açılmıştır.

20 Şubat 1932de açılan ilk Halkevlerinin sayısı 14 idi.

Seneden seneye sayıları artarak 1946 yılı Şubatında —yani Halkevlerinin 15inci yıldönümünde — Halkevleri ve odalarının sayısı 4521e baliğ olmuştur.

Kırklareli Halkevi de ilk açılan Halkevleri arasındadır.

İlk kuruluş yıllarında spor, kütüphane, bando şubelerinin faaliyetini görüyoruz.

Yıldan yıla ilerliyen bir gayretle bilhassa yeni Halkevi binası yapıldıktan sonra Halkevimiz çalışmalarını ilerletmiş ve 1943 yılında Türkiyede mevcut Halkevleri arasında 12 inci dereceyi almıştı.

Dünya savaşının araya girmesi, Halkevinde görev alan genç elemanların askere gitmesi gibi sebepler bu çalışmaları kısmen durdurmuş olmasına rağmen son yıllarda Halkevimiz kendinden beklenen hizmetleri pek güzel yapmıştır.

İlimiz dahilinde 11 Halkevi ve 91 Halk odası vardır

Halkevlerinin beşi İlçe merkezlerinde, üçü Pehlivanköy, Pınarhisar, Üsküp bucak merkezlerinde ve biri Karabahçe, diğerleri Kaynarca, Mandıra köylerindedir.

91 Halk odasının 32si merkez ilçesine bağlı köylerde, 10 u Babaeski, 2si Demirköy, 28 tanesi Lüleburgaz, 19 tanesi Vize ilçesindedir.

Her ilçenin Halkevi ve odası hakkında kısmımahsusunda izahat verileceği için burada evvelâ Kırklareli Halkevini ele alıyoruz.

Türk Ocaklarından Halkevlerine intikâl kararı verildikten sonra ilk idare kurulu merhum Avukat Tevfik Mutaf oğlunun başkanlığında teşekkül etmiş ve eski türk ocağı binasında faaliyete geçmiştir.

Ondan sonra Ömer Aydın (1), Daha sonra Avukat Tahir Tan'er, ondan sonra Eczacı Feridun Cicioğlu (2) Başkanlık etmiş ve Cicioğlunun sağlık durumundan dolayı istifası üzerine bir seneye yakın Kâzım Konuralp başkan vekilliği etmiştir.

1946 yılı ortalarında Halkevi Başkanlığına Ali Rıza Dursunkaya seçilmiş olup hâlen mumaileyh bu görevi ifa etmektedir.

Türkocağı binası (3) şehrimizin en iyi binası olmakla beraber mevkiinin uzaklığı itibarile toplantıları teminde güçlükler hasıl olmuş ve bilhassa okuma salonunu daha merkezî bir yere almak zarureti hasıl olması üzerine Park karşısında Zafer oteli yanındaki binanın alt kısmı okuma salonu üstü de Bando odası ittihaz edilmişti.

1937 senesi aralık ayında parkın içindeki Belediyeye ait arsa üzerinde yeni Halkevi binasına başlanmış ve Mimar Talâtın nezareti, Malikzade Süleymanın sürveyanlığı ile

(2) Banka Müdürlüğünden emekli

(2) Halkevi başkanlığını 6 yılkadar yapmıştır.

(3) Şimdiki Çocuk yuvası olup yayladadır

inşaat 1939 senesi Temmuz ayına kadar devam etmiş

Bu binanın inşaatında bilhassa Vâli Hasip Koy geceli gündüzlü mesaî sarfetmiş ve Halk Partisi sekreteri Rasim Şarın ciddi ve fahrî himmet ve gayretleri olmuştur.

Binanın keşfi 52 bin lira olup bunun 20 bin lirası Halk Partisi Genel merkezinden yardım olarak verilmiş ve geri kalanı mahalli yardımlarla temin edilmiştir.

Halkevi binamız gerek mevki, gerek tertip ve inşaat tarzı itibarile mevcut Halkevleri arasında hemen en mükemmellerinden sayılabilir.

Bina Belediye parkının arka tarafında gayet güzel manzarayı ve önünde iyi tanzim edilmiş bahçeyi haiz olup şu daireler mevcuttur:

BODRUM KATI:

Kalorifer dairesi, depo, evrak odaları olmak üzere beş bölümdür.

BİRİNCİ KAT:

350 kişi kadar alan zarif bir salon, bir kütüphane, bir dershane, iki oda, bir bekçi ve hademe odası, iki hala.

İKİNCİ KAT:

Dokuz oda, bir banyo odası, büyük bir tarası havidir. Sağ taraftaki altlı üstlü beş odadan ibaret kısımda Cumhuriyet Halk Partisinin başkan, İl idare kurulu, sekreter, ilçe ve bucak kurulları ve parti müfettişi odaları olup diğerleri tamamen halkevine ait dairelerdir.

Halkevimizin bir de 3000 kişilik bir salon ve sahne projesi ile kalorifer tesisatı vardır ki ikinci dünya savaşı çıkınca durdurulan inşaat arasında bunlar da vardır ve

[illegible] kadar kadar bağlanmamıştır. Fakat Kırklareli gibi mev[illegible] binanın çalışma tarzı çok müsait ve hızlı olan halkevimizin en büyük noksanı sahne ve salonla kalorifer tesisatıdır.

Halkevi binası 1939 yılı 29 Ekim Cumhuriyet bayramı gününü vâli B. İhsan Aksoy eliyle açılmış ve bu merasimde Orgeneral Salih Omurtak da bulunmuştur.

Türkocağımızda kuruluşundan tarihe intikal ettiği güne kadar devamlı olarak vazife almış ve çalışmış olan memleket çocukları arasında Karahafız oğlu Mehmet, Ali Rıza Dursunkaya, Kâzım Konuralp, Haşim Peksöz, Avukat Alâettin, veteriner Resûl ve Ragıp Özere bu tetkikleri mizde yer vermeyi bir kadirşinaslık sayarız

HALKEVİMİZİN BU GÜNKÜ DURUMU

Halkevimiz çok verimli faaliyetler göstermiş bazan dünya savaşının tevlid ettiği hadiseler karşısında aksaklığa uğramışsa da bilhassa 1943 senesinden itibaren tam faaliyetle çalışmıştır.

1947 yılı faaliyeti arasında bilhassa 9 şubesinide faaliyete sevketmiş olarak görüyoruz. Bu şubelerin yaptıkları işleri kısaca burada sayacağız.

SOSYAL YARDIM KOLU

Bu kolun Başkanlığını serbest Dr. Mehmetcan Yeniley yapmaktadır. Belli başlı ve devamlı işi halkevinde açtığı (bedava muayene) lerdir. Bu kolda vazife alan doktorlarımızdan yüzbaşı Mükremin Kılıçlı, serbest doktor Raytan ile DR. Can'ın faaliyet ve gayretlerini öğmekten zevk alırız.

Halkevinin en büyük emel ve arzusunu teşkil ettiği halde maddî imkânsızlıktan dolayı bu yapılamamıştır.

GÜZEL SAN'ATLAR KOLU:

Ortaokul resim öğretmeni Şerif Baykurdun başkan bulunduğu bu kol amatör gençlerimizden onbeş kadarına toplayarak kara kalem, yağlı boya resimler meydana getirmiş ve Kırklareli halkevi ile Ankarada sergi açmak teşebbüsüne girişmiştir.

Yine Güzel san'atlar kolu emrinde 7 kişilik bir bando ve caz teşkil olunmuş, san'atkâr B. Sait tarafından bu gençlik her vakit eksersizlerine devam etmektedirler.

YAYIN VE NEŞRİYAT KOLU:

Mükemmel tanzim ve tertip edilmiş bir kitaplık, muhtelif mevsimlerde kalabalık gençlik ve münevveri toplayan okuma salonu Halkevinin en ileri şubelerinden biri halindedir.

Bu kitaplıkta 1898 tane A. gurubu, 150 tane B. 45 tane yabancı dil, 156 tane eski harflerle olmak üzere 2249 kitap vardır.

Halkevimiz ayırdığı tahsisatla bu sene bunlardan 150 kadarını ciltletmektedir.

Son tetkiklerimize göre 1/9/946 dan 26/7/947 ye kadar 2677 kişi okuma salonunda kitap, dergi, gazete okumuştur.

Yayın ve neşriyat kolunun halkpartisi genel sekreterliğince gönderilmiş mükemmel bir radyosu ile memleketin muhtelif semtlerine konulmuş dört hoparlörü vardır. Bu

hoparlörlerle her türlü neşriyat şehir halkına kolaylıkla duyurulmaktadır.

KURSLAR VE HALK DERSANELERİ ŞUBESİ

Bu şube öğretmen Avni Tüzün'ün başkanlığında çalışmaktadır.

Bu yıl Erkek Sanat Okulu ile Ortaokulda bütünleme ye kalmış, sayıları çok öğrencilerin tatil zamanında bu noksanlarını karşılamak maksadile Türkçe, Matematik, Fransızca kursları açılmıştır. Bu kurslarda parasız vazife alan değerli münevverlerimiz şunlardır.

Ortaokul Müdürü İbrahim Ertem, Orta sanat okulu Müdür yardımcısı Bürhanettin Arda, Salâhattin Üessal, Siyasal bilgiler okulu öğrencilerinden Şevki Pazarcı...

(80) Öğrenci kurslara devam etmiştir.

Bu arada İngilizce öğrenmek isteyenlerden 35 yurtdaş için bir de İngilizce kursu açmıştır. Kursu Amerikan Kolleji Mühendis kısmı son sınıf öğrencilerinden, Halk Partisi Başkanı B. Yakup Gürel,in oğlu Fikret Gürel muvaffakıyetle idare etmiştir.

TEMSİL ŞUBESİ

Ziraat Bankası muavini Yusuf Perel'in başkan bulunduğu bu şube geçmiş senelerde çekilen bayan noksanlığını giderek Halkevleri röpörtuvarı dahilindeki piyeslerden altısını merkezde, diğerleri büyücek köylerimizde olmak üzere sekiz temsil vermiştir. Bu Piyesler arasında bilhassa köylerimizde (Gün Doğuyor) millî Piyesi çok tutulmuş ve takdir edilmiştir.

Bayan Fatma Kurcan ilk defa sahneye çıkmak ve hiç bir maddî menfaat beklemeden Halkevinin verdiği ödevi yapmak suretile bu kolun en mühim noksanını telafi etmiş, onu takiben Halkevli gençlerinden Orhan Alpayın muhterem eşi Şadiye, genç kızlarımızdan Dilâver ... nu bayan Güzin de bu kolda rol ve vazife almıştır

SPOR ŞUBESİ

Bu şube ziraat bankası muhasibi İbrahim Güvenin başkanlığında çalışmaktadır.

Şubeye bağlı 90 kişilik bir de Avcılık kolu vardır. Bu kol bilhassa zararlı hayvanlarla mücadele için Balkan köylerinde süzen avcılığı yapmaktadır.

Halkevi spor şubesi Voleybol, Basketbol, Pinpon oyunları ve Alafranga güreşler yaptırmış ve Temmuz ayında 5 hafta süren bir atıcılık müsabakası tertiplemiştir. Bu müsabakaya 50 den fazla genç iştirak etmiştir. Hakiki mermi ile yapılan ve çok meraklı ve heyecanlı olan bu müsabakanın birinci ve ikinci, üçüncülerine Halkevi tarafından Madalya verilmiştir.

DİL, EDEBİYAT—TARİH ŞUBESİ

Bu şube Erkek Sanat okulu yar direktörü Bürhanettin'in başkanlığında çalışmaktadır.

Bayramlarda, ulusal günlerimizde, oparlörlerle gençliğin duygularını ifade eden söylevler vermekte ve kış geceleri için Konferanslar tertiplemektedir.

KÖYCÜLÜK ŞUBESİ

Orhan Alpayın başkanlığındadır.

Türlü vesilelerle halkla temas ederek onlara Halkevinden yapılacak yardımları duyurmakta ve bilhassa hastala-

rının muayene ve tedavisi için alınan tetbirlerden köylüyü haberdar etmekte ve her hangi bir müracaat üzerine köylüye lüzumlu bilgiyi vermektedir.

Vesaitin azlığı yüzünden köylere kadar gitmek imkânını bulamıyan bu şube çok defa Temsil Şubesi ile birleşerek köy temaslarını te'min etmektedir.

HALKEVİNİN SEKRETERLİĞİNİ gençlerimizden Ali Coşkun yapmaktadır.

Kayıtlar, dosyalar, Künye, Demirbaş cedvellerinin yeniden tanziminde bu arkadaş başarılı gayretler gösterdiği gibi yayın ve kütüphane kolu başkanlığını da büyük bir feragat ve titizlikle yapmaktadır.

Şunu eklemeyi vazife bilimki bütün şubelerde vazifealan arkadaşlar bu ödevleri parasız ve yurt hizmeti olarak yapmaktadırlar.

KIRKLARELİ VİLÂYETİ

Kırklareli fethedildikten sonra ve onu takib eden yıllarda Kaza — Kaymakamlık teşkilâtı olmadığından dolayı Nahiye halinde kurulmuş, zamanla genişleyince ve köylerinde nüfus artarak, imar hareketleri meydana gelerek mükellef bir sancak haline gelmiş ve Sancak beyleri unvanı verilen beyler ve paşalarla Müteselim denilen zatlar — ki varidatı devleti cibayet ederlerdi — şeri, hukuk ve ceza davaları kadı, ve hakimler tarafından ve bir müddette Âyan denilen memleket eşrafı tarafından nahiye halinde idare edilmiştir.

İstanbul tapu dairesinde mevcud eski ve mazbut kayıtlardan çıkarılan 807 Hicri tarihli, arabi ibareli hudutnamede (Nahiyei Kırkkilise) diye zikredilmiştir. 1293 Rus

harbinden sonra birinci sınıf sancak olarak idari teşkilatta yer alan Kırklareli, Edirne vilâyetine bağlı bir mutasarrıflık idi.

Sancaklar — yani mutasarrıflıklar — nahiye, kaza, kaymakamlıktan sonra gelen bir idari teşkilat kademesi idi.

Balkan harbinden evvel Rumelinde altı vilayetimiz vardı, bunların beşini kaybettik. O vakitki vilâyetler büyük, geniş bir saha ve nufusu içine almış bulunuyordu. Mesela:

Edirne vilâyeti Dedeağaç, Gelibolu, Gümülcine, Tekirdağ, Kırkkilise Livaları gibi hemen bütün doğu Trakyayı kucaklıyan bir vilâyetti.

Yine o vakitler Konya vilayetimiz tam bir Bulgaristan kadardı.

23 Yıl önce yapılan teşkilâtta livalar kaldırılarak yeni vilâyetler kuruldu.

Kırklareli de bu teşkilâtta Edirneden ayrılarak vilayet haline geldi.

VİLAYETİN MÜLKİ TAKSİMATI

Vilâyet, merkezi olan Kırklareli kazasile, Babaeski, Lüleburgaz, Vize, Demirköy ilçelerinden teşekkül eder.

MERKEZ İLÇESİ

Doğusu Demirköy ve Vize İlçeleri, Batısı Edirne İlçesi, Kuzeyi Bulgaristan, Güneyi Babaeski ve Burgaz ilçelerile çevrilidir.

Merkez İlçe olan Kırklareli şehri 7 kilometre batısındaki Tekke deresile 4 kilometre doğusundaki Büyükdere

(Şeytan deresi) nin ortasında kurulmuş, havası sağlıklı ve suyu güzel bir şehirdir.

43 Derece arzı şimalide ve deniz yüzünden İstasyonda 206, Çarşı içinde 226, Kepek yaylasında 250 metre yükseklikte olup Istıranca dağlarına bağlı iki tepecik üzerinde Güneye, Ovaya doğru anfi şeklinde uzanmış

528 Dükkân, 20 Mağaza, 10 Han, 40 Kahvehane, 3 Otel, 6 Cami, 8 Okul, 1 Havra, 1 Kilise, 1 Sinema, 2 Hamam (biri kapalı) 1 Bedesten, 3 yapağı tarağı, 3 Un değirmeni 2 Ayçiçeği fabrikası 3 Susam yağı imalathanesi, 1 Halkevi, 1 Matbaa, 10 Lokanta ve aşcı dükkânı vardır.

Resmi müessesesler ve daireler muhtelif binalarda iken 1947 yılı 11 Haziran gününde İstasyon caddesindeki yeni binaya taşınmışlardır.

Şehir nufusu birçok hadiseler karşısında daima değişiklik arzeder. Meselâ: 1927 yılında (12800) 1935 de (20900) 1940 da (32200) iken 1945 te (Bu miktar 7971i kadın, 8222 si erkek olmak üzere 16193 tür.

1293 Rus istilasına kadar bu nufusun kahir eksesiyetini türk ahali teşkil ettiği halde mezkûr harpte hicret eden ahaliden bazılarının dönmemelevi ve bir çoğunun da kısmı mahsusumuzda bildirdiğimiz sebeplerden dolayı fakrü zarurete düşmeleri yüzünden ev ve arazisini elden çıkarmıya mecbur olmaları yüzünden Rum ve Bulgar ahalinin adedi artmıştır.

Balkan harbinden sonra Bulgarların mübadelesi, İstiklâl savaşından sonra zaferle memleketin istirdadında Rum ahalinin mübadeleye tabi tutulması itibarile halen Kırklareli vilayeti dahilinde mevcut nufus tamamen Türk ve İslâm ahaliden ibarettir.

Kırklareli şehri kurulduğu gündenberi iklim ve toprağının cömertliği ve halkının uyanıklığı ve çalışkanlığı sayesinde daima mamur bir şehir vasfını muhafaza etmiş, son yüz yirmi yıl içinde de 4 düşman istilası geçirdiği ve bunca tahriplerle sonsuz ihmallere uğradığı halde bu iki unsur sayesinde iktisadı bünyesini tekrar kuvvetlendirmiş, güzelliğini muhafazaya muvaffak olmuş bir yurt parçasıdır.

Bizanslılardan alındığı vakit Kule mahallesinden ibaret bir ufak kasaba iken Osmanlı türkleri tarafından yeniden genişletilerek tesis ve imar edilmiş, bir çok dini müesseseler, kütüphaneler, çeşme ve hanlar, , hamamlar kurulmuştur.

Şu muhakkak ki şehrin kuzeyinde son yıllarda Rum ahalisinin kesafetini gösteren "Kepek yaylası„ mevkii daha 50—60 yıl önceye kadar gayri meskûn, boş bir yer idi. Orası koyunlara kepek verilen taşlık bir mahal olduğu sahih rivayetlerdendir. Bu sebepdendir ki o mevkie halâ "Kepek yaylası„ denilmektedir. Burada mevcut binaların inşa tarzları da yeni kurulmuş olduklarını göstermektedir.

Bağlıcadersinin doğusuna düşen ve Kırklarelinin tam ortası olan şimdiki cami meydanı ile Hızır bey camii ve bedesten ve hamamların bulunduğu mevki ve Kuzey doğusundaki Namazgâh caddesi ve civar mahallesi fetih esnasında boş ve gayri meskûn olduğunu gösteren eserlerdendir.

Fetihten sonra şehrin muhtelif semtlerinde cami, mescit, bedesten, çeşme ve kasaba kenarında yel değirmenleri Büyükdere ayağında su değirmenleri, hanları gibi mü-

esseseler ve eserler vücuda getirilerek tevsi ve imarına büyük himmetler sarf olunmuştur.

Kırklarelinin Dinî Eserleri

Dinî eser deyince başta camiler, mescidler, sonra tekkeler, zaviyeler ve medreseler gelir. Osmanlılar tarafından fethedilen bir memlekette ilk kurulan eserler camilerle yanıbaşında o zamanın kültür müesseseleri olan medreselerdir. Bu eserler, umumiyetle şehir ve kasabaların en kalabalık, en şerefli yerlerinde kurulmak suretile ayrıca şehre güzel manzaralar verilmesine de itina edilmiştir.

Hızırbey yahut Camiikebir işte böylece fetihten on sene sonra meydana gelmiş güzel dinî eserlerden biridir.

Hızırbey namında hayır sahibi bir zat tarafından 785—1366 yılında tek bir kubbe üzerine gayet san'atkârane yaptırılmış olan bu cami, Kırklarelinde mevcut dini eserlerin en büyüğü ve en güzelidir. Bina edildiği yer şehrin Karakaş, Camikebir, Hacızekeriya mahallelerinin ortasına ve tam çarşı içine düşmesi itibarile ayrıca bir kıymet ve zinet teşkil etmektedir.

1240—1821 yıllarında şiddetli bir yer sarsıntısında dış cemaat mahallinin harap olması üzerine o vakit devletçe işletilen Samakof (şimdiki Demirköy) demir madenleri işletme nazırı Aydoslu Hacı Yusuf paşa tarafından ayni yıl içinde tamir edilmiş ve 1305—1886 yılında da müteveelli Tosun oğlu Ali efendi tarafından tamiri yapılmıştır.

Bu güzel camiin minaresi Bulgarlar tarafından yıktırılmış, cami binasında da bir hayli tahribat yapılmış olduğu gibi kıymetli halıları ve kütüphanesindeki kitapları da yağma edilmiştir.

1937 Senesinde Vakıflar umum müdürlüğünce güzel bir minare yapılmakla beraber tamir de edilmiştir. Bu cami üzerinde tetkikler yapan yüksek mimar B. Kemal Altanın Yeşilyurdda çıkan bir yazısında "camii bina eden zatın eski Türk ordusunda ilk akıncı teşkilatını meydana getirerek şöhretlerini kendi aile nesline 250 yıl irsen intikal ettiren meşhur Köse Mihal oğlu Hızır bey, Kırklareli havalisinin fatihi ve birinci Muradın yüksek bir serdarıdır.

Kırklarelindeki bu cami de bu kıymetli Türk sevdarının eseridir.„

Yüz duvarları yontma taştan çok muntazam işlenerek yapılmış, içten kubbe kutru 13,50 metre olan dört köşe plâna malik bu eserin; dış kuruluşu esnasında saçak kurnişinden sonra köşe kesimlerile beraber büyük kubbenin etrafı 12 köşeye taksim edilmiştir. Beden duvarlarındaki alt pençereleri silme kitabelidir. Ortaya rastlayan pençereler de düz olup üzeri kemerlidir. Aydınlık fazlalığı için kitabeli pençerelerin mihverinde fevkani pençereler bulunmaktadır. Hızır bey bu eserini, oğlu merhum Abdullah beyin hayrına inşa ettirmiştir. Camiin batîresinde bulunan Abdullah beye ait mezar taşının kitabesindeki (Hicri 785) tarihi camiin inşa tarihini göstermektedir.

Hızır beyin diğer küçük oğlu olan Ali bey de Fatih Sultan Mehmedin akıncı kumandanlarındandır. Ali bey: Almanya içlerine kadar akınlar yapmış hatta ikinci akını esnasında Macar kıralı Matyas'ın kızı, bu akıncı Türk kahramanının celâdetine aşık olarak Ali beye kaçmış ve [Mehtap hanım] Türk adile ailesi olmuştur „denilmektedir.

***

Camiin harimiinde Kubat paşa adındaki bir zat tarafından bina edilmiş yedi oda, bir dershaneyi havi medreseci vardı. Dershanesi aynı zamanda fetvahane vazifesini de görüyordu. Balkan harbinde bu medrese de kısmen tahrip edilmiş ve mefruşatile kitapları yağma olunmuştur.

Birinci dünya savaşında Kırklarelinde mutasarrıf bulunan Celâl bey; harap olan bu medreseyi yıktırmış ve cami harimini genişletmiştir. 1244 — Rus istilasından beri dört defa işgale uğramış ve mezar taşlarına varıncaya kadar bütün eserleri, kitabeleri tahrip edilmiş bir memlekette tarih araştırması yapmak okadar güç ki Hızır Beyin ilimizdeki eserleri ve hayatı hakkında daha tafsilâtlı malumat elde etmek mümkün olmadı. Camiin iç kapısının üzerinde şu yazılar vardır:

Bu camii Hızırbey yedi yüz seksen beşte bina etmişti
Hacı Yusuf paşa dahi bin ikiyüz kırkta tamir etmişti.

Bunun altındaki diğer kitabede de:

Aydosi elhac Yusuf ol: Tabı paki hayra olmuştu mudam
Gördü kim bu mabedi âli binâ harab olmuş: Derakap tamirine verdi hoş nizam
Geldi bir er feyziya tarih tamirin didi: Bulduelhak revnakı vefri camii âlimakam

Bu güzel ve şirin mabedin avlısında güzel kubbeli ve mermerden yapılmış 10 lüleli bir şadırvanı vardır. Ehli islâm burada abdest alırlar.

1016 Hicri (1597) tarihinde erbabı hayırdan Hüseyin

çavuş namında bir zat [illegible] kadınlara, diğeri erkeklere mahsus olmak üzere gayet [illegible] atkâraane iki hamam yaptırmış ve bir de bedesten kurmuştur. Bunların iradı tamamen Hızırbey camiine vakf edilmiştir. Ve yine zamanla bu camiin etrafına mütevellilerin tarafından bir sürü ufak tefek dükkânlar yapılmış ve fakat bu güzel abidenin manzarasını bozan bu dükkânlar ortadan kaldırılmıştır. Camiin mezarlığında bir çok tarihî mezar taşları vardır Bunlar Karaumur yolunun tevsii sırasında çıkarılmış ve bir köşede istif edilerek bırakılmıştır. Bunları birer birer tetkik ederek not ettik.

Kısmı mahsusumuzda yazacağız.

En eski bir Mabedimiz

Eski cami - Serdar Ali paşa camii

Halkımız buna (Camii atik) ve civarında olan mahalleye de (Cami atik mahallesi) derlerdi.

Bu mahalle eski vakıfnamelere göre kısmen Kadı camiine ve kısmen de Kalaycı çeşmesi yanlarına kadar olan binaları havi idi 1226—1807 yılında Camii atik mahallesi Karakaş ve Tellâkzade mahallelerine ilhak edildiğinden bu ad da kalkmıştır.

Eski camiin minaresi olmadığı ve kasabada mevcut camilerin en eskisi olması itibarile (Mescid) dahi denilirdi.

Kırklarelinin fethini müteakip yapılmış olup Evliya Çelebi seyahatnamesinde bunu maruf camilerden olarak zikreder

Cami, hamam ve bedestenin karşısında ve şimdiki hoparlör direğinin bulunduğu yerde olup etrafında irad

olarak yapılmış dükkânları vardı Balkan harbine kadar mamur olduğu halde Bulgar işgalinde akarlarile beraber yıkılmış ve istirdattan sonra Hızırbey camiine çok yakın olması itibarile tekrar inşa ve ihyasından vaz geçilerek yerine Hacı Hasan ağa vakfından dört lüleli bir çeşme yapılmıştır.

Binası ahşap olan bu cami — rivayetlere nazaran — yandıktan sonra serdar Ali paşa tarafından yeniden inşa edilmiştir. Vakıf kayıtlarile camii mezkûr, imam ve hatip beratlarında "Serdar Ali paşa„ adına kayıtlıdır.

Bayazıt - Paşa camii

Şimdiki Kocahıdır ilkokulunun arkasına rastlayan mevkide ikinci Bayazıt namına 1000 Hicri tarihinden önce yapılmış yarı kârgir ufak bir cami olup bulunduğu mahalleye de bu ada izafeten "Sultan Bayazıt „ mahallesi denilmiştir.

Bu cami Kanuni Sultan Süleyman ve ikinci Selim devirleri ricalinden (Gülâbi Ahmet paşa) tarafından esaslı bir surette tamir edildiğinden halk tarafından (Paşa camii) denilmesine sebep olmuştur. Bitişiğindeki çeşmeye de "Paşa çeşmesi„ denilmektedir. Bu camiin minaresi de Balkan harbinde yıkılmıştır ve halâ minaresizdir. Camiin ikinci bânisi olan Ahmet paşa mezkûr cami kabristanında gömülü olup Samakof — Demirköy madenleri işletme nazırı iken 1002 Hicri tarihinde vefat etmiştir.

Emin Ali Çelebi - Kadı camii

Emin Ali Çelebi adında hamiyetli ve hayır sahibi bir zat tarafından yapılmış olup vakfiyelerde ve vakıflar idare

sinde (Emin Ali Çelebi camii) olarak kayıtlı ise de camiin tam karşısında halen Ahmet Mithat mektebi olan yerde yine Emin Ali Çelebi hayratından vaktile kadıların icrayı vazife etmeleri için yapılmış haremlik dairesini de havi şer iye binası olarak kullanılmış bulunması münasebetile halk tarafından Kadı camii ve okulun bitişiğindeki çeşmeye de Kadı çeşmesi denilmiştir. (Emin Ali Çelebinin diğer hayratı hakkında Ahmet Mithat okulu bahsımızda tafsilât vereceğiz) Bu camiin inşa tarihi hakkında üzerinde bir kayıt bulamadık. Fakat ayni zatın ayni senelerde yaptırdığı çeşme üzerindeki Ebced hesabile çıkan tarihten 976 hicri senelerinde bina edildiğini öğrenmekteyiz. İhtiyarlarımızdan duyduğumuz diğer bir rivayette de bu ve diğer hayratı yaptırdığı zaman Emin Ali Çelebi kadı imiş. Ve bunun için Kadı camii ve Kadı çeşmesi olarak dedelerimizden bize kadar bu isim intikal etmiş, bu da vâriddir. Şimdilik elimizde ve ilimiz vakıflar idaresinde hiç bir vakfiye sureti bulunmadığı için bu emin Ali çelebi hakkında fazla malûmat veremiyeceğiz. Vakıflar umum müdürlüğünde ayrıca tetkikler yapacağız. Muvaffak olursak lâzım gelen tafsilatı vermeğe çalışacağız.

Karaca İbrahim bey yahut Kapan camii

Belediye dairesi yakınlarında ve eski İstanbul yolundaki cadde üzerinde kurulmuş olan bu cami [Karaca İbrahim bey] adında hayır sahibi bir zatın eseridir. Yapılış tarihine ait bir kayıt yoksa da evvelce avlısında bulunan eski mezar taşlarına nazaran 1050 Hicri tarihinde bina edildiği anlaşılmaktadır.

[illegible] gelmiş ve [illegible] de en [illegible] i [illegible] 1898 yılında muta[illegible] Y. mıyalı Mustafa Naş'et pa [illegible] himmet ve delâletile [illegible] halkımızın da imar ve yar[illegible] ile genişletilerek yeniden imar ve inşa olunmuş ve [illegible] cami mahallesinin [illegible] kapılamak üzere vakıf dük [illegible] yapılmıştır. Camiin Sultan harbinde Menber, Kürsü [illegible] ile dükkânlar yıkılmıştır.

Birinci dünya savaşı [illegible] Müftü Baha merhumun [illegible] ve o vakit askeri inşaat komisyonu reisi bulunan [illegible] Aziz bey [1] adında bir zatın himmet ve gayretile [illegible] halkımızın da yardımile binası, kürsü ve menberi [illegible] tamir [illegible] yapılmıştır.

Camiin bu son tamiri münasebetile müftü Baha merhum [illegible] bir hatıra olmak üzere [illegible] edilen [illegible] tarihiye iç kapısın üzerindeki levhaya yazılmış ise de [illegible] ve hatta çok fazla [illegible] ve [illegible] kelimeleri [illegible] yanlış tarih ihtiva [illegible] ebced hesabile — [illegible] burayaya kayıd [illegible] iktifa ediyoruz.

Taşı cevher düştü Tarih çıktı re'si kameden
Habbeza oldu Kapan camii mamuru metin
1336 Hicri

[1] Aziz bey bir müddet Kırklarelinde tabur ile bulunduktan ve birçok eserler meydana getirdikten sonra Diyarbakırda ikinci menzil müfettişliği emrine görülmüştür. Ben o vakit Diyarbakır noktasına sevk memuru idim. Geldiğini öğrenince memleketime mühim imar hizmetleri yapmış olan bu muhterem zatı ziyarete gittim. İki gün sonra da sabah uykusundan kalkıp pantolunu giyerken kalp sekteşinden öldüğünü öğrendim. Çok hayır sever bir zat olduğu gibi elinde bu yardımları yapmak için imkân da vardı.

Bu câmiin ilk yapıcısı olan "Karaca İbrahim„ bey adına büyük bir mahalle de mevcuttur. Fakat esefle söylerim ki; bu Karaca İbrahim beyin kim olduğunu öğrenmek için nereye baş vurdumsa bana tam bilgi verecek bir şeye son zamana kadar kavuşamamıştım.

Trakya genel müfettişlik Y. Mimarı B. Kemal Altan Gelibolu kasabasında şehidler mezarlığında yatan Karaca beyin bu câmi ve mahalleyi kuran zat olduğunu bize beyan etti.

Câmiin bu seferki tamirinde yanıbaşında bir de fetvahane yapılmıştır. [1] Bu câmiin bir dairesi uzun müddet rüşdiye mektebi olarak kullanılmıştır. Kırklareli kültürü kısmımızda buna dair tafsilat vermiştik.

Karakaş bey Câmii

Kırklarelinin en büyük mahallesi olan Karakaş mahallesinin ortasında ve Karakaş çeşmesi karşısında olan bu Câmi [1100—1684] tarihinde Karakaş Hacı Mehmed bey namında bir zat tarafından inşa edilmiş olup vakfiyesi çok zengin bir mabeddir. 1316—1900 senesinde vakıflar idaresi tarafından mükemmel bir surette tamir edilmiştir. Bu tamir münasebetile kapısı üzerine meşhur Cezmi

[1] Askeri inşaat komisyonu reisi Aziz bey yalnız kapalı camiini tamir ve ihya etmekle kalmamış, yanında üç oda, bir salonlu Fetvahane binasına da başlamıştı. Kendisi Diyarbakıra kaldırılınca yarım kalan fetvahaneyi iki sene sonra yine himmet sahibi bir jandarma komutanı olan binbaşı Hikmet bey ikmal etmiştir. (1336—1920)

hoca [1] tarafından yazılmış dört satırlık bir kıtanın yerde şöyle denilmektedir:

Karakaş Mehmed bey câmi hayretinde
Oldu evkafın nükud ve hiznetile pürciâ
Cezmi tezyin eyledi tarihi evherdar ile
Oldu tamir serbeser bu beyti vakfı dilküşa
1316

Câmiin avlısında banisi Karakaş Hacı Mehmed beyin mezarı vardır. Koca bir kavuk taşıyan ve Balkan harbinde Bulgarların parçaladığı mermer taşın parçalarını toplayarak şu yazıları çıkarabildik:

Güş edince ircii emrin semadan ragehân
Göz yumup hacı Mehmet eyledi azmi beka
Cürmünü afeyleyip rahmet ede rabbi gafur
Hem şefii ola mahşerde Muhammed Mustafa
Geldi daf Elifa [2] söyledi tarihini
Karakaş Mehmet bey aden ola me'va sana
1126

Bu câmii şerifin arka tarafında harap bir sandukanın altında Şeyh Abdurrahman namında bir zata ait mezar vardır. [3]

Karakaş camiinin avlusundaki diğer mezar taşları da

[1] Cezmi hoca büyük bir bilgindi. Kırklareli, Edirne idadîleri Tarih Coğrafya öğretmenliklerinde bulunmuş Gelibolu'da ilk Tedrisat müfettişliği yapmış alim ve fazıl bir zat idi İstanbulda vefat etmiştir.

(2) Elifa adındaki zatın mezar taşını Sinan baba tekkesinin mezarlığında gördüm Zamanın edip ve şairi olan bu zat hakkında başkaca bilgimiz yoktur.

(3) Bu zat hakkında ayrıca Kırklarelinin meşhur adamları kısmımızda izahat vereceğiz.

Balkan harbinde parçalanmış, mihrabının kıblesine açılan yedi tane deliğe tinamit koyarak atmak istiyen komiteci lerin bu hareketi i görüp telâşa düşen musevi aileler Bulgar makamlarına bunu haber vererek şikâyet etmeleri üzerine bu teşebbüs yarım kalmıştır. Delikler hâla minare üzerinde durmaktadır.

Karakaş Mehmed bey câmii şerifinin mevkuf emlâkten bir çok vakıfları olduğunu yazmıştık. Vakıflar idaresinden yaptığımız tetkiklerde bunları şu suretle tesbite muvaffak olduk. Zafer oteli karşısında aşcı merhum Rifat Kırayın eski dükkânile Haydar beyin mağazasına kadar olan beş dükkân ve Zincirli kuyu caddesinde kunduracı Niyazi, aşcı Lâtif ve kahveci Kayınmın dükkânları, Cumhuriyet caddesinin sağ tarafında beş dükkânla — halen çöplekçi dükkânı olan — arsa, Cumhuriyet caddesinin sol kısmında zahireci Nurinin yemişci Nazif işgalindeki dükkân ve Dodoplos evine bitişik büyük avlu denilen arsa, kundurcı terzi oğlu Hamdinin dükkânı, Ahmet Hamdi Bayrakdarın, park karşısında merhum tatlıcı Abdurrahmanın dükkânı hep Karakaş Mehmed beyin mevkufatındandır. Bunların bir kısmı belediyece istimlâk edilerek yıkılmış, bir kısmı da vakıflar idaresince satılmıştır.

Bunlardan başka havra binası ile havra dükkânları da vaktile Karakaş Mehmet bey vakfından iken icareteyne tahvil edilmiş ve sonraları Musevi vakfının tasarrufuna geçmiştir. Bu vakıfların evvelce mütevellisi Hacı Tevfik efendi idi. Sonraları mazbut evkafa geçtiklerinden artık mütevelli tayin edilmemiştir.

Osman ağa câmii

Bu câmi esas itibarile hayır sahibi [Hacı Zekeriya] adında bir zat tarafından bina edilmiş olup bulunduğu mahalleye de [Hacı Zekeriya] adı verilmiştir. (1) Sonraları harap olan mezkûr cami [Osman ağa] adında bir zat tarafından imar edildiğinden bu adı almıştır. Bu camii şerif Balkan harbinde Bulgarlar tavafından yıkılmıştır. Hacızekeriya hakkında bilgi edinecek hiç bir vesika ve malûmatı elde edemedik. Yalnız ihtiyarlarımızdan Berber Ali ağa, Osman ağanın Kırklareli eşrafından olduğunu Aşağı pınar mevkiinde halen İsmet hocanın sahip olduğu tarlanın onun vakfından bulunduğunu ve bu câmide Perşembe akşamları Rufailerin ayin yaptıklarını bize bildirdi.

Helva baba yahut Pehlivan Mustafa ağa câmii

Âyandan ve hayır sahiplerinden pehlivan Mustafa ağa adında bir zatın İstanbul yolunda ve Doğluca mahallesinde yaptırdığı ufak bir mabettir.

Vakıflar dairesince bânisi Mustafa ağa namına kayıtlı ise de bu cami kabristanında gömülü evliyadan (Helvababa) adındaki zatın mezarı şehirde islâm kadınlarının ziyaretgâhı olmak münasebetile (Helva baba) camii adile anılmak

(1) Bu mahalle 1944 yılında Kırklarelinin mahalleleri 10dan 7 ye indirildiği vakıt kısmen Akalar mahallesine, kısmen de Doğu mahallesine ilhak edilmiştir.

Vakıflar dairesince bânisi Mustafa ağa namına kayıtlı ise de bu câmi kabristanında gömülü evliyadan (Helvababa) adındaki zatın mezarı şehirde islâm kadınlarının ziyaretgâhı olmak münasebetile (Helva baba) camii adile anılmaktadır. (1) Balkan harbinde bu câmi de Bulgarlar tarafından yıkılmış ve istirdattan sonra caddenin genişletilmesi için "Helva baba„ nın kabri camiin avlusunun bir tarafına kaldırılmıştır.

Ancak mezar taşında yazı bulunmadığından Helva babanın asıl adı ile, öldüğü tarih tespit olunamamıştır.

Pehlivan Mustafa ağa için Kırklareli âyanı hakkındaki kısmımızda malûmat vereceğiz.

Haticehatun - Kule Câmii

Hatice adlı bir kadın tarafından bina edilen bu câmiin bulunduğu mahalleye "Haticehatun„ mahallesi denilmektedir. Bundan başka câmiin civarında halen hiç bir izi kalmayan eski eserlerden bir kulenin mevcudiyetine binaen bu mahalleye "Kule mahallesi„ câmiye de "Kule câmii„ denilirdi. Bu câmi binası ve gayet güzel minaresile beraber Balkan harbinde yerle bir edilmiştir.

Kırklarelinin Bizanslılardan fethi sırasında ilk önce

(1) Çocuk anneleri yürüme çağına erişen çocuklarının tez yürümeleri için çocuklarını Helva babanın mezarı başına getirip etrafında dolaştırırlar ve dua ettikten sonra hazır bulunan kadın ve çocuklara helva ikram ile orada yedirirlerdi. Bu; balkan harbine kadar sürüp gitmiş bir anane halini almıştı. Babaeskide de bir (Helva baba) vardır. Orada da aynı adet mevcuttu.

kıt'alarımızın şehre bu kule mahallesinden girdikleri ve orada yatan Kırkların bu savaşta şehit düşmüş kahramanlar olduğu tarihî rivayetlerdendir.

Tellâkzade câmii

Namazgâha giden caddenin sağ tarafında ve vali konağının arkasında, Kırmızı Ahmet Merhumun evi önünde [Tellâkzade] veya Dere mahallesi câmii adında bir mabed vardı Tellâkzade adında bir de 500 haneli bir mahalle vardır. 1293—1867 Rus istilâsında burası Rus askerleri tarafından karargâh ittihaz edilmiş ve o zaman tahrip olunarak yalnız bir minaresi kalmıştı. Balkan harbinde de bu minare yıkılmıştır.

Bu camiin Bağdadî hatun vakfından inşa edildiğini resmî bir kayıdda görmüştüm. Ancak bu hatun kimdir. Mahalle ve cami Tellâkzade adını nereden almıştır. Bunun hakkındaki bilgiyi elde etmek henüz mümkün olmadı

Kalaycı câmii

Bu câmi de Namazgâha giden caddenin kenarında (Kalaycı câmii) namile maruf bir mabed imiş. Rus istilâsında tahrip edilmiştir. Câmiin yanında bir de (Kalaycı çeşmesi) vardır. Yaz, kış akar. İhtiyarlarımızın ifadelerine göre bu semtte kalaycılar otururlarmış. Ve bunlar arasında zengin bir kalaycı burada bir mabed yapmış.

Mescidler

MEHMET AĞA MESCİDİ — Cumhuriyet caddesinde Helvacı M. Sabri Yüce'nin dükkânının alt tarafında geniş odadan ibaret bir bina olup halen kullanılmamaktadır.

KARAUMUR MESCİDİ — Bu mescid şimdiki vilâyet hastanesinin arkasında [Paşa köşkü] denilen (1) yerin civarında Sancak beyi Arif paşanın zamanı idaresinde ve 1244 Rus harbinden sonra 1277 hicri tarihte Kırımdan hicret eden muhacirler için teşkil edilip [Tatar mahallesi] denilen yerde yapılmış olup 1293 Rus istilâsında mahalle ile beraber mescid de tamamen tahrip olunmuştur.

Şimdiye kadar dinî eserlerimiz hakkında verdiğimiz malûmattan şunları çıkarabiliyoruz. Fetihten sonra Kırklar elinde büyük bir i'mar hareketi başlamış, dedelerimiz şehrin en müsait mahallerinde Han, Hamam, Medreseden başka câmi ve mescid şeklinde 12 muazzam eser meydana getirmişlerdir.

Bunların Balkan harbinde üç tanesinin yalnız minaresi, dört tanesinin tamamı Bulgarlar tarafından yıkılmış Karakaş camiinin minaresi de dinamitle atılacağı sırada halkın telâş ve heyecanı üzerine cesaret edilememiş ve iki câmile bir mescid 1293 Rus istilâsında tahrip olunmuştur.

Hıdırbey, Karacaibrahim bey câmii şeriflerinin minareleri yeniden yapılmıştır. Halen bu iki câmile beraber dinî eser olarak Karakaş, Bayazıt, Kadı camileri mevcut

---

Şimdiki Ziya Gökalp okulu binası

ve mamur bir haldedirler. Bu dinî eserler arasında Karakaş Mehmet bey camiinin tamire büyük ihtiyacı vardır. Vakıflar idaresi bilhassa Trakyada bu eski ecdad eserlerine fazla kıymet ve önem vermelidir.

Tekkeler ve Zaviyeler

Tekkeler ve medreseler kanunu çıktığı vakit İlimizde faaliyet halinde ne Tekke, ne zaviye, ne de medrese var dı; mevcut oldukları zamanlarda da — Balkan harbine kadar — Türk Avrupasının çok uyanık, hurafelere asla bağlı bulunmıyan bu muhitinde Tekke ve zaviyelerin müdavim ve müntesipleri beşi, onu geçmezdi. Tarihî bir hakikattir ki; İlimizin hemen her tarafında bir çok Bektaşi tekkeleri uzun müddet faaliyet göstermiş ve nihayet tahmin edildiğine göre bunların pek çoğu 1826da sed ve ilga olunmuştur.

Şimdi bahsimize mevzu ittihaz edeceğimiz "Kırklar dergâhı„ biraz da fetih tarihimize temas etmesi itibariyle kayde değer bir konudur. Gerçi şimdi harabe halinde ise de bugünkü nesil onu yine "Kırklar baba„ dergâhı diye tanımaktadırlar. Yanlış bilgi ve hürafelerle dolu masallar mevzuu olmaması için bunun hakkındaki tetkiklerimizi yazıyoruz.

Kırklar dergâhı

Eski eserlerden ve tarihle az çok ilgili olarak şehrin doğu kuzeyindeki Hatıcehatun mahalleşinde ve yanık

kışlalar caddesi kenarında, en hakim bir tepesinde bir kabristanlıkla muntazam ve ma'mur bir dergâhtan ibaretti. Bu dergâhın ne yapıcısı, ne de yapı tarihi malûm olmayıp bundan 100 yıl kadar önce Kırklarelinde muhassıl bulunan Hacı Ali paşa namındaki zat tarafından imar edilmiştir.

Balkan harbinde gerek dergâh, gerekse muntazam kitabeler taşıyan mezarlığındaki kabir taşları ve mezarlar Bulgarlar tarafından tamamen tahrip olunmuştur.

Sinan dede dergâhı

Bu dergâh (tekke) Karaumur caddesinde bir mezarlık içinde ahşap bir kaç odalı basit bir bina idi.

Rüfaî tarikatından Sinan dede namındaki bir şeyhin zaviyesidir. Kendisi de orada gömülüdür. Mevcut mezar taşlarına nazaran 1100 hicrî tarihlerinde bina edilmiştir. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasına dair kanun mucibince 23 Eylül 341 — 1925 de kapatılmış ve yıkılarak arsa haline gelmiştir. Meşhur şair [Elifi] bu mezarlıkta medfundur.

Namazgâh

Bayramlarda ve fevkalâde günlerde kasaba ve civar köyler halkının bayram namazı, yağmur duası gibi dinî işlerini ifa için toplandığı yerlere Namazgâh deniliyor. Bu namazgâhlarda hutbe ve namaz için üstleri açık menber

ve mihrabları da vardı. Kırkıncı [illegible] ve şehrin son evinin bittiği yerde dedelerimiz tarafından bu maksatla kurulmuş geniş bir namazgâh mevcut idi. Yaz mevsimine tesadüf eden bayram namazları burada büyük bir cemaat halinde kılınırdı 1293 den sonra tesis edilip etrafı duvarla çevrilen ve kârgir menber ve mihrabı olan bu mabed Balkan harbinde harab edilmiş ve 1334 hicrî tarihinde askeri inşaat komisyonu reisi merhum Aziz beyin himmetile yeniden imar ve inşa edilmişti. Yunan işgalinde tekrar tahribata uğramış ve istirdattan sonra cemaati islâmiye tarafından yaptırılmıştı Yağmur duaları da ekseriyetle bu namazgâhda yapılmaktadır. (1)

Osmanlı ülkesinde namazgâh toplantısının son şekli beşinci Sultan Mehmedin Rumeliye seyahatında Kosva sahrasında olmuştur. Arnavutlukta sükûn temini maksadile oraya kadar giden halife ve padişahı görmek üzere civar şehir ve kasabalardan yüz binlerce halk Kosva sahasında toplanmışlar ve zamanın en meşhur hatibi Manastırlı İsmail Hakkı efendi bir cuma günü orada kurulan minbere çıkarak Türkçe — Arapça bir hutbe okumuştur (2)

Babalar - Dergâhlar

Kırklar Baba — Merkez vilâyetin fethi esnasında şehit olan 40 zat namına Haticahatun, namı diğer Kule mahallesinde ve eski kışlalara giden cadde üzerinde inşa

(1) Sinama önünden vali konağına ve oradan şehrin kuzey kenarına kadar uzanan caddeye [Namazgâh caddesi] denir.

(2) Türkiye maarif tarihi

edilmiş "Kırklar dergâhı„ namile maruf büyük bir türbe Balkan harbine kadar mamur olup bulgarlar tarafından tahrip edilmiştir Elyevm arsa halindedir. Bir zamanlar bu kırk şehitler namına izafeten şehrimize kırkkimse kasabası denildiği eski bazı kabir taşlarında ve şeriye mahkemesi hüccetlerinde kayıtlara rastlanmıştır. Bizim tetkiklerimiz sonunda Kırklarelinin doğusunda kain ve halen hiç bir eseri kalmamış olan (Kule) önünde muhasara ve fetih esnasında 40 Türk kahramanının şehadeti vaki olmuştur. Ve kasabaya ilkönce oradan girilmiştir. Burada şehid düşen 40 kahramanın adları şunlardır.

Müfreze komutanları:

Saltık, Balaban, Kılıçaslan [1] Satılmış, Demirhan, Akçaban, Durmuş, Kayacan, Sungur, Karacakaya beyler (2)

Sipahi Erleride:

Umud, Kogan, Samsa, Oymak, Aydın, Doğan, Uysal, Sinandemir, Musa, Palatekin, Mirzatuğ, Akegüz, Satılmış, Maksud, Yıldırım, Karaca, Gökçe, Mehmed, Tekçe, Çavuş Demirali (3) işte bu 40 zatın yattığı yere (Kırklarbaba) denilmektedir. Kırklar dergâhı bahsimizde zikretmiştik. Bunlardan başka şehrin muhtelif yerlerinde gömülü pek çok zatın mezarları vardır. Ve halkımız bu fedakâr Türk büyüklerine (BABA) adını ve onlara "Evliya„ lık payesini vermiştir. Bu

(1) Ahi Türklerinden.

(2) Osmanlı Türklerinden

(3) Nureddin Fikri eserinden

babalar hakkında öğrenebildiklerimizi yazıyoruz. (1)

Balaban baba — Kırklarelinin doğusunda ve şehrin 4—5 yüz metre kadar uzağında bir tepenin üzerindedir. Balkan harbine kadar burası ağaçlıklarla dolu ve ortasında etrafı parmaklıklarla çevrilmiş bir mezar vardı. Hıdırellez günleri halk buraya gider, eğlenirlerdi. Bir çok senelerde mektepliler ilk yazda kuzu yemeğe bu mevkie giderlerdi. Balkan harbinden beri buraya gidilmemektedir ve Balaban babanın mevkii pek sönük ve muhmel kalmıştır.

Şüphe yokki Balaban baba Türk akıncı ordusunun bir akıncı beğinden başka kimse değildir.

Sancakdar baba — Parkın kuzey cephesinde güzel bir dairenin içinde gömülü bir de Sancakdar baba vardı. Adının ifade ettiği üzere bu zat Türk ordusunun sancak dar'larından biridir. Park tevsi edileceği zaman — 20 yıl kadar önce — belediye tarafından sandukası kaldırılmış ve mezarı da kazılmış ise de nakletmek için bu yerde kemiklerine tesadüf olunmamıştır. Son zamanlara kadar meczubca

(1) Baba kelimesine tasavvuf ıstılahı olarak hiç olmazsa Selçukiler devrinden başlayarak tarihi kaynaklarda tesadüf ediyoruz. Tasavvuf ıstılahı olarak [Baba] kelimesinin Türkler arasında eskidenberi yayılmasının neticesi olarak Türk sahalarında yaşayan yer adlarına da tesadüf ediliyor. Meselâ Babadağı kasabası ismini orada mezarı olan Sarı Saltık babadan almıştır. Trakyada Baba Nakkaş köyü, Babaeski kasabası, Bababurnu gibi isimler vaktile buralarda yerleşmiş olan Türk dervişlerinin hatırasını saklamaktadır.

ve hüusa olduğu söylenen [illegible] İbrahim adında ihtiyar bir derviş bu babanın [illegible] yapıyordu

Mahya baba — Şehir güneyinde ve bağlık mıntakasının en [illegible] tepesinde [Mahya baba] adında bir zata ait mezar vardır. Diyebiliriz ki Kırklareli bölgesinde böyle evliya sanılmış büyüklerden en bahtiyarı bu Mahya babadır. Çünkü Kırklareli bağ servati içinde çalkandığı yıllarda zevk ve safa içinde çalkanır ve bu zevk ekseri yetle Mahya baba [illegible] tepesindeki bağlarda olurmuş Mahya babanın mezarı güneyinde Kavaklı, Karabıdır, Asıbeyli kuzeyinde ve doğusunda Büyükdere, Yündalan, Demirci halil sırtlarına kadar bütün manzaraları ayağının altına alan bir mevkidir.

Hamza baba — Hacızekeriya mahallesinde büyük taşlardan yapılmış tek bir mezar içinde yatan zata da [Hamza baba] deniyor. Bu babaya müslüman halk mum adağı yaparak başı ucunda yakarlar, bu adet ve i'tikad halâ mevcuttur. Bunun da balkan harbinde mezarı yıkılmış ve merhum binbaşı Aziz bey tarafından tamir edilmiştir.

Vakıflar idaresindeki kaytlara göre şimdiki — Ahmet Mithat — Emin Ali Çelebi mektebinin yeri bu Hamzababa vakfındandır. Şu hale göre bu zatın Kırklarelinin fethinde bulunmuş ve o yıllarda yaşamış büyüklerimizden ve hayır sahiplerimizden biri olduğu anlaşılmaktadır.

İbrahim baba — Büyük dere şosasının kenarında ve askeri kışlalar su motorunun olduğu yerde (Babapınar)

denilen mahallin yakınında mezarı olan bir zattır. Orada çok kuvvetli bir suyun kaynağı olduğu için bu mevkie (Babapınarı) denir. Bu pınarın motorile yanık kışlaların su ihtiyacı temin olunmaktadır.

Gül baba — Bayazıt câmii ile Kocahıdır mektebinin arkasına rastlayan üç yol ağzında taş dıvarla iki metre kadar yüksekliğinde bir mezar ve ortasında da bir zerdali ağacı bulunan kabre halkımız (Gül baba) derlerdi. Bu ve diğer babaların Bektaşi ve meczup dervişlerle bir ilgi leri olmayıp evvelce söylediğimiz üzere hepsinin tarihi birer mahiyet taşıyan kahramanlar olduğuna inanıyoruz.

(Gül baba) yollarını tevsii bahanesile balkan harbinde Bulgarlar tarafından yıkılmıştır.

Çirkince baba — Eski Katapoli ve şimdi kasap B. Recebin Ahmet Mithat oku'u önünden geçen Tırnava yolu üzerindeki evinin bir kenarında mevcut olduğu iddia edilen evliyadan "Çirkince baba„ vardır. Buna son zaman lara kadar halk tarafından mum yakılırdı.

Arap şeyh baba — Karacaibrahim bey mahallesinde eski müftü Hacı Ahmet efendinin evinde yatan zatın adına (Arap şeyh) baba denir. Bu zatın ayrıca Mahya baba mevki inde yaptırdığı ve halkın Arapşah pınarı dediği gayet tatlı suyu olan bir kuyusu vardır.

Bu saydığımız babalardan başka şehir içinde bir çok yatırlar vardır. Fakat tarihi mahiyetlerini tespit etmek imkânsız olduğundan onları burada zikretmeği faydalı bulmadık, En meşhur ve tarihi olan Karahıdır veya Koca

hıdır baba hakkında malûmat vermekle iktifa ettik.

Karahıdır - Kocahıdır baba

Bu zat üzerinde durmak incelemeler yapmak tam bir tarih konusudur. Bu, bir baba, bir derviş değil Osmanlı devletinin Avrupadaki mukadderatını tayin eden büyük Varna meydan muharebesinde haçlılar ordusunun büyük zaferler kazanmak ve ikinci Murad ordusunu perişan etmek üzere olduğu bir sırada Macar kralı Vladislasın kafasını koparan kahraman Kocahıdır bey olduğu rivayeti çok kuvvetlidir. Ve bu Kocahıdır bey vilâyetimiz halkından olup ikinci Murad devri Türk ordusunun bahadırlarından bulunmakla maruftur. Malûmatı tarihiyeye nazaran Macar kralı Vladislas Sırp, Eflâk ve Bulgarlardan mürekkep bir Ehli salip ordusile Rumelinden islâm ve Türkleri çıkarmak kastile Tunayı geçerek Varna üzerine yürüdükleri zaman tekrar saltanata ve ordunun başına geçen ikinci Murad burada muharebeye tutuşmuş ve ordumuzun sağ ve sol cenah komutanı Karaca paşanın şehadeti vuku bulduğunu gören Macar kralı mağrurane sultan Muradın bulunduğu cepheye var kuvvetile taarruz ve hücum ettiği sırada [Kocahıdır] Vladislasın atını öldürerek yere düşürmüş ve kellesini kesip bir mızrağa geçirerek teşhir edince düşman askeri arasına mühiş bir panik girerek perişan olmuşlar ve maneviyatı bozulan Türk ordusu tekrar harekete geçerek düşmanı ağırlıklarını bırakarak firara mecbur etmiştir. Binaenaleyh vilayet merkez nahiyesinin (Kocahıdır) köyü mumaileyh namına izafe edildiği gibi nefsi kasabada Nişli Galip paşa tara

fından inşa edilen [illegible] binanın adı da ahiren [illegible] Süreyya b[illegible] bahadırı mumaileyhin yüksek [illegible] için ([illegible]) mektebi olarak değiştirilmiş [illegible] Karahıdır köyü civarında Edirne [illegible] dört dik üzerinde ufak bir kubbe de yapılmıştır.

Karahıdır köyünde (2) eskidenberi gömülü olan ve halk arasında «Hıdırtaba» denilen zatın (Kocahıdır) bey olması galip ihtimallerdendir.

Bunlardan başka Arız baba çiftliğinin ortasında yatan ve adını bu çiftliğe veren bir d[illegible] (Arız b[illegible]) vardır. Bu zata hıristiyan ehali de hürmet göstermekte. Şimdi mezarı ve yeri kalmamıştır. (3)

Kırklarelinde Gayri müslim Din Müessseseleri

İslâm eserlerini yazarken Kırklarelinde mevcut gayri müslim din müessseselerinden bahs etmeği de tarih noktasından muvafık bulduk. Vereceğimiz malûmat, burada hıristiyan dinî ve kültür müessseselerinin çok yakın tarihlerde kurulmuş olduğunu ve binaenaleyh ötedenberi burası kâmilen islâm ve Türk ve bir mikdar Musevi halkla meskûn iken hıristiyan ehalinin buralara son yüz yıl içinde öteden beriden gelerek tekâsüf ettiklerini gösterdiği için bunlara eserimizde yer ayırdık.

Kırklarelinde gayri müslimlere ait dinî müessseselerden dördü Rum ve üçü Bulgarlara ait olmak üzere yedi kilise vardır.

[1] Kocaeli milletvekili B. Süreyya yiğit.
[2] Karahıdır köyü bahsimizde tekrar bu mevzua dönecegiz.
[3] İnece bucağı kısmımızda bilgi vereceğiz.

Bunların vaktile zaptolunan yapılış tarihlerine nazaran Panaiya Kilisesi 1839 da, Ayasaranda ile Ayapadan 1857 de ve Ayayani Kilisesi 1871 de inşa olunmuştur. Yarı kârgir ve ahşap olan ve uzun seneler tamir görmiyen bu Kiliseler harab olmuştur.

Bulgarların Karakaş mahallesinde Ayatanaş kilisesi 1868 de, yayladaki Aya İspiron Kilisesi 1871 de yapılmıştır. Hatice hatun mahallesinde kâin ahşap Aya Nikola kilisesi 20 yıl kadar önce yanmıştır.

Müsevi din müessesesi

Yahudi yurtdaşların Kırklarelinde bir havraları vardır. Bu mâbed çarşı içinde ve şimdiki havranın yanında kurulmuş olup 40 sene evvel yıkılarak yenisi yapılmış etrafına da akar olarak dükkânlar yapılmıştır.

Eski havranın 3 yüz senelik bir mazisi olduğu tahmin edilmektedir 47 Yıl önceye kadar eski havranın basit ve bir kat odasında tek bir ihtiyar haham tarafından ders verilen bir sıbyan mektebi vardı, daha sonra yeni ve muntazam bir mektep yapmışlardır.

Yahudi kültür ve din müessseselerinden bahsederken uzun yıllar vatandaşlık ettiğimiz bu millet hakkında bazı tarihî bilgiler vermeyi, bu arada İspanyada tahaddüs eden kanlı hadiseleri ve musevilerin Türkiye ve Trakyaya ne gibi sebepler ve zaruretlerle, nereden ve nasıl gelmiş olduklarını kısaca ifade etmeyi lüzumlu gördüm.

İspanyada mutaassiplar tarafından hıristiyan hükümetleri kurulduğu vakit İslâm araplarla, İspanyollar arasında müthiş ve kanlı din kavgaları olmuştur.

İspanyollar din adına akla gelmedik engizisyon ve vahşetler yapmışlar, İslâmlar dil, din ve canlarını kurtarmak için yıllarca mücadele ve mücahedeler yapmışlardır.

Tarihlerin kaydettiğine nazaran Arapların ispanyollar arasında (3700) savaş olmuştur. Bu savaşların en sonuncusu olan (Grenata) muharebesinde islâmların mağlup olması üzerine kral Ferdinant müslümanlara yapmadık işkenceler bırakmamış, onlardan din, dil ve adetlerini bırakmayanları, hıristiyan olmayanları diri diri yakmış ve az zaman içinde ispanyada tek müslüman bırakmamıştır.

Bu mezalim ve vahşetler ispanya musevileri üzerinde de şiddetle tatbik edilmiş, onlarda bu hıristiyan hükümetlerin mezalimine uğramışlar, yüzbinlercesi öldürülmüş ve 800 bin kadarı da ispanyayı terke mecbur edilmiştir

İspanya ateş ve cehenneminden kurtulup ta vatansız ve yurtsuz kalan musevilerden bir kısmı Türkiyemize iltica etmiş, milletimiz bunlara ılık ve şefkatli kucağını açarak vatana ve vatandaşlığa kabul etmişti.

Türkiye musevileri bu şekilde İspanyadan gelerek bizim yurddaşımız olan insanlardır. Kırklareli musevilerinin geçmiş tarihini hakkı ile tesbit edebilmek mümkün olamadı. Vesika olacak elimizde bir şey mevcut olmamakla beraber en ihtiyar ve akli başında olanlarından aldığımız bilgilere göre musevilerin üç asırdan beri burada yerleşmiş olduklarını ve İspanyadan Türkiyeye hicret ettikleri zaman evvelâ Edirneye gelmiş ve sonraları buralara yerleştiklerini ve Kırklarelinde gelen yahudilerin çoğunun bağ ve şarapçılık işlerile iştigal eylediklerini ve filokseranın yaptığı tahribattan sonra şarapçılığı bırakarak ticaret hayatına atıl

dıklarını öğreniyoruz.

Balkan harbinden evvel Kırklarelinde 350 hanede 1200 kadar musevi vardı Muhaceretta bunların bir kısmı İstanbulda kalmış ve pek çoğu Amerikaya gittiklerinden halen 62 hanede 279 nufus kalmıştır. Bu arada bir kaç sene evvel Filistine de bir kaç ailenin gittiği görülmüştür.

Kırklarelinin eski yahudileri sefahet ve eğlenceye düşkün olduklarından pek az zengin yetiştirmişlerdi, pek çoğu da cahildi. Onların kültür ve ticaret hayatında ilerlemeleri Allyans israilit'in kurduğu mektep ve programlar sayesinde mümkün olmuştu denilebir.

O vakitler havranın yanı başındaki sıbyan mektebinde yalnız din dersleri gösterilirdi.

Kırklareli yahudilerinin kültür havatını yükseltmekte, bu günkü münevverleri hazırlamakta Salomon Mitrani adında ki okul müdürünün çok büyük gayreti olmuştur.

1900 yılında yeni bir okul yaparak İbranice, Fransızca derslarini ve sonraları Türkçeyi programına koyan müseviler entlelektüel ve yüksek tahsil kademesine bir çok öğrenciler yetiştirmiştir. Birinci dünya savaşından sonra bir kısım musevi ailesinin İstanbula ve dış memleketlere gitmeleri bu okulun devamlı masrafını karşılama imkânını kaldırmış olduğundan 1932 yılında okul kapanmış ve musevi çocukları Türk okullarına devama başlamışlardır.

Trakya Yahudileri İspanyadan gelmiş oldukları için ispanyolca konuşmakta ve mekteplerinde de bu dile tedrisat yapmakta idiler 80 Yıl kadar evvel Fransada kurulan Allyans İsrailit cemiyeti bunlara fransızca dilini aşılamıştır. Bu cemiyet Türkiyede açtırdığı mekteplerde türkçe

yi ihmal etmiş, hatta ispanyolcayı da söndürerek yerine fransızçayı ikâme etmiştir.

En eski dilleri olan İbraniceyi ise eski nesil dahi unutmuş sayılabilir. Bu dili ancak bahsolunanlarla münevverlerinden bir kısmı bilirler. Yeni nesil türkçeyi mükemmel konuşmaktadır.

Kırklareli yahudilerinin muaşeret ve günlük yaşama hayatlarında bariz olarak göze çarpan vasıfları; dinlerine karşı olan hürmetleri, milletleri arasında sosyal yardıma kıymet vermelerile beraber çok ekonomik ve hesapçı olmaları, lüzumsuz israflar yapmamalarıdır.

***

Kırklarelinin eski eserlerinden bir kaçı

ÇİFTE HAMAMLAR

Hıdır bey camiinin karşısında ve şehrin tam ortasında biri kadınlara, diğeri erkeklere mahsus olmak üzere iki hamam mevcut olup "Hüseyin çavuş„ adında bir zat tarafından gayet san'atkârane mermer taşlardan yaptırılmış, kubbeli mükemmel eserlerdir.

Hamamın kapısı üzerindeki kitâbede bunların 1016 hicrî yılında bina edildikleri yazılıdır.

Bu hamamlar Hızır bey camiine vakfedilmiş akarlardandır. Hamam üzerindeki tarihî kıt'anın son mısrası ebced hesabile 1016 yılını göstermektedir.

Bu son iki satır şöyledir.

Safayı kalple tarihi Âsarî dai
Dedi gül gibi bu hamamı ziba cayi rahattan
1016

Bu tarihe nazaran hamamlar bundan 351 yıl önce yapılmıştır.

Âsarî adlı şairin kim olduğunu öğrenemedik. Halen bu hamamlardan kadınlara mahsus olanı metruk ve erkek kısmı vakıflar tarafından icara verilmektedir.

40 Yıl önce bilhassa gelin hamamı adeti çok neşeli ve debdebeli olurdu. Bunu âdet ve an'aneler kısmımızda yazacağız.

ESKİ HAMAM

Türk ve islâm eserlerinden çarşı civarında kâin olup

Balkan harbine kadar metruk ve harap bir halde duran eski hamam adı ile tanınmış bir hamam daha vardı. Yıkılarak şimdiki parka eklenmiştir.

Evliya çelebi seyahatnâmesinde köprü başında letâfetinden bahsettiği hamam budur ve o tarihlerde mamur olduğu anlaşılmaktadır.

Eski hamamın bânisi ile zamanı inşasına dair malûmat elde edilememekle beraber çifte hamamlardan çok evvel ve fethi müteakip yapıldığı kuvvetle tahmin edilmektedir.

ARSLANLI ÇEŞME

Kasaba içinden geçen Bağlıcadere'nin çarşıdaki kısmı üzerinde ufak bir taşköprü ile mezkûr köprünün başında bir hamam (yukarda tafsilâtını verdiğimiz eski hamam) diğer tarafında da iki savaklı ve oluklu ve geniş on kadar taş merdivenle inilir (Çukur çeşme) adı ile anılan bir çeşme vardır.

Kırklarelinin fethi sıralarında yapılmış olduğu muhakkak olan bu eski hamam harab olmuş, çeşme de balkan harbinde üzerinde bulunan yüksek kıraathanenin altında kalmıştır.

Çeşmenin geniş olan ön tarafındaki mermer taşı üzerinde türklerin güzel san'atlardaki maharetini gösteren sabit kırmızı boya ile resmedilmiş büyük ve muhteşem bir arslan resmi mevcut olduğundan buna halkımız (Aslanlı çeşme) de derlerdi

Evliya çelebi seyahatnamesinde üzerindeki 10 ayaklı

merdivenle çıkılır, yüksek kahvehanenin.

— Olvakit mecmuai zurafa ve esbabı menâfe âramgâh bir mektebi irfan misillu) olduğunu zikreder.

Buna halkımız (Çardak kahve) de derlerdi. Çocukluğumuzda hakikaten burada halk şairleri, saz çalan ve halk türküleri söyliyen kimseler çıkardı. Püskülü İsmailler, Şekerci hafız Şükrüler, Gerdanlı İsmailler ve saire gibi kaba dayıların çıktığını, orada her vakit cura ve sazlarla yerli ve Tuna türkülerini çalıp söylediklerini işitirdik.

Arslanlı çeşmenin üzerindeki bu çardaklı kahve Bulgar işgalinde yıkılmış, çeşmenin kaynağı enkazla kapanmıştı. Meşhur arslanlı mermer taşı da kaldırılarak götürülmüştü.

Ali Rıza Dursunkaya'nın belediye reisliği sırasında aldığı yangın önleyici tedbirler arasında bu kaynağın da temizlenerek çarşının bol suya kavuşması te'min edilmiş ve parkın köşesine de bir büyük tulumba konulmuştu. (1)

GÜMRÜK HANI

Emin Âli çelebinin hayır eserlerinden Kadı camii civarında Gümrük hanı adı ile maruf han, vaktile imaret olup kemerli kapısı üstündeki kitabeden 982 hicrî yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Bu imaret binası her nasılsa sonraları icareteyne tahvil ettirilerek han haline getirilmiş ve nihayet hazinei maliyeye geçerek satılmış ve malkoçlavlı Ahmet pehlivanın

(1) Bu kaynak hakkında çeşmelerimiz kısmımızda bilgi vereceğiz.

malı olmuştur.

Tarihi kıymet taşıyan ve mimari bakımdan Türk eserlerinin en canlıbir örneği olduğunda mimarlarımızın ittifak ettiği bu müessesenin iç ve dış tertibatı yeni mal sahibi tarafından tamamen değiştirilmiş ve o güzelim san'at eserleri bir yığın kireç sıva ve badanası altında kaybolup gitmiştir.

KÜLÂBİ AHMET PAŞA EVİ

Şimdi hocazade İsmet efendinin malı olan evdir.

Kanuni Sultan Süleyman ve ikinci Selim devirleri ricâlinden olup Demisköy madenleri nazırı Külabi Ahmet paşanın korağı olarak yapılmıştır İkinci Beyazit'e ait camii yeniden tamir ve ihya eden Ahmet paşa, mezkûr cami mezarlığında medfun olup mevcut mezar taşına göre 1002 hicri tarihinde vefat etmiştir.

Bu evin mimarî tarzı ve oymaları 4 asır evvelki Türk san'atı karakterini göstermektedir. Sonraları tamir ve yeniden yapılan ilavelerle bu binanın mühim tâdillere uğradığını öğrendik.

MERZİFONLU KARA MUSTAFA PAŞA KONAGI

Şimdiki tekel idaresinin bulunduğu yerin yanında altışap 6 odalı bir konak vardı Buna İzzet bey konağı denirdi. Bu binanın Merzifonlu Kara Mustafa paşaya ait olduğunu ve Avcı S. Mehmet Edirnede bulunduğu müddetçe paşanın zaman zaman gelerek bu konakta oturduğunu ihtiyarlarımızdan bir kısmı ifade ederken, bir kısmı da Salı-

yerinde Hafız Süleyman efendi merhumun, varisesi hafız İbrahim ve Mehmet Erkmen'e ait evin Merzifonlu'ya ait olduğunu iddia ederler. Bu ev harem, selamlık diye iki kısımdı. tamir ve tadil edilirken tarihî kıymetlerini bozan bir çok işler yapılmış halen oyma tavanları ile yük ve kapıları ve nakışlarından bir kısmı mevcutbur.

ULAK HANI

Fetihten sonra yapılmış olan bu han; şimdiki parkın ön kısmına rastlıyan yerde idi, buna (menzil hanı) da derlerdi.

Kırklarelinin kadim ehalisinden Hekimoğullarından Rahmi efendinin dedesi Salih ağanın dedesi cerrah Ahmet Halifeye ait, bu han vaktile Posta tatarlarının misafir oldukları han imiş

Bilindiği üzere Posta teşkilâtı Turklerde pek eskidir. 1295 miladî yılında Azerbaycan Türk hükümdarı İlhan oğullarından Sultan Mahmut gazan hanın yaptığı bir çok yenilikler arasında posta teşkilâtı mühim bir yer almaktadır.

Ö zamanın vasıtalarile bile bir çok memleketlerin postalarından sürat itibarile ileri olan bu teşkilâta göre ana yollar üzerinde muayyen aralıklarla Posta istasyonları teşkil etmiş ve bu teşkilata (yam), memurlarına da "yamçı„ denilmiştir.

Bu "yam„ ların en önemli ana yolları üzerinde 18—21 kilometre fasıla ile konakları vardı. Devletin resmi evrakını Konaktan Konağa ulaştıran bu posta teşkilatının reisine de "Tataragası„ denilirdi.

Bu evrakı bir şehirden diğerine ulaştırmak için Tatar

binicileri kullanılırdı.

Tarihlerden ve Ansiklopedilerden aldığımız malûmata göre bu biniciler at üstünde geceli, gündüzlü şayanı hayret bir süratle mesafe alırlarmış.

Ulak hanı da bu posta suvarilerinin hayvan değiştirip misafir oldukları bir han imiş. Sonraları menzil hanı adını alışı da bundan ötürüdür.

Zamanla Macaraki adında birisi bu hanın yerine bir han yapmıştır. Muhiddin Özenbaş merhumun belediye reisliği zamanında bu hana maili inhidam raporu alınarak yıktırılmış ve yerinde belediye parkı kurulmuştur.

ARASTA — BEDESTEN

Çifte hamamları yaptıran hayır sahiplerinden Hüseyin çavuş Kocahıdır camii vakfı olmak üzere hamamlara bitişik bir de arasta yaptırmıştır. İnşaat tarihinin 1020 hicri senelerinde yani hamamlardan 4—5 sene sonra olduğu sanılıyor.

İki kubbe üzerine kâgir, 12 hücreden ibaret dükkânları vardır. Burada boncuktan bıçağa, göztaşından kınaya kadar her şey satılır. Üç kapısı olup öteden beri teâmülü vecihle anahtarları bu 12 esnafın seçtiği iki zatta durur. Her kapıda ayrı ayrı anahtarla açılır iki kilit vardır.

Bu mutemetler her sabah muayyen saatta arasta kapısına gelirler ve 12 esnaftan 6 sı gelince kapıları açarlar.

Eskiden kapı açılırken bir de ufak dinî merasim yapılırdı. Bu merasim allahtan bereket ve alışveriş temennisi mahiyetinde idi.

Arastanın Şevket Onat ticarethanesine karşı olan kapısının önünde ayrıca kubbeler mevcut iken bundan 60 yıl kadar önce bir zelzelede yıkılmıştır.

Arastanın mimarî tarzı çok mükemmeldir. 350 senelik bir eserdir.

1948 yılında Vakıflar genel müdürlüğünün verdiği 8000 lira kadar ödenekle zemin kısmı ve camekânlarile çok harap olan kapıları yeniden yapılmış ve iyi bir tamir görmüştür.

Mezarlıklarımız

Bir memlekette hâkimiyeti ifade için bazı zamanlar mezarların ve m e z a r taşlarının da hizmeti olduğuna biz şahit olduk. Mondros mütarekesinden sonra millî mukadderatımız meçhul ve acı akibetler geçirdiği sırlarda Trakyaya Fransız, İngilizlerden mürekkep hey'etler gelmiş ve Rumların gürültü ve avazeleri arasında bazı incelemeler yapmak zaruretinde kalmışlardı. Hakikaten o zamanlar; Türk mezarlıklarile Rum mezarlıklarını mukayese etmek aleyhimize bir delil olabilirdi Çünkü çok eskidenberi biz mezarlıklara ehemmiyet ve kıymet vermemiş ve çok defa ölülerimizi birbiri üstüne gömdüğümüz için okadar geniş ve göz alıcı manzara vermemiştik. Kaldıki mevcut mezarlarımızdaki taşları Balkan harbinde Bulgarlar ve yerli Rumlar tamamen tahrip etmişlerdi.

Mezarlıklarımızı ihmâl etmemize ve Balkan harbi tahribatına rağmen 500 yıldanberi buradaki hâkimiyetimizi; ayakta duran ecdad eserlerile isbat ettiğimiz, toprak altındaki varlığımızla da isbat edecek kadar varlık sahibi idik. Onlara mezarlarımızı mı göreceksiniz? buyurun efendiler!..

dedik ve camilerle, tekkelerin haziminde ve kasabanın kenarında 19 parçadan ibaret islâm mezarlıklarını gezdirdik ve gösterdik.

Bu mezarlıklardan bir çoğu halen kaldırılmıştır Fakat biz bundan 30—35 sene evveline kadar mevcut olan mezarlarımızı adlarile okurlarımıza tanıtmağı tarih yönünden faydalı gördük.

KARAUMUR MEZARLIĞI

[3 parçadan ibaret olup bir parçası hastaneye giden yolun kuzey kısmında, diğer parçası üzerine göçmen evleri yapılmış, üçüncü parça da çukur mezarlık denilen 20 dekarlık bir sahadır]

Şehitlik [Merhum general Mürsel Bakü'nün süvari tüm komutanlığı zamanında teşkil edilen bir komisyon marifetile iane toplanarak yapılmıştır [1] ve karşısındaki

(1) Geçen 1944 yılındada aziz komutanımız General Tevfik Topçunun delaletleriyle şehitleri imar kurumunun 8000 lira sarfi le mükemmel bir surette tamiri yapılmıştır.

Bu şehitliğe balkan harbinde şehit düşen erlerimizle, Tayyare uçuşunda düşerek ölen Jandarma kumandanı İsmail Hakkının kızı bayan Mefharet ve suvari ikinci alay yedek subayı iken attan düşerek ölen genç üsteğmen Vejdettin 1 — 1934 ve 7 yıl önce kıtasından terhis edilerek tezkeresini almış ve sivil elbiseleri ni giydikten sonra komutanlarına veda etmek ve yıllardan beri bineği olan beygirinin de gözlerini öpmek için gittiği vakit hayvanın ta alnına isabet eden çiftesile derhal vefat eden gedikli baş çavuşla maruf gazimihal sülâlesinin en son evlâdı ve vakfının mütevellisi olan Ahmed bey ve Kırklareli nakibüleşrafı Abdurrahman efendinin torunu, vali mütekaidi Abdurrahmanın zevcesi Hatice hanım ve millet vekilimiz Doktor Fuatın annesi ve emekli sorgu hakimi Mehmet Umayın eşi Seniye Umay medfundur.

İstanbul yolu mezarlığı 2 parçadır], Mezbahaya giden yolun solunda bir ve sağında iki tane ve musallanın yanında da bir tane olmak üzere dört parçadan ibaret Hacılar ezanlığı, Tellâkzade mahallesi mezarlığı (üzerine göçmen evleri yapılmıştır) Kırklar baba mezarlığı (Balkan harbinde tahrip edilmiştir), Sinan dede tekkesi mezarlığı, Kapan camii mezarlığı (cami avlısındaki bu mezarlar yol geniş letilirken nakledilmiştir) Namazgâh mezarlığı (metruktür), Emin Ali Çelebinin Kadı camii mezarlığı, Hıdır bey camii mezarlığı, (yol tevsiinde kaldırılmış tarihi değeri olan taşları cami avlısındadır) Karakaş camii mezarlığı, Helve baba, Kule camileri mezarlığı (camilerile beraber Balkan harbinde harap edilmişlerdir) adını taşıyan bu mezarlardan en büyüğü Karaumur mezarlığıdır. (1) Bu Karaumur mezarlığında vaktile delikli kara bir taş mevcut olup küçük çocukları anneleri bu taşın deliğinden geçirirlerdi. Ve bu islâm kadınları arasında âdet olmuştu.

Şehitlik evvelcede mezarlıktı burada eskiden kalma pek çok mezar varsa da kitabe ve taşları kırılmıştır. Yalnız eskilerden bir mezartaşı mevcut ki üzerinde şu yazı vardır: "İkinci orduyu hümayun piyade onuncu alayın birinci taburunun ikinci bölüğü yüzbaşısı Piriştineli Hıdır ağa sene 1322» yine şehitlikte 1129 tarihini taşıyan kırık bir mezar taşı mevcuttur.

(1) Bu mezarlıktaki ölülerin kemikleri Hacılar ezan mezarlığına nakledilmiş ve 1328—1912 yılındanberi gerek bu mezarlığa gerekse diğerlerine ölü gömülmesi yasak edilerek şehrin güneyinde ve mezbaha yolundaki iki mezarlık kullanılmaya başlamıştır.

Çifte Hamamlar

Güzel birer kubbenin altında son derecede san'atkâ rane yapılmış ve biri erkeklere diğeri kadınlara mahsus hamamlar, eski Türk mimarisinin ruhu ve gözü okşayan güzelliklerini 4 yüz yıldanberi halâ birer şah eser olarak yaşatmaktadırlar. Mimarları kimdir? 350 yıl evvel eserini mimar Sinanın eserlerine benzetmek için bütün san'at dehasını sarf ederek bu serhad şehrinde ölmez eserler bırakan san'at üstadının adı nedir?. Bunu bilemiyoruz. Utanarak i'tiraf ederim ki Kırklarelinde en yaşlı ve akıllı başında bir vatandaşımız da bu muhterem üstadın adını bize söyliyemiyor.

Yüz yıl içinde dört defa istilâ görmüş bir memleket te kitabeler, tarihi izler ve eserler bulmak ta müşkül. Bu yazımı yazarken Hıdır bey camiinin, çifte hamamların, be destenin yapıcısı ve mimarının adını bilememeği bir kusur telakki ederek huzurunda kendim ve Kırklarelilileri adına aflar dilerim.

Kırklareli şehri kurulurken hendesi bir hesapla Hıdır bey camii dört mahallenin ortasına ve çarşının başına bir altın taç gibi kurulmuş, karşısına da en kaba ruhları bile okşayacak bir mimari üslubile çifte hamamlar yapılmıştır. Hamamın cami karşısına isabet eden kısmı erkeklere, cad denin arka ve tenha tarafa düşen kısmı kadınlara mah sustur. Döşemesi, havuzu, kurnaları, göbek taşları kâmilen mermerden yapılan bu eserlerin banisinin Hıdır bey olduğu rivayet olunuyorsa da mevcut vakfiyelere ve hamamın kapısı üzerindeki kitabeye göre hayır ve hasenat sahibi

«Hüseyin çavuş» tarafından 1016 hicri ve 1597 tarihinde abad edildiği yazılmaktadır. Bu kitabede:

Güzin ve fahr eshabı ekâbir hüseyin ağa
Ali gibi mürvetkâni bir merdi şecaattan
Bu hamamı lütüfü devlatile eyledi abad

. . . . .

Safayi kalble tarihi Asarı dai
Dedi gül gibi bu hamam ziba cayı rahattan
1016

denildiğine nazaran bunların fetihden 246 sene sonra bina edildikleri anlaşılıyor.

Balkan harbine kadar zevk ve neş'e memleketi olan Kırklarelinin ictimaî hayatında «Hamam» safasının mühim bir mevkii vardır. Bilhassa bu zevk gelin ve güvey hamam ları günleri belli başlı bir dernek halini alırdı. (1)

Beş, on senedenberi hamama rağbet okadar azalmış tırki kadınlar kısmı kapanmış ve haftada iki gün kadınlara tahsis edilerek yalnız erkekler kısmı kullanılmaktadır.

Ve bu çifte hamamların iradı Hıdırbey camiine vakf edilmişlerdir.

ESKİ HAMAM

Yine Türk ve İslâm eserlerinden çarşı civarında kâin olup Balkan harbine kadar metruk ve harap bir halde duran "Eski hamam„ namile maruf bir hamam daha var

(1) Bunu adetler ve ananeler kısmımızda zikredeceğiz.

idiki yıkılarak şimdiki parka eklenmiştir.

Evliya çelebi seyahatnamesinde köprü başında letafetinden bahsettiği hamam budur ve o tarihlerde bunun mamur ve meşhur olduğu anlaşılmaktadır.

Eski hamamın banisi ile zamanı inşasına dair bir malûmat elde edilememekle beraber fethi müteakip yapılmış olduğu ve büyük zelzelede çöktüğü kuvvetle tahmin edilmektedir.

Şehirdeki sular, çeşmeler

En çok su servetine malik olduğu halde, en çok su sıkıntısı çeken bir memleket te Kırklarelidir.

Şehrin civarında ve içindeki kaynaklar mühim, bereketli birer su haznesidirler.

Bunlardan hakkiyle faydalanmayı düşünmediğimiz için bazı seneler susuzluk dahi çekeriz.

Şehrin muhtelif mevki ve mahallerinde bir çok kaynaklar vardır bu kaynakların bir çoğu, bilhassa şehir içinde olanları fazla kalkerli olduğundan içilmeyey aramaz. İçilecek kaynaklar hep şehir dışında olup bunlarda zengindir. Bu kaynaklardan birincisi ve en önemlisi "Gerdanlı„ kaynağıdır. Şehrin 3 Km. Kuzeyinde olup mikdarı saniyede bir litredir mikyası 12 derecedir. Bu kaynağın şehirde 12 çeşmesi vardır ve en iyi suyumuzdur.

Bu çeşmeler Gerdanlı, Karaumur, Kadı, Paşa, Kayum oğlu, Kayalık kurupaşa, Sahyari, Hapisane ve Hacıhasan, Çarşı karakaş çeşmesi adında olup hepsi Kayserili Hacı Hasan ağa adında bir zatın vakıfları meyanına dahildir. Bunların bazıları H. Hasan ağa tarafından inşa ve bazıları tamir ve

ihya suretile yapılmışlardır.

2 - Söğütçük Kaynağı :

Şehrin hemen kenarcığındadır. Mikdarı saniyede 2 litre olup 14 derecelidir.

Söğütçük, Dere, Kalaycı çeşmelerile Hıdır bey camii şadırvanı, hamamı ve umumî halânın suyu bu menbadan gider.

Söğütçük suyu yaz, kış bu çeşmelerin savaklarından akan bol bir sudur.

3 - Çukur çeşme kaynağı:

Bu gür su — evvelce musevî kulübü olan — Yasef Mosakiye ait evin altından kaynayarak 50 metre kadar ilerde Karakaş Mehmet bey camii önünde Çukur çeşmeden iki lüle halinde devamlı olarak akar. Miktarı sâniyede 3 litre olup mikyası 48 derecedir. Mahmud ağa çeşmesine buradan su gittiği gibi son zamanlarda lokomotiflerin su ihtiyacı için de buradan istasyona su alınmaktadır.

Bu çeşmeye 8 ayak geniş taş merdivenle inildiği için (Çukur çeşme) veya (Karakaş çeşmesi) denir.

4 - Park köşesindeki Aslanlı çeşme kaynağı:

Bu kuvvetli ve gür kaynağın da mikdarı saniyede 4 litre olup mikyası 48 derecedir.

Vaktile 5—6 metre genişliğinde 8 - 10 ayak taş merdivenle inilen ve iki savağından harıl harıl buz gibi su akan bu çeşmenin güzel bir mimari ile yapılmış, mermer

duvarı üstünde kırmızı boya ile çizilmiş bir aslan resmi vardı.

Üzerinde de (Çardak kahve) adını taşıyan yüksek bir kahvehane bulunuyordu.

Balkan harbine kadar mevcud olan bu çeşme ve kahvehane Bulgarlar tarafından yıkılarak, üzeri taş ve toprakla doldurulmuş ve suyundan istifade kabil olmıyacak bir hale getirilmiştir,

Yine bu arada Arslan resmini taşıyan kıymetli taş aşırılmıştır.

1929 yılında Ali Rıza Dursunkaya'nın belediye reisliği zamanında bu kaynağın hazneesi ayıklanarak ayağı açtırılmış ve suyundan gerek şehrin arazözle sulanması, gerekse umumî halâ ve park'ın su ihtiyacı temin edildikten başka bir zamanlar hamamın suyu da buradan verilmiş, ve emekli miralay Hasan Tahsin beyin reis vekilliği zamanında pek susuz olan Yayla mahallesine yaptırılan havuza da kaynaktan santrifüj'le su verilmeğe başlanmıştır.

Bu su bulunduğu yerden o kadar kuvvetli çıkmaktadır ki, günde 100 tank su alındığı halde hiç eksilmemiş ve hep aynı seviyeyi muhafaza etmiştir.

5 - Kapan camii karşısındaki Çukur çeşme

Bu kaynak ta çok kuvvetli idi 15,20 ayak merdivenle inilir, iki geniş lülesinden durmadan bol su akardı. Bunun üzerindeki bina ve kahvehane de Balkan harbinde yıkılarak çeşme tamamen toprak ve molozlar altında kalmıştır.

6 - Aşağı pınar kaynağı

Şehrin 1 kilometre kadar güneyinde ve mezbaha mevkiinde çok gür olarak akan bir sudur. Suyu ağır akmakla beraber hem çiftçi hayvanlarının hem bahçe ve tarlalarının sulama hizmetini görür.

Askeriye hayvanatı da bu kaynaktan istifade ettiklerinden takriben 40 sene evvel üstü kapatılmış ve oluklarından salma su akmaktadır 7—8 yalağı vardır. Mezbaha bu kaynağın ayağı yanında kurulmuştur. Suyun miktarı saniyede 5, 8 litre olup mikyası 48 dir.

7 - Baba pınar kaynağı

Vilâyet merkezinin 2500 metre doğusunda Kırklareli — Pınarbisar şosesinin sağında gür akan bir kaynak daha vardır. Orada (İbrahim baba) adında bir zatın mezarı olduğu için (Baba pınarı) denilmektedir. Miktarı saniyede 6 litredir, mikyası 23 tür. Motorla kışlalara ve askeri hastaneye su verir.

8 - Sıyrıncak kaynağı

Kırklarelinin kuzeyinde ve 2 kilometre kadar uzakta (Sıyrıncak) mevkiinde çıkan bu suyun evvelce tahlili yapılmıştır. Gerdanlı suyu ayarında tatlı bir su olup 24 saatte 36 ton su verecek kudrette olduğu tahmin edilmektedir. Vaktile çeşmeler tamir edilmezden önce şehir halkı bu suyu içerlerdi Orada Rumların bir ayazması vardı. Malen Çocuk yuvası suyu için bu yer Çocuk esirgeme tarafından satın alınmıştır,

9 - Nallı horoz kaynağı

Bu kaynak ta tatlıdır. Bunlardan başka yine şehir içinde bazı çukur çeşmeler vardır ki gerek bunlar, gerek — Gerdanlı, Sıyrıncak, Nallı horozdan başkaları — yukarda saydığımız kaynakların suları ağır olup, ne Hacı Hasan ağanın, nede diğer hayır sahiplerinin birinin hayrat ve evkafı meyanı na dahil değildirler.

Bânilerile tarihi insanları da bilinmiyen eski eserlerdendir. Bu sular içilmekten ziyade temizlikte ve hayvan sulamakta kullanılır.

***

Çeşmelerimiz

Gerdanlı menbaından gelen ve şehir içinde 12 çeşmesi bulunan içme sularımızın bazıları Kayserili Hacı Hasan ağa tarafından yeniden ve bazıları da tamir ve ihya suretile yapılmışlardır ve hepsi bu zatın evkafı meyanına dahildir.

"Evliya Çelebi„ şehrimizin sularından bahsederken: [câbecâ sebil âbıhayat çeşmeleri vardır.]

demesinden de anlaşılacağı üzere eskiden kasabanın muhtelif yerlerinde bir çok çeşmeler varmış. Zamanla muattal ve tamire muhtaç bir hale gelen su yolları ile çeşmeler Hacı Hasan ağa tarafından imar ve ihya edilerek halkın su ihtiyacı karşılanmıştır.

Bu içme sularını havi çeşmelerin en eskisi şimdiki Ahmed Mithat okulu bitişiğinde bulunan ve Emin Ali Çelebi namındaki hayır sahibi bir zat tarafından 976 hicrî tarihinde yaptırılıp sonraları H. Hasan ağa tarafından tamir ve vakfına ilhak edilen (Kadı) çeşmesidir. Bu çeşmenin H. Hasan ağaya ait çeşmelerden 200 yıl daha evvele ait olduğunu şu kıt'ai tarihiyeden öğreniyoruz:

Namı Ali bir sahi eyledi bina bu çeşmeyi
Olmağa layık değil hatem anın kanberi (1)
Rah-ı - hüdaya sebil oldu bu hoş salsebil
Dedi müverrih ona ayni Ali kevseri

Son mısra ebced hesabile 976 hicrî senesini tutmaktadır.

Karaumur çeşmesi:

Kara sıfatını taşıyan ilimizde pek büyük ve tarihi zatlar vardır. Karahıdır bey, Karakaş bey, Karaca İbrahim bey, Karaumur bey gibi..

Karaumur, tahminimize göre tarihte adı geçen ve Umurca diye Burgaz ilçesimizde bir köye adı verilen bir zattır.

Yine tarihler Yıldırım Bayezit ümerasından Kara demirtaş paşa zade Umur beyden bahsederler. Nikbolu zaferinden sonra Sırp kıralı Lâzarisin kız kardeşini kabul etmesini rica için Yıldırım Bayazıt nezdine gönderdiği elçinin Edirnede padişah huzurunu kabul ve kıralın bu temennisinin hüsnü kabule mazhar olduğunu ve gelini almak için Karademirtaş paşa zade Umur beyin gönderildiğini ve Umur beyin kıralın hemşiresini alarak 798 senesinde Edirneye geldiğini, oradan da padişaha takdim etmek üzere Bursaya gittiğini tarihler kaydetmektedir.

Kırklarelinde koca bir mahalle ve hâlen pazar yeri olan meydanlık ve büyük bir mezarlık (Karaumur) adını taşımakta ve çeşmesine de halk (Karaumur çeşmesi) demektedir.

---

[1] Hatem ve Kanber kelimelerinin iki islâm büyüğünün adı olduğu zanediliyor.

Bu çeşme Kırklareli âyânından Hacı Süleyman ağanın eseri olup (Kadı çeşme) sinden 191 yıl sonra yapılmıştır. Sonraları bu çeşme Hacı Hasan ağa tarafından tamir ve ihya edildiği gibi kendi evkafı arasına da sokmuştur.

Çeşme üzerindeki tarihî kıt'ayı (Safaî) adında bir zat yazmış ve son:

Ruh — u — imâmeyne sebil

Etti bu ab — ı — kevseri

mısralarından 1172 hicrî tarihi çıkmaktadır.

Salıyeri çeşmesi :

Kapan camii yanında Hacı Hasan ağa tarafından 1187 hicrî tarihinde yeniden yaptırılmıştır.

Bu çeşme Kadı çeşmesinden 211, Karaumur çeşmesinden 15 sene sonra inşa edilmiştir.

"Salıyeri„ Kırklareli şehrinin bir vakitler en önemli bir mevkii idi Şehrin islâm mahallelerinin ortasında bulunan, meydanlığın bayram güneri eğlence yeri olması, Hükûmet, Belediye, çarşının ve mekteplerin civarında olması itibariyle kalabalık bir bölgeyi teşkil ediyordu. [1]

Rahmetli Hacı Hasan ağa şehrin en susuz bir zamanında bu çeşmeyi yaptırmıştır ki üzerindeki kıt'ai tarihiyede bu açıkça ifade edilmektedir.

[1] Halen Halkevi, Polis karakolu, Park, Kapan camii, Kocahıdır okulu, Zafer otelli, Belediye dairesinin ortasına düşen bir mevkidir.

Kitabesinde şu yazıları okuduk.

Sahib «ül» hayrat bir zatı güzin : umdei ayan memdu-
hüsıfat.

Yâni elhac Hasan ağa ki odur: mekremetle giptesanı
kâinat

Kayseriye menşei Davlik (1) eyleyip bu şehre azmi iltifat

Halkı Muhtaç olduğun âba görüp: cuşetti cûdi
çün Nil ve Fırat

Eyledi inşa bu vâlâ çeşmeyi: hasbeten lilâh ol âlisemat

mısra bercestei tarihidir

barikâllah çeşmei ayni hayat

Sene : 1187

Çarşı çeşmesi

Halkımızın eski cami (camii atik) dedikleri mevkideki Serdar Ali paşa camii balkan harbinde yıkıldıktan ve Kırklareli Bulgarlardan istirdat edildikten sonra mutasarrıf Haydar bey [birinci umumi harpte Van valiliğinde ve Van cenup guvubu komutanlığında, İstiklâl savaşında ve Konya Delibaş isyanında Konya valiliğinde büyük hizmetler etmiş ve halen emekli bulunan B. Haydar Vaneri] tarafından bu camiin yerine dört lüleli mermer bir çeşme inşasına başlanmış, 1332 yılında mutasarrıf ve halen Kocaili milletvekili bulunan İbrahim Süreyya Yiğit zamanında ikmal edilmiştir. Sonraları bu çeşme olduğu gibi Kocahıdır bey camii dıvarı dibine nakledilmiştir.

[1] Eski Türkçesi aynen alındı Bir köy ismi olsa gerek

Bu tatlı su çeşmelerinin üzerlerindeki kitabelerden yapılış tarihlerini öğreniyoruz.

Paşa çeşmesinin de Bayazıt camii mezarlığında yatan Demirmadenleri nazırı Külâbî Ahmet paşanın bu camii 1000 hicrî tarihine doğru tamir ettirdiği sırada yaptırmış olduğunu ve H. Hasan ağa evkafına dahil bulunduğunu, Kayumoğlu, Kurupaşa, çeşmelerinin doğrudan doğruya H Hasan ağaya ait olduğunu ihtiyarlarımızdan öğreniyoruz

Hasan paşa çeşmesi ise bu adı taşıyan bir komutan tarafından ihya edilmiş, hapishane çeşmesinin bundan 15 yıl kadar önce, Karakaş çeşmesi ise 5 – 6 yıl evvel bu mahalle halkının yardımı ile belediye tarafından yaptırılmıştır.

Yukarda saydığımız kaynaklarla bu tatlı su çeşmelerinden başka içme suyu olmıyacak derecede kalkerli şu çeşmeler de vardı

6 - Ambar çeşmesi

Eski aşar ambarı binasının ve hacılar ezanlığı mezarlığının karşısında 6 yalaklı ve iki geniş lüleli bir çeşme daha vardı, burada hayvanlar sulanırdı. Şimdi muattal ve harap bir haldedir.

7 - Tabakhane çeşmesi

Kapan camii önündeki kaynakla ilgili olan hapisane karşısında Tabakhane adlı bir çeşme daha var idi oda tamamen kaybolmuştur.

8 - Dokuz oluklu çeşme

Şehrin Edirne yolunu çıkan yerinde ve Küllük mevkiinde — Yakup güzel evleri önünde — salma akan ve 9 oluklu tesmiye edilen çeşme yalaklar kanununa göre ıslah edilerek yalakları kaldırılmış ve yerine musluklu çeşme konmuştur.

9 — Evvelce Cumhuriyet meydanında Emek oteli karşısında da bir çeşme vardı. Müsevi mahallesinde olduğu için (Yahudi çeşmesi) denirdi. Bu cadde genişletilirken çeşme de Sakarya otelı önüne alınmıştır. Bir de Hıdır bey camii içinde 10 musluklu bir şadırvan vardır. (1)

Hacı Hasan ağanın mevcud vakıfnamesine nazaran tatlı su çeşmelerinin 1055 tarihinde inşa ve ihya edildiklerı anlaşılmıştır.

Bunların masraflarına karşılık olmak üzere merhum H. Hasan ağa tarafından vücuda getirilmiş şehir içinde müteaddit akarlar ve Kuyumcular çarşısı ile şehir haricinde Büyükdere boyunda su değirmenleri vardı

Mutasarrıf Yanyalı Neşet paşanın zamanında, 1310 senesinde bu çeşmelerin yolları bozulmuş ve susuzluk baş göstermiş olduğundan paşa, o vakit burada garnizon komutanı bulunan Albay (sonra general olmuştur.) İsmail paşa [2] merhumun delâletiyle su yolları mükemmel surette tamir edilmiş ve kasaba ehalisinin ebedi şükranını kazanmıştırlar. Her vakit bu iki paşayı hayır ile anarız.

(1) Bu husustaki geniş bilgiyi Hacı Hasan ağa kısmımızda vereceğiz.

[2] Eski İstanbul millet vekili Recep İsmail beyin babası

Arteziyen

Yukarda verdiğimiz izahattan anlaşılacağı üzere şehrimiz içme ve temizlik suyu itibarile en zengin kaynaklara maliktir. Bu kadar su mazhariyeti olduğu halde şimdiye kadar bunlardan tam istifade cihetti düşünülmemiş, daima işin fantazi tarafı, milyonluk masraflı kısmı ele alınmış, bu raya 20—25 kilometre Koyva menbaı üzerinde durulmuş, yahud 5 kilometre ve şehre nazaran 30—40 metre alçakta bulunan Şeytan deresi mevzu ittihaz edilmiş, 5 — 6 yıl önce Belediyenin binlerce lirasını toprağa gömerek granit arazimizde el burgusuile arteziyen açmak istenmiştir. Bu arada iller bankasının tahsisatile şehrin bir kilometre batı güneyinde, demir yolunun alt tarafında 100 küsur metreye kadar gidip belediyeye 20 küsur bin liraya mal olan ve serçe parmak kalınlığında akan bir artezyenimiz için de 20 bin lira harcanmıştır.

Bu arteziyen ameliyatına devam edilmemesi bu masrafın heba olup gitmesine sebep olmuştur. Bizce Kırklareli şehrinde bir su davası yoktur. Kuzeydeki Gerdanlı kaynakları daha şimale doğru o kadar zengindir ki değil 15 bin, 50 bin nüfusa bile kâfi gelir.

Kırklareli şehrinde mevcud mahalli müesseseler

Belediye :

Bugünkü Belediye teşkilâtı vücuda getirilmezden önce Belediyeye ait bütün işleri Kadılar görürmüş

Gıda maddelerine nark koymak, fiatları kontrol etmek, eksik ve hileli mal satılmasını önlemek, şinik, ölçek, kantar gibi tartı ve ölçüleri yoklamak, esnaf arasında çıkacak ihtilâfları halletmek; Kadıların gördükleri işler arasında imiş

O zamanlar, mahalle ve sokaklardaki temizlik halka, çarşıdaki temizlik işleri de esnafa yaptırılıyormuş.

İçişleri bakanlığı tetkik müşaviri Sıddık Tümerkan'ın [Türkiyede Belediyeler] adlı eserinde 1131—1719 tarihinden itibaren ücretleri dükkân ve ev sahipleri tarafından verilmek suretile Kent ve kasabalarda süpürücüler istihdamına başlanmış olduğunu, aydınlatma işleri ise — o devirde petrol olmadığından — sokakların geceleri karanlık olduğu ve ancak güvenlik mülâhazasile geceleri sokağa çıkmak istiyenlerin fener taşımaları mecburiyeti konulmuş, karanlıkta fenersiz dolaşanların Kollukular tarafından yakalandıkları bildirilmektedir. O zamandan kalma adetlerden olarak 50 yıl önce büyük çift mumlu muşamba fenerlerle gezmeğe gidildiği devre biz yetiştik.

Sonraları belediye tanzifat ve tenvirat resmi namı altında her ev ve dükkândan para almağa başlanarak bu umumi aydınlatma; köşebaşlarında yüksek birer yere asılmış fenerler içindeki petrol lambalarile, tanzifat işi de Belediye vasaitile yapılmağa başlanmıştır ve nihayet Elektrik te'sisatı yapılarak bu hizmet o suretle ifa edilmektedir.

Kırklarelinde 1293 Rus harbinden önce, Edirneye bağlı kaza halinde idare edilirken Belediye teşkilatı yapılmış o vakit Şakir bey damadı ve merhum Mâlik ağanın amcası Süleyman beyle, eşraftan ve kaftan oğullarından Atıf

bey [1] Belediye reisliğinde [illegible] bulunmuşlardır.

Evvelce Salıyerinde hala halkımız tarafından [eski Belediye] denilen şimdiki merkez polis karakolu binası Belediyenin icarında idi. [2]

1310 — 1894 senesinde mutasarrıf Mustafa Neş'et paşa zamanında Hacı Mestan efendinin belediye reisliği sırasında şimdiki Belediye dairesinin yerindeki binalar [3] istimlâk edilerek kısmen bodrum, birinci ve ikinci katlarında beşer oda, iki salonu havi gayet zarif bina meydana getirilmiştir.

Zamanla etrafındaki evler ve bahçeler de istimlâk olunarak 1322 yılında ve mutasarrıf Galip paşa zamanında mermer havuzlu, muhtelif süs ağaçlıklarını havi belediye bahçesi vücuda getirilmiştir. İlânı meşrutiyette bütün tezahürler burada olmuş Park tesis edilinceye kadar o bahçe gazino, yazlık sinemayı havi halkın dinlenme yeri olmuştur.

---

[1] Edirne Özel idare müdürü Atıf, ve Kırklareli il encümen başkâtibi Ziya Kaftanoğlunun dedesi.

[2] Bu binalar baştanbaşa Müftü İzzet efendiye ait idi.

[3] Bu binalar Lüleburgaz C. H. P. başkanı ve eski Belediye reisi Kemal Çerman'ın büyük dedesi Tahir efendiye ait iken Alagüneli Hüseyin ağaya satmış ve hüseyin ağa ile gümrükçü Halil efendi, Nazif hocanın ve o vakitler kadınlar hapishanesi olan Tatlı Mehmedin evi idi. Onlardan istimlâk edildi.

1294 Rus harbinden sonra ve Kırklareli mutasarrıflık olduğu zaman ilk belediye reisliğini Hacı Mestan efendi yapmış, ondan sonra sırasile Seyit Ahmet, Sağır Ahmet, tekrar Hacı Mestan efendi, Rauf bey, Süleyman bey damadı Ahmed Mazhar, Dingiloğlu Ahmet (2 defa) Tosunoğlu Mehmet, Rauf bey zade Hilmi (3 defa, en sonuncusu Yunan işgalinden istirdada kadar) Balkan harbinin istirdadını müteakip keresteci Sırma Yörgi, Müftü Baha vekâleten, Hacı Mestanın Ahmed, Çelebi efendiler ve Dramalı Riza bey (sonradan mebus olmuştur), Tekkeşeyhler çiftliği sahibi Muhiddin (Özenbaş), Tosunoğlu Arif, Dingiloğlu Şevket (3 defa) Karahafız oğlu Hüseyin, Ali Riza Dursunkaya, Avukat Nail (vekâleten), doktor Mehmet Can (Yeniley) Albay mütekaidi Hasan (vekâleten) Haşim Peksöz (2 defa) Belediye başkanlığı yapmışlardır.

Bu zatlardan ancak dördü hayattadır. Haşim Peksözden sonra vekâleten İl Sağlık müdürü Asaf Aydonat Belediye reisliğine tayin olunmuş ve son seçimde Reşit Altay başkan seçilmiştir.

Belediye Emlâki

Merhum Dingiloğlu Şevket zamanında hazinei maliyeye ait pek çok dükkân ve akarlar satın alınmış ve fakat zaman geldi ki; bunlardan bir kısmı vergilerini, tamir masraflarını karşılıyamıyacak kadar kıymetten düşmüştür. Bu halde olanları müzayede ile satılarak harabiden kurtarılmıştır.

Bunlardan başka halen belediyenin elektrik fabrikası İtfaiye garajı, Mezbaha, Kadınlar hapishanesi ve muhtelif

arsalarla mezarlıkları vardır.

B Kemal Gedeleçin mutasarrıflığı ve Muhiddin Özen baş'ın Belediye reis vekilliği zamanında ve 1332 — 1916 yılında ilkevvel şehir plânını yaptırmağa teşebbüs edilmiş Belediye meclisinden alınan bir karar üzerine İstanbuldan celbedilen İtalyan mühendisi Andre Bevarato ile mukavele yapılmış ve M. Alfred adında bir mühendis plân ve harita yı yapmıştır. Bu plân ve harita Muhiddin ve Dingiloğlu Şevket beyler zamanında kısmen tatbik edilmiş isede Yunan işgali araya girmiş ve 1939 yılında şehrin harita ve imar plânı İçişleri bakanlığı Belediyeler imar hey'eti tarafından hazırlanan esaslar dairesinde müteahhit Profesör yüksek mimar Seyfi Arkan'a ihale edilmiş ve geçen yıl tastikleri yapılarak yürürlüğe girmiştir.

Elektrik fabrikası:

Bugünkü Belediye alektrik fabrikası kuruluşundan evvel bir takım safhalar geçirmiştir. Bilhassa vilâyet merkezi olduktan sonra bu güzel şehrin beş numara petrol lambalarile aydınlatılması hiçte uygun görülmemekte, şehir halkı elektrik ihtiyacını şiddetle hissettiklerini izhar etmekte idiler. Zamanın Belediye heyeti — Başkanı Şevket Dingiloğlu idi — bu ihtiyacı karşılıyacak imkânlardan en müsaidi olarak o vakit Maliyeden satın alınmış olan un de ğirmeni ve buzhane motorundan istifade etmeğe karar verdiler.

60 Beygir kuvvetinde olan bu motorla yapılan tesisat motorun eski ve her vakit arıza göstermiş olması yüzün

den pek de faydalı olmadı isede bir müddet böylece devam etti.

Bir sıra Dodoplos fabrikasını maliyeden icarla alan Yolageldili merhum Kasım efendiden rica edilerek oradan ceryan teminine çalışıldı. Bu tesisat fenni vasıfları haiz de ğildi. Nihayet 1934 yılında mangal kömürü ile çalışır 85 beygir takatinde gazojen bir motör satın alınarak fenni tesisatla elektirik verilmeğe başlandı. Ortalama saatte 32 kilo kömür sarfeden ve 42 kilovat enerji te'min eden bu motor da ihtiyaca kâfi gelmeyince, ikinci dünya harbinin başlamak üzere bulunduğu sıralarda Çekoslovakya mamulatından 200 normal beygirlik buhar makinesi mubayaa edilmiş ve 1940 yılında getirilerek yerine konmuştur.

Bu motor da saatte 160 kilo maden kömürü yakar ve 135 kilovatlık enerji temin eder.

Elektrik şebekesinin boyu 19,500 metre olup 800 abonesi vardır. Makinenin temin ettiği enerjiye göre, abone adedi az olduğundan elektrik ücreti olarak alınan ve aşağı yukarı azami fiat olan para Belediyeye bir fayda te'min edememektedir.

Fabrika peynir imâl mevsimi olan Hıdırellezden Kasım ayına kadar geceli gündüzlü işler, ondan sonraki aylar da akşam saat 18 den gece bire kadar devam eder.

Belediye un değirmeni 5—6 sene evvel çıkan bir yangında yanmış, bir daha kurulmamıştır. Aynı dairede bulunan Buz deposu elektrik ceryanile işlemektedir. Bu depo 35 bin teneke kadar peynirle 10—12ton kaşer alacak geniş liktedir.

Elektrik fabrikası ve buz deposu için 1948 yılında mülhak

bütçe ile kendi kendilerini idare şekli kabul edilmiştir.

1934 Te'sislerinde meşhur [zatülhereke] makine muci di Alektrik mühendisi Sabri beyin büyük hizmetleri vardır. Halen alektrik fabrrikasının bir fen memuru, 2 maki nist, 2 ateşçi, 1 kömürcü, 1 hat memuru, bir bekçi kadro su vardır.

Fen memurluğunu 7—8 yıldanberi ilimiz gençlerinden ve sanatokulu mezunlarından Hayri Toksöz başarı ile yap maktadır.

Belediye Mezbahası:

Kırklarelinin batısında ve 2 kilometre kadar uzaklığın da [Aşağıpınar] kaynağının yanıbaşında vaktiyle tesis edil miş alelade bir binadan ibaretken Şevket Dogiloğlu'nun reisliği zamanında ve 1341—1925 yılında hemen baştan aşağı ve yeniden ilave ve inşaatla fennî bir hale getirilmiş ve yanına bir de baytar ikametine mahsus 3—4 odalı ev inşa edilmiştir.

Mezbaha eski halinde iken halk arasında aldığı ad [Salhana] idi halâ da bu adı kullanan ihtiyarlarımız vardır.

Belediye orada kesilen etleri kapalı kamyonla şehre getirmektedir.

Mezbaha iyi bir şose ile şehre bağlıdır.

Asrî mezarlık:

Mezarlarımız pek ihmal edilmiş bir halde idi. Yunanlılardan yurdumuz kurtarıldığı vakit mezarlıklarımızın harap hali bazı vatandaşlarımızın dikkat nazarını çekmiş ve Emin Kavaf, Hatip Mehmed, Rıza Durşunkaya'dan mürek

kep bir heyet teşkil edilerek halkımızın yardımile bir kısım mezarlarımızın etrafına tel çekilerek muhafaza altına alınmıştı.

Bir müddet sonra [Şevki] adında vefakâr bir jandarma üsteğmeni şimdiki asrî mezarlığın karşısındaki büyük mezarlık etrafına duvar çekmek teşebbüsüne girişmiş halkımızın, hatta Karahıdır, Asilbeyli gibi yakın köylerimizin getirdikleri taşlarla, ustalarımızın yardımı ile kısmen duvar içine almış ve fakat bu büyük davayı sona erdirmek mümkün olamamıştır.

Doktor Can Yenili'nin Belediye başkanlığı sırasında mevcud mezarlıklardan birinin tevsi edilerek asrî mezarlık haline getirilmesi esası kabul olunmuş, istimlâkleri yapılmış ve bütün hazırlıkları ve hatta oraya harcanacak parası dahi temin edilmiş ve albay merhum Hasan Tahsin beyin vekâleti zamanında duvarları inşa edilmiştir. [Hacılar ezanlığı mezarlığının asri bir hale getirilmesi 1318 yılında, —45 yıl önce— ve Neşet paşanın mutasarrıflığı zamanında olmuştur. Liva kadısı Halit bey adındaki zatın reisliğinde kurulan bir hey'etin halktan gördüğü yardımlarla şimdikinden daha mükemmel halde iken işgaller yüzünden bozulmuştur.]

Daha sonra Hâşim Peksöz zamanında da bazı noksanları ikmâl edilmiştir. Şehrin güneyinde olan bu mezarlıkla karşısındaki kabristandan başkasına ölü gömülmesi yasak edilmiştir.

Bilindiği üzere eski mezarlarımız şehrin dört tarafında, hemen bütün camilerin avlularında, şehir içinde muhtelif yerlerde vardı. Hala da bunlardan bir çoğu mevcut

tır. Böyle olmasına rağmen cami mezarlıklarına 100—150 Namazgâh, Karaumur mezarlıklarına 50—60 yıldanberi ölü gömülmemiştir.

Belediye Parkı:

Rus harbinden sonra şehrimizde ilk parkı Kırklarelinin kuzeyindeki Tokmakoğlu — Tokmoğlu — mevkiinde Millet bahçesi adiyle 1297 rumi yılında mutasarrıf Giritli Cavit paşa yaptırmıştır. Sonraları buraya Bulgaristan muhacirleri getirilerek iskân edilmişler ve adına (Hamidiye) mahallesi denilmiştir.

Bu mahalle Bulgarlar tarafından tamamen yıkılmış ahalisi şehrin muhtelif mahallelerine dağılmıştır.

İkinci teşebbüs merhum Nişli Galip Haldun paşa tarafından yapılmış ve 1322 yılında halkın istirahatına mahsus park hizmeti görmek üzere yine (Millet bahçesi) adı altında Belediye yanındaki bahçe kurulmuştur.

Bu bahçe çok intizamlı bir plânla yapılmış, büyük ve mermer bir havuz, havuza giden yine mermerden muhtelif ve zarif kıvrımları havi kanallar yapılmış, en nadide ağaç ve çiçeklerle süslenmişti.

Meşrutiyetin ilânından sonra bu bahçeye saz getirilmiş bira içilmesine müsaade edilmiş, yazlık sinema kurulmuştu.

Merhum Muhiddin Özenbaşın Belediye başkanlığı sırasında Belediye, Jandarma dairesi, Hükümet konağı üçgeninin ortasında olan bu bahçenin hem ihtiyaca kâfi gelmemesi hemde az alkollü de olsa resmî müesseseler

ortasında yer verilmesi uygun görülmeyerek geniş, şehrin daha ortasında bir park kurulması esası düşünülmüş ve en iyisi şimdiki parkın ön kısmındaki Yunan tebaasından Macaraki Nikolakiye ait han'ın istimlâkinde görülmüştür.

28—29/Aralık/1330 da kasaba içinden geçen Bağlıca-dere'nin taşması, Muhiddin Özenbaş'a bu fırsatı hazırlamış ve filhakika bu hanın altına ve dere içine sahibi tarafından destekler konmak suretile derenin daraltılması ve bu fevkalâde taşkın neticesinde cihetî askeriyenin işgali altında bulunan merkûz hanın dere üzerine gelen sol tarafının yıkılmasiyle hasıl olan tehlike üzerine asker derhal oradan çıkarılmış ve mühendisliğin verdiği rapor üzerine sahibine, yıkılması için yapılan tebligatı dinlemediğinden pordalarına kadar olan kısım kanun hükümlerine göre yıktırılmış ve ba suretle o yerde şimdiki parkın vücuda gelmesine engel olan en büyük mahzur ortadan kaldırılmıştır.

Mondros müterekesinden sonra hâdis olan yeni vaziyet karşısında Macaraki Nikolaki bu yıkma kararına karşı eski Belediye reisi Muhiddin beyle raporu veren mühendis Faik bey aleyhinde ağır teşebbüslerde bulunmuş ve Hürriyet itilafçılar da bu Yunanlıyı hayli teşvik ve tahrik etmişlerse de her muamelesini kanun dairesinde tekemmül ettirmek hasletine mâlik Muhiddin Özenbaş, diğer işlerde olduğu gibi bu istimlak işinde de hesabını tertemiz vermiştir.

Park için Belediyenin istimlâk ettiği ev ve dükkânlardan parkın üst tarafına tesadüf eden kısmı Cumhuriyet Halk Partisi tarafından satın alınarak yerine Halkevi ve parti binası yapılmıştır.

Halkevi binası [illegible] Halk partisine, aşağıdaki park kısmı da Belediyeye aittir.

Şehir halkı bu iki kısımdaki bahçeden faydalanır, yaz günleri zaten güzel olan şehrin havasını burada bol, bol alarak dinlenirler. Halkevinin operatörleri bu bahçeye ayrı bir kıymet verir.

Belediye parkının paralı ve parasız yeri vardır. Hiç para vermeden hava almak ve dinlenmek isteyen vatandaş parasız kısmında oturur, meşrubat almaya ve para vermeğe mecbur değildir. Paralı kısımda Kahve, çay, gazoz gibi içecek maddeler vardır. Belediye bu kısmı icara verir.

* * *

Parkın bu kısmındaki kısım yerlerin yunan teb'alı Macarakiye ait iken Belediye tarafından istimlâk edildiğini yukarda yazmıştık. Tarihi tetkiklerimize göre [Büyük Menzilhanı — Menzilhane] denilen bu yer, 1201 hicrî tarihli museddek ve müseccel bir kıt'a vakıfname mucibince Hacı Hasan ağa merhumun evkafından 60—70 yıl önce bu aileye mensup Mahmud bey adlı bir zat tarafından Macaraki'ye satış edilmiştir.

Atatürk Heykeli:

Şehrimiz vilâyet olduktan sonra ve Şevket Dingiloğlu zamanında park yerindeki bazı dükkân ve evler istimlâk olunarak bu park meydana getirilmiş, Ahmet Durmuş bey zamanında g e n e l m e c l i s i n verdiği tahsisatla mimar Kenan Ali bey adında bir zata ihale edilen Atatürk heykelinin Parkın orta yerine 27/Aralık/1929 tarihinde merasimle temeli atılmış ve 8/Mayıs 1930 da açılma mera-

simi yapılmıştır. O gün; Cumhurbaşkanlığı bayrağı ile örtülü bulunan heykelden, okullar, asker, memurlar ve pek kalabalık halk, İstiklâl söylenen İstiklâl marşını müteakip Vali Ahmed Durmuş tarafından veciz bir nutukla bayrak alınmış ve sırasile Türkocağı başkanı Mehmed Karahafızoğlu, Halk adına Himayei Etfal başkanı muharrir Rıza Dursunkaya, ortaokuldan bayan Nebahat nutuklar söylemişler ve halkımız heyecanlı tezahürat göstermiştir.

Tarihi bir mahiyet taşıdığı için aşağıdaki malûmatı da kaydetmeden geçemiyeceğim.

Açılış töreni müteakip büyük halâskâra karşı olan sevgi ve tazim duygularını havi Halk fırkası, Himayei etfal, Türk ocağı, Muallimler birliği, Hilâliahmer, Baro reisleri imzasile çekilen telyazısına gelen cevap:

[C. Heykelimin rekzi suretile hakkında gösterilen samimi muhabbet ve kadirşinaslıktan mütehassis oldum. Teşekkür ve muhabbetlerimin muhterem halka iblâğını rica ederim]

Reisi Cumhur
MUSTAFA KEMÂL

Mahalli müessesesalerimizden:

Cemaatı İslâmiye - Hayır cemiyeti:

1295 Senesinde Ruslar buralardan çekildikten ve Kırk kilise mutasarrıfak olduktan sonra mezkûr senenin Nisan ayında ilk mutasarrıf olarak gelen Cavid paşa adındaki zatın zamanına kadar kasabada müteaddit mahalle ve Sıbyan mektepleri vardı. Bunların muallimleri maaşsız ve çocuk velilerinin hatim ve sair vesilelerle verdikleri ufak yardımlarla idare edilmekte idi.

1295 Yılında Rumeli vilâyetlerinin sureti idaresi hakkında bir nizamname kaleme alınmak üzere bağlı Sancaklardan birer zat celbedilerek Edirne valisi Rauf paşanın reisliğinde bir encümen teşkil olunmuş mahalli ihtiyaçlara göre "Rumeli vilâyati kanunu„ lâyihasını kaleme almışlar ve yürürlüğe girmişti

1297 senesi ocak ayının yedinci günü Edirneye gelen Vali Kadri paşanın zamanında bu kanun hükümlerine göre şehir ve kasabalarda muhtelif cemaat meclisleri açılmış, eşraf ve ahaliden bir [Cemaatı islamiye meclisi] kurulmuştur.

Bu meclise, iptidaî mektepleri hocalarının maişetlerine medar olacak parayı temin etmek ve memleketin sair hayır işlerine sarf olunmak üzere; akarları mevcud ve fakat meşru tulehleri müderis emlâkin iradları terkedilmiştir.

Bu teşekkül meydana gelmezden önce mezkûr vakıf akar ve iradları Evkaf mütevellileri tarafından idare edilmekte idi. Cemaatı islâmiye meclisi kurulunca bu vakıf iradlarla Hıdırbey camii karşısında, Karaumur caddesinde

Hacı Aptullah [illegible] mektebinin y[illegible] üzerine bu vakıf [illegible] fazl sadan üstü 6 oda, geniş bir [illegible] 5 kârgir dük kân yapılmış ve şimdi itfaiye garajı olan binada o vakitler vakıf Sıbyan mektebi ikan "Kocabinde„ okul binasının inşası üzerine bu sıbyan mektebi [illegible] dük âc h[illegible] getirilmiş ve ayrıca Karaumur mez[illegible] 5 dükkân yapılarak iradları Cemaatı [illegible] tahsis edilmiştir. Yine o vakitler [illegible] Cemaat [illegible] başka— Maarif komisyonu [illegible] parası kasabada mevcud ilk mektep muallimlerine ve Ramazan ayında [illegible] hatırlarla dinî vâizlerde bulunan hocalara [illegible] verilmekte ve varidatı bulunmayan [illegible] sarf edilmekte idi.

Balkan harbi sonuna ve Bulgarlardan istirdada kadar bu suretle devam etmiş ve sonraları teşekkül eden idarei hususiye tarafından mezkûr akarlara el konmuş ve Cemaatı islâmiye ile Maarif komisyonu [illegible] vazifesi kalmamıştır.

Birinci dünya harbinin [illegible] kadar mezkur dükkânlar ve akarlar iradı İdarei Hususiye uhdesinde kalmıştı.

Tamamen infisah halinde gelen Cemaatı İslâmiye teşkilâtı mütareke zamanında tekrar tazelenmiş, Edirne umumî meclisinin kararile merkezi Edirne olmak üzere Cemaatı İslâmiyeler kurularak bu irad ve emlâk Cemaat meclisine devir ve iade edilmiş ve tapular bağlanmıştır

Yunan işgali müddetince Cemaatı İslâmiye uhdesinde kalan emlâk hasılatile camiler ve hayır işleri masrafları

görülmüş ve istirdatın [illegible] şayiaları üzerine aynen bu b[illegible] gö[illegible] ve hayr işlerinde çalışmak üze[illegible] 1918 [illegible] gürü Müftü Bahaeddin merhum[illegible] hükümet[illegible] tesbit ettirdiği bir nizamnamesi ile [Hayr [illegible]] adı ile kurulan teşekküle Cemaatı İslâmiye[illegible] [illegible] altındaki bütün akar ve dükkânlar devr olunmuştur.

Bu dükkânların gelirleri mantıkan Hayr cemiyet idarecileri elinde mühim sui istimallere uğramış ve bi kısım dükkânlar da Belediye[illegible] Nihayet hayr cemiyeti de ilga edildiğinden m[illegible] [illegible] hâlen B lediye tarafından idare edilmektedir.

***

Rumeli vilâyatı kanununa göre yapılan Cemaat teşkilât yalnız İslâmlara münhasır değildi. Her cemaatın bir meclis vardı.

Kırklarelinde Cemaatı İslâmiye, Rum Cemaatı, Bulgar cemaatı, Musevi cemaatı meclisi diye birer meclis bulunu yordu.

Ayrıca bir de Maarif meclisi vardı ki; bu da halkın intihabile seçilirdi. 7 kişiden ibaretti. Bundan 55 — 56 yıl önceki Cemaatı İslâmiye meclisi reis ve azalarını bu hayır işinde vazife almış büyüklerimize karşı bir kadirşinaslık olur deye ve Maarif meclisi denile[illegible] ve garip bir halitadan ibaret olan o zamanki azalarının adını da 1308 Edirne salnamesinden alarak bir tarih hatırası olmak üzere bu mevzu arasına sıkıştırıyorum.

Kırkkilise Sancağı Cemaatı İslâmiye meclisi:

Reis : Mehmet Rıza efendi
Aza : Necip bey [Necip Bayar'ın dedesi]
„ : Fehim efendi [Belediye elektrik Fen me. [illegible] Hayri Toksöz'ün dedesi]
„ : Hacı Tevfik efendi [Şevket Dingilin dedesi]
„ : Bekir ağa
Sandık emini : Mehmed efendi

Kırkkilise Sancağı

Maarif Meclisi

Reis : Naip efendi
Aza : Rifat bey (Avukat)
„ : Yanko efendi
„ : Yorgi „
„ : Pertev „
„ : Dimitri Zunara efendi

Vakıflar idaresi

İşgaller geçirmiş bir memleket olduğu için Kırklarelinde tarihi araştırmalarımıza yarayacak kayıtlara, vesikalara müracaat mümkün değil.

Kırklarelinde vakıflar idaresinin ne zaman teşekkül ettiğini, ne gibi değişiklikler geçirdiğini, hatta ne gibi işler başardığını bize tafsilâtile bildirecek vesikalardan mahrumuz.

Vakıflar me'murumuz, yine bu sebepten bize uzun bil

Bilkent University
Library

gi vermemekle beraber eski bir [icâre] defterindeki bir tah rirat müsveddesinden faydalanarak. Vakfiyesi mefkut ve tevliyetin meşrutunlehi meçhul olan Hıdır bey ve Hüseyin çavuş vakfına Evkaf nizamnamesinin neşrinden evvel beratla mutasarrıf olan tosun oğlu Ali efendinin 1308 senesinde vefatile zaptı lazım gelirken zühulen tevliyetin oğlu Mehmet efendiye tevcih olunduğu yazılmakta ve Evkaf nezaretinin 1313 tarihli emriile vakfın adı geçen Mehmet efendiden alındığı kayıd edilmektedir.

Buna nazaran şehrimizdeki evkafın 1308 tarihine kadar bir takım Mütevelliler tarafından idare ve sonradan idare tarafından zaptedildiği anlaşılmaktadır.

Kırklareli Vakıflar idaresi 1940 yılına kadar müdürlükle idare edimiş, geliri azaldığından o sene memurluğa indirilmiştir.

Tayyare cemiyeti - Türk hava kurumu

Birinci dünya harbinden sonra tayyare silahının bir memlektin Hava müdafaası için en mühim vasıtalar arasına girdiğini kavramış ve fakat araya yunan işgali girdiği, İstiklâl mücadelesi başladığı ve hatta ilimiz işgale uğradığı için bir mevcudiyet gösterememiştik ilk tayyareyi Balkan harbinde Kırklareli istasyonunda — hiç bir vazife yapamadan görmüştük

Birinci dünya savaşında cephelerde Tayyarenin oynadığı rol bütün varlığıyle kendini göstermiştir.
İkinci cihan harbi ise Hava silâhına Zaferler vaad eden bir

mevki kazandırmıştır.

Cumhuriyet devri hiç vakit geçirmeden bu Hava silâhına layık olduğu kıymet ve değeri verdi. Yurdun her tarafında tayyare cemiyeti şubeleri kurulmağa başladı

Bu cemiyet; Türk milletinin yüksek hamiyet ve vatanperverliğine dayanıyordu, onun ana kaynağı Türk milleti idi,

Kırklarelinde 1925 yılı mayısının dördüncü günü Tayyare cemiyeti Türkocağının üzerindeki dairede toplanarak Reis ve kâtiplerini seçmiş ve beyannamesini hükümete vermekle beraber keyfiyeti teşekkülünü aynı günde Türkiye Tayyare cemiyetine bildirmişti.

Cemiyet reisliğine Şevket Dingil. 2 inci Reisliğe Mehmet Umay kâtipliğe Başöğretmen Mehmedali üyeliklerine de Ali Rıza Dursunkaya, Tahir Taner, gençler birliğinden Kemâl seçilmişti.

İlk toplantı 1925 yılı mayıs ayının 5 inci günü yapıldı. Bu toplantıda verilen kararla Merkez Nahiyelerde teşkilât yapmak ve Tayyare cemiyeti etrafında halkımızı toplıyacak propaganda ve irşadlarda bulunmak üzere İnece Nahiyesine Ş. Dingil, Polos'a Tahir Taner ve Nüzhet somay, Üsküb'e meşhur sağır Murad bey, ve muharrir Ali Rıza Dursunkaya, Kızılcıkdereli, Ahmet, Yundalanlı Hasan, Kofçağız Nahiyesine ilköğretim müfettişi Şevki, Dereköyüne gevgilili Hüseyin, Eğridereli Necati efendiler memur edildiler,

Bucaklarda ilk teşekkül, Üsküpte meydana geldi. 12 Mayıs 1925 de Nahiye şubesi teşekkül etti. Bir taraftanda bağışlar kaydına başlandı.

Bir yıl sonra Tayyare cemiyeti umumî merkezi namına İstanbul milletvekili Hâkim Rıza ve Muş meb'usu İlyas Sami beylerin bulunduğu Lüleburgaz Tayyare kongresinde alınan kararlar mucibince [1] teberrular daha genişledi. Vatandaşların gösterdiği yüksek alaka bir kaç sene içinde [Kırklar eli] adını taşıyan bir tayyare almak bahtiyarlığını bize gösterdi. (2)

Kırklareli Tayyare şubesi Edirne mıntaka müdürlüğüne bağlı idi. Mıntaka müdürüde Edirnenin maruf şahsiyetlerinden eski vilâyet matbaası müdürü Şevket bey merhumdu. İhtiyar çağında bu işe kendini o kadar bağlamıştı ki onun şahsi gayretile Tayyare cemiyeti Trakyada daha çabuk inkişaf gösterdi İlimizin geçirdiği Askeri ve siyasi vaziyet ve durumlara rağmen sonradan "Türk hava kurumu„ adını alan bu yurt teşekkülüne karşı ciddi ve samimi ilgi göstermekten bir an geri kalınmadı, yalnız 250 bin kilo ya kadar varan zahire teberrusu ile 15—20 bin lirayı geçen para yardımı eski halini muhafaza edemedi,

Hâlen 21000 liralık bir bütçe ile ve gayet mütevazi bir kadro ile faaliyette bulunmaktadır.

Türkiyenin ve Trakyanın hemen her tarafında şubeleri bulunan bu ulusal kurumun muntazam teftiş ve murakabe

[1] Lüleburgaz kongreşinde deleğe olarak bulunan zatların adlarile verilen kararlar hakkındaki bilgimizi Lüleburgaz kısmımızda yazacağız.

Hâlen 21000 liralık bir bütçe ile ve gayet mütevazi bir kadro ile faaliyette bulunmaktadır.

Türkiyenin ve Trakyanın hemen her tarafında şubeleri bulunan bu ulusal kurumun muntazam teftiş ve murakabelerle muhasebe ve çalışma işleri intizamına konmuştur.

Uzun seneler Trakya bölgesi müfettişliğini yapmış olan B. Emin Âli Yaşin'in gerek teşkilâtın ilerlemesinde gerek muamelât ve hesaplarının düzgünletilmesinde büyük bir gayret ve şeref hissesi vardır, yorulmak bilmez bir azimle yıllarca nasıl çalıştığına ve Türk havacılığı gayesine ne derece bağlı bulunduğuna en yakın şahidiyiz.

1927 yılında idare Kuruluna Jandarma, Askeri garnizondan ve Belediye, Halkevi, Basın, Ticaret odası gibi ma halli teşekküllerden gösterilen birer kişiden mürekkep bir heyetle idare edilmeğe başlanmış ve son zamanda Partilerden de mümessil alınmağa başlanmıştır

***

Himayei Etfal - Çocuk Esirgeme

Türkiyede çocuk davasının öncüsü olarak tarihler Kırklarelini başta kaydedeceklerdir. Daha Himayei Etfal teşekkül etmeden hatta dünyanın bir çok yerlerinde Çocuk koruma cemiyetleri kurulmadan Kırklarelinde Meşruiyet ilanını müteakip —1324 yılında— Ziraat bankası müdürü Kızanlıklıoğlu Ahmed, Saatçı Rifat hoca, Hatip Mehmed, Hükümet doktoru Fuat Umay gibi hamiyetli büyüklerimiz yurdun muhtaç ve öksüz yavrularına yardım maksadile muvakkat bir teşekkül meydana getirmişler ve adına [Fakir çocuklara yardım] cemiyeti demişlerdi. Bu teşekkül

meydana gelir gelmez Kocahıdır okulunda bir toplantı tertip edilmiş ve halkın yardımı te'min olunduğu gibi beş kişilik bir idare heyeti seçilerek hükümete beyannamesini vermiştir. Mekteplerdeki öksüz ve fakir yavruları giydirmekle başlıyan bu yardım; günden güne genişlemiş, Doktor Fuat Umay sokaklarda ve köylerde rastladığı hasta, zayıf çocukları ısrarla takib ederek muayenelerini yapmış ve tedavilerini bu cemiyete yaptırmıştır.

Bu yardımlar halkın büyük alâkasını çekmiş ve cemiyet günden güne kuvvetlenmiştir.

Cemiyet idare heyetine ilk seçilen zatlar şunlardır.

Hükümet doktoru Fuad (Umay), Hatip Mehmed, Bankacı Ahmed, saatçı Rıfat efendilerle maalesef adını öğrenemediğim bir Kolağası idi.

Sonraları Şakir paşa (Göleş)le Gözlüklü Ali, İdadî Türkçe muallimi Osman Nuri Bayramiçli cemiyette vazife alarak çalışmışlar, iane kutuları gezdirmek, aynı okulda kadınlara mevlud okutmak ve bu mevludda hamiyetlerine müracaat etmek, Askerî bandonun iştirakile Kocahıdır okulunda fakir çocuklara sünnet cemiyeti yapmak suretile faaliyetini ve varidatını arttırmıştır.

Bu hamiyetli ve kurucu ağabeylerimizden Hatip Mehmed, Kızanlıkhoğlu Ahmed, Saatçı Rıfat, Şakir paşa Gözlüklü Ali, Osman Nuri Bayramiçli Allahın rahmetine kavuşmuşlar ve kahraman Kolağası da şehid düşmüştür.

30/6/1921 Tarihinde genel merkezi Ankarada olmak üzere [Türkiye Himayei Etfal] cemiyeti adı altında bir te

şekkül meydana gelmiş, sonradan [Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu] adını almıştır.

Arayı Balkan harbi, Yunan işgali gibi iş[illegible] deki bu şefkat kurumu faaliyetini durdurmuş ve [illegible] /Kas. 1338 de mutasarrıf Tevfik Sırrı (Gü[illegible]) nın başkanlığında tekrar faaliyete geçmiştir.

Kurumda Muhiddin Özenbaş, Mâlık zade Süleyman, Hastane başhekimi Ziya, Hükümet doktoru Hamdi, Tedrisat müfettişi Ali Rıza Dursunkaya, İcra memuru Mollaoğlu Mehmed, Mahkeme azasından emekli Osman Dalbayrak ve Müftü Ahmed Nuri, Başöğretmen Kâzım Konuralp, Emekli öğretmen Sadiye Güngör'ün müstemirren hizmetleri vardır. Ufak bir fasıla ile [illegible] Ali Rıza Dursunkaya 26 yıldır bu kurumda üye, başkan olarak hizmet etmiştir.

İstirdattan sonra yapılan Himâyei Etfal teşkilâtı ilimizde Edirne hududundan Karadenizde Midye, İğneadaya kadar bütün kaza ve nahiyelerimizde ve bilhassa merkezin Üsküp, Dereköy, Keşirlik nahiye ve köylerinde kurulmuş ve bu hususta Nail Tekiner, Abidin Konuralp, Kerim Tüzün'ün Nahiye müdürlükleri zamanında fevkalade hizmetleri görülmüştür. (1)

Cemiyet; mütareke devrinde Ferid paşa hükümeti tarafından kapatılıp sokağa atılan Kız ve Erkek Darül — eytam'ı çocuklarımızı himayesine aldığı gibi istirdattan sonra

---

[1] Bu müdürler yalnız Çocuk Esiegeme değil diğer ana cemiyetlerinde bütün Nahiye köylerinde teşkilatını yapmışlardır.

Polos köylü Bekir efendi adında bir vatandaşımız 20 küsur yıldır bu cemiyetlerde vazife alarak çalışmıştır.

70 kadar çocuğumuzu İstanbul Darülcytamlarına yerleştirmiştir.

Bu yavrular halen hayatta birer mevki sahibi oldukları gibi kızlarımızdan bir çoğu anne, öğretmen, Hemşire gibi yurdun muhtelif işlerini münevver vatandaş olarak üzerlerine almışlardır.

Çocuk Esirgemenin bu başarıları elde ettiği zamanlar 3 ana cemiyet faaliyette idi. Kızılay, Tayyare, Çocuk Esirgeme . . .

İhtiyaçlar arttıkça sosyal Kurumların sayısı arttı. Yeni Teşekkül eden her kurul; Ana Cemiyetlerin temin ettiği faydalar kaynağına başvurdular. Bilhassa okul Himaye heyetleri Çocuk ve çocuk velileri cephesinden bu cemiyetleri ad makıllı baltaladılar bunu; ikinci dünya savaşının doğurduğu darlıklar' bir kaç yıl mahsulatın uygun gitmemesi de inzimam edince Ana cemiyetler lüzumu kadar varidat te'min edemediler.

Sayın Recep Pekerin bükümet programında güzelleştirme cemiyetini hedef tutan beyanatı hayır cemiyetlerinin Şefkat polu ve sair yardımlarını birdenbire durdurdu Bu program üzerine hareketa geçen umum müdürler; mükellef için hiç bir maddî külfet teşkil etmiyen ve fakat damla, damla mühim bir yekûn tutan yardımlar hakkında verdikleri emirlerle daireler başkanlarını bu cepheden geri safta durmağa mecbur ettiler

23 Nisan çocuk bayramında yavrularımızın göksümüze taktıkları kâat rozet dahi neşriyat mevzuu olduğu için kaldırıldı.

Kurumlar diyebilirizki üye taahhüdü ile yaşamak durumundadır. Bu da geniş yardıma muhtaç yavrularımıza kâfi değildir.

Çocuk Esirgeme Kurumunun 200 yataklı olarak tesisine karar verdiği ve yeni binasının noksanları ikmal edilinceye kadar 50 yataklı olarak 23 Nisan 1944 tarihin de açılma törenini yaptığı Çocuk yuvası; Trakya bölgesin de yükselen bir şefkat abidesidir.

Açıldığı gündenberi yüzlerce çocuğun göz yaşını dindiren bu müessesenin B. Kemal Gedeleç'in mutasarrıflığı zamanında ve birinci umumî harb içinde temelinin atıldığını, duvarlarının inşa edildiğini, yıllarca yarım kalan bir kısım inşaatının General Kemâl Balıkesirli'nin himmetile yapıldığını ve bu binaya ait diğer malûmatı birinci cildimizde Kemâl Gedeleç'e ait kısımda izah etmiş tik.

Çocuk Esirgeme Genel merkezi son dünya savaşının yarattığı mahrumiyetleri göz önüne alarak yavrularımızdan yardıma muhtaç olanlarını himaye için doğu İllerimizle Trakyada birer Çocuk yuvası açmağa — Kongre kararı mucibince — karar verdiği vakit, çocuk davasını müstesna bir dikkatle takibeden (Yeşilyurt) gazetesinde çıkan bir yazıda; Trakyanın en güzel hava ve suyuna malik, demir yolu ve asfalt yolla İstanbula bağlı, zaruri ihtiyaç ve gıda maddeleri ucuz ve temiz olan Kırklarelinde bu yuvanın açılması istenmekte ve Himayei Etfal'in doğduğu bu şehrin tarihî hakkına hürmet edilmesi rica edilmekte idi.

Genel merkez hey'eti hem arzettiğimiz vasıfları, hem de mevcut binayı göz önüne alarak müesseseyi Kırklare-

linde meydana getirmeyi kabul etmiş ve ilk olarak 50 yatakli dir yuva kadrosu vermişti.

Cumhuriyet Halk Partisine ait eski Türk ocağı binasının yuvaya tahsisi hakkında Parti genel sekreterliğine vaki müracaat ve rica hüsnü kabul görmüş ve içinde yapılan tamirat ve tadilât gözönüne alınarak kuruma ufak bir icarla verilmiştir.

Bir yandan da yeni bina ikmali inşaatı ihale olunmuş iç ve dış te'sisatı ikmal edilmiş ve iki kilometre kuzeyde ki sıyrıncık mevkiinden suyun getirilmesi işi neticelenince ye kadar 50 kişilik kadro ile eski binasında mesaisine devam etmektedir.

Çocuk yuvasında iki kısım vardır:

Birinci bölümde : 1 günlükten 2 yaşına kadar olan Bebekler

İkincide : 2 yaşından yukarı çocuklar.. Her iki bölüme alınacak Çocuk; Anasız, babasız, fakir, amele, rençber, işçi çocuklariyle babaları hasta, malul ve asker olması do layisiyle çocuğuna bakmak imkânından mahrum bulunanlar, anneleri ameliyat olmuş veya uzun müddet hastanede yatan fakir ailelerin çocukları, bulaşık veya asabî hastalığa tutulmuş meczup ve mecnun anaların çocukları ve her hangi bir sebeple hastaneler, idare amirleri, zabıta, Belediyeler ve C. Savcılığından gönderilecek çocuklar kabul edilir. Bundan başka analı, babalı ve ücretli çocukta para ile kabul edilebilir.

23 / Nisan 1944 den 1948 yılı Haziran ayına kadar yuva müdürlüğü (vekâletle idare olunmuş ve bu tarihte Doktor bayan Zeliha Tanrıöver Müdür olarak işe başlamış

tır. Çocuk yuvasının kuruluşu ve hali mükemmeliyete gelinceye kadar yapılan masai ve gayretetler sonsuzdur. Bu eser Büyük bir feragat ve fedâkarlıkla çalışılarak meydana getirilmiştir.

Bu uğurda sonsuz feragat ve gayretle çalışılmış olanları biz yazmıyacağız, onu Kırklarelinin şefkat ve insanlık Tarihini yazacaklara bırakıyoruz.

yuvanın tesis maksadı yalnız muhtaç yavruları alıp bi mâye etmek yedirmek giydirmek değildir. Onları oğutmek İlkokulu bitirenleri genel merkez emrine vererek Fabrika ve Devlet müessaselerinde yer te'min etmek, Doktor ve ziyaretci hemşireler vasıtasiyle Çocuk cephesinden muhiti tetkik etmek, onları meccanen muayene ve ilaçlarını temin etmek gibi gayeler de taşımaktadır.

Biz bu hedef ve gayelere bu müessesenin çabuk erişeceğine inanıyoruz. su ve Kalorifer işi biter bitmez yeni bi naya geçilecek ve Trakyanın diğer üç Vilâyetinden de çocuk kabul edilerek 200 yatakli bir müessesse haline gelecektir.

Çocuk Esirgemenin ilimizde çocuk davası uğrunda sürekli başarıları ve bu işi elinde alan hamiyetli çocuklarımızın değerli gayretleri olmuştur.

Arada bir faaliyeti durduracak aksaklıklar, parazitler de olmuştur.

Her cemiyette olduğu gibi bu kurumda da muvaffakiyet derecesi kurumda ödev alan arkadaşların feragat ve gayretleri nisbetinde kâh artmış, kâh eksilmiş ve hele bir sıra bütün bütün durmuştu.

Bu uğurda çok çalışmış, müsbet faaliyetler göstermiş

ve çocuk himayesi işini bir memleket davası telâkki eylemiş zatlar hakkında tarihimize ek olarak çıkaracağımız broşürde tafsilât vereceğiz.

Hilâli Ahmer - Kızılay

Bu şefkat ve insanlık müessesesinin Türkiyemizde kuruluş tarihi eskidir.

Onun; Millî ıztıraplarımıza, en dar ve felâketli zamanlarımızda nasıl koştuğunu, yaralarımızı nasıl sıcak elle sardığını, felâkete uğrayanları nasıl sinesine bastığını harplerde, zelzelelerde, su baskınlarında görmiyen, bilmiyen, tanımıyan yurtdaş yoktur.

İlimiz Yunanlılardan istirdat edilipte derlenip toplandıktan ve biraz kendimize geldikten sonra Kırklarelinde bu cemiyetin bir şubesinin kurulması ihtiyacını duyduk 1927 yılı Mart ayında Karahafızoğlu Hüseyin, Ali Rıza D[illegible] Ali Rıza Orhun, Dr. Hamdi, Ticaret odası baş kâtibi Şefik, Nacati Kocabaştan mürekkep bir heyet tarafından karamun şubesi ilimizde kurulmuştur.

Ondan sonra doktor, tüccar olarak idare heyetinde bir çok münevverler vazife almışlardır.

İkinci devrede Dr. Hamdi, Diş doktoru Halit, Eczac Feridun, M. Sabri Yüce idare kurulunu seçilmişler ve 1938 yılında da Hüsameddin Harmankaya, Dr. Arif İsmet, Şevki Güre, Feridun cicioğlu, Yakup Gürel, H. Fehmi Sakaya, Hüsnü Yüksel idare kurulunda ödev almışlardır.

İkinci dünya harbinin devam ettiği sırada kısmen askere alınmak, kısmen başka yerlere gitmek suretile . faaliyetlerinden mahrum kalan ve o tarihte başkan Dr. Arif İsmetin ciheti askeriyece tavzif edilmesinden idare işleri hemen tamamen sekteye uğramış olması nazarı dikkate alınarak 1943 yılı kongresinde Avukat İ. Hakkı Baykut'un başkanlığı altında yeniden faaliyete geçen kurum birçok hizmetler etmiş ve 1948 yılında Vali Salih Kılıç'ın fahri başkanlığında bütün köy mümessilleri huzurile Halkevi salonunda yapılan kongrede fasılasız Kızılay işlerini başarı ile idare eden kurul üyeleri takdir edilerek yeni seçim yapılmış ve bu seçimde İbrahim Hakkı Baykut, Şaban Gürdal, Mücahit Türkoğlu, Hüseyin Bayraktar, Osman Mercan Dr. Sait Ataözden, Avukat Orhan Dursunkaya idare kuruluna seçilmişlerdir. 943 yılından 948 yılına kadar geçen müddet zarfında faal heyet arasında Dr. Cevdet Tan, tüccardan A. Hamdi Bayraktar, M. Sabri Yüce, Dr. Asaf Aydonat, öğretmen Vefik Sözen, sağlık memuru Hüsnü Yüksel, Üzeyir Altayın şayanı takdir hizmetleri görülmüştür.

Kızılay şubemiz nizamnamesinin çizdiği esaslar dahilinde çalışmış, her vesile ile memleket fakirlerine, felâkete uğrayanlara yardımını esirgememiş, bilhassa İkinci cihan harbinin ikinci yılı sonlarında baş gösteren kuraklık yüzünden ıstıraba düşen halkımızın uğradığı açlık felâketini önlemek için Çocuk Esirgeme Kurumu ile el ele vererek 350 çocukla 300 aileye — bu arada cezaevindeki mahpuslar da dahil — Kapan camii karşısındaki binada aşhane açılarak sıcak yemek vermiştir.

Erzincan zelzelesi felâketine uğrayan kardeşlerimiz için Kızılay vilâyet çevresinden eşya ve para yardımı olarak mühim bağışlar toplayarak göndermiştir,

Bir kaç yıldır yakacak buhranı geçiren fakir halka odun vermiş, bu yıl 23 Nisanda 75 öksüz yavrunu giydirmiştir.

Verem Savaşı Derneği

Veremin müthiş bir âfet halinde milli varlığımızı kemirdiğini göz önüne alan hükümetimiz aldığı bir çok tedbirler arasında (Veremle Savaş) derneklerinin kurulmasını da teşvik etmiştir. Bu sebeple 1947 yılının altıncı ayında Halkevi salonunda Vali B. Salih Kılıç'ın başkanlığında yapılan toplantıda kurumun Kırklareli merkez heyeti seçimi yapılmış ve işe başlamıştır. Üyesi adedi kısa bir zamanda 350 yi bulan bu dernek ciddi hizmetler ve muavenetler karşısında kalmış, bunu karşılamak için müsamereler tertip ve üye aidatı ile bağışlar kabul ederek 3000 lira yakın bir para toplamıştır. Kuruluşu henüz yeni olmakla beraber bu kurum; — İlçeler de dahil — tesbit ettiği veremlilere 444 lira para yardımı yapmış, bir kısım hastalara da parasız ilâç dağıtmıştır.

Derneğin en başta gelen gayesi İl merkezinde bir verem dispanseri açmak, bir rontgen cihazı getirmektir. Bu maksatla Halkevi salonunda ikinci bir genel toplantı yapan Dernek üyeleri yeni bazı kararlar almıştır.

Derneğin idare heyetini şu zatlar teşkil etmektedir:

Tüccar Ragıp Özer (Başkan), Doktor Mehmet Can Yeniley (Asbaşkan), Ortaokul musiki öğretmeni Salâhaddin Yücesoy (Muhasebeci), tüccardan Kâzım Ulutaş (Veznedar) tüccardan Şevki Güre, Hamza Yanardağ, Dr. Nesim Rey

tan, Eczacı Feridun Cicioğlu, Mehmet Sabri Yücel üye olarak dernekte vazife almışlardır.

Kırklarelinde, vereme en büyük istidat hazırlıyan amillerin ve mesela sıtma, gençliğe kadar sirayet etmiş içki ibtilası mevcut olmamakla beraber veremden korunmak usul ve çarelerini bilmemek, harpler ve istilâlar yüzünden tam gıda alamamak gibi sebeplerden dolayı oldukça veremli vardır. Derneğin burada kuracağı dispanser, getireceği Rontgen, hatta hava verme cihazı birçok vatandaşları İstanbula gitmek külfetinden kurtaracak, hali müsait olmayanların imdadına koşacaktır.

Muallimler Birliği

Bu teşekkül; genel merkezi Ankarada olmak üzere Kırklarelinin kurtuluşundan 3 yıl sonra ve kurtuluş tarihine rastlıyan 10/Kasım/1341 de yayla ilkokul binasında [1] toplanan öğretmenler tarafından kurulmuş ve idare kuruluna kız okulu başöğretmeni Hüsniye, yayla erkek okulu başöğretmeni Kâzım Konuralp, Kocabıyık okulu öğretmeni Remzi, İnece öğretmeni Behçet ve gezici öğretmen Salim merhum seçilmişlerdir.

Bu heyet yeni harf inkilâbında bütün gayretile çalışmış ve Türk ocağı ile el ele vererek gerek merkezde, gerek bucaklarda halk derslaneleri açmış, köylere irşad heyetleri göndermiştir.

11/Ocak/1926 akşamı birlik, yaptığı ikinci genel top

[1] Şimdiki ortaokul binası. O vakit adı Ziyagökalp okulu idi.

lantısında Vali Sait, Sv. Tüm komutanı general Mürsel Bakû, Genel meclis üyeleri, Halk fırkası, Türk ocağı, Belediye, Himayei Etfal heyetlerile Musevî, Bulgar okulları müdürleri ve halktan birçok davetliler bulunmuş, Kâzım Konuralp verdiği bir söylevde:

— Genel merkezi Ankarada bulunan birliğin gayesinin mesleğe, millet ve memlekete faydalı olmak gibi üç kelime ile hulâsa edilebileceğini, yarınki nesli yetiştirmek vazifesinden maadâ mesut inkilâbımızı idrak eden bugünkü vatandaşlara da imkân ve iktidar dairesinde yardım ve hizmetle mükellef olduklarını, bunun ilk merhalesini „Halk dersaneleri„ teşkil ettiğini ve açılan bu dersanelerin ümidin üstünde rağbet gördüğünü söyleyerek merkezde açılan halk dersanelerine ilâveten İnece nahiye merkezile ona bağlı Dokuzüyük, Koyunbaba, Paşayeri ve Keşir ilk bucak merkezile Polos bucağının Erekler köyünde birer halk dersanesi açıldığını ve bunların bütün ders levazımını Birlik tarafından verildiğini söylemiş ve birliğin daha faydalı hizmetler görebilmesi için halkımızın ve bilhassa münevverlerimizin yardım ve müzaheretine ihtiyaç olduğunu söylemiş, Türkocağı başkanı Rıza Dursunkaya:

— Ocağın en kıymetli uzvunu teşkil eden öğretmenlerimizin meydana getirdikleri bu teşekküllle kültür cephemizin daha kuvvetlenmiş olduğunu, Halk dersanelerini açmak, köylere irşad heyetleri göndermek suretile başladıkları işlerde Türkocağının maddi ve manevî her türlü yardımını yapmakta tereddüt etmiyeceğini söylemiş, general Mürsel Bakû:

— "İlim ordusunun üzerlerine aldıkları memleket

işlerinin büyüklüğünü takdir ederek öğretmenlerimizin mesaisinde her vakit kendilerini zahir göreceklerini, yeni harfler ve usullerle — vazifelerinin çokluğuna rağmen — erlerimizin az zamanda okuma, yazma öğrendiğini„ söyledi. Ondan sonra hazır bulunanlar yardımcı üye kayd olunarak toplantı sona ermişti. Bu tafsilatla çeyrek yüzyıl önce (Muallimler Birliği) adı altında toplanan aydın çocuklarımızın o sıralarda harf inkilabına ve okuma yazma seferberliğine nasıl katıldıklarını ifade etmiş oluyoruz.

Tasarruf sandığı

15 Haziran 1927 Çarşamba günü Muallimler Birliği yaptığı kongrede bir öğretmenler kooperatifi veya bir tasarruf sandığının kurulması konusu üzerinde görüşmeler yaptı.

Kongreye en yaşlı üye merhum hafız Rifat başkan seçildi. Lüleburgazı Mehmet Salih Arı, Vizeyi Hayri Gürsu, Pınarhisarını Abdullah temsil etmişti. Babaeski mustakil bir şube olmasına rağmen 5 öğretmenle kongreye iştirak etti. Kongrede uzun münakeşalardan sonra tasarruf sandığı talimatnamesi kabul ve heyeti seçilerek kongre dağıldı.

İlimizde ilk iktisadî karuluş, öğretmenlerimizin kurduğu bu tasarruf sandığıdır ve sandık bir kaç sene muvaffakiyetle mesaisine devam ettikten sonra kazalar hisselerini alarak ayrılmışlar ve bir müddet sonra da tasarruf sandığı faaliyetine son vermiştir.

Kongre irşad, yasa encümenleri, Haysiyet divanında seçerek dağıldı. Birliğin bir kısım üyelerinin başka yere nakilleri ve saire gibi sebeplerden dolayı son yıllarda faa-

liyeti oldukça durmuş ve bilhassa 1929 yılında bu faaliyet tamamen tevakkufa uğramıştı. Yeni bir hamle ile 14 Şubat 1930 Cuma günü toplanan kongrede eski heyetin hesapları görülerek tebriye edildikten sonra yapılan seçimde aşağıdaki zatlar idare kuruluna geçmişlerdir:

Ortaokul müdürü Şevket
" öğretmeni bayan Mübeccel
İlk okul " Kâzim Konuralp
" " Remzi
" " Sebahaddin
" müdürü Bayan Hüsniye

Bu kongre de bir okuma odası tesisi kararı verildikten sonra dağılmıştır. Filhakika mesleki ve ilmi eserlerden mürekkep iyi bir kütüphane kurulmuştur.

Muallimler birliği 26/8/930 Salı günü 3 gün devam etmek üzere Ziya Gökalp okulunda il maarif teşkilâtına mensup bütün öğretmenlerin iştirakile bir kongre daha yapmış, buna Milli Eğitim müdürü Latif başkanlık etmiştir. Bu toplantıda öğretmenler mesleki hasbihallerde bulunmuşlar, yeni talimatnamenin sureti tatbikini kararlaştırmışlar ve gelecek yıl programını tanzim etmişlerdir.

Birlik; 1931 yılı Mart ayı içinde bir toplantı yaparak kendi kendini fesh ve birliğin çalışma çerçevesi içindeki yurd hizmetlerini Türkocağında toplanarak ifa etmek kararını vermiştir.

Bu karar, o sırada Kırklarelini teşrif eden Atatürk'ün Türkocağında yaptıkları muhabbeden elinmiş ilham neticesi olduğunu kuvvetle tahmin ediyoruz. Bilindiği üzere Atatürk, gerek Türkocağımızda, gerek İzmir

nutuklarında bütün gençliği ocaklı tanıdığını beyan buyurmuştu.

Bu karar verildikten 10 gün sonra 20 Mart 1931 Cuma günü tekrar bir toplantı yapan öğretmenler, ikinci bir karar ittihaz ederek Birliği fesih kararını geri almış ve Birlik teşekkülünü muhafaza ederek Türkocağında da çalışmaları uygun olacağını kararlaştırmıştı.

Bu toplantıda Muallimler Birliğinin son zamanlarda tam bir faaliyet gösteremediği hakkındaki münakaşalar da geçmişti.

7 Haziran 1931 de Birlik idare heyetinin temamen istifa etmeleri üzerine yapılan toplantıda yeni bir seçim yapılmış ve:

Rasim Şar, İlhan Berkmen, Bayan Bedia, Tevfik Koçanar Vefik Sözen, Bayan Hacer seçilmişlerdir.

Yine bu tarihlerde Muallimler Birliği tasarruf sandığının tasfiyesi yapılmıştır.

Birlik bir müddet daha çalıştıktan sonra faaliyetini tamamen durdurmuştur.

1948 yılının Haziran ayının 12 inci günü ilimiz Merkez ilçesi öğretmenleri Kocabıdır okulunda kurucu heyet başkanı İlköğretim Müfettişi Necati Erinç'in başkanlığında yaptıkları toplantıda öğretmenler birliği İdare kurulunu ve Denetim, Yasay kolları ile Eğitim, Yayın, Ekonomi, gezi komisyonlarını seçmiş ve kısa zamanda üyesi sayısını 65 e çıkarmıştır.

İdare kuruluna Necati Erinç, Kâzım Konuralp, Kemal Tanyoldaş, Burhaneddin Arda, Recep Temizkan, Selâhaddin Yücesoy, Aptullah Evgenekon seçilmişlerdir.

Bu üyelerin ilk üçü ilk, diğer ikisi orta sanat, diğer ikisi de ortaokul öğretmenidirler.

Birlik kurulduktan sonra Yeşilyurt idarehanesi yanında eski Beden Terbiyesi Bölge dairesi olan binayı "öğretmenler birliği„ çalışma yeri ittihaz eden kurul geçen hafta Halkevi salonunda bir balo vermiş ve bu balodan temin edilen hasılatla kurumun noksan eşyalarının ikmaline başlanmıştır!

Birliğin gerek teessüsünde, gerek son baloya kadar olan mesaisinde faaliyeti görülen başkan Necati Erinç'in Kepirtepe köy enstitüsüne tayin edildiği haberi bu kurumda göstereceği başarılardan dolayı bizi cidden üzdü

* * *

Yeşilay

Eski adı "Hilâli ahdar„ olan bu teşekkül; üzerinde ehemmiyetle durulacak büyük memleket davasını kucakladığı için çok önemlidir. Bunun başlıca hedefi içki ile mücadele ve en büyük vasfı "İçki düşmanlığı„dır.

Bilindiği üzere içkinin millî bünyemizde açtığı sefalet ve ıstırap yarası o derece büyüktür ki bunları saymakla tüketemeyiz.

İçkiyi haram eden İslâm dini; ulusal bünyemize ve varlığımıza en korkunç bir ejderha gibi saldıran bu belayı önlemek için ağır kayıtlar koymuş Peygamberimiz buna "Ümmülhabais„ yani habisliklerin anası demiş.

İçki; yalnız onu kullanan için değil, onun mensup bulunduğu aileye cemiyete de binlerce felâket getiren bir afet olduğu için mücadele edeceğimiz iç düşmanlarımız başında gelir. Ne yazık ki; bir kısım osmanlı şairleri içkiyi

[illegible] hep mey [illegible] yer [illegible]

Bütün [illegible] İçki düşmanlığı çok kuvvetli bir [illegible] almış [illegible] Avrupa'da doğan bu fikir cereyanı Avrupa'ya [illegible] hatta küçük balkan devlet [illegible] ile içki [illegible] yıkmak için faal, teşkilatı sağlam ve zengin "İÇMEZLER„ cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyetlerin muntazam çıkan gazeteleri, risale ve broşürleri olduğu gibi yüksek seviyeli üyeleri kasaba, kasaba köy, köy dolaşarak içki aleyhinde konferanslar vermektedirler.

Zamanla içki itiyadı günden güne milli adet ve türe [illegible] gi[illegible], [illegible] eğlencelerde içki kullanmak [illegible] zaruri bir [illegible] yerini tutmuştur.

Bilhassa [illegible] köy [illegible] içkinin mahzulen ikram edildiği [illegible] bu yüz [illegible] arttığı zamanın valisinin ibret nazarını çekmişti 1927 yılında Kırklarelinde vali bulunan Ahmet Durmuşbey; bu itiyadı önlemek için bütün müessesalara ve ilçelere resmen tebliğat yaparak: "İşret ve sefahete inhimâkin içtimai bünyemizde açtığı yaralardan bahisle Türk milletinin Cumhuriyet kanunlarına istinaden yükselmek ve medeniyet yolunda ilerlemek için kati bir azimle yürüdüğü bir arada her hangi bir sebep ve suretle gerek düğünlerde, gerek toplulukларda ve derneklerde, eğlencelerde bilhassa Türk köylüsünün israf ve sefahete inhimâkine meydan verilmiyerek hayatta saadet ve refahın ancak çalışmak, sarhoşluktan ve israftan çekinmekle mümkün olduğunun [illegible] bildirmişti.

İçki düşmanlığı Kırklarelinde oldukça eski bir tarihe dayanır. Bilhassa (Yeşilyurt) gazetesi 20 — 21 yıl önce yazdığı yazılarla bu konu üzerinde müessir neşriyatta bulunmuştur.

Bunlardan bir kısmını mevzuumuzla olan ilgisi itibarile buraya almağı faydalı gördük.

Yeşilyurd'un bundan 20 yıl önce yani 1928 yılı haziranındaki 191 sayılı nüshasında çıkan (İçki düşmanlığı) başlıklı yazısında:

— "Yurdun her tarafında müthiş bir surette içki istihlâk edilmekte; Köylerimiz ise Alkol,ün kanlı pençeleri altında her gün bin facia ile karşılaşmaktadır.

Memleket fakirdir, halk henüz beklenen seviyeye gelememiştir. Binaenaleyh ona her hususta olduğu gibi içki düşmanlığında da münevverlerimizin önayak olmasını, hakiki medeniyeti, ve asriliği hakiki çehrelerile tanıtmakla mükellef olan bu zümrenin (Hilâli Ahdar — Yeşilay)'ın şefkatli kanatları altında mütevazi ve fakat disiplinli adımlarla nur ve hayat yolculuğuna çıkmalı. Halk, memleket ve mefküre bizden bunu bekliyor.„ diyor yine o tarihlerde çıkan (Yeşilyurt) larda özel çerçeveler içine aldığı içki düşmanlığına ait şu fıkraları yazıyordu:

Vatandaş içki içme!..

İçki bütün fenalıkların mucidi ve müşevvikidir.

Bu zalim ejderin aramızdan aldığı kurbanları en büyük harpler bile alamamıştır.

Her gün gördüğümüz feci aile sahneleri, cinayetler, intiharlar ve hastalıklar hep içkinin neticesidir.

Türk genci!...

İçki aleyhinde mücadele etmek millet ve memleket borcudur.

ve yine 196 ncı sayısında:

Vatandaş içki içme!..

İçki içenlerin çocukları budala, hasta, deli, sinirli ve sakat doğar. Sağlam çocuk yetiştirmeyen bir milletin atisi karanlıktır.

Asırlardanberi icrayi tahribat eden bu kaatil saltanatı da yıkmak zamanı gelmiştir.

Çünkü o; her sene içimizden 500 bin kişiyi yutmaktadır.

Türk genci!..

Memleketin selâmeti gürbüz bir nesil yetiştirmeği âmirdir. Bunun için de içkiye karşı amansız bir mücadele lazımdır.

Binaenaleyh içki içme ve içenleri kurtarmağa çalışı.

ve 12 Temmuz 1928 sayısında:

Vatandaş İçki içme

Alkol insanın sıhhat ve istidadını mahvettiği gibi ahlaken sukutunu dahi temin eyler.

Profesör
Dr. Forel

Düşünen işçi içmez. İçen işçi düşünmez.

H. Ford

"Eğer hekim, muallim ve mürebbi bu günkü ilme istinaden içki tavsiye eder veya müsade eylerse dünyanın en büyük fenalığını ve budalalığını işlemiş olur.»

[illegible]

[illegible] bir kanyon münasebetile [illegible] boluğundan hasıl. [illegible]

— "Yüreğimin ucunda [illegible] hale gelip alayında ve bir kanyonda idi, [illegible] 30 kadınımız, annemiz, kızımız vardı? ne oldu bu [illegible]? Telli pullu genç kızlar, anne kucağında düğüne gittiğinden ötürü sevinca yavrucuklar, kaşı [illegible] ve nihayet luvağı yüzünde yeni bir hayata kavuşmak için bebe [illegible] göz [illegible] çinde kıvranıyorlar

[illegible] hadisesinin [illegible] bir [illegible] fakıdlı [illegible]

Rakı ile, Afyonla, Kokainle zehirlenmek dirakiyon [illegible] geçen bu katilleri tamamen tasfiye etmedikçe ve gö[illegible] iyi vasıflar aramadıkça hergün [illegible] başar onar evin söndüğüne şahid olacak [illegible] „

[illegible] ve bu düşmanlık [illegible] yayınla[illegible]

1939 yılında rakının ucuzlatılacağı hakkındaki haberle[illegible] alan Yeşilyurt:

Rakının ucuzlamasını istemiyoruz!..

Başlığı altında yazdığı bir yazıda:

"Rakı sürümünün arttırılması için Rakı şişelerini küçülterek ucuzlatılması hakkındaki teşebbüsleri haber alı

yoruz. Bize kalırsa bu katiyen uygun değildir. belki bu suretle Devlet bütcesine fazla bir varidat temin edilebilir fakat bu paranın Vatandaşın sıhhatı zararına devlet kasasına girmesi hiçte arzu edilecek bir şey olamaz.

Bize denk bir bütce kadar, sağlam, güçlü ve kuvvetli nesillerde lazımdır. Kendisini içki zehirile harabeden nesil İçin meydana getireceği bir cemiyet, zengin bir Devlet bütcesi için sadece hazin ve feci bir yüktür Çünkü; beri de kazandığımız paralarla, öte taraftan hastaneleri ve sanatoryomları takviye etmek mecburiyetinde kalırız. Bunun aksi ise gayet sarihtir.

Sağlam, sıhhatli ve kuvvetli nesiller ergeç fakirliğe galip gelir ve kendilerile birlikte memleketi de müreffeh ve mesud bir hayata ulaştırırlar.

Biz; rakının ucuz satılmamasında ısrar ediyoruz. Vaktile milli şefimize dert yanan bazı vatandaşlar, memlekette tütün pahalılığından şikâyet etmişler ve şu güzel cevabı almışlardır.

— "Biz; içenlerin parasından, içmiyenlerin de sıhhatinden kazanıyoruz.„

Bu sözün rakı meselesindeki teşebbüslerimiz için de örnek tutulmasını istiyoruz.

Yıllar geçtikçe içki düşmanlığı İlimiz gençliği arasında ilerliyordu. Vilayetin en küçük köyüne kadar ulaşan Yeşilyurt bu davayı k u v v e t l e ele almış, bu düşmanlığı takviye ediyor, fırsatlardan faydalanıyordu.

17 Mayıs 1943 sayısında; Tekel bakanı Suat Hayri Ürgüplü'nün B. M. Meclisinde içki istihlâkinin arttığından bahisle rakamlara dayanarak verdiği izahatı ele almış

ve:

— " İçkinin köye girdiğini, bu halin cemiyeti maneı yıkacak duruma sokacağını ve zevk vasıtası içki olan bi sosyetenin her türlü fenalıkları yapması tabii olduğunu içkiyi kanunî müeyyidelerle men etmek mümkün değilse de bunu telkin yoluyla cemiyetin bariminden uzaklaştırmak mümkün olduğunu ifade ederek terbiyecileri, içtimaiyatçıları, mütefekkirleri, idarecileri bu uğurda mücadeleye davet etmiş, köylü ve kasabalının içki âlemini en yüksek zevk vasıtası telakki ettiğini zikrederek cemiyetin gidiş istikametinin değiştirilmesini, her sözünün başında büyük İnönü'nün cemiyetin ahlak ve fazilete doğru yol almasını tavsiye ettiğini, bu tavsiyenin cemiyetin kalkınma parolası olduğunu, maddî refahı, manevi olan faziletle kaynaşmadığı takdirde o cemiyetin neticede zararlı çıkacağını, binaenaleyh köylümüzün bâkir ahlâkını ifsad etmeden bu fena itiyadın önlenmesini, bu vazifenin de aydınlara teveccüh ettiğini„ yazmıştır.

Bu neşriyat böylece devam ederken bir taraftan da 1942 yılının 27 Ağustosunda İbrahim Serüven adlı bir ar kadaş (1) etrafına aldığı 5 — 10 gençle Yeşilay gayesine hizmet edecek bir teşekkül meydana getiriyor. Resmen te şekkül etmemekle b e r a b e r kısa bir zaman içinde sayıları artan kadın, erkek Yeşilaylılar İbrahim Serüven'in mümessilliği altında faaliyete girişmişler, muhitte konferanslar vermek, sosyal kurumlar yararına müsamereler tertip etmek, Yeşilay propagandasını merkezden muhite hatta trak ya şehirlerine kadar yaymak imkânlarını hazırlamışlardır.

(1) Park karşısında mutevazı bir surette çalışan berber esnafımızdan idealist bir gencimizdir.

1942 Ağustosundan 6 Ekim 1946 ya kadar bu çalışmalar böylece ve resmi bir mahiyet taşımadan devam e derken (Yeşilyurt) ta bu mesaiyi teşvikten asla geri kalmamış ve neşriyatı ile hem gençliğimizi yürüdükleri yolda teşvik, hem de muhit efkârını bu konu üzerinde aydınlatma ya devam etmiştir. Ezcümle 1 şubat 1944 tarih ve 1320 sayılı nüshasında:

— "Sessiz, sadasız, reklâmsız ufacık bir içtima olmuş, bun da 5 — 10 gencimiz bir araya gelerek Kırklarelinde [Yeşilay] şubesini açmak kararı vermişler.

Bizde böyle bir teşekküle hem lüzum vardır, hemde yaşama sı lazımdır.„

denildikten sonra şu satırlar vardır:

— „"içki iptilası, yurtdaşı maddi ve manevi sarsan bir hastalıktır; bir belâdır. Onu bundan korumak, gençlere sarhoşların halini göstere, göstere içkiden nefret ettirmek, telkinler yapa ya pa onları da Yeşilay'ın insanî çevresi içine almak şüphesiz ki en yerinde bir yurd işidir.

Bazı balolarda büfelerin gençliğe bu alkollü zehiri tat tırdığını, kadınlı, erkekli şöyle birer, ikişer kadeh konyak, bira atıştırmanın gençliği içkiye doğru sürüklediğini görüyoruz.

Hemen diyebiliriz ki; bir kaç yıldır balolarımız, düğünlerimizde içkinin yerini pastalı çaylar ve meyveler almaktadır. Bu; içkinin paraca ağırlığından ziyade muhitimizde içkiye karşı duyulan nefretin bir ifadesidir.

Demekki Kırklarelimiz artık (yeşilay) gayesine hizmet edecek olgunluğu bulmuştur.

Bu duygu küçük yaştaki çocuklarımıza kadar işlemiş olacak ki; bir, iki zavallı alkolik'in mahalle çocukları so

[illegible] d[illegible] [illegible]ğ[illegible] en ağır sözlerle [illegible]
[illegible] masum ruhlarından sarhoşluğa karşı duydukları
[illegible]yanın mahsulüdür.

(Yeşilay) ictimaî bir hastalığın önlenmesine hizmet edecek sosyal cemiyetlerimizden biridir. Bunda vazife alacak arkadaşlara şimdiden takdir ve tebriklerimizi ve muvaffakiyet temennilerimizi yollarız „

(Yeşilay) merkezi bilindiği üzere İstanbuldadır. Kuruluşu 25 yıl olduğu halde faaliyetini yalnız İstanbula inhisar ettiren Merkez; bu ceryanın taşralarda inkişafını bekliyerek şubeler açmamıştır.

Fakat Kırklarelinde bir mümessillik ihdas ederek İbrahim Serüveni seçmiş, gerek Yeşilyurt'un neşriyatına, gerek yeşilaylıların faaliyetine çok yakından alâkalanmıştır.

2. Temmuz 1944 Pazar akşamı Halkevinde yapılan çaylı bir toplantıya şehirde mevcud ictimaî mevki sahibi zevat çağrılmış ve Halkevi başkanı Feridun Cicioğlu Y. Mimar Talât Özışık, Başhekim Cevdet Tan, Başöğretmen Vefik Sözen verdikleri söylevlerde:

Alkollu içkilerin bir milletin bünyesi üzerinde açtığı maddi ve manevî yaraları sayarak gençliğimizin bu ibtilaya uğramaktan sakınması öğüdünü vermişler; aydınlarımızın da bu uğurda çalışan gençliğe yardımcı olmasını istemişlerdir.

Bu toplantıda Milletvekilimiz Şevket Ödül, Valimiz, Tuğay ve alay Komutanları' Adliye erkânı, Teşekküller, memur ve halkla Kırklareli—Vize gençlerinden kalabalık davetlisi vardı.

Yeşilay'ıların faaliyetini dikkatle takibeden (Yeşilyurt)

çaylı davetten bahsedan 365 sayısında:

— " Geçen Pazar günü yeşilaylılar Halkevinde çaylı bir toplantı tertip etttiler. Orada Feridun, Talât, Dr. Cevdet, Vefik Sözen söz söylediler..

Bu arkadaşlardan Vefik ve Mimar Talât müstesna diğer iki arkadaş Alkollü içkinin zararlarını nefislerinde tecrübe etmiş, onun tahribedici kudretini daha yakından görmüş ve nihayet bu belâdan yakalarını sıyırmak için bütün iradelerini kullanmış ve muvaffak olmuş insanlardır.

Talât Özışık yeni nesildendir. Sigarası; hatta kahve iptilası, içkisi olmıyan bir genç... Biz bütün gençliğimizi böyle görmek isteriz.

Bizim çağdaki nesil en ağır tazyikler altında ve en müstebit terbiye sistemi içinde belki bunlara istemiyerek alışmışızdır Fakat bugünkü gençler ve bugünkü terbiye sistemi öyle değil. Gençleri kendi vicdanlarile, kendi düşüncelerile, karşı karşıya bırakmışızdır.

İçki, Tütün, kumarın doğurduğu faciaları ve bizim nesilden bunlara müptelâ olanların akıbetleri göz önünde...

İyi bir vatandaş, sağlam kafalı, sağlam bünyeli bir yurd çocuğu olmak için gençliğimizin bu iptilalara yakalarını kaptırmamaları lâzımdır.

Bütün aile facialarının başında (İçki) ve (kumar) geldiğine artık inanmıyan kalmamıştır.

Ve yine bizim nesilde içki ile beraber eğer aile yuvasını bozmıyanlar varsa onu da Ana, babalarımızdan aldığımız çok kuvvetli terbiyede bulmalıyız. Kaldı ki; bu gibilerde perişan olmıyan pek az aile yuvası kalmıştır.

Alkollü içkilerle mücadele o kadar necip ve kutsal bir işki; her şeyden evvel yurtda bir aile ahengi yaratsa kâfi „

Yeşilyurt bu davayı adamakıllı ele almış, neşriyat suretile muhitte yaptığı tesiri Yeşilaylıların çalışmasına mu

vazi (Paralel) olarak ilerletmiş ve 6/Ekim/1944 tarihli sa yısının (İçki düşmanlığı) başlıklı yazısında,

— " İnsanlar mutlaka kendine, cemiyete zararlı şeylere düşmandır.

Yılana düşmanız çünkü, zehirinden korkarız. Bite düşmanız çünkü; bize en pis ve öldürücü hastalıkları nakleder. Tahta kehlesi, Pire ve saire bizi rahatsız ettikleri için elimize geçince ida ma mahkumdurlar. Ya içkil.

Bunların hepsinden daha fazla bünyemize, cemiyetimize, ai le saadetimize düşmandır

Onun milletler bünyesinde actığı yaralar ne yılanın zehirine ne bitin taşıdığı mikroba, ne de sair zararlı şeylere benzer.

İçki insanın yalnız sağlığını değil, parasına da, aile saadetine de, coluk cocuğunun yarınına da düşmandır. Hem öyle büyük ve kudretli düşman ki ona yakasını kaptıranların ömürleri boyunca mes'ut olmalarına imkân yoktur. Verem, Delilik, aile arasında geçimsizlik, yoksulluk, şerefsizlik hep şişe icinde mütevazı, ve sakin duran Alkolün yarattığı sefaletlerdir.

dedikten ve Kırklarelinin belli başlı sarhoşlarının akı betlerini saydıktan sonra

— " Bize müteredd, cılız, kafası bozuk gencelik değil, Türk gibi sağlam, iradeli gencelik lazım Geneliğimize bu büyük düşmanı tanıtmalı onları icki ile mücadele safına almak icin elimizden gele ni yapmalıyız „

Demekte ve bu gaye etrafında toplanmış gençliğin hareket ve gayretlerini kamçılamakta idi.

Yeşilaylı gençlerimizin faaliyetleri Genel merkezin de dikka nazarını üzerine çekmiş ve başkan Ord. profesör Dr. Fahrettin Kerim Gökay; gençliğimizin burada bir şube tesisi hakkındaki ricalarını kabul ederek şubeyi kurmak

üzere merkezden Avukat Ferid Bora, G. sekreter Fehmi Atanç ve gençlik şubesi sek. Eşref Sümmer'i Kırklarcline göndermiştir.

6 Ekim 1946 Pazar günü Halkevinde yüzlerce gencimizin, Halk partisi ve Halkevi başkanlarile idare heyetlerinin iştirakile ve bir bayram mahiyeti alan merasimle şu benin kuruluşu yapılmıştır.

Yeşilay bu resmi teşekkülünü Halkevinde kendisine ayrılan bir dairede yaparak faaliyete girişir girişmez propaganda, temsil, muzik, gençlik, kütüphane, milli oyunlar adı altında üçer kişilik idare heyetli kollarını teşkil etmiş ve 27 Aralık 1946 da Halk sinemasında bir müsamere 1947 Şubatında Karahıdır köy odasının açılışında bir gurup halinde köye giderek köylüye ülküleri üzerinde propaganda yapmışlar, 29 Mart 948 akşamı Halkevi salonunda tertipledikleri (Yeşilgece) de ortaokul müdürü İ. Ertem (Yeşilay ülküsü terbiye ve çocuk) mevzulu bir konferans vermiş ve müzik kolu gençleri koro halinde memleket türkülerini söylemişler, 5 Mayıs 947 de hoporlörle başlıyan propaganda söylevleri ve şarkılar hemen her hafta devam ederek bu suretle topluluğa hitap vesilesi bulunmuştur.

Gençlik artık her fırsattan faydalanmayı bilmiş propagandasını yapmak, ülküsünü yaymak için hiç bir fırsat kaçırmamıştırtır, Haziran 947 nin güzel bir gününde süslediklerı bir kamyonla Alpullu şeker fabrikasın taş ocaklarındaki amelelari ziyaret ederek onlarla içki düşmanlığı üzerinde konuşmalar yapmışlar hep etraf köyler halkından olan bu amele ile mahalli türküler söylemişler, milli oyun-

Haziran 21 [illegible] yılı içinde de Vize halkevi menfaatine verdikleri müsamerede Etem Ötük ve Erdoğan Konuralp içki düşmanlığı hakkında hitabelerde bulunmuşlar ve Alpullu şeker fabrikasında da bu müsamereyi ve hitabeleri tekrarlamışlardı. 1947 yılı Yeşilayıcıların en faal zamanır

Bu gençler arasında ara sıra ufak tefek anlaşmazlık olmuş ve fakat bu; esas çalışmalarına mani olamamıştır

9 Ağustoz 1947 de Lüleburgaz yardımseverler derneği menfaatına bir müsamere vermişler. Bu vesile ile içki düşmanlığı mevzuunda konuşmalar yapmışlardır,

21 Eylül 1947de yıllık kongrelerini yapan Yeşilaylıların bu kongrelerine Merkezden Avukat B. Ferit Bora gönderilmiş ve kongreyi bir konuşma ile mumaileyh açmıştır. Ayni gün Yeşilay üzüm bayramına rastlaması münasebetile koporlörde neşriyat yapılmıştır.

Ekim ayının başlarında Yeşilaylı gençlerin üniversite ve liselere dönmek üzere ayrılmaları münasebetile bir veda çayı verilmiş ve bu çayda Milletvekilimiz B. Ş Ödül ve Z. Akınla kalabalık davetliler bulunmuştur.

125 kadar kadın, erkek genç üyeye malik olan bu teşekkülde İbrahim Serüven uzun müddet mümessillik ve şube kuruluşundan sonra başkanlık etmiş, ondan sonra Feridun Cicioğlu, Bayan Müeddep Konuralp, Dr. Mehmet Dinçöz başkanlıkta bulunmuştur. Dr. Dinçöz'ün askere gitmesi münasebetile şu satırları yazdığım vakte kadar başkan seçimi yapılmamıştır.

Yeşilaylı gençlerin Halkevinden ayrıldıktan sonra çalışmak müsait ve müsait yer temin edememeleri yüzünden faaliyetlerinin durduğunu söylemek bir hakikatı ifade etmek olur.

Bu kurum üzerinde çok duruşumuzun sebebi taşıdığı kıymet ve önemden dolayıdır.

Çünkü; yurdun umumi sağlığı ve iktisadi varlığı üzerinde müessir olan içki ile mücadeleyi; çok sevdiğim, 25 yıllık hayatımı vakfettiğim (Çocuk Esirgeme) davasıyle münasebetli görmekteyim. Her iki de yurda sağlam, temiz nesil yetiştirmek hedefi üzerinde yürütmektedirler.

Sarhoş bir cemiyetin varlık davasında, nüfus davasında, kültür ve ahlak davasında, bir kelime ile memleket çapında nekadar zararlı olacağına inanmış olduğum için bu mevzu üzerinde fazla durdum. Verem savaşın da mesai çerçevesine giren içki düşmanlığı arttıkça refah ve nüfusumuzun artacağı şüphesizdir.

Şunu iftiharla arzederimki — tabii kendi illerimizden bahsediyorum — Kadınlarımız ve kadınlığımızın bu cephesi çok sağlamdır. Onlarda ne münasebetle olursa olsun alkollü içki alan hemen hiç yok gibidir ve yahud binde birdir. Yedi hayatın kaynağı olarak bahçelerde yüzde doksan hanımlarımız bufelerden yıldız meyve alırlar. Bu bizim yarınımız için en büyük bir teminattır.

Sözümü bitirmeden bu kutsal gayeli kurumun kuruluşuna ait (Hayat Ansiklopedi) sinden aldığımız malumatı kısaca veriyorum.

Yeşilay kurumu 5 Mart 1920 de (Hilâli Ahdar) adı altında kurulmuş ve sonra (Yeşilay) adını almıştır.

Mütareke yıllarında dünyanın her tarafından getirilen

ve salgın halinde yurtda genişliyen içkilerle beraber Kokain ve sair zehirlerin yalnız günün durumunu değil milletin gelecek nesillerinide tehdit ettiğini gören aydınlar İstanbul, Ankara caddesinde o zamanki matbuat cemiyeti salonunda toplanmış ve kurumun esasını kurmuşlardır.

Müteşebbis heyet arasında bulunan Profesör Mazhar Osman riyaset etmiş ve cemiyetin ne yapmak istediğini izah etmişti. Vakıa meşrutiyeti takip eden yıllarda içki düşmanlarından İsviçreli Ful ve daha sonra merhum Profesör Dr. Besim Ömer paşa, müderris Raşid Tahsin, Dr. Milaslı İsmail Hakkı, Profesör Mazhar Osman, Avukat Beha, Dr. Bogosyan konferans ve muhtelif eserlerile memleketimizde içki aleyhtarlığı yaratmağa çalışmışlardır. Fakat içki aleyhtarlığını devamlı ve metodlu bir çalışma ile (Yeşilay) kurmuştur.

Kurumun en birinci silahı telkindir Bilhassa alışanlardan ziyade genç nesli içkiden koruma gayesini gütmüştür.

Kurumun bu gayesini her ay çıkan mecmuası, konferanslar, içkisiz gezintiler, köy dolaşmaları, yeşilgün bayramları, renkli afişler ve saire ile kökleştirmeğe gayret etmektir. Bayan Meşkure adlı faziletli bir Türk kadını 40 bin lira tutan servetini vefatından sonra istifade edilmek üzere Yeşilay'a teberrü etmiştir.

Yeşilayın esas umdesine göre ışığı bilgi sarıdur ve dileği muztarip insanlığa sağlık ve varlık temin edecek bir hedefe bunlarla ulaşmaktır.

Halk Musukî Cemiyeti

Kırklarelinde musukî mevzuu üzerinde cemiyet halinde çalışmalar meşrutiyet devrinden sonra başlar. Ondan evvel Kolordu veya Fırka karargâhlığı etmiş olan şehrimizde muntazam askeri bandolar vardı. Rumların da padişahın cülus ve doğum yıldönümleri merasimine iştirak eden bir salon örkestrası vardı.

Daha evvelleri ve bizim çocukluğumuza rastlayan devrelerde ise musiki adeta günahtı. Bu telakkiye dinî mahiyet verilmiş ve musiki gibi en güzel bir zevk ve neşe vasıtasından mahrum edilmiştik.

Buna rağmen çok eski tarihe sahip Saz, Cura, Def, Darbuka, Zillimaşa gibi vasıtalarla eğlentiler yapılırdı. Bilhassa Saz, Cura'nın Millî zevk yaratan vasıtalar arasında uzun yıllar mevki aldığını görüyoruz.

Türklerde düğün ve bayramlar Davul, Zurna ile, Bulgarlarda Gayda denilen şişirilmiş tulumla, Rumlarda sırtta gezdirilen ve çok defa meyhanelerde çalınan Lâterna'larla olurdu.

Akın ve fütühat devirlerinden beri tekemmül eda, ade çok ilerlemiş ve Millî musikimiz yerini almış bulunan Davul, Zurna; sade düğünlerde değil, At koşularında, Pehlivan güreşlerinde müstesna bir mevki almakta idi. Bilhassa Kırklarelinin 20 kilometre Kuzey batısındaki Erekler (1) köyünde pek mükemmel ve ün salmış Davul, Zurnaları

(1) Meşhur Karagöz'ün bu köylü bir kibti olduğunu evliya çelebi yazıyor.

Vilâyet aşırı düğün, ve güreşlere davet edilirdi.

Kırklarelinde zengin aile düğünlerine bilhassa Edirneden meşhur kör hafız İnce saz takımı getirtilirdi. Birinci Dü[illegible] esnasında er olarak Kırklakeli Askeri hastanesinde [illegible] gören İstanbullu Kerameddin adında bir genç ve [illegible] genç çeşitli kızlarımızla bazı hanımlarımıza Ud, Keman [illegible] çalış ve aldığı ücretlerle harp boyunca müreffeh geçinmekle beraber şimdi hepsi anne ve hatta büyük anne olan kadınlarımıza musiki zevkini vermişlerdir.

***

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde :

(O1 vakit memnai zurefa ve erbabı mesarife aramgah bir mastabi iefa misilin) diye tavsif ettiği 10 ayak merdivenle çıkılır (Çadırlık kahve) Saz, Cura çalan üstadlarla dolu iki H[illegible] [illegible] gecelerinde Darbuka, Zilli[illegible], Def [illegible] [illegible]kile sohbetler, eğlenceler yapılırdı.

Son asrımızın ortalarındaki Sazcılarımız arasında kara İsmail, kara Osman, Çırpanlı Arif, büyük Saz çalan Ali ağa, Afanların Ali, Molla oğlu İsmail ve Paşakalıp İsmail ile yanlı türküler, semaileri, mâniler söyliyen Adyo oğlu Arif ve Hasan, şakacı hafız Şükrü, Kondal hafız Aptaraman gibi meşhur adamlarımız vardı.

Çok defa bu kahvede ve yanındaki Çırpanpanlı Arifin büyük havuzunda bu Sazlarla hoşça sohbetleri de yapılırdı. Hatta meşhur Dereci Ali (2) nin de bu sohbetlere iştirak ettiğini ihtiyarlarımızdan duyardık.

[2] Meşhur eşkıya Dereci. Buna ait bilgiyi ilerde vereceğiz.

Balkan harbinden sonra bu kahvehanelerin ikisi de yıkılmış, bu Sazcılar hayata gözlerini yummuşlar, onu takibeden ıstıraplı günler ve istilalar bu eğlenceleri de onları tertipliyenleri de alıp gitmiş ve Folklor hayatımızın en mühiminden bizi mahrum etmiştir.

***

Birinci cihan harbindeyiz. İbrahim Süreyya (Yiğit) in mutasarrıflığına tesadüf eden 1331 yılında Kırklarelinde Hükâmüt doktoru olan B .Fuat Umay'ın delaletile İdadî, Kocahıdır, Rum ve yahudi okullarının büyücek ve istidatlı öğrencilerinden onar çocuk ayrılarak o sıra inşaat taburunda asker bulan Rum ve idadî mektepleri musiki muallimi Niko'nun idaresinde bir memleket bandosu meydana getirilmiştir.

Bu çocuklar mükemmel surette giydirilmiş, formalar yaptırılmış ve şehrimizde ilk musiki teşekkülü meydana gelmiştir.

1332 yılında Süreyya bey Balıkesir mutasarrıflığına tayin edilip te buradan ayrıldığı zaman bu Bando tam kadrosu ile kendisini parlak surette teşyi etmiştir.

Bando Mütareke devrine kadar yaşıyor işgalde çocuklarımızın elinden sazları alınıyor ve Bando dağılıyor.

İkibuçuk yıla yakın acı bir işgalden kurtularak istiklaline, bayrağına kavuşan Kırklarelinde bu acı işgal devresinin felâketli, ıstıraplı günlerini telâfi edecek bir gayret, bir çalışma başlıyor. Türkocağı, Himayeiatfal, mahalli cemiyetler kuruluyor. Asırlardanberi Asker ruhu ile beslenmiş büyümüş, boru sesile uyanmış mubit çocukları Millî günlerini kutlamak için yeni bir Bando kuruyorlar. (Gençler Birliği) adındaki teşekkül kendi adını taşıyan bir Bando

vönda getiriyor, Parası kendilerine ait olarak Edirneli Ahmed çavuşu muallim olarak alıyorlar. Bir müddet sonra kundurací Abtullah efendi adında bir zat bando muallimliği yapıyor. Bir zaman sonra da Demirköy Tahrirat kâtiplığından ayrılmış olan Vahid Lütfi Salcı'yı muallim olarak alıyorlar.

12 Haziran 1339 da Himayei Etfal merkezinin musiki encümeni teşekkül ediyor. Bu encümen musiki muallimi nin maşına yardım ve bir kısım saz aletleri mübayaa etmek suretile bandenun yaşamısını temin ediyordu.

Bu encümenin yardımı bir kısım gençleri kuşkulandırıyor. Kendi kurdukları müessesesye başka bir cemiyetin İgilenmesi bir kısım âye üzerinde menfi tesir yapıyor. Vahid Lütfü ile anlaşmazlık baş gösteriyor. Ve bu gençler çalıştıkları yeri bırakarak (İstanbul otelli)ne çıkıyorlar. (1)

O sıra Türkocağının gençler birliği bandosu için yaptığı 40 lira yardım parasının bandeya sarf edilmeyip Biljarde masasına verilmiş olması bu ihtilafı bütün bütün artırıyor. Yetişmiş 5—10 Bandocu Vahid Lütfi ile beraber ayrılıyorlar ve Türkocağına iltihak ediyorlar.

Bir taraftan gençlerbirliğinde kalan çocuklar kesclerinden maşını vermek suretile muallim getirerek bandeyı yaşatmağa gayret ederken bir taraftanda Türkocağı bandosu faaliyete geçiyor. İki ay kadar böylece devam

(1) Baladiye yanında şimdi zabireci Şevki Güre'nin evidir.

ettikten sonra (Halk musiki) cemiyeti 13/Ağustos/1339 ta ikli beyanname ile resmen teşekkül ediyor Bu cemiyetin 14 maddelik nizamnamesi altındaşu imzalar mevcuttur.

Vahid Lütfü, Rasim Zade Ali (Tanburacı), Liva tahrirat kalemi ketebesinden H. Avni, Belediye memuru Talât (halen Burgaz orman memuru), H. Zekeriya mahallesinden Ali bey zade Necip (Kırtaasiyeci Bayar) Abdülkadir oğlu Süleyman merhum, mütekait Tahir efendi zade Mustafa.

Bu cemiyetin teşekkülü sırasında Kırklarelinde bulunan İğneadalı Haydar beye müracaat eden cemiyet mumaileyhin para yardımı ile yeniden 15 parça saz ve takımlar satın alınıyor. O sıra 3 üncü kolordu komutanı ve mebusumuz bulunan Şükrü Naili paşa cemiyete mümkün yardımları yapıyor ve asker çağına giren bandodaki çocuklar Kolordu ve hatta Cumhur başkanlığı bandosuna kabul ediliyorlar.

Lozan ve İnönü kahramanı İsmet paşa Lozandan dönüşünde bu iki bandomuz bir araya gelerek tam kadrolu bando halinde Milli şefi selamlıyan halkımızla beraber Alpulluya giderek İstikbâl ve teşyi merasiminde bulunmuştur.

Zamanla Halk musiki cemiyeti de dağılmış fakat memlekette pek çok eleman bırakmıştır.

Halen Halkevinin himaye ettiği 5 — 10 gencimiz Balolarda saz ve Resmi günlerde bandoda çalışmaktedirlar.

Ayrıca "Gençler birliği„ gerek Halk musiki ve Türk ocağında çalışan gençlerden bir çoğu hayatta mühim mevkiler almışlardır. Yukarda adlarını yazdığımızdan başka bunları yazıcıkta adlarile anmayı bir borç biliriz.

Hâşim Peksöz (eski belediye başkanı yağhaneci) Reşit Altay (Belediye başkanı) Mustafa Remzi — Vahit Lût fâcûn ifadesine nazaran — Bursa defterdarı, Tahsin Alagüne (Babaeskide davavekili) Kemal Kurcan (Tayyare muhasibi merhum) Danyal (Polis komisseri) Nazmi (T. Hava K muhasibi) Rahmi (Kundurac) Hasan (Hastane idare memuru) Hamdi (Kundurac).

***

Mahfil - Askeri gazino

Kırklarelinde ilkönce Askeri mahfil olarak yapılan bina; Karaumurda Ziya Gökalp okuluna gitmezden evvel biraz beride ve o hizada — Şimdi öğretmen B. Şerif Baykut'un evidir — Camlı köşk idi. İlanı meşrutiyetten sonra inşa edilen bu bina dört tarafı camlı, bütün şehre, güzel manzaralara hakim iyi binalarımızdandı Sonraları askeri bando dairesi olmuş ve nihayet maliyeye geçmiş, yıkılacak dereceye gelmiş ve yıkılmıştır.

Şimdiki Mahfil binası ise 1926 yılı ocak ayının 27 inci günü hususi merasimle açılmıştır. Milletvekilimiz Dr. Fuat Umay, memurlar, Halk mümessillerinin davetli olarak bulundukları bu açılma töreninde suvari tümeni komutanı olan general Mürsel Bagü:

Mahfili tesisteki maksadı izah ederek memur ve münevverlerle daha yakından temas ederek büyük gazinin

açtığı medeniyet yolunda samimi bir elbirliğile ilerlemek gayesini güttüğünü ve buna muvaffak olursa bahtiyar olacağını söyliyerek misafirlerine teşekkür etmiş Vali Sait bey de mahfilin memleket için faydalı hizmetleri olacağını ve bu arada asker, sivil memleket aydınları arasında bağlılıklar ve sevgiler tesis edeceğini de düşünerek iftihar duyduğunu ve bu fırsatı bahşettiğinden dolayı vilayet namına generala teşekkür ettiğini beyan etmiş, ve halk mızıkasının ahengi arasında çaylar içilmiştir.

Bu bina milli emlaktandır. Daha önceleri bir Türk ait iken Daki adlı bir ruma geçmiştir.

Mürsel paşa orasını tamir ve ihya için bir hayli emek ve masraf ihtiyar etmiş, alt kat salonu ıslah için tam bir sene çalışmış ve 15 — Aralık — 1927 de ikmal edilen bu salonun açılması münasebetile bir balo tertip olunmuştur. Bu baloya Edirneden kalabalık davetliler gelmişti. (1) Mahfilde bilhassa kış geceleri her hafta balo verilir, yazın bahçesinde oturulur, saz dinlenirdi. Asker, sivil, Türk, Musevi, yurtdaşlar bu eğlentilerden faydalanırlardı.

Ticaret ve Sanayi Odası

Trakyada Ticaret ve Sanayi Odaları Rus muharebesinden sonra kabul edilen (Rumeli Vilâyatı) kanunu hükümlerine uyularak 1297 yılında Edirne Valisi Kadri paşa zamanında teşekkül etmiş ve ilimizde de bir Ticaret Odası kurulmuştur. Eski kayıtlara nazaran Ziraat Odası da Tica

[1] Merhum Mürsel paşa topluluğu ve iş hayatı dışındaki zamanı neşe ile geçirmeyi ve bilhassa dansı çok severdi.

ret Odası ile birleştirilmiş ve (Ticaret ve Ziraat ve Sınaat Odası) adı altında bir başkan 7 üye tarafından idare edilmiştir. Bizim yetiştiğimiz zamanlarda yani Meşrutiyet ilânından Cumhuriyet devrine kadar faal hareketli bir Ticaret Odası mevcud değildi. Bilhassa (Ticaret ve Sanayi Odaları) adını taşıyan bu müesseselerde sanayi'in inkişafını alâkalandıracak mevzuat ve mecburiyetler bala mevcut değildir. 1926 yılında seçilen Oda heyeti; büyük bir alâka ve dikkatle Odayı faal vaziyete getirmişler, Borsayı açmışlar, ve Borsa ile sıkı bir iş birliği yaparak bugünkü Oda ve Borsanın temelini atmışlardır. Her yıl kazalardan gelen delegelerle kongresini yapan Ticaret Odası iktisadî ihtiyaçlarını Bölge kongresine gönderdiği delegelerle hükümete duyurmak imkânını bulurlardı. Oda faaliyet gösterdikçe varidatı ve Borsa yardımı artmış ve Başkâtipliğe Şefik (1) gibi değerli bir memleket çocuğunu getirerek bu sayede muamelâtımı çok ıslah etmiştir. Halen Oda başkâtibi Mehmed Ali Basut adlı bir gençtir

İdare heyeti seçimleri iki dereceli olurdu. İkinci müntehipler tüccar tarafından seçilir. Onlarda Oda heyetini seçerlerdi. 1926 seçiminde gizli oyla seçilen ve Odamızla Borsaya tam bir istikamet veren zatların adlarını burada saymayı bir borç biliriz: Karahafızoğlu Hüseyin, Zahireci Şevki, Muharrir Ali Rıza, Tuhafiyeci Ali Rıza, Hacı Necati, Nüzhet Somay, Yündalanlı Hasan.

Ticaret Odası reisliğini uzun müddet zahmetli Karahafızoğlu Hüseyin yapmıştır. Halen iki devredenberi Oda Başkanlığını tüccardan Yakup Gürel yapmaktadır.

Ticaret Odası Borsa binası inşaatına kadar muayyen

[1] Şimdi eskişehir Orman Saymanıdır.

bir yer sahibi de değildi. Borsa yapıldıktan sonra ikinci adası Ticaret Odasına tahsis olunmuştur. Bu heyette sürekli vazife alan tüccarlar arasında Şevki Güre, Ragıp Ozer, Haşim Basut, İdris Akaulu, Muharrir Rıza, Mehmed Sabri yüce vardır.

Ticaret ve Zahire Borsası

(Belediye Zahire Pazarı) adı altında uzun yıllar çalışan bu müessese 26 Temmuz 1926 tarihine kadar Belediye emrinde çalışmış ve o sene çıkan bir nizamname ile (Ticaret ve Zahire Borsası) nın teşekkülüne Vekiller heyetince karar verilerek 12 Ağustos 1926 da Borsa encümeni seçimi yapılmıştır. Bu heyet 1 Haziran 1928 tarihine kadar Belediyenin malı olan Karaumurdaki binada çalışmış ve bu arada ve 1927 de şimdiki yerinde o vakit Pehlivan Mehmed ağanın icarında bulunan hazineye ait hanı satın alarak ve kısmen tamir ederek orasını Borsa ittihaz etmiştir.

Borsa heyeti; cidden büyük bir feragatla ıslahata geçmiş, bilhassa ilimiz mahsulatının İstanbul ve diğer piyasalarda rağbet görmemesinin başlıca sebebi ekinlerimize gerek köylü, gerek simsar, mubayaacılar tarafından ecnebi maddeler, toz, toprak, kum karıştırılmasında bularak kararlar almıştır.

O zamana kadar mahsul ve piyasa vaziyetimizi berbad eden ve kati mücadele icabettiren iki hadise ile karşı karşıya gelinmiştir.

1 — Satışa arzedilen mahsullere ecnebi maddeler karıştırılması

2 — Köylünün malını tartarken çalmak.

Bunların ikisi de aleyhimizde idi. Birini müstahsil ile köşe simsarları artık adet haline getirmiş, diğerini yine

...ülbe...acı geçmen ve yüzyıllarca türk köylüsünü soyan hırsızlar bunu bir kâr vasıtası telâkki etmişti ve bu; yıllarca böyle devam etmişti.

Bilhassa 1928 yılı Borsa encümeni bu iki kötü itiyada karşı adeta harp ilan etmiş, şiddetli mücadeleye girişmişti. Bu maksatla verdiği bir kararla bir taraftan el ile çevrilir bir temizleme makinesi getirmekle beraber bir taraftan da içinde % 10 dan fazla ecnebi madde bulunan ekinlerin satışı men edilmiş ve köylere kadar tebliğat yapılmıştı. Köylüden Borsa haricinde zahire satın alarak kantarda müdhiş surette çalan mübayaacılarla, köşe başı tufeylilerile mücadele açılarak ilk önce borsa dışı satış yasağı konmuş ve kadroya bir de kantarcı ilâva edilmişti. Satılan köylü malının mutlak Borsa kantarcısına tarttırılması menfaatlarının iktizası olduğu vilâyet makamı tarafından köylere kadar duyurulmuştu. Sonraları kantarcıların sayısı üçe çıkarılmış bu da kâfi görülmiyerek bir kaç sene evvel şehrin muhtelif 3 yerinde birer kantarcı barakası inşa edilmiştir.

Bu kadar titizliğe rağmen yüzyıllardanberi köylünün malını çalmağa alışmış olanların bu hareketleri güçlükle önlenmiş ve borsa encümeni bunlar hakkında Borsaya kabülden men, dükkânını kapatmak, ticaretten menetmek gibi şiddetli kararlar vermiştir. Bu işlerin layıkıyle takibi için de 1927 yılında Borsa komiserliği ihdas ve Necati Barlas tayin edilmiştir.

26 Mayıs 1928 tarihine kadar borsa irad ve masrafları ticaret odası tarafından görülmüş ve o tarihte üyeden saatçı zade B. Halit Borsa vezneadarlığına seçilerek hesaplar odadan alınmıştır.

1938 yılından itibaren yapağı, yün, keçikılda ticaret ve zahire borsasında muamele görmeye başlamıştır.

Askeri binalar

— KIŞLALAR —

Yaptığımız incelemelere ve yaşlı ihtiyarlarımızdan edindiğimiz bilgiye göre 1293 Rus harbi sonunda ve şehrimizin Ruslar tarafından boşaltıldığı sırada Kırklarelini teslim almağa gelen Veysel paşa (1) zamanında şehrin kuzey doğusunda (Yanık kışla) (2) dediğimiz mevkide ilk önce (Sarı kışla) denilen bina yapılmıştır.

O vakte kadar burası boşluk, taşlık araziden ibaretti. sadece 2 yel değirmeni vardı. Halk; kısmen ekinlerini burada öğütürlerdi.

Kışlanın bu mevkie yapılması kararlaştığı vakit Kırklarelili — İzzet beyin babası — yüzbaşı oğlu Mustafa bey kendine ait bu araziyi orduya bağışlamıştı. Yine ihtiyarlarımızın dediklerine göre Ruslar çekilirken halkın elinde mahsul, hayvan, araba namına ne varsa hepsini alıp götürmüşlerdir. (Sarı kışla) inşaatında pek mahdut olan askeri vasıtalara; mehmetçiklerimizin omuzlarında kereste taşımak suretile gayret ve yardımları olmuştur. O zaman (Yanık kışla) yanından başlayıp muazzam orman halinde bulunan Emlâki — şahane korusundan bu kışlanın ağaç malzemesinin getirildiği de bu rivayetler cümlesindendir.

---

[1] Sonraları Edirne müşürü — Mareşal — olmuştur

[2] Bulgarlar kaçarken saatli bombalarla atıp yaktıkları için bu adı almıştır.

1310 Hic.i senesinde o mevkide 4 kışla, bir mevki hastanesi, 1 Redif debboyu yapılmıştır. Bir Tümeni rahat rahat alan bu muazzam kışlalar Balkan harbi sonunda ordumuz ilerlerken Bulgarlar tarafından konulan bombalarla atılarak harap edilmiştir. Sade Redif debboyu kurtulmuş, hastane de zamanla harab olup gitmiştir.

Askeri hastane muazzam bir eserdi O vakitki kadro suna nazaran:

1 Başhekim yarbay
1 Dr. binbaşı
1 Dr. yüzbaşı
4 Eczacı
5 Cerrah (operatör)
1 Müdür ve hastalar ağası
1 Kâtip
1 İmam

olmak üzere 15 elemanı vardı.

(Yanık kışla)nın yanıbaşında askere mahsus orijinal mimaride yapılmış bir camii de vardı.

1935 — 36 yıllarında 45 inci P. alayı komutanı Albay Fethi'nin himmetile alay için bu mevkide bir de Mahfil yapılmıştır.

Pavyonlar

1908 inkilâbından sonra ve Balkan harbinden az evvel Askeri ihtiyaçlar üzerinde mükemmel ve modern Pavyonlar ve yine aynı mükemmeliyette Askeri hastane inşa edilmiş, Balkan harbi istirdadında öncü müfrezelerimiz Kırklareline büyük bir süratle yetiştiği için Bulgarların bunları

tahribe elleri değmemiştir.

Jandarma dairesi

Yanan hükümet binası karşısında ve şimdiki yerinde 1308 yılında inşaatı ikmal edilen jandarma dairesi 60 yıla yakın jandarma tabur komutanlığına merkez olmuştur. Tabur un Kırklareli merkezinde biri süvari, diğeri piyade olmak üzere iki bölüğü ve kazalarda da birer bölüğü mevcuttu.

Tabur komutanı Binbaşı rütbesinde bir zat, bölük komutanlıklarını da süvari ve piyade yüzbaşıları ifa ediyordu, ayrıca bir tabur katibi de vardı. Her bölükte birer süvari mülazim evvel (üsteğmen) ve ikişer Mülazım sani (teğmen) kadrosu mevcuttu. 1307 yılında Anadoludan Rumeline jandarma subayları getirilmek suretile bu kadrolar doldurulmuştu. O tarihlerde başlayıp 1319 senesinde vüsat kespeden Bulgar eşkiya vak'alarında Kırklareli jandarması asla rahat görmemiş ve bin müşkül şerait altında bozulan asayişi temine uğraşmış ve zaman olmuşki; bu işlere jandarma kâfi gelemiyerek ordunun yardımından istifade edilmiştir (1)

O zamanlar Edirne vilâyeti nasıl Dedeağaçtan — Çatalcaya kadar dayanan büyük bir vilâyetse Kırkkilise mutasarrıflığı da Saray nahiyesinden başlayıp Burgaz, Babaeski, Vize, Midye, Ahtapolu, Tırnova kazalarını ihtiva eden büyük bir sancak merkezi idi.

(1) Bunları Kırklarelinin tarihi vak'alar kısmımızda tafsilâtı ile vereceğiz.

Livanın özel durumu, iskân vaziyeti Balkanlardan akıp gelen bulgar çetecilerinin korunması için ormanlık ve tabii arızaların bulunması ve bilhassa Balkan köylerinin pek çoğunun Bulgar olması yataklık işini kolaylaştıran, jandarmanın muvaffakiyetini güçleştiren akıbetler tevlid ediyordu. Bütün bu ağır şartlara rağmen jandarma subay ve erleri maaşlarını ancak padişahın doğum ve tahta çıkış günlerinde ve birde dini bayramlarda alabiliyorlardı Bazı zamanlar jandarma erleri koğuşlarında toplanırlar, techizatlarını takınırlar, vaziyet alır ve (Padişahın çok yaşa!.) diye bağırırlardı. Bu; tabur kumandanını, Defterdarı, Mutasarrıf harekete geçirmek için bir vesile olur, derhal zaptiye ve mahiye nezaretlerine arzedilir. Birer maaş emri gelirdi — O zamanlar mâbeyn başkâtibinin malûmatı olmadan daha doğrusu iradesi çıkmadan malsandığından bir yere on para verilemezdi — bir çok erler ve subaylar bu toplanmış maaşlarını dışarda banker ve sarraflara kırdırmak suretile temini maişete çalışırlardı.

1908 inkilâbından sonra jandarma sınıfına lâyik olduğu değer verilmiş ve Cumhuriyet devri iyi bir teşkilâtlı memleket inzibat işlerini itimada lâyik bir seviyeye yükseltmiştir.

Meşrutiyet ilânından sonra alınan tedbirler cümlesinden olarak ordudan genç subaylar alınmak ve meslek okulu açılmak suretile subay ve erbaşlar yetiştirilmiştir.

1908 inkilabına kadar jandarmada okur yazar olmayan subaylar mevcuttu. Kırklareli tabur kadrosunda yüzbaşı Ali ağa, mülâzim tatar İbrahim ağa, mülâzim Ahmet ağa gibi hiç okuyup yazma bilmeyen subaylar da vardı Bu

lar maruf tabirile çantadan yetişmiş insanlardı. Er olarak mesleğe girmiş, eşkiya takibinde cesaret ve fedakârlığı ile başarılar göstererek derece, derece subaylığa kadar yükselmiş insanlardı.

Kırklareli halen jandarma alay merkezi olduğu gibi jandarma bölge müfettişliğine de merkezdir. Albay rütbesinde bir zat mıntaka müfettişidir. Merkez, Babaeski, Lüleburgaz, Vize, Demirköy bölüklerini havi olan alay komutanlığının hemen her bucak merkezinde birer karakolu vardır. Alay komutanı yarbay Salih Zeki Ece dir.

50 — 60 yıl kadar evvel jandarmayı Kırkkilise sancağındaençok işgal eden hadiselerden biride köylerdeki hayvan hırsızlıkları idi. Bazı köylerimizdeki eşraf ve ileri gelenler bu hayvan hırsızlıklarına yataklık etmişler, iş genişlemiş, hükümetin fevkalâde tedbirler almasını icabettirecek dereceye gelmiş.

İhtiyarlarımızın söylediklerine göre:

— Edirne jandarma kumandanı bulunan Ferik Edip paşaya büyük salâhiyetlerle bu hayvan hırsızlığı ile mücadele vazifesi verilmiş, pek cebbar bir kumandan olan Edip paşa Livamız mıntakasında bu gibileri yakalayıp şiddetli cezalara çarptırmış, bu suretle bu hırsızlık yuvalarını dağıtmıştır. Yine yaşlılarımızdan öğrendiğimize göre Edip paşanın bu şiddetli icraatından ürken bir kısım mütegallibe haccâ gitmek bahanesile buradan ayrılmışlardır ki bunlara hala (Edip paşa hacısı) denilmektedir.

Biz; aşağı, yukarı o ıslahat devrinde hangi köylerden kimlerin (Edip paşa hacısı) olduğunu öğrenmiş iseklte şimdi hepsi allahın rahmetine kavuşmuş olan bu insanların bu

rada adını yaymak ve teşhir etmekte tarihe hizmet bakımından fayda görmedik

1307 Senesinden evvel jandarma dairesi ve hapishane yanan hükümet konağının alt katında idi. İlk binbaşı olarak gelen Esat bey zamanında Tosunoğlu Ali efendiye ait yer satın alınarak bu bina yapılmıştır. Hapisane arkasında ve aşar anbarı yanındaki Sarı berber adındaki bir zatın boş arazisi veresesinden satın alınarak yerine süvari ahırları ve anbar yapılmıştır

***

İnönü'nün ilk heykeli

Jandarma daîresine bitişik ve tam hapisane karşısında iki katlı bir posta ve telgraf idaresi vardı Onun yanında da Dodoplosa ait bir ev ve su tesisatı bulunuyordu. Postane yıkıldı. Muhiddin Özenbaş'ın islahat ve faaliyet devrinde Dodoplosa ait binayı caddeye kalbetmek ve suyundan belediye bahçesini faydalandırmak kararile istimlâk olunarak yıktırılmış ve bunlar birleştirilerek jandarma dairesinin bahçesi yapılmıştır.

Jandarma tabur komutanı Remzi Ergün zamanında ve 19 Mayıs 1942 de bu bahçenin en mutena yerine Milli Şef İnönü'nün bronzdan yapılmış bir heykeli özel merasim le konuldu. Bu törende Vali, Komutan, subaylar memurlar ve halk mümessilleri bulundu

Kırklarelinde hatta trakyada İnönü'ye ait olarak kurulan ilk anıt budur.

Kırklareli Hapishanesi
(Cezaevi)

Eski hükümet, jandarma komutanlığı karşısında, Hasip beyin mutasarrıflığı zamanında ve 1307 yılında yapılmış bir binadır.

125 mahpus alacak kabiliyettedir. Altı, üstlü 20 oda dan ibarettir. Bağlıca derenin kenarında biçte sıhhi olmıyan bir mevkidedir. Burası erkek suçlular içindir.

Vaktile hapisane — Yunanlıların yaktığı — hükümet binasının alt solunda idi. Belediye yanında karanlık, pis tek odadan ibaret bir odacık ta kadınlar hapishanesi idi. İstimlâk edilerek yıkıldı. Şimdi yine belediyeye ait ve hapishane bitişiğinde bir ev kadın hapishanesidir.

Vilâyet Hastanesi

Kırklareli mutasarrıflık olduğu vakit hastanesi yoktu. Karakaş mahallesinde Köseoğlu Süleyman ağaya ait ev kira ile hastane ittihaz edilmişti.

Sonraları Mustafa Neşet Paşa zamanında ve takriben 1310 tarihlerinde şimdiki hastanenin bulunduğu yere alelade ufak bir hastane binası yapılmış ve adına "Guraba hastanesi„ denilmişti.

Belediyeye ait bulunan bu bina hem mahalli ihtiyacı karşılamamakta, hemde sıhhi bir tesis olmaktan uzak durumda idi. Mutasarrıfın başkanlığında Dr. Fuat Umay, Mühendis Faik, Belediye reisi Muhiddin beylerden mürekkep bir komisyon teşkil olunup 25 Ocak 1330 da yeniden inşasına başlanmış ve temelleri atılmıştır. Bu inşaatta amele

taburları çalıştırılmış ve fakat Celâl beyin ayrılması üzerine gelen mutasarrıflar bununla meşgul olamamışlardır.

O sıralarda memleket hastanesiz idi. Hastalarımız vilayet merkezi olan Edirne hastanesine gönderiliyordu.

Komutan bir kısım hastalarımızı askeri hastaneye kabul ve tedavi emri vermişti.

İbrahim Süreyya bey zamanındada hastane olduğu vaziyette kalmış ve ondan sonra mutasarrıf olarak gelen Kemâl (Gedeleç) bey işe el koyarak ikmale gayret etmiş isede gerek inşaat taburlarının buradan ayrılması, gerek — Umumi harbin en kızgın zamanında — malzeme ve inşaat vasıtalarının bütün bütün ortadan kalkması yüzünden inşaata sonuna kadar devam edilemamiş yalnız binanın tonoz kısımlarile merdivenleri ikmâl ve pençereleri takılıp bırakılmıştı.

Nihayet belediyenin bu hastaneyi ikmal ve idareye kudreti olmadığı anlaşılarak 1334 — 1918 yılı başlarında hususi muhasebeye (özel idare) devredilmiştir.

Yunanlılardan şehrimiz istirdat edildikten ve vilâyet olarak Edirneden ayrıldıktan sonra bu binanın her türlü noksanları ikmal edilmiştir. Hastanemiz şehrin batısında yüksek umumi manzaraya hakim havadar bir yerde kurulmuştur. 50 yataklıdır.

Bir dahiliye mütehassısı başhekim, 1 operatör, 1 Eczacı, 1 başhemşire, 1 hemşire, 2 pansımancı ve müteaddit hademe kadrosu vardır.

Uzun seneler verilen tahsisatla Eczacı temin edilemediği için ilaçlar eczahanelerden temin olunmaktadır.

Bu müessesenin en büyük ihtiyaç ve noksanı susuzlu

dur. Tek beygirli [illegible] arabasile su temininde büyük müşkülât çekilmektedir. Son zamanlarda Sağlık bakanlığı ile cereyan eden muhabereyide hastanenin umumi muvazenaya alınması esas prensip olarak kabul edilmiş ve sıraya girmiştir. Özel idarenin bugünkü dar durumu ile vilâyetin biricik sağlık müessesesi olan hastaneye daha fazla tahsisat ayırması imkânı olmaması bunun mutlak surette sağlık bakanlığı kadrosuna alınmasını icabettirmektedir.

Hastanemizin başhekimliğini iyi bir dahiliyeci olan Dr. Cevdet Sabit Tan, Operatörlüğünü de henüz yeni tayin edilerek gelmiş olan Dr. Apudveh Zarahoğlu yapmaktadır.

Ziraat Bankası

Bugün iktisadî ve zirai hayatımızda büyük bir rol oynayan "T. C. Ziraat Bankası„nın ilk temeli Mithat Paşanın Tuna valiliği sırasında ve 1860 yılında atılmıştır.

"Memleket sandığı„ adı altında yardım muhtaç yerlerde açılan bu müessesenin sermayesini bunun mahsulünden alınan zahirelerin satışından elde edilen teşkil ediyordu.

Seneler ilerledikçe bu mahsul fazlasını tesbit etmek mümkün olamamış ve nihayet bunu sağlamın esasına bağlamak lüzum ve zarureti hasıl olunca "Şar„ vergisine Menafi hissesi adı altında yapılan zamla "Menafi sandıkları„ şekline tahvil edilmiştir.

28 yıl sonra 1888 de bu günkü "Ziraat bankası„ kurulmuş ve "menafi sandıkları„ bütün vecaibi ile beraber bu yeni müessesesye yerini bırakmıştır.

[illegible] 1916 yılına kadar devam eden "Ziraat [illegible] neşredilen bir kanunla en son şekline [illegible] bilhassa Cumhuriyet devrinde büyük inkişaflar göstermiştir.

1924 de "Türkiye Ziraat Bankası„ ve 1937 yılında neşredilen bir kanunla "Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası„ adı altında müessesemiz, Tarım Kredi ve satış kooperatifleriile b[illegible]l[illegible]k[illegible]e[illegible]r[illegible]i murakabası altına konulmuştur. Bugün bank[illegible] memlekette 58 şubesi ve 209 ajansı vardır. itibar [illegible] sermayesi 100 milyon liradır.

Kırklarelinde Ziraat bankası 60 yıl önce yani 1305 yılında k[illegible] Kurulduğu gündenberi şube halinde bulunan [illegible] 3—4 yıl önce Ajanlığa tahvil olunmuştur.

Bankamıza bağlı altı Tarım kredi kooperatifi vardır. Bunlara ait kısaca bilgimizi "Tarım kooperatifleri„ kısmımızda vereceğiz.

***

Kırklarelinde tek bir ziraat bankası vardır. Bu; hem çiftçiye müteselsil kefâletle para, tohumluk verir, hemde ticarî iskonto, çek, poliçe muamelelerini yapar.

Ayrıca mahsul terhini mukabilinde para verirki; bundan ençok peynircilerimiz istifade ederler. Koyun sahiplerine de koyun başına para vermekte, bunlardan başka resmi daireler, Belediye, Tekel ve hayır cemiyetlerinin paralarını muhafaza etmektedir.

Ziraat Bankasında günden güne tevdiatın, küçük cari hesapların, tasarruf ve kumbara hesaplarının artmakta olduğunu görüyoruz.

En emin bir [illegible] parasını bankada muhafaza etmek vatandaş [illegible] dalı bir iştir.

Bilhassa köylümüz eski bir görenege uyarak paralarını evlerinde muhafaza etmekte ve bu yüzden yangın hırsızlık gibi vak'alar karşısında büyük zarara uğramaktadırlar.

Bankaya tevdiat bir çok noktalardan faydalıdır. evvelâ bu yatırılan para miktarı ne olursa olsun, kim tarafından tevdi edilirse edilsin gayet gizli tutulur Bu Bankacıların esas vazifeleri ve nizamları iktizasıdır

Bankada parasını muhafaza eden vatandaş yalnız elindeki cüzdanı muhafaza endişesi düşünür, yangın, hırsızlık, kazaya uğramak tehlikelerinden [illegible] Cüzdan kaybolsa dahi yenisini almak kolaydır.

Vadeli, vadesiz tevdiat için münasip miktar faizde işler. Ethasıl köylü, şehirli ihtiyacından fazla parası olan yurtdaş için banka gibi en emin bir vasıtadan faydalanmak bugünün en iktisadî icaplarındandır.

Samanlığı içinde gizli parası yanan köylümüz hatırımıza geldikçe acımıyoruz D. dedelerimiz ve daha ileri çağdaki büyüklerimiz paralarını toprağa gömerlermiş

O zaman bankalar olmadını gözönüne alırsak onları haklı görürüz. Fakat bugün öyle değil. . Hele küçüklere kumbara hesabı açmak, hergün beş, on kuruş yatırarak onlara istikbal hazırlamak her aile için bir borçtur, bir vazifedir.

Bankamızda 1 ajans 1 muavin, 1 Veznedar, 5 memur

ve muhasip kadrosu vardır.

Ziraat Bankamızda Kızanlıkloğlu Ahmed ve Ömer Aydın uzun müddet müdürlük yapmış hemşerilerimizdir.

Tarım Kredi Kooperatipleri:

Kâzım Dirik merhum, Tarım Kredi Kooperatiflerinin kurulmasında çiftçi halkımız için bir refah doğacağına kalp ten inanmış, bunu gaye edinmiş ve bu uğurda en müessir teşvikleri de bulunmuştur.

Hakikatte de o vakte kadar çiftçinin ihtiyacına cevap veren müessese "Ziraat Bankası„ idi. Bankanın yeptığı ziraî kredinin kefaleti müteselsile esası üzerine olması ve bu müteselsil kefâlete dahil köy halkından bir kaç şahsın borcunu vadesinde ödemesiyle bununda kudretli kefillere müracaatla alınması para ihtiyacı karşısında kalan köylünün bilhassa biraz vakit ve hali iyi olanlarını çok düşündürüyordu.

Bu suretle bankaya müracaat etmeyipte dışardan, tüccardan veya faizcilerden para alması ise köylüyü öteden beri iktisadi sarsıntıya uğratan hallerdi, ya malını piyasa beklemeden getirip satmak veya aklın kabul etmiyeceği derecede yüksek faiz ödemek durumunda bulunan çiftçi için en emin, en kolay vasıta Tarım kooperatifleri olacaktı. Çiftçi bir sene vade ile ve % 6 yı geçmiyen faizle (o sıralarda Bankalar % 18 le iskonto yapıyorlardı) ve 2 kefille kooperatiften kredisi dahilinde para alarak hemen derdini görmek kolaylığına mazhar olacaktı.

Cumhuriyet devrinin en büyük eseri olan bu kooperatif işi iyi idare edildiği takdirde hem çiftçi memnun olur, hem

Kooperatif temin edeceği kârlarla daha faydalı teşebbüslere girişebilir.

Ne yazıkki; 343 Sayılı Kırklareli Tarım kredi kooperatifinde teessüsünden 3—4 sene sonraya kadar gayet müsait şekilde cereyan eden bu ikraz ve tahsilat işleri Banka müfettişleri ile kooperatif idare kurulu arasında tahaddüs eden ihtilaflar berbad bir hale getirilmiş, bir kaç sene evvele kadar Kooperatif ortaklarına para verilirken köylüye alın teri döktürülmüştür.

Bu zorluklar bu şahsi didişmeler bir çok ortakları kooperatiften çekilmeğe veya para almamaya sevketmiştir.

***

İlimiz Anadolu illeri gibi değil, Merkezin kooperatifi bulunan en uzak bucağı 5—6 saattir Yol vardır, Her mevsim için vasait boldur. Çarşamba günleri bu köylüler merkezdeki pazara gelip mal arzederler veya ihtiyaçlarını tedarik ederler.

Kâzım Dirik merhum bunu kemiyet ve sayı itibarile ele almış ve daha çok kooperatif açmak prensibi ile hareket ederek Kırklarelinin 8—10 kilometre uzağında, adeta bir mahallesi kadar yakın olan Kızılcıkdere köyünde, İnece, Kaynarca, Polos, Pınarhisarda kooperatifler kurulmasına sebep olmuştur Biz bu kuvvetleri dağıtmamak, merkezde açılacak bir kooperatifle bunları idare etmenin daha ekonomik ve daha verimli olacağı kanaatindeyiz. Böyle olmakla beraber bu kooperatiflerin vazifelerinde başarılar gösterdiğini, meselâ Kaynarcanın 1948 yılında 200 bin lira muamele yaptığını kayd ederiz.

***

343 Sayılı Kırklareli Tarım Kredi Kooperatifi 1932 yılında 60 vefakâr vatandaşımızın önayak olarak ve sermaye koyarak tesis ettiği ziraî bir varlıktır.

Nizamnamesi gereğince 60 müteşebbis çocuğumuz bir araya gelerek kooperatifi kurmuşlar ve 21/1/932 tarihinde ilk yaptıkları genel toplantıda:

Avukat Nail Hekimoğlu Başkan
Ali Rıza Dursunkaya Müdür
M. Emin Kavaf Üye
Berber Ali Özlükaya „
Hasan Balaban „

ve; Bilâl Güçlü, Avukat Nuri Engin yedek üyeliğe merkez malmüdürü Süleyman Reşat, Muhasebei hususiye müdürü Refik yandaş murakıpliğe seçilmişler ve bank memurlarından Nazmi Nalbant oğlu'nu muhasipliğe tayin etmişlerdir.

Bu genç ve yeni kurum işe büyük bir faaliyetle sarılmış çok çalışmış ve gerek çiftçiye gerek kooperatife mühim ve faydalı hizmetler sağlamıştır.

1936 Kongresinde Ali Rıza Dursunkaya Başkan, Mehmet Yılmaz müdür seçilmiş ve Ziraat bankası bitişiğinde — şimdi odunluk olan — basit, adi bir odacıkta 1937 yılı yarısına kadar çalışmışlardır.

Dursunkaya'nın başkanlığı sırasında şimdiki Kooperatif binası yeni olarak yapılmış ve 2760 liraya mal olmuştur 19/1/938 de Dursunkaya ve Mehmed Yılmaz istifa ederek çekilmişler Yakup Gürel Başkan, Emin Kavaf müdürlüğe gelmişlerdir.

12/3/938 Kongresinde Yakup Gürel başkan, Ali Rıza Canbolat, Bilâl Güçlü, Hasan Balaban, Fikret Fraz üyeliğe seçilmişlerdir.

Gürelin Başkanlığı 25/7/939 a kadar devam etmiş ve o tarihte müstafi addedilerek Nazmi Kırklar geçmiştir. 3/5/939 tarihinde idare kurulunun ekonomik düşüncelerle vaki itirazına ve muhalefetine rağmen ücretli bir müdürlük ihdas edilmiş ve Banka müdürlüğünden emekli Ömer Aydın bu vazifeye tayin edilmiştir.

Bir müddet sonra muhasiplikten Nazmi Nalbantoğlu istifa etmiş, yerine Tevfik hekimoğlu atanmış yedek subay olan Hekimoğlu askerliğe davet edilmesi üzerine bu iş müdür Ömer Aydın tarafından başarı ile görülmüştür

12/6/946 da muhasipliğe gençlerimizden Vehbi Köken tayin edilmiş hala vazife görmektedir

Bugünkü idare kurulu: Nazmi Kırkların başkanlığında Hasan Balaban, Bilâl Güçlü, Nazmi Nalbantoğlu, İsmail Kaucan, murakıplardan Ali Rıza Dursunkaya Ömer Aydın'dır.

İlimiz merkezinde başka nam altında kooperatif yoktur.

***

Vakıflar İdaresi

Vakıflar milli bünyemizde kudretli eserler, ölmez âbideler yaratan ve onu yüzyıllarca yaşatan ve kâh dinî müessseleri, kâh muhtaç ve acze yardım, kâh memleket müdafaası ve sahra gibi muhtelif şekillerde tecelli eden muazzam varlıklardan biridir. Onun sosyal hayatımız, gü

zal [illegible] cihet'le ile hayır ve hasenat uğrunda gördüğü hizmetin büyüklüğünü ifade edecek kudretli kalemdimizi görmediğimiz için bu müessesesler hakkında bilgimizin yazılarını dikkatle okuduk. bilhassa Vakıflar dergisinde Fuat köprülü, Halim Baki kunter gibi ilmî salâhiyet sahibi bilgilerimizin etüdlerinden faydalanarak bu milli müessese hakkındaki yazılardan bazı fikrelar alarak buraya nakletmeği faydalı gördük.

B. Halim Baki Kunter:

— "Vakıflar; tarihin her devrinde, Türk dünyasının her yerinde millî vicdandan birer güzellik ve şefkat âbidesi şeklinde doğmuş ve yükselmiştir

Hayra ve iyiliğe matuf olan hareketler bütün dinlerde sevaplı ve mergup telakki edildiğinden vakfın dinde kıymetli yeri vardır.

Kanunu medeni'nin kabul ve tatbikine kadar asırlarca umumi hayatımızı tanzim etmiş olan islâm hukukunda vakıf meseleleri çok işlenmiş ve geniş bir yer tutmuştur.

Vakıf; insanlığa hizmet yolunda daima sanat ve kültürle beraber yürümüştür. Bu itibarla haddi zatında içtimaî bir teşekkül olan vakıf, güzel sanatlarla, estetik'in ve umumi kültürün yayılması ve yükselmesi bahsinde da büyük bir rol oynamış, son derece ehemmiyetli hizmetler ifa etmiştir.

Türk dünyasının her yerinde görülen kıymetli âbidelerin pek çoğu Vakıflar camiasının Türklüğe ihda etmiş olduğu maddi eserlerdir.

Vakıfların pek çoğu yurdun imarı, düşman tecavüzünden muhafazası ve içtimaî binayenin korunması gibi pek

Su yolları, kanallar, çeşmeler, [illegible] yol, kaldırım köprü, aşevi, dul-ei, mektep, [illegible] kütüphane, hastane vakıfları hemen her yerde [illegible] görülen vakıflardandır.

Bunlardan başka öksüz kızlara cehaz verilmesi, borçlu ve müflis mahpusların borçlarının ödenmesi, yetimler, dullar ve muhtaçlara yardım edilmesi, fakir ve kimsesizlerin cenazelerinin kaldırılması, bayramlarda çocukların ve fakirlerin sevindirilmesi ve daha birçok hizmetlerin ifası için ihdas edilmiş en son ilmi telâkkileri ve muvaffakiyetleri okşayan Vakıflar da vardır.

Burada dikkat edilmesi lazım gelen nokta, yapılan iyiliğin bir defaya veya muayyen bir zamana munhasır olmamasıdır.

"VAKIFTA ESAS İYİLİK VE HAYIR FİKRİNİN EBEDİYETİDİR."

Sayın bilgin vakıflar hakkında çok lüzumlu ve faydalı bilgiler vermekte ve millî varlığımızdan doğan bu müessesesleri sukutunu acı acı ifade etmektedir.

Ezcümle; Osmanlı saltanatının inhitat ve gerileme devirlerinde her şeyde olduğu gibi Vakıflarımızda da inhitatın başgösterdiğini hayrî gayelerle kurulup en muntazam ve mükemmel âmme hizmetleri kurmuş ve işletmiş olan vakıfların, bir tembellik, sui istimal ve irtica müessesesi haline geldiklerini, artık hayrî gayelerden ziyade mirasçılardan, devletin tegallüp ve musaderesinden mal kaçırmak maksadile lüzum ve faydası düşünülmeden vakıflar

[illegible] dürüm [illegible] dolduruldığunu, bu yüzden bir çok [illegible] kalkarak [illegible] hareketlerinin güçleştiğini. [illegible] mülkiyeti; Vâkıfların yüksek [illegible] [illegible] iyiyoruz. Âciz ve menfa atperest [illegible] bir [illegible] ve [illegible] kaybolmakta olduğuna [illegible] ediyor.

***

[illegible] kurulmuş olan bu vakıfla[illegible] [illegible] dolmuştur. Bunların bir çoğu [illegible] [illegible] bir [illegible] devçu edan [illegible] [illegible] yıkılmış olmak[illegible] [illegible] sahip bulunuyoruz.

Kırklarelinde Hoca bey ve Hüseyin çavuş, Karakaş Mehmed bey, [illegible] Âli çelebi, Hatice Hatun, Mustafa pehlivan, Sultan Bayazıt, Hacı Mehmet ağa, Hacı Hasan ağa vakfı olmak 62 parça dükkân, 3 parça değirmen mevcut tur. Vilâyet itibarile ise Burgazda meşhur Sokullu vakıfla rı, Bahçesaray'da Cedit Ali paşa ve — hatta muakkaviz olmuş — Fazıl sultan Mehmed vakfı, Pınarhisarda Hundi hatun, Vizede hamam mahsusumuzda tafsilâtını vereceğimiz yüzlerce vakıf müessesesinden ayakta duranları bir tarih yapraağı gibidir.

Kırklarelinde yukarda saydığımız vakıflar teviliyet suretile Balkan harbine kadar idare edilmiş ve istirdattan sonra vakıfla bir alâkası olmıyan mütevellilerin elinden ev kaf dairesince alınmışlardır.

Bunlardan başka Cemaatı İslâmiyeye ait 18 parça va

kıf dükkân ve sairede [illegible] bi, çoğ[illegible] mali ihtidam olduklarından, yol [illegible] ötürü yıkılmıştır.

Birinci dünya savaşının acı ve k[illegible] [illegible] vakıf emlâkin akıbeti de göz önüne alınarak [illegible] bir işgal karşısında hükümet tarafından [illegible] edil mesini önlemek üzere bütün bu vakıf [illegible] idaresince Cemaatı İslâmiyeye devir ve tevdi edilmiş ise [illegible] tan sonra yine vakıfların devrolunmuştur.

Bize bir çok vakıf eserler bırakan h[illegible] ve hayırat sahibi ecdadımızın [illegible] çoğunu tanımıyoruz.

İstifâ görevin[illegible] yanmış, kütüphanelerdeki [illegible] meş bir şekilde bu inkâ[illegible] elde edilmesi [illegible] ile karşı karşıyız. Bu[illegible] hakkında Vakıflar genel müdürlüğünde araştırmalar yaptım. O zaman umum müdür olan B. Fahrettin bu ricamı iyi kabul etti ve icabedenlere kolaylık gösterilmesi direktifini verdi.

Fakat ne yazık ki bir çok vakıfların sadece sayı ve umumi numaralarından ve vakıfların adlarından başka bir şey bulamadım. İstanbul başmüdürlüğünde olması icabeden bu vakfiyeleri tetkik imkânını da bulamadım.

Lüleburgazdaki Sokullu şehit Mehmed paşa vakfı ile Kırklarelinde su tesislerini yapan, köylerimizde cami ve sıbyan mektepleri yaptıran ve bunlara meşrut olarak merkez ve köylerde birçok vakıflar bırakan Hacı Hasanağa, Mustafa pehlivan, Emin Âli çelebi gibi zatların hayat ve eserleri hakkındaki bilgiyi (Kırklarelinin meşhur adamları) kısmımızda izah edeceğiz

Vakıflar umum müdürlüğü kayıtlarına göre bu ma ruf zevattan başka Burgazın Celâliye köyünden Salih ağa İbni Kozoğlu Alinin köy camisine para, Kırklareli Karaca İbrahim bey camiinde cuma güneleri vaaz ve nasihat eden ler için (Heyli) efendi (1) tarafından yapılan vakıf, Demir cihalil köyünde Ömer ağa camii hitabet tevcihi vakfı, Ba baeskinin Minnetler köyünde Selimiye camii vakfı, yine Kırklarelinde eshabı hayrattan elhac Musa ibni Muhiddin — al — magribi vakfı (2) Lüleburgazda gazi Ali beyin ca mii atik'ini tamir ve tarmim eyleyen ricali devleti âliyeden Mustafa efendi ile birlikte i dergâhı âli kapıcı başlarından hacı Salih ağa vakfı, Kırklar dergâhı şerifi vakfı, Demir köy Hacı Âdil bey camii vakfı gibi kayıtlar mevcut isede vakfiyelerini bulmak mümkün olamamıştır. Bunları da tarih tetkikleri yapacak gençlerimizin himmet ve gayretlerine bırakıyoruz.

Hacı Hasan ağa:

Kayserili bir Türk olan Hacı Hasan ağa 1180 — 1190 hicrî senelerinde Kırklarelinde çeşmeler yapmış, mevcut su yollarını tamir ve ıslah etmiş hayır sahibi bir zat ola rak maruftur. O yıllarda Kırkkilise büyük susuzluk içinde dir Ona gerek Salıyeri, gerek Kayınoğlu çeşmelerinin üzerlerinde mevcud kitabelerdeki:

1, 2 Kırklarelinde bu namdaki hayır sahiplerini bilen ve tanıyan olmadığı gibi vakfiyeleri de mevcut değildir.

Halkı muhtaç olduğun Âb'e görüp,
Cuş etti cudi çün nil — ü — fırat

mısralarından anlıyoruz.

Vakıfnamesinde "Mahmivei İslambol'da Balcı yokuşu kurbunda esseyit Ömer mahallesinde sakin elhac Hasan ağa ibni Ali ağa„ diye yazılıdır. Karısının adı Hatice ha nım binti el hac Süleymandır.

Karakaş mahallesinde merhum icra memuru Mehmed efendinin evini Hacı Hasan ağanın yaptırdığını, o zaman danberi bu eve "mollaların evi„ denildiğini ihtiyarlarımız dan duymaktayız.

Elmacık, Ahmatça, Keşirlik Koyunbaba köylerinde yeniden ihya ve bina ettiği camilerle sıbyan mekteplerine meşrut olmak üzere üç çarklı, bir oda, bir anbar, bir ahı rı havi (Helvacı zade asyab) ile Kofçazda arazisi Fatih Sultan Mehmet vakfından mukataalı abuiyesiyle bir göz asyabı ve anbarı, Şaytandere üzerinde keza arsası Fatih Mehmet vakfından mukataalı iki göz asyabı, Kavaklı çift liği ve dükkânlarını, Alufeci (Lefeci) köyünde tarlaları, oda ve su dolabını ve meyveli meyvesiz ağaçları havi bostanı, yani çiftliğinin (Babaeskinin Yeni köyü) beşte bir hissesi, Kırklarelinde menzil hanı bu eserlere meşrut vakıflardan dır

Kırklareli şehrinde dükkân, ev, yağhane, muhtelif ya hudi haneler, boyahane, arsalar, berber, kürkçü, attar, doğ ramacı dükkânı, tüfekçi dükkânı, içinde su çeşmesini havi ve ba fermanı Âli (ulak)lar nüzûlüne mahsus han, ekmekçi fırını, arabacı dükkanı, bozahane, mumhane, maytap

dükkânları, debbâhane ve bahçesi, üç adet hayuzu ve çeşmesi ve meyveli, meyvesiz ağaçları hari (Mahmut ağa, Kesdar, Kazancı) bahçeleri denilen bostanları, çiftlikte mevcut ekinlerle 930 baş koyunları, 234 baş sığır ile 500 kuruşu vakf ve hepsederek bunların hasılatını bu camide İmam, hatip ve müezzinlerile mektepleri muallimlerine ve 4 köy camiinde Ramazanda ve sair dini günlerde yakılacak kandiller için zeytin yağı ile yüz yirmişer akçe kadil paası ve Kırklareli şehri içinde 21 adet çeşme ve çardıvanlarını mecra ve kanallerinin tamir ve termimi ile hadematı sairesine ve her senesi kerameyi muhteremeye hazinesine 6000 akçe teslim olunarak Medinei münevvere fakrasına tevzi e ve kasaba Hadi bey camiinde kandilleri yakma ve mezkûr camide her senesi mevlûd evvelinde okutulacak mevlûdda bohur, şerbet ve okuma ücreti olarak 300 akçe verilmesine ve sairesine dair vakfiyesi ile bir hayli eslak bırakmış olan Hacı Hasan ağanın bu vakıf mülklerinden bugün elde kalan 17 dükkân ve bir kaç değirmendir

Hacı Hasan ağayı Kırklarelilileri bütün bu hayratından ve bilhassa şehir halkının 180 yıl önce büyük susuzluk zamanlarında kerem ve atıfetini esirgemeyerek hel tatlı, tatlı suların içtiğimiz çeşmeleri ihya ve bina ettiğinden dolayı her vakit hayırla anmalıdır ve anmaktadırlar

Bugün yayla dediğimiz koca bir mahalle içecek suden mahrumdur.

Halbuki; Hacı Hasanağa iki asır evvel tanzim ettiği vakfiyesinde (Camiikebir mahallesinde, Yayla nam mahallede lüleli bir çeşme ve yine mahallei mezburede Bağdatlı

menzili itibarile bir çeşme) denilmektedir ki; gerek Dramalı Osman ağa'nın evi arasında, gerek eski hükümet ve şimdiki Emniyet müdürlüğü dairesinin önünde yerleri ve harabesi duran çeşmeler olması icab eden bu çeşmelere nereden ve nasıl su getirildiğini bugün tayinden dahi acizz. Bu muhterem hayır sahibini biz burada tekrar hayır ile anarak Allahtan rahmetler dileriz

***

Hayır sahiplerinden Hıdır bey ve Hüseyin çavuş'un halen 28 paşa ve sair emlâkı mevcutlar Bunlar Hıdırbey camiine mevkuf olup çifte hamamlar, Bedesten gibi tarihi ve Türk mimarî eserleridir. Bu iki hayır sahibi büyük adam hakkında elde edebildiğimiz tarihi bilgiyi Kırklarelinin meşhur adamları) kısmımızda yazacağız.

***

Ayrıca vakflar idaresi kayıtlarında Tosun oğlu Mehmet ağaya ait bir vakfiye mevcuttur.

Bunda merkezdeki ibtidaî mektebi muallimlerine, Kubat paşa medresesi müderrisine, Kırkpınar baba dergâhı postnişini şeyh efendiye, Medinei münevvere mihrabı bevide imam ve hatip bulunan şeyh efendiye, Mekkede Kırkkiliseli hacılarına delilik yapacak şeyh efendiye ve bunlardan artacak varidatı vakfiyesin Karacaibrahim, Osman ağa, Abdullah efendi ve Ahmet Mithat okulundaki sıbyanlara seyyanen taksim olunması zikir ve beyan olunmaktadır.

***

Halen Vakıflar idaresinde bir memur, bir muhasip ve vezneder, bir tahsildar, bir hademe kadrosu ile idare umumi etmektedir.

İlçelerdeki Vakıflar hakkında her ilçe kısmımızda bilgi vermeye çalışacağız.

Sinema

Kırklarelinde sinema; ilk evvel birinci dünya harbi sıralarında Katapoti adındaki bir rum tarafından şimdiki Kooperatif binasının yerindeki büyük gazinoda gösterilmiş ve memleket yunanlılardan istirdat edildikten sonra bu müessese merhum Necati Kocabaş tarafından açılmıştı (1339 1923) harap bir binaya bozuk bir motorla [illegible] bu adımı, takiben şimdiki Cumhuriyet ilkokulunun bulunduğu yerdeki Rum mektebinin salonunda tesis edilen ve Edirnede sinema işleten müteşebbis gençlerimizden Cemil tarafından bir sinema tesis edildi

Cemil; son derece müteşebbis ve gayretli olmakla beraber sermayesinin kifayetsizliği, salonun da müsait olmaması yüzünden sinemayı bıraktı. Bu arada mühendis Emin bey adında bir zat küçük ve gezici bir sinema getirerek her hafta aile toplantılarında filimler gösterdi. Bu Seyyar makine ocak mensupları arasında büyük alâkalar uyandırdı. Tırgradlı Ahmed adındaki bir genç eski sinemayı işletmekle beraber — o vakit şimdiki park yoktu — Belediye bahçesi de mükemmel bir hale getirilerek bahçede bütün yaz sinema gösterildi

Şehrimizin o zaman geniş bir toplantı salonuna ihtiyacı vardı. Vali B Faik Üstün bu ihtiyacı dikkat ve ehemmiyetle ele aldı Zamanında köylerimize hemen her ay birer

ikişer muazzam okul binaları yükselirken şehrin bu ihtiyacına da cevap vermek kararını verdi Özel idare, Belediye Halk partisi ve Şeker şirketinin maddi yardımı, halkımızın da vesaitlerile muavenetlerile işe girişildi ve şimdiki Halk sinemasının yerinde yeni binaya başlandı. Harap eski sinema binasının enkazından da istifade edildi O zaman spor kulübü reisi bulunan Veteriner Süreyya Harmankaya bu inşaat işine nezareti üstüne almıştı. O sıralarda gerek spor kulübü, gerek hayır cemiyetinde bir çok sui istimaller olduğu hakkında makamı vilâyete kulüp muhasibi ve antrenör kaptan Necihi tarafından yapılan yazılı ihbar üzerine tahkikat başlamış ve Baytar Süreyya ile adlarını burada yazmağa lüzum görmediğimiz arkadaşları bu takibattan son derece alınırlanmışlardı İşte böyle bir sırada yeni sinema binasının inşaatı bitmiş ve açılma töreni yapıldığı gece büyük bir halk kütlesi davet edilmişti.

Bu arada sinemanın balkon kısmına spor kulübü mensupları adı altında bir çok çoluk, çocuk sokulmuş ve programda olmadığı halde baytar Süreyya tarafından — Bu tahkikatı hedef tutan hükümet icraatını tenkid edermahiyette — bir söylev başlamıştır.

Her cümlesi balkondaki çocuklar tarafından alkışlanan ve mürettep olduğu kanaatını veren ve halkı ciddan bizar eyliyen bu lüzumsuz nümayiş üzerine Vali Faik emrile polis müdahaleye mecbur kalmış iş büyümüş. Süreyya sözlerini bitiremeden sahneden çekilmiş ve fakat 5 dakika sonra elektrikleri söndürmek suretile büyük bir karışıklığa sebebiyet vermiştir

Kesilen elektrik teli bulunarak tamir edilmiş ve mera

sime devam olunmuştur.

Bina B. Mehmed Öcal'a icara verilmiş ve 16 yıl kadar Mehmed tarafından idare edilmiştir.

Spor Kulüpleri

Kırklarelinde ilk spor teşekkülü, 1925 te Türk ocağı spor kulübü ile kuruldu. Bu kol şehrimizde canlı bir spor hayatı yaşattı.

Suvari alayında bir yıl evvel kurulmuş bir (Süvari takımı) vardı. 26 Mart 1926 da bu iki takımın karşılaşması Kırklarelinde büyük bir spor hadisesi olarak telâkki edildi. O gün stadyom sahası binlerce halkla dolmuş, Vali Sait bey, suvari fırkası komutanı general Mürsel, Liva komutanı Ahmet Hamdi bey, memur, subay hep bulunmuşlardı.

Bu ilk maçta tabii daha eski ve idmanlı olan suvari takımı galip gelmiş, bu yenilliği sporcu gençlerimize; bütün gayretlerile çalışmak zevkini vermiştir.

Bu takımda oyuna giren gençleri spor tarihimizin bir hatırası olarak şuraya kaydediyorum. Kemâl, Fethi, Kemâl Süleyman, Hayati, Haydar, Murad, İzzet, Talât, Sabri ve bu kolun başında da Nüzhet ve Rifat vardı Daha sonra ları (Kırklareli spor) adını alarak müstakil bir teşekkül haline gelen kulüp başkanlığına Baytar Süreyya getirilmiş muhasipliğede kaptan Necihi tayin edilmiştir. 1934 yılında Necihi tarafından vilâyete verilen yazılı ihbar mektubunda kulüp ve ayni ellerle idare edilen hayır cemiyetinde ve hatta sinema inşaat işlerinde mühim suiistimal olduğu bildirilmiş, oldukça dağdağalı günler geçmiş ve Süreyya ile arkadaşları bu kulüpten ayrılarak bir müddet sonra yani

1938 yılında (Halk spor) adlı ikinci bir kulüp kurmuşlardır. Müessisleri arasında Cevat Özkan, Nüzhet Somay, fen memuru Hakkı Sever'le Süreyya Harmankaya, Avni Tüzün bulunan ve çok değerli oyunculardan mürekkep bulunan bu kulüp 2/4/938 de resmen teşekkül etmiştir.

Şu suretle biri (Kırklareli spor), diğeri (Kırklareli Halk spor) adlı iki kulüp meydana gelmiş ise de Halkspor un bazı elemanlarının buradan ayrılmaları üzerine dağılarak bir kısım gençler (Kırklareli spor kulüp) e girmişler ve (Gençlik kulübü) adını vermişlerdir.

1945 yılı Ekim ayının 31 inci günü müteşebbis heyet halinde bir araya gelerek hükümete beyanname veren 7 zat; (Başak spor) adını taşıyan ikinci bir kulüp meydana getirmişlerdir. Eski Halk sporun seçkin elemanlarını da arasına alan (Başakspor) müessisler arasından seçilen idare kurulu ile 1/6/946 gününe kadar çalışmış ve o gün yaptığı genel toplantıda yeni idare heyetini seçmiştir

(Başakspor) başta Toprak Ofis müdürü Hayri Özdemir olduğu halde D. Demiryolları istasyan şefi Recai Önder, Şeker şirketi bölge şefi Rifat İşal, ve şeker şirketi memurlarından İskender Temo, öğretmen Avni Tüzün gibi çalışkan ve faal uzuvlar gayretile ve meşhur Nihat Bentkaya nın antrenör ve kaptanlığında çok çabuk inkişaflar ve başarılar göstermişti. Son zamanlarda en güzide elemanlarını kaybeden kulüp bir az sarsıntı geçirmiş ve kendini yine toplamıştır.

Her iki kulüpteki gençlerimizin gayret ve başarıları dikkate şayan bir derecede ilerlemiş bulunmaktadır,

Hükümet konağı:

1294 Rus harbine kadar mülki teşkilâtta kaymakamlık mevkiinde bulunan Kırklareli, Ruslar çekildikten sonra yani 1295 senesi Nisan ayı başında haiz olduğu mevkii ehemmiyeti ve askeri önemi itibarile birinci sınıf mutasarrıflık haline gelmiş ve ilk mutasarrıf olarak Giritli Cavid paşa tayin olunmuştur.

4 yıl sonra yani 1299 senesinde Hasip bey adında bir mutasarrıf tayin olunmuştur Hasip bey geldiği zaman Adliye şimdiki süvari Tugay karargâhının karşısındaki Ziraat ve Veteriner müdürlüklevi binasında, Hükümet, Jandarma komutanlığı, Ceza evi ise eşraftan Hacı Ali beyin selamlık dairesi olan yerde idi

Yaptığım tetkiklere göre Kırklareli; Abdülmecit zamanında yapılan teşkilatta kaymakamlık olduğu vakit Hacı Ali beyin bu yeri alınarak burası hükümet ittihaz edilmiş ve Hasip bey geldikten 3—4 sene sonra takriben 1302 — 1303 tarihlerinde bu bina tamamen yıktırılarak yerine mükellef ve büyük yeni bir hükümet binası yaptırılmış ve yine o sene içinde şimdiki Jandarma dairesile Ceza evi inşa edilmiştir.

Yunanlılar Trakyayı işgal ettikleri vakit bu binayı hükümet konağı olarak kullanmışlar ve 1337 yılı sonlarında yani Yunanlılardan burası geri alınmazdan bir sen kadar evvel Polis dairesi bacasından çıkan bir yangın neticesinde tamamen yanmış ve yalnız civarındaki kârgir iki evrak deposu kurtulmuştur.

10/Kasım/1338 de Kırklareli istirdat edilerek Milli hükümet kurulduğu gün Kocabıdır ilkokulu muvakkat hükümet binası ittihaz edilmiş ve bir müddet sonra Maliyeye

ait binalara çıkılmıştır.

Bu ayrı ayrı binalarda halkla hükümet arasındaki münasebet oldukça güçleşmiştir.

O günkü daireler vaziyetini şöylece tesbit edebiliriz:

Vilâyet, Mektupçuluk, Evrak kalemi, Encümen, Seferberlik müdürlüğü, Nüfus bir binada.

Defterdarlık, Maarif, Adliye, İskân, Bayındırlık, Ziraat ve Veteriner, Emniyet, Tapu kadastro, Özel idare ayrı ayrı binalarda iş görüyorlardı. Bu zorluklar ve bir hükümet konağı binasına olan ihtiyaç nazarı dikkate alınarak 1939 yılı iptidasında istasyon civarında yeni hükümet binasının birinci kısım temel inşaatına başlanmış ve bu kısım 7 ay sonra ikmal edilmiştir.

Bu sırada ikinci dünya savaşının çıkması üzerine bir çok önemli bayındırlık işlerinde olduğu gibi bu inşaat da devletçe durdurulmuş ve 1944 yılında yeniden inşaata başlanarak 1947 yılı beşinci ayı sonlarına doğru tamamen ikmal edilmiştir.

Bu binaya heveti umumiyesi itibarile 497,733 lirası para 74856 lirası demir, çimento olarak devletçe 572,589 lira sarfedilmiş ayrıca direnaj ve kaloriferine de yapılan masrafla 700 bin liraya mal olmuş ve 11/6/1947 günü parlak merasimle ve Vali B Salih Kılıcın elile açılışı yapılmıştır.

Serbest Meslek Adamları

AVUKATLAR:

Şehrimizde Avukat Tahir Taner, İbrahim Hakkı Baykut, Baheeddin Demirel, Ali Kiper, Murteza Apalı adında halen icrayı sanat eden beş avukatımızla hazine avukatlığı

nı yapan bayan Nadide Miras vardır. Mehmet Besen avukatlığı terkederek köyünde ziraatile iştigale başlamıştır. Hukuk Fakültesini bitirerek stajını yapmış olan Orhan Dursunkaya bugünlerde faaliyete başlıyacaktır. Gençlerimizden Niyazi Akıncıoğlu'da stajını yapmaktadır.

Kırklareli adlî tarihinde yer almış eski Avukatlarımızdan Rifat bey, Karamanlı Melenyon efendi, Yunanlılar zamanında mebus seçilen Şükrü efendi ile Mihalaki efendiler ölmüşler, Rifat beyin oğlu avukat Ekrem'le, avukat Nail Hekimoğlu, Tevfik Mutafoğlu'da 4 — 5 sene evvel vefat etmişlerdir.

Kırklarelinde 15 avukat olmadığı için Avukatlık kanunu gereğince Edirne Barosuna bağlıdır.

B Ali Kipar aynı zamanda orman dairesi avukatlığını yapmaktadır.

DOKTORLAR:

Şehrimizde albaylıktan emekli Belediye Doktoru Arif İsmet, Sağlık müdürü Asaf Aydonat, serbest Dr. M Can Yentley, Hastane başhekimi Cevdet Sabit Tan, serbest Dr. Nesim Reytan, sıtma mücadele doktoru Turhan Temuçin, Hükümet doktoru Osman Kavarası, yardımcısı Adli Şendil ile yeni mezunlardan O r h a n Haker, Nazmi Tuncay, Mehmed Dinçöz Orhan Söğmez, Cengiz Yalçın adında 13 doktor vardır Son üç doktor halen askerlik hizmetlerini görmek üzere silâh altındadırlar

Şehrimiz sağlık işlerinde uzun müddet hizmetler etmiş doktorlar arasında Keremitçi oğlu Dimitri, Celeboğlu Kostantı ve Askeri doktoru Rifat bey merhumla Doktor Fuat

Umay'ı saymak bir vazifedir. Dr. Umay hakkında yerinde tafsilât vereceğiz

DİŞ DOKTORLARI:

Rıza Karaosman, Halit Dalbayrak, Akif Işıkalp adında 3 diş doktoru şehrimizde faaliyettedirler.

Doktorlar ve eczacılar bahsinde yüreğimizi sızlatan rakamlar ve hakikatlardan bahsederek dünle bugünü mukayese etmeği, aziz okuyucularımıza ıztıraplı da olsa bazı bilgiler vermeği faydalı gördük

Bilindiği üzere müreffeh ve müsavi miktarda bir akaliyet unsurunun mevcut bulunduğu yerlerde doktorların göreceği hizmetler pek büyüktü. O lar; en muztarip zamanında insanın en sevgililerini kurtarmağa koştukları için hangi milletten olursa olsun daima muhabbet ve hürmet toplarlar.

Yunan, Rus, Avusturya tabaı ve yahud Rum, Ermeni doktorların mütekâsif bir surette Trakya şehir ve kasabalarına toplanmaları — 50 yıl ö c Osmanlı imparatorluğunun içinde bulunduğu siyasî, içtimaî durumuna göre — sade sanatlarını yapmak için olmasa gerek

Onların, en müteevverden, en basit halk tabakasına kadar her zümrenin arasına karıştıklarını göz önüne getirirsek gerek mensup oldukları millet üzerinde, gerek Türk milletinin maneviyatı üzerinde oynıyacakları rolü kolayca tahmin ederiz.

Aşağıda vereceğimiz tafsilât; maziye karışmış dahi olsa bir ibret levhasıdır ve yaşadığımız o devrin içyüzünü hazin bir surette ifade eder.

50 — 60 yıl önce Edirne merkezinde 18 Doktor var dı Bunların 2 si Türk, 2 si Ermeni, diğer 12 si Rum, 2 side Avusturyalı idi.

(12 Rum Doktorun dördü Yunan tebaalı idi)

Mustafapaşada Zaçinski adında Prusya tıbbiyesinden mezun 1, Uzunköprüde biri Yunan tebaalı olmak üzere 2 Rum, Malkarada ikisi Rum, ikisi Ermeni 4, Keşanda biri Yunanlı olmak üzere iki Rum Doktor bulunuyordu.

Gelibolude biri Türk ikisi Rum olmak üzere 3 Doktor vardı. (Rum doktorlardan birisi Yunan, birisi Rus tebaalı idi)

Eceabadda 2 Rum, Ganozda Fransız tebaalı bir Rum Tekirdağında 5 Rum, bir Ermeni, Çorluda iki Rum Doktor.

Babaeskide biri Türk, biri Rum iki Doktor (1) ve bir Rum Eczacı.

Lüleburgazda biri Türk diğeri yunanlı Rum doktorla 2 Rum Eczacı,

Kırkkilisede biri Osmanlı tıbbıyesinden diğer ikisi Atina, birisi de Alman tıbbıyesinden mezun 4 Rum Doktor, 1 Rum Dişçi, 1 Türk cerrah vardı

Hulâsa edersek bu şehir ve kasabalarda mevcud 49 Doktordan 5 i Türk, 5 i Ermeni, 36 sı Rum, ikisi Avusturyalı, biri Prusyalıdır.

Bu 36 Rum Doktorun 8 i Yunan, 2 si Avusturya, biri Rus, biri Fransız tebaalı idiler.

1908 inkilabından sonra ve bilhassa Cumhuriyet devrinde Türk milleti yarını için yaptığı hazırlıklar arasında büyük bir hamle ile Üniversite sıralarına evlâdlarını ulaş

[1] Bu Türk doktor İbrahim Etem efendi Tıbbiye mezunu değil, tımarcılıktan yetişme idi.

tırmış, genç ve güzide çocuklarımız bu 50 yıl önceki acı geçmişi bize unutturacak miktar ve liyakatta yetişerek vazifeler almışlardır.

Bugün yalnız ilimizde değil; Türkiyemizin her tarafında Türk oğlu Türk Doktor ve Eczacılar iş başındadır.

Eczaneler:

Şehrimizde bundan 40 yıl önceye kadar 5 eczacı vardı. Bu eczacıların hepsi Rumdu 1908 inkilâbından sonra asırlarca uyuyan ve iktisadî varlık ve benliğini tamamen kaybederek pek perişan bir duruma düşen Türk milletinin gerek siyasî, gerek millî ve içtimaî ve bilhassa iktisadî felâketini önlemek için İttihad ve Terakki cemiyetinin yaptığı hareketler neticesi olarak bazı iktisadi müesseseler (1) kurulduğu gibi o zaman hükümet doktoru olan Dr. Fuat Umay'ın teşebbüsü ile birinci dünya harbi içinde — şimdiki zahireci Şevki Güre'nin evi altındaki dükkân; Eczane ittihaz edilmiş ve eczacılığına Askeri eczacılıktan ayrılan İsmail Demircioğlu tayin olunmuştur.

26 Mart 1332 tarihine kadar İttihad ve Terakki Kırklareli merkezi adına çalışan bu Türk müessesesi çok başarılar göstermiş ve o tarihte müfettiş Gani bayın gösterdiği lüzum üzerine belediyeye devredilmiş, mütareke sıralarında kapanmıştır.

Kırklareli Yunanlılardan istirdat edildikten sonra sinema karşısındaki Rum metrukesi eczahane bir müddet

[1] İttihad bakkaliye mağazası adı altında aksiyonlu ilk millî şirket kurulmuştur.

belediye tarafından işletilmiş ve Eczacı Feridun Cicioğlu'na devredilmiştir. Burada bir müddet İsmail Demiroğlu ile beraber çalışmışlardır.

3 — 4 sene sonra Askeri eczacılıktan emekli Şevket Osman Kırklareline gelerek ikinci bir eczane açmış ve vefatı üzerine 8 yıl kadar ailesi tarafından işletildikten sonra bu eczane Feridun'a satılmıştır.

1947 yıl başlarında Şevket Emre adında bir eczacı gelerek Cumhuriyet caddesinde bir Eczane açmıştır.

Halen iki eczanemiz vardır.

Feridun Cicioğlu Balkan harbinin istirdadında Pınarhisarda Eczacılık yapmış, mütareke devrinde Lüleburgaz'a naklederek orada çalışmış, Yunan işgalinde yapılan takibattan kurtulmak için memleketi olan Tekirdağına çekilmiştir.

Yunanlılardan geri alındıktan sonra Kırklareli'ye gelen Feridun yukarda söylediğimiz Eczaneyi Belediyeden almıştır. Feridun Cicioğlu İttihad ve terakki zamanında Trakya—Paşaili cemiyetinde faal vazifeler almış ve 4—5 sene kadar İlimiz merkez Halkevi başkanlığını yapmıştır. Eczacı İsmail Demirçioğlu Feridun'dan ayrıldıktan sonra şahsi teşebbüsü ile asrî bir şaraphane tesis etmiş, yaşının ilerlemesine rağmen zindeliğini muhafaza ve müessesesinde gayret ve faaliyeti devam ede gelmiştir.

Matbaalar

VİLÂYET MATBAASI :

Kırklareli Vilâyet olduktan sonra bir matbaa tesisi lüzum ve ihtiyacı duyulmuş ve ilk önce Özel İdare tarafın

dan 1925 yılında bir ayak Pedalı satın alınarak işe başlamıştır.

1926 senesine kadar Özel İdare müdürü tarafından matbaa idare edilmiş ve o tarihte emekli müsteşrik B. Mehmed (1) idare memurluğuna tayin olunmuştur. Bu matbaanın Mürettibi Edirneli Davut (2) idi asker edilince Murettip olarak Mayıs 1926 da İbrahim Bozkurt tayin edilmiştir.

Matbaanın maaş ve masrafını karşılayacak irad getirememesi Vali Faik Üstün'ün nazarı dikkatini çekmiş ve 25 Haziran 1932 de Daimî Encümence ilgasına karar verilmiştir.

YEŞİLYURT MATBAASI :

1927 senesinde Ali Rıza Dursunkaya Edirne Vilâyetinin satılığa çıkardığı Tab'ı makinalarını satın alarak (Yeşilyurt) basımevini kurmuştur.

Bu müessesede büyük bir İngiliz makinesile, Leipzig mamulâtı bir ayak Pedalı, Berlin mamulâtı zımba, Viyana malı 70 santimlik bıçağı kavi büyük bir keski makinası vardır. İstenilen şekil ve boyda basılı evrak yapacak kifayettedir.

BOZKURT MATBAASI :

Vilâyet Matbaasının metruk bir halde kalması ve Yeşilyurt matbaasının iş hacminin genişliği itibarile ona ra

(1) Doktor Fuat Umayın Babası

(2) Geçen senelere kadar Yeşilyur Başmürettibi idi 1946 da vefat etti.

kabul edememesi gözönüne alınarak bu Pedal makine bu rafatile beraber satılığa çıkarılmış ve Müretlip İbrahim Bozkurt tarafından alınarak (Bozkurt) matbaası adını a mıştır.

2—3 sene kadar işledikten sonra bu makine İstanbu lu bir tüccara satılarak buradan kaldırılmıştır.

Gazeteler

KIRKLARELİ GAZETESİ :

1925 yılı 31 Ağustosunda, o zaman Halk partisi m temedi ve Türk ocağı reisi bulunan eski İlk Tedrisat mi fettişle inden Ali Rıza Davanakaya (Kırklareli) adında b gazete çıkarmağa başlamıştır

Bu gazete 1927 yılına kadar Vilâyet matbaasında b sılmış ve Edirne vilâyetinden satın aldığı — maruf yu Razon — tab'ı makineleri ile hem her türlü basılı kâğ ve defterler, hem de muntazaman Yeşilyurd'u çıkarmıştı

30 Kasım 1927 tarihine kadar (Kırklareli) adı altın çıkan gazete: o sene umumi meclisin verdiği tahsisat Daimi encümenin kararile resmî bir vilâyet gazetesi çık rılması üzerine adını vilâyet gazetesine vererek o tarih ve 163 üncü sayısından itibaren (Trakyada Yeşilyurt) a altında çıkmağa başlamıştır.

Kuvvetli bir azim ve irade ile bu 25 yaşına girecek olan (Yeşilyurt) bu müdd içinde bin müşkülâtla karşılaştığı halde hiç bir intizam lık göstermeden neşriyatına devama muvaffak olmuştur.

Yeşilyurd'u yaşatanlar; ilk günü neşrettikleri progra larından aşla ayrılmamışlar, bilhassa kendi vilâyetleri i

yaç ve işlerinin dışına çıkmamaları, siyasi kanaatlerini müdafaada mücadeleden çekinmemeleri ve bütün bu mücadele ve münakaşalarında tam bir kalem nezahetine riayet etmiş olmaları belli başlı vasıflarındandır.

Yeşilyurd'un takip edeceği siyaset ve üzerinde yürüyeceği program hakkında bir fikir verebilmek ve 25 senelik neşriyat hayatını bu proğramile mukayese edebilmek için 31/Ağustos/1341 — 1925 Pazartesi günü çıkan (1) ilk sayısındaki baş yazısından aldığımız fıkra ile ikinci sayısındaki baş makaleyi aynen buraya naklederek tarihimize mal ediyoruz.

(31 AĞUSTOS) başlıklı yazıda:

"Çok, bahtiyarız.. Vilâyetimiz istiklâli idarisine malik olduğu bu zümrüt vatanın içtimaiyatına, servetine, tabiatın mebzulen bahşeylediği her türlü feyzatına ilâveten bir de vilâyetimiz halkının tercümanı hissiyatı olacak bir gazetesi olması hakkında ki temennilerimiz bugün tecelli etti. Bugün Kırklareli gibi büyük ve zengin bir vilâyet merkezinde çok samimi düşünen çocuklarını etrafına alarak intişara başlıyan gazetemiz; tarihin altın sahifalarına şerefle karışmış Başkumandanlık harbinin düşmanı kezimete uğratmak suretile neticelenen yevmi mesudda tevellüd etti."

İkinci sayısında:

(GAZETEMİZİN MESLEĞİ) başlıklı yazıda aynen:

"Gazetemiz sütunu mahsusunda halk dilile köylümüze hitab edecek, onlara Cumhuriyet idaremizin bahşettiği hakları ve nimetleri bildirecek, vilâyetimizin Maarif, Nafia, hassaten sıhhatı umumiyesi ve adetleri binlere balığ olan öksüz yavrularımızın hal ve istikbalerile alâkadar olacak bir programı esas ittihaz ede

(1) O vakit [Kırklareli] adında çıkıyordu.

rek iştigara başladı. Bunu arzetmeği şeref biliriz ki; sahifelerimiz de şahsiyatın hiç yeri yoktur.

Gayemiz memlekete hâdim olmak, Terakki ve Tecedduf yolunda mücahedede bulunmaktır.

Münevver ve güzide gençliği sinesine alan Türkocağı ve şerpcularımızın inkişaf ve faaliyetlerini ve hergünkü teşebbüs ve muvaffakiyetlerini adım, adım takibi de mukaddes bir borç telekki ediyoruz. Şamimi irşadlarımızla viedanî ümmete hitab edeceğiz, kudretimiz yettiği kadar çizdiğimiz ve arzettiğimiz proğram dahilinde uğraşacağız

İstiklâlini kanı ile, canı ile kurtarmış kahraman bir Milletin harpteki muzafferiyetini iktisat aleminde de büyük bir azim ve celâdetle kazanması için bütün duygu ve bilgilerimizi yazacağız, köylümüz arasında dolaşarak onların ihtiyaç ve ıztıraplarını hükûmetimizin nazarı şefkat ve dikkatine arzedeceğiz.

Hulâsa; Trakyanın bu yeşil ve zümrüt parçasında yaşayan halkımızın derd ortağı olmağa çalışacağız. Bizim bu azmimizi ve memlekimizdeki muvaffakiyetimizi yine bu yurdun gençliği ve münevverleri teshil edecektir ve bukadar muaveneti de bağrıyanık memleketin bin felâket görmüş gençliğinden beklemekte haklıyız. Siyasetteki mücahedemiz, bugün mubarek bayrağımız altında tam bir istiklâle mazhar olan yurdumus halkının bila tefrik minnet ve şükran hislerimizle merbut bulunduğumuz büyük halâskâr gazimizin çizdiği yolun âciz bir yolcusu olmaktır. Tevfik Allahtan.

8 Eylül 341

(Yeşilyurt) hemen bütün il köylüsünün 25 yıldır en yakın aşinası olmuş, en çok tutulmuş bir gazetedir.

Haftanın Salı ve Cuma günleri çıkmaktadır. Aylık baskı sayısı (4400) kadardır. Başmuharrir ve neşriyat müdürü Ali Rıza Dursunkaya'dır. Daha evvelleri Nüzhet Somay, Dr. Can Yeniley, Feridun Cicioğlu bu gazetenin neşriyat müdürlüklerinde bulunmuşlardır.

Mustafa Şevket Aşçıpınak, M. Uruğ Turanlıoğlu, Hüseyin Balkanlı Hatide Nuzret Zorlutuna, Refet Rodoplu, Vahit Lütfi Salcı'nın Yeşilyurt'ta senelerce değerli yazıları çıkmış ve halen V. L. Salcı, Refet Rodoplu, Ali Coşkun, Şevsif Baykurt, Avukat Orhan Dursunkaya yeşilyurd'un yazı ailesini teşkil etmektedir.

(Ağabeyimin köşesi) sütununda (Ağabey) imzalı yazılarla 25 yıldır hemen bütün başmakaleler A. Rıza Dursunkaya'ya aittir. Son beş, altı aydanberi sayın milletvekilimiz Nafi Atuf Kansu, ilmi ve içtimai yazılar vermek suretile Yeşilyurd'a ayrı bir kıymet bahşetmiştir.

Yeni Işık gazetesi

Avukat Tahir Taner'in mesul müdür, Dingiloğlu Şevket merhumun imtiyaz sahibi ve Tevfik Apturrahmanın başmuharrirliği altında 1926 yılı aralık ayı başında haftalık olarak (Yeni Işık) adlı bir gazete çıkmağa başlamış ve ilk sayıları Edirne (Paşaili) matbaasında, sonraları Kırklareli vilâyet basımevinde basılmıştır. Bu gazeteyi çıkeranların bütün gayretlerine rağmen ancak bir sene kadar yaşayabilmiş ve 105 inci 2/Ocak/1927 sayısile neşriyatına son vermiştir.

Halk Sesi Gazetesi :

Köylü birliği ticarethanesi sahibi ve eski Kofçağaz bucak müdürü Nail Tekinerin mesul müdürü ve Dingiloğlu Şevketin imtiyaz sahibi bulunduğu (Halk sesi) adlı bir gazete 1930 yılı Mayısında çıkarılmağa başlanmış, fakat bir müddet çıktıktan sonra neşriyatını tatil etmiştir.

Batı yolu dergisi

Halkevi tarafından ilmî, içtimaî aylık bir derginin çıkarılması ihtiyaç ve arzusu izhar edilmesi üzerine o vakit vali bulunan Faik Üstün'ün başkanlığında yapılan toplantıda uzun münakaşa ve görüşmelerden sonra (Batı yolu) adlı bir derginin çıkarılmasına karar verilmiş ve 23 Nisan 1985 tarihinde kuvvetli bir yazı ailesi ile aylık olarak çıkmağa başlamıştır.

Şair ve edip bayan Halide Nusret Zorlutuna, Öğretmen bayan İsmet Zorlutuna, Ali Rıza Dursunkaya, Kâzım Konuralp, Hayri Gürsu, M Ulug Turanlıoğlu, Vefik Sözen Dr. Hamit Şakir, Vahit Lütfü, Avni Tüzün, Arif Necip Kaskatı ve o zamanlar ortaokul talebesi bulunan Şerif Baykurt, Ruhi Erbay, Ali coşkun ve sair genç kalemlerin yazı ve şiirlerini taşıyan bu dergi daha ilk sayısında bize çok ümid verecek bir mükemmeliyette çıkmıştı.

Derginin 1 ve 2 inci sayıları (Özdilek) matbaasında basılmış, ondan sonra baskı işi "Bozkurt„ matbaası tarafından taahhüt edilmişti ve ciddan nefis bir surette tab'ı temin edilmişti. Fakat 8 inci ve Mart 1936 tarihini taşıyan sayısı ile neşriyatına son vermiştir.

İddia edebiliriz ki; bu güzel dergi ihtisas sahibi eller de olsa idi böyle kısa ömürlü olmazdı Bir vilâyet merkezinde biricik aylık kültür mecmuasını yaşatamamak bedir Kaidı ki; İkinci Dünya savaşından evvel böyle bir derginin yaşatılması için bir türlü vesaitlü temini mümkündü.

Alpullu şeker fabrikası müdürü Şefik beyin de imtiyaz sahibi olduğu (Alpullu) dergisi büyük bir zirai ve iktisadî boşluğu dolduracak umutlar verdiği halde o da (Batı yolu) gibi çok yaşamadı.

Resmî Kırklareli:

İkinci defa Hasip Koylanın valiliği zamanında ve 22 Ağustos 1938 tarihinde (Kırklareli) adlı resmî bir gazete çıkarıldı. İlk sayısında oldukça nazarı dikkati çeken bir başmakale ile kendisini takdim eden gazetenin uzun ömürlü olamıyacağını anlamak güç değildi. Çünkü bu baş yazıda o güne kadar vilâyette çıkıp batan gazetelerden bahsederken bunların tek cepheli olmadığı ve kendisinin Cümhuriyet Halk Partisinin naşiri efkârı olduğunu ilân ediyor ve — devlet parası ile değil — şahsi teşebbüsleriile ortaya atılmış ve gördükleri bin müşkülât karşısında ya kapanmış veya bin iztırap içinde yaşayan meslekdaşlarına — o günün telâkkilerine göre — ağır bir iftira ile işe girişiyordu.

Resmi Kırklareli, bir müddet tahrirat müdürünün nezaret ve kontrolu altında çıktı Ve başmakaleler, öğretmen Hayri Gürsu'nun imzasını taşıyordu.

Valinin ısrarlı dilekleri neticesi olarak Belediye Doktoru Arif İsmet Paksoy, Dr. Öner Ergene'nin sıhhî öğütleri, Vahit Lütfü'nün, Kaptan Necibi'nin, H Avni Tüzün'ün yazıları ile ve nefis kâat üzerine basılmak suretile dörder sayfa üzerinden 40 sayı çıkmıştır.

O vakte kadar Bozkurt matbaasında büyük bir müşkülâtla ve bazı zamanlar taşıdığı tarihle çıkış günü arasın

da 2 — 3 gün farklarla çıkan gazetenin hem yazı hem de çıkış noktasından ıslahı için Ali Rıza Dursunkaya'nın baş-muharrirliği ve Yeşilyurt matbaasında tabını temin ıztırarında kalınmıştır.

O sıralarda Hasip Koylan Ağrı valiliğine tayin edilerek buradan ayrılmış ve (Kırklareli) gazetesi 10 Mayıs 1940 Cuma günü 130 uncu sayısıyle ömrüne son vermiştir. İlimizin o zamanlar 15 yıllık bir hayata malik (Yeşilyurt) gazetesi varken ayrıca binlerce lira sarfedilerek resmî bir gazete çıkarılmasındaki yegâne hikmet ve sebep; Yeşilyurdun vilâyette cereyan eden bazı keyfî hareketleri tenkid etmesine mukabil ilân ve abonelerinin elinden alınarak onu mutlak öldürmek istenmesidir. Buna mahallî teşekküller başında bulunan 3 — 5 kişi de taraftardı

Biri dergi olmak üzere 6 gazeteden hayatta kalan (Yeşilyurt) bugün 25 yaşına girmek üzeredir.

Fabrikalar:

BELEDİYE BUZ FABRİKASI.

Milli Emlâkten satın alınarak ıslah ve tevsi edilmiştir. Buz imaline mahsus kompresörleri ve soğuk hava depoları vardır. Bu depo 50 bin teneke ye yakın peynir alır Bu fabrikada evvelce akin öğütmek için değirmen teşkilâtı da vardı. Gerek buz, gerek iki taşlı değirmen kısmı bir motorla idare ediliyordu. Yine bir zamanlar şehrin elektrik tenviratı buradan veriliyordu. Belediye buz ve değirmen işini İsarla Şükrü Perese'ye vermiş, mumaileyh zamanında motoru yenilenmiş, oldukça mühim tamirat yapılmıştır.

Yakup Güzel'in kiracı bulunduğu sırada çıkan bir yangın yüzünden değirmen kısmı kaldırılmış ve kompresörler de 1941 den itibaren elektrik cereyanile işler bir hale getirilmiştir.

Halen Belediye tarafından idare olunmaktadır. Memleket peynir ve kaşerciliği bu müessesesden faydalandığı gibi belediyeye de 20 — 30 bin liralık bir gelir temin etmektedir. Fabrika istasyonun yakınında ve stadyom sahasının yanı başındadır.

AHMET ZİYA ÇETİNTAŞ FABRİKASI:

Şehrin fabrikalar bölgesi olan Karakaş mahallesi gazhane sokağında kurulmuş bir müessesedir. Tüccardan Gevgilili A. Ziya Çetintaş'ın milli emlâkten satın alarak ihya ve imar ettiği un öğütme fabrikası (28) efektif beygir kuvvetinde ufkî gazojen bir motorla 3 taşlı ve evrika teşkilâtlı öğütme değirmenidir. Yeni kurulduğu zamanlar bu motora ve tesisata ilâve edilen bıçkı tezgâhlarila hayli kereste mamulâtı yapılmıştır. Fabrika Edirne ve Babseski şoselerinin birleştiği Küllük mevkiindedir.

1946 yılında yanında bir ayçiçeği tesisatı da kurulmuştur. Burada bir ezme valsı ile hidrolik prese mevcuttur.

Fabrikanın sahibi Çetintaş ilkokul öğretmeni iken iktisadi hayata atılmış, son zamanlara kadar orman işleri yapmış ve teşebbüs kudretile ayrıca Kavakh'da da bir değirmen vücuda getirmiştir.

BURHAN İNCE YAĞ FABRİKASI

Karakaş mahallesi, Cumhuriyet caddesinde Dere arası sokağında sırf ayçiçeği yağı istihsali için teşebbüs sahibi gençlerimizden Helvacı Etem merhumun oğlu Burhan İnce tarafından 11/12/1944 tarihinde kurulmuş bir müessesedir. 2 zamanlı şakulî 15 beygirlik dizel motoru ile tane temizlemek için evrikası, ezme için valsı ve hidrolik prese pompası vardır.

YASEF MUSAKİ FABRİKASI

Ordu müteahhitlerinden maruf Musaki ailesine mensup bulunan Yasef Musaki Rodrik'in milli emlâkten satın alıp büyük gayretlerle ihya ettiği bu öğütme değirmeninin 30 beygirlik gazojen bir motoru ile biri rezerve olmak üzere 3 taşı, bir evrikası vardır. Bu değirmen şehrimiz Yunanlılardan alındıktan sonra ilk kurulan bir müessesedir.

Yasef Rodrik geçenlerde vefat etmiş, cenazesi türk musevi bir çok vatandaşlar tarafından kaldırılmıştır.

Uzun müddet şehrimiz yahudi din ve hayır işlerinde başkanlık etmiş iyi bir vatandaş olarak tanıdığımız Yasef Rodrikin ölümü ile bu müessesenin faaliyetini tadil ederek satılığa çıkarılacağı söylenmektedir.

YAKUP GÜREL FABRİKASI

Büyük bir şahsi teşebbüs kudretine malik olan Yakup Gürel; başlangıçta ufak olan sermayesi ile küçük taahhütlere girerek günden güne işini ilerletmiş ve bilhassa mühim mikyasta çiftçilik yapmak suretile faaliyet sahasını genişleterek mandıracılık, askeri müteahhitliği, celeplik,

besicilik gibi muhtelif sanayi ve ticaret işlerinde başarılar göstermiş ve Karakaş mahallesinde Edirne — Kırklareli — Babaeski şosalarının kavşağında iki taşlı bir değirmen kurmuştur.

Daha önce belediye buz fabrikası ile değirmenini icar lar alarak bizzat meşgul olmuş ve bu suretle fabrika idaresi san'atını esaslı olarak kavradıktan sonra yeni tesis ettiği müessesesinde lâzım olan bilgi ile işe girişmiştir. Bu değirmende buz deposu olacak ve kompresörler konacak yerler de mevcuttur. Kırk beygirlik bir ingiliz ve otuz beygirlik bir doç motoru vardır.

Ayçiçeği istihsalâtının memleket ekonomisinde açtığı yeni çığır Yakup Gürelin müteşebbis ve atılgan hamlelerini arttırmış ve Cumhuriyet caddesinin şehir dışına yakın ucunda yeni bir bina kurarak orada da iki taşlı bir öğütme değirmeni ile bir yağhane tesis etmiştir. Ayçiçeği yağhanesinin kirk efektif beygirli bir Grosley motoru, hidrolik peresesi vardır.

Bu müesseseleri kurduktan sonrada meşguliyet sahası olan geniş ziraat işlerini bırakmamış, birinci sınıf çiftçiler arasındaki mevkiini muhafaza etmiştir.

MEHMET YÜCE FABRİKASI :

İktisat âlemimizde çekirdekten yetişme bir esnafımız olarak tanıdığımız Helvacı Sabri ağa oğlu Mehmet Yüce bir asırlık baba san'atı olan helvacılığın yanı başında bir de beygirle döner susam yağhanesi meydana getirmişti.

Rumların mubadil olarak şehrimizden ayrılmalarından de

ğun boşluğu doldurmak için Türk çocuklarının her sahada gös terdiği kabiliyet, yukarıdanberi saydığımız müessesesleri yeniden meydana gelmesine sebep olmuştur. Mehmet Yüce sonraları susam yağhanesine 12 beygirlik bir motor koyarak faaliyetine devam ederken bir taraftan da Karakaş ma hallesinde fabrikalar bölgesinde yeni bir ay çiçeği yağhanesi inşa ederek buna bir de un değirmeni eklemiş, ilk önce iki ta ne 12 şer beygirlik motorla işe başlamış, 1947 yılında 40 beygirlik bir motör ilâve etmiştir.

Mehmet Yüce bu arada Büyükderede satın aldığı bahçede fenni ziraatla ve şehrin iki mıntıkasında yetiştir diği bağlarla ve ayrıca mühim miktarda mahsulat yetiştir mekle zirai sahada da gayretler göstermiş ve muvaffak olmuştur.

Esas işi ve baba yadigârı olan helvacılık san'atını ter ketmemiş, ziraat ve fabrika işlerini demedi genç ziraatçı- larımızdan Nihat Erkoç'un nezaretle kontrolu altına tevdi etmiş ve bu sayede teknik bir ziraatın ve arıcılığın teme lini atmıştır.

DODOPLOS FABRİKASI

Mubadil rumlardan Dodoplosa ait muazzam bir eserdi. Valsı, her türlü tertibata malikti. Uzun seneler maliyecilik zihniyetinin tesiri altında boş durarak harap oldu. Birinci cihan harbinde 24 saatte 260 çuval kadar has un çıkaran bu müessese bir zamanlar merhum Yolageldili Kasım efendi tarafından maliyeden kira ile alınmış, fakat o günün şartları dahilinde işletmek imkânını bulamamıştır. En ni

hayet harap olan binası da maliyece satılmıştır.

Bu fabrika Kırklarelinde 50 — 60 sene kadar ev bütün tertibatı ile tesis edilmiş en eski bir müessese idi.

DOKTOR HACI YANAKİ FABRİKASI

Bu fabrika birinci cihan harbinden biraz evvel ista yon cıvarında yapılmıştı. Üç katlı büyük bir bina içind modern tesisatla vücuda getirilen bu müessese; Mudany mütarekesinden Kırklarelinin istirdadına kadar geçen müd det içinde sahibi tarafından tamamen Yunanistana taşın mıştır.

Bizde kalan boş binada mutasarrıf Tevfik Sırrı Gü tarafından bir araba fabrikası kurulmuş, fena bir zihni yete kurban edilen bu f a b r i k a uzun müddet boş v tamirsiz bir halde kalmıştır.

Orta Sanat okulu için münasip görülen bu binanın tamir tahsisatı gelmediği için hâlen öylece durmaktadır.

HAŞİM PEKSÖZ SUSAM YAĞI İMALATHANESİ

Bir zamanlar Kırklarelinde (Şırlağan) denilen Susam yağı pek revaçta idi. Yerli halk ve köylümüz bu yağı pek severler ve kullanırlardı. O sebepten şehrimizde pek çok susam yağı imalâthaneleri vardı. Bunlar; son yıllarda mey- kilerini en bereketli mahsul olan ayçiçeği yağhanelerine terk ettiler. Haşim Peksöz adliyedeki vazifesinden istifa edipte iktisadî hayata atıldığı zaman bu yağhaneyi almış ve son zamana kadar beygirle işleyen yağhanesine 7,5 ki lovatlık ve 10 beygirlik bir elekromotor koymuştur,

Kırklarelinin geçirdiği tarihî hadiseler

Birinci cildimizin başında da söylediğimiz üzere Kırklareli'ni yalnız başına tarih yönünden tetkik etmek, ele almak doğru olamaz. Onun siyasi, askeri ve tarihi mukadderatını Trakya ile beraber mütalaa etmek lâzımdır. Çünkü Kırklarelinin tarihi durumu, Edirne ve trakya tarihile sıkı sıkıya alâkalıdır.

Bu müşterek olaylardan başka bir de vilâyet dahilinde tarihe mal olmuş hâdiseler ve vakalar vardırki halâ ihtiyarlarımızın ağzında birer hikâye ve efsane şeklinde yaşamaktadırlar.

Trakyanın geçirdiği istilâlardan ve buralarda kurulan yabancı hâkimiyetlerden evvelce bahsetmiş olduğumuzdan bu bölümümüzde Osmanlılar tarafından fetih edildikten sonra Kırklarelinde geçmiş tarihi vakaları sayacağız.

*

1244 — 1829 OSMANLI — RUS SAVAŞI

Son yüz kusur yıl içinde Ruslarla Osmanlılar arasında cereyan eden iki savaşta Kırklareli istilâya uğramış ve çok hazin durumlara düşmüştür. Bunlardan birincisi ikinci Mahmud devrinde ve 1244 — 1829 yılında olmuştur.

Bu devirde Osmanlı İmparatorluğunun vaziyetini şöylece mütalaa edebiliriz:

Islahatçı padişah, uzun seneler kazan kaldırmalar, isyanlar, ihtilallerle kuruluşundaki esalet ve necabetini kaybeden yeniçeri ocağını kati surette kaldırmaya karar vermiş ve yerine (Nizam) ocağını kurmuştu.

O aralık Yunan fetreti kendini göstermiş; ötedenberi Türkiye aleyhinde genişlemeyi ve balkanlarda küçük hükümetler kurarak islav siyasetini yürütmeği esas gaye edinmiş olan Ruslar bu yunan ayaklanmasını bahane ederek Babı âli'ye ağır bir nota vermişti. Ruslarla asırlarca devam eden düşmanlık — başta padişah olmak üzere — Türk milletinin kalbinde sönmeyen bir ateş halinde idi. Daha evvel Rus istilâsına uğramış olan Kırım ve diğer Türk illerinin ıztırabı, acısı da bu ateşi körüklemekte idi.

Askerî vasıf ve disiplinini kaybetmiş olan yeniçeri teşkilatı yerine kurulan Nizam ocağına olan güven de ikinci Mahmudu savaşı kabule sürüklüyordu

Savaş başlayınca ilk olarak Ruslar Kars ve Erzurumu işgal edip Doğu Bayezit, Muş ve Bayburdu da alarak ilerlerken bir taraftanda Tunayı bir kaç yerinden geçmeğe ve Rusçuk, Silistre'den başlıyarak önlerine gelen köy ve kasabaları yıkarak balkanları aşmağa muvaffak olmuşlardır.

Azlıklarına rağmen (Nizam) askeri kahramanca döğüşmüş, fakat kabir Rus kuvvetlerini önlemek mümkün olmadığı gibi — Tarihlerin ifadesine göre — Askerî sevk ve idaredeki hatalar da bu yenilgiyi hezimet haline getirmiştir. Bu suretle Edirne önüne kadar inen Ruslar; önüne gelen köy ve kasabaları yakarak, yıkarak, talan ede

rek Çorlu ve Silivriye kadar inmişlerdir.

Edirne tarihi bu savlet karşısında bütün güney Türklerinin panik halinde yer ve yurdlarını bırakarak İstanbula hicret ettiklerini yazmaktadır. Kırklareli İslam halkı da her şeyini bırakarak İstanbula ve Heyraboluya hicret etmişler, tahliyeden sonra bir kısmı dönmüş ve fakat Kırım'ın zıyaından sonra gelip Kırklarelinin batısında büyük bir mahalle kuran tatarlar avdet etmiyerek Anadoluya dağılmışlardır. (1)

Rusların Edirneye girişinden çok telâşlanan padişah, sulh yapmak üzere Edirneye murahhaslarını göndermiş ve (Edirne muahedesi) imza edilmiştir. Bu işgal 93 gün sürmüştür.

Harp talii böylece ve büyük bir hezimet halinde devam ederken o sırada İstanbulun iç yüzünü tetkik etmeği faydalı gördük.

1829 Ağustos sonlarına doğru İstanbulda cereyan eden hadiseleri yazan İngiliz (Adolfos stade) den alarak (Tan) gazetesinde Ali Rıza Seyfi tarafından neşredilen bir yazı bize o günkü haleti ruhiyeyi ve Osmanlı imparatorluğunda zaman zaman zuhur edip bünyesini kemiren ve Türk vatanını müdhiş akıbetlere sürükleyen isyanlar, ihtilâller, irticalar'ın bu harpte, ve devletin bu en müşkül zamanında da oynadığı rolü, ikinci Mahmud'un bu fetret zamanında dahi irticaa karşı ne kudretli mücadeleler yaptığını açıklamakta olduğundan buraya aynen naklediyoruz

(1) Bu tatar mahallesini Ruslar tahrip etmişlerdir.

"İkinci sultan Mahmud'un Ağustosun 27 inci günü Edirnedeki Rus kumandanına sulh müzakereleri için murahhaslar gönderdiğini yazmıştım. Murahhaslara; Edirneye ağır gitmeleri, müzakereleri uzatmaları da tenbih edilmişti ki; bundan maksat İstanbulu müdafaa edebilecek bir kuvvet toplayabilmek, ayni zamanda şehirde yeniçeri taraftarlarının eski devir komandanlariyle mürtecilerin hazırlamakta oldukları fesad ve ihtilâli bastırmak için vakit kazanmaktı.

Edirnedeki Rus ordusu kumandanı Türkiyede dağıttığı beyannamelerinde Rusya Çarının Türkleri devletin zulmünden kurtarmak ve eski şeriatle yeniçeriliği tekrar kurmaktan başka maksadı olmadığını bildirmekte idi.

Sultan Mahmud ihtilalleri, zorbalıkları kanla bastırmak yolunu bulmuştu.

Ahaliden her gece bir takım adamlar boğulup Marmaraya atılmağa, bergün belli başlı fesatçılardan, mürtecilerden bir takımının kafası kesilmeğe başlandı Bu işler halka ibret ve korku vermek için sokaklar ortasında yapılıyordu.

Mürteciler; Rus ordusunun İstanbula o kadar çabuk geleceğine inanmışlar ki; general Diebitsch Edirnede kalınca bütün hesaplarını şaşırdılar. Toplu bir mukavemet bile kuramıyarak köpekler gibi İstanbul sokaklarında öldürüldüler."

Edirne muahedesile biten bu savaş Edirne vilâyetine pek çok zararlar vermiş ve 400 senelik bir zenginliğin, yüksek bir kültürün yıkılmasına sebep olmuştur. Bu korkunç ve ocaklar söndürücü savaştan sonra bütün trakyada bir (Taun) hastalığı çıkmış, bu meşum hastalık en çok Türklere zarar vermiştir. Bu hastalığa halk arasında (Büyük kıran) denir.

Rusların tahliyesinden sonra devam eden bu büyük Kıran'ın Kırklarelinde de korkunç bir şekilde devam etti.

[illegible] kadar çok olduğu için halkın ormanlara, bağlara ve kıyıla ra dağıldığını ve meşhur dev cüsseli âyandan Mustafa Peh livanın bu hastalıktan bir yaprak gibi düşerek Salıyeri meydanlığında öldüğünü yaşlılarımız anlatmaktadırlar.

***

1293 — 1877 OSMANLI — RUS MUHAREBESİ

Bu savaşta da bütün doğu Trakya ve bu arada Kırk lareli çok hazin ve kara günler geçirmiş, yerli Rum ve Bulgarların İslâm ahaliye yaptığı vahşice mezalim, bu hal ka yaşatılan ovaştırıcı İstanbul muhacirlerini mecbur et miş, bütün mal, eşya ve hayvanlarını zapt ve yağma et mişlerdir.

Tarihler; bu muhacerette İstanbul şehrinin nüfusuna yakın bir muhacir kütlesinin toplandığını, bunların peri şan halinin hükümet merkezinde çok büyük manevî tesir ler uyandırdığını yazmakta müttefiktirler

Gerek 1244 — 1829 birinci Rus istilâsında, gerek 1293 — 1877 ikinci Rus savaşında Ruslar her şeyden ziyade idari acizimizden, gafletimizden faydalanarak koca ülkeyi çiğnemişler, Çatalca, Ayastefanoya kadar ilerlemişler dir.

Burada askerî harekâtın safhalarını arz etmekten ziyade o günkü şeraiti bulâsa etmeği faydalı görüyoruz.

İkinci Abdülhamidin ilk padişah olduğu zamana rastlıyan bu savaş sarayca idare edilmekte, kumandanlar arasında ihtilaflar mevcud, ordu az evvel cereyan eden isyanlar ve harplerle yorgun, devletin malî bünyesi bozuk, idarî bünyesi zaif ve karma karışık bir halde idi.

Bu [illegible] durumlar içinde Gazi Osman Paşa gibi kahramanlar yetiştiren Türk milleti Plevned harikalar yaratmış, kahramanca ölmesini bilmiş, mühimmat ve erzakı bittiği vakit Rus muhasara hattını yarmak için yaptığı çıkış hareketinde Gazi müşirin yaralanması üzerine teslime mecbur olmuş, şarkta Gazi Ahmet Muhtar paşa ile kân dahilinde başarılar temin edebilmiş ve fakat mukad der âkibeti önlemek mümkün olamamıştır.

Rusların Edirneyi istilâsı sarayı bütün bütün telâşa düşürmüş, Ayastefanos muahedesile Rus teklifleri aynen kabul olunmuştur. Bu muahede Osmanlı İmparatorluğunu adamakıllı parçalamış, İngilterenin itirazı, Almanya ve Avusturyanın da bu itiraza iştirakları üzerine toplanan Berlin kongresinde kısmen tâdile uğrayan muahede yine İmparatorluğu temelinden sarsarak zayiata uğratmıştır. Berlin Kongresi Karadağ, Sırbistan, Romanyanın istiklâllerini, muhtar bir Bulgar hükümeti teşkilini kabul ve Balkanların güney kısmında (şarkî Rumeli vilâyeti) adında muhtar bir vilâyet teşkilini, Kars, Ardahan, Batum'un Rusyaya, Tsalya'nın bir kısmının Yunanistana, muvakkat kaydile Bosna Hersek'in Avusturya'ya terkini kabul etmiştir. Bundan sonra Kıbrıs İngilizlere, Tunus Fransızlara, Mısır İngilizlere geçmiş, şarkî Rumeli Bulgaristana Bosna Hersek Avusturya'ya ilhak edilmiştir. Düyunu umumiye denilen im tiyazlı bir idare de bu muahede ile kurulmuştur.

***

15 ay kadar süren bu ikinci Rus işgali esnasında

Türkler, bilhassa yerli Rum ve Bulgarlardan çok fena muamele görmüşlerdir.

Badi efendi merhum (Riyaz beldei Edirne) nam eserinde 75 saat uzunluğunda, 30 saat genişliğindeki bu topraklarda olan bütün Türk köy ve kasabalarının yakılıp yıkıldığını, mahvedildiğini, istilâcıların ellerine geçen her şeyi tamamen Rusyaya taşıdıklarını yazmaktadır.

Kırklarelimiz de bu istilâ zamanında oldukça tahribata uğramış, bilhassa Kalaycı, Dellekzade — Dere camileri ile Rus karargâhı ittihaz edilen Eminâli Çelebi vakfından Şer'iye dairesi — şimdiki Ahmet Mithat okulu — tahrip edilmiş, Hıdırbey camiinin kıymettar kilim ve halıları alıp götürülmüştür Yine bu istilâ esnasında lekeli humma zuhur ederek bir çok Türkün ölümüne sebep olmuştur. Yerli hıristiyanların işgal esnasında Türk mallarını zabtettikleri, hicret eden müslümanların komşu ve vatandaş Hıristiyanlara emanet ettikleri eşya ve hayvanlara tesahüp ettikleri cihetle Rusların T r a k y a y ı tahliyesinden sonra yerlerine dönen Türklerin bu emval ve eşyalarına ait ve davalarını görmek üzere 1295 senesi Kasım ayı başında merkezi Edirnede olmak üzere livalarda şubeleri bulunan komisyonlar kurulmuş ve 1299 yılı Nisanına kadar vazife görmüşler ve o tarihte kaldırılarak bu işler mahkemelere devrolunmuştur.

Kırklareli, Üsküp, Kaynarca, Pınarhisar, Vize Türklerinin pek çok malları zarara uğramış olduğunu ihtiyarlarımız ifade etmektedir.

BALKAN HARBİ

Bizim çağdaki nesil; Balkan harbinde yenilgiye uğrıyan ordumuzun pek az bir farkla ile dünyanın en muhteşem donanmaları, en modern ordular karşısında nasıl kahramanca çarpıştığını, ölümü nasıl seve seve karşılıyarak mağrur ve inad düşmanı bir adım ileri bırakmadığını ve yine İstiklâl savaşında maddi vasıtalar namına elinde hiç bir şey kalmadığı gibi m a n e v î y a t ı da çok sarsılan başsız ve sahipsiz kalmış Türk milletinin ne harikalar yarattığını görerek şu kanaatı kati olarak edinmişlerdir.

"Yüz yıllardanberi fena idare ile bünyesi sarsılmış olmasına rağmen Türk milleti kanında olan merdlik, kahramanlık hasletlerinden hiç bir şey kaybetmemiştir. O, vatanı için ölmeği bilen, ölümden ürkmiyen bir varlıktır. Eğer o yenilmiş ise kabahat idare edenlerdedir.

Bu kanaat yalnız bizde değil, bütün medenî âlemde, askerî tarihlerde de yer almış, büyük milletimiz dünya milletleri arasında lâyık olduğu mevkii kazanmıştır „

İşte Balkan harbindeki mağlubiyet de fena idarenin yurd iç ve dışındaki bozukluğun ve gafletin bir mahsulüdür. O sırada Osmanlı imparatorluğunun durumu şöyle idi. Meşrutiyet inkilâbının getirdiği hürriyet ve serbestlik Türkiye aleyhinde iftirak emelleri besliyen muhtelif ırktaki vatandaşların bu emellerini açığa vurmasına yardım etmişti.

Osmanlı meclisi mebusanında Arnavud, Arap, Rum Ermeni mebuslarının aldıkları cephe ve vaziyet tamamen

İttihat ve Terakki hükümetini zaif düşürecek, oraya yürüme ve buhranlar tevlid ederek emellerine nail olmak; yine iç siyasetimizde Hürriyet ve İtilâf adındaki partinin içine topladığı hayis, gözleri karanlık her çeşitten insanlarla İttihat ve Terakkinin çarpışması büyük bir huzursuzluk doğurmuştu.

Dış siyaset ise bütün bütün tehlikeli idi. Ruslar boynu entrikalar çeviriyor, balkanlıları himayesine alarak elimizde kullanmağa çalışıyor, buna muvaffak olamayınca Sofyada balkan devletlerini toplayarak bir ittifak yapmalarına yardım ediyor, bir tarafta da İtalyanlar garp Trablusunu tasarruf ediyordu.

Vatan iç ve dıştan böyle tehlikelerle karşılaşırken ihtiyar vezir Kâmil Paşa hükûmeti muvazzaf orduyu terhis ediyor, keşuf hadisesini önlemek mümkün iken buna kıymet vermiyordu.

Bulgar ve Sırp gazeteleri Avrupayı aleyhimize çevirmek için kan ve ateş püskürerek neşriyat yapıyorlardı. Nihayet 3/Ekim/1912 de Sırbistan, Yunanistan, Karadağ, Bulgaria müşterek bir nota ile eski Sırbistan, Makedonya, Arnavutluk ve Girit adasına muhtariyat verilmesini istiyorlar, ictinabı gayri mümkün bir harbi kabul ve ilana Türkiyeyi mecbur ediyorlardı. (13 Ekim 1912) yetişmiş orduyu terhis gafletinde bulunan Osmanlı hükümeti seferberliğini ikmal edinceye kadar ötedenberi taarruz hazırlığını yapmış 4 müttefik devlet bizi fena bir bozguna uğratmış, Bulgarlar Edirne — Kırklareli hattına olanca kuvvetlerile yüklenerek ilerledikleri gibi Sırplar Komanovada Osmanlı ordusunu

yenmişler, Bulgarlar Çatalca, Sırplar Arnavutluk üzerine yürümüşler, Yunanlılar Ege adalarından bir kısmını ve Selâniği işgal etmişlerdir. Yanya müstahkem mevkii bir müddet mukavemet etmiş, Edirne kalesi 26 Mart 1913 e kadar Bulgar muhasarasına karşı kahramanca müdafaada bulunmuştur.

Bulgarların İstanbul önüne kadar gelmesi ve müttefiklerinin yeni istilâlarının Balkanlarda yarattığı buhranlar Avrupa devletlerini adamakıllı kuşkulandırmış ve hatta endişeye düşürmüş olması Londrada milletler arası bir konferans toplantısını tacil etmiş ve bu konferansta Türkiye ile Bulgaristan arasında sınır olarak Midye — Enez hattı kabul edilmişti (13 Mayıs 1913) Yine bu konferansta Selânikle güney Makedonya ve Girit Yunanlılara, kuzey ve orta Makedonya Sırplara, Trakya Bulgarlara kalıyordu.

Sırplarla Yunanlılar Bulgarların bu derece büyümesini çekemiyerek aralarında bir ittifak yaptılar. Vaziyetin vehametini kavrıyan Bulgarlar Çatalcadaki ordularının büyük bir kısmını çekerek müttefiklerin üzerine saldırdı.

Buna tarihler (ikinci balkan harbi) derler. 40 gün süren bu harpte Romen Yunan ve Sırpların hücumuna uğrayan Bulgarlar yenildi ve kralın rica ve delaletile Bükreş muahedesi imzalandı (Ağustos 1913)

Bu durum böylece devam ederken Çatalcada 100 bin kişilik mükemmel ve tam techizatlı Türk ordusunu harekatsız tutan hükümet ve başkumandanlığa karşı İttihad ve Terakkinin tertipledikleri küçük bir ihtilâl sayesinde hükümet değişmiş ve genç unsurlar idaresinde her düşünce

Bilkent University
Library

nin üstünde bir cüret ve cesaretle Osmanlı ordusu yıldırım hızile Edirneye kadar inerek Kırklarelimizi de istirdat etmiştir. İlerliyen bu orduyu Midye — Enez hattında durdurmak için İngilizlerin yaptığı şiddetli protestolar kâr etmemiş ve güzel Selimiyeye şanlı bayrağımız çekilmiştir. (22 Temmuz 1913)

Biz burada tarihe çoktan mal olmuş bir cemiyetin propagandasını yapacak değiliz Fakat İttihat ve Terakkide vazife almış insanların feragat, ve vatanseverliklerine, bazı ahvalde milli dava uğrunda delice cüretlerine şahid olmuş bir vatandaş gibi hakikatı söylemek durumundayız

İzzet Paşa'nın başkumandan, Kâmil paşanın sadrâzam bulunduğu zamanlar harp talili bize Edirne ve Kırklarelini istirdat fırsatı vermişken biri müteredd it, diğeri ihtiyar ve harici siyasete temamen bel bağlamış ve bu sebebten orduyu hareketsiz bir halde tutmuş olan bu zatların mensup bulundukları hükümeti ittihatçılar Babı âli baskını ile yıkarak Mahmud Şevket paşayı sadarete getirmemiş olsalardı, ondan sonra da Edirne ve Trakya için titreyen kalpleri büyük devletlerin protesto, ve hatta tehdidini dinlemiş olsalardı muhakkak Londra konferansında kabul edilen Midye—Enez hattının öbür tarafına atılarak zayi ettiğimiz çok kıymetli yerlerden başka en kıymetli Trakya topraklarından da mahrum kalacaktık.

Tarihler yalnız bu cüret ve cesaretlerini değil, ondan sonraki hizmetlerini de takdirle anacaktır ki, en büyüğü Trakyadaki Bulgarlarların hudut dışı edilmesidir. İkinci balkan harbinde her cephede yenilen Bulgarların aman dile

mesi üzerine (Bükreş) konferansı toplanmış, orada Türk delegesi olarak bulunan Tevfik bey (paşa) Bulgarlarla yaptığı anlaşmada hudut bölgesindeki Türk ve Bulgar köylülerinin mubadelesi keyfiyetini kabul ettirmiştir bu bunun siyasî ve içtimaî ehemmiyeti derecesinde senelerce asayiş ve emniyetsizlik ve anarşi içinde çalkanan Trakyamızı bırakmıştır.

Bilindiği üzere ikinci Rus harbinden sonra bütün bütün şımaran ve gözleri doymıyarak Osmanlı imparatorluğundan Makedonya ve Trakyayı koparmak için ta Makedonyadan Çataldcaya kadar yer, yer ihtilâller, kanlı vak'alar, asayişsizlikler ihdas eden Bulgarların bir hasa çetelev tertip etmek suretile giriştikleri kanlı hareketler, imparatorluğun bu kısım arazisinde büyük bir galeyan açmış ve devlet bünyesini sarsmıştı.

Bu arada Trakyamız bir gün dahi huzur içinde yaşamamış, 1319 - 1902 Bulgar ihtilâli en geniş ölçüde yer almıştır.

Bu hareketlerde muvaffak olmak için iskân durumunun verdiği fırsat ise Bulgarlar için en büyük bir avantaj teşkil ediyordu

Kırklarelinin Balkan harbinden evvelki iskân durumunu göz önüne alırsak iktisadî ve askeri yollarımıza ve geçitlerimize hâkim yerlerde tamamen Rum ve Bulgarların yerleştiğini görürüz, meselâ:

Kırklareli — Edirne şossesi üzerinde İsece, Babaeski, yolu üzerinde Kavaklı, Tırnova şossesi üzerinde Koruköy Dereköy tamamen Bulgar köyleri idi. Arada Pınarhisar Kayrıca, Üsküp gibi büyük kasabalar da Rumlar ve Türk

arle karışık bir halde bulunuyorlardı. Balkanlar ise Tırnovacık ve Ahtapolu kazaları (1) hemen tamamen Rum ve Bulgar köyleri idi. Bulgar hududundan serbestçe geçen çeteler bu köylü tarafından besleniyor, saklanıyordu. 1319—1902 senesinde hâd devreye giren çeteciliğe karşı devlet askeri müdahaleye mecbur kalmış, bir arnavut taburu getirerek Istrancalara sevk etmek istemiş isede daha yolda bağlara, bahçelere sarkıntılığa başlayan bu askerlerin müsbet bir iş göremiyeceklerine kanaat getirilerek iade edilmişler ve nihayet Edirne topçu kumandanı Şükrü paşa (2) emrindeki bir bataryа Tırnava balkanlarına doğru çıkarak ne kadar kulübe, kışla ve çetecilere yataklık edebilecek yerler varsa yakmış, yıkmış, fakat bu da saray tarafından hoş görülmeyerek geri alınmıştı. O zamanlar Kırklareli şehrinin emniyeti dahi tehlikeye girdiği için şehrin etrafında ve yol ağızlarında taş barakalar yapılarak asker ikame etmek zorunda kalınmıştır.

Dağa adam kaçırıp "fidyei necat„ istemeler, para ve miyeni öldürmeler, devletin postasını soymalar da diğer cinayetler arasında yer almıştı. (3)

Nihayet meşrutiyet ilâniile bu hareketler durmuştur. Şunu ilâve olarak söyleyelim ki o vakit Türk vatandaşı olan Bulgar köylüsü, dışardan gelen çetecilere uzun zaman alâkasız kalmış ve Türklerle senelerdenberi kardeş

(1) Bunlar balkan harbinde Bulgarlara terk edilmiştir.

(2) Edirne kale komutanı merhum general Şükrü

(3) Avukat Rifat beyi Vize yolunda, Doktor Keremitçioglunu şehir içinden alarak dağa çıkarmışlar ve sekiz yüz altın fidye alarak salıvermişlerdir.

ri ve Milletin uzun yorgunluğuna rağmen bu harbi kolayca kabul ve hazmetmekteki hikmeti anlamak güç olmaz. Bunun mütalea ve muhakemesini gene Tarihçilerinize bırakarak biz harbin kısaca cereyanı ve harbin tevlit ettiği neticeleri takip ediyoruz.

***

Bizde birinci cihan harbinin umumi seferberliği, Avrupada harp ilânı tarihine tesadüf eden 21 Temmuz 1914 (1) tarihinde yapıldı. Bir sabah uykudan uyandığımız vakit davulların çaldığını ve seferberliğin ilân edildiğini duyduk, duvarlara asılan kırmızı zemin üzerine yeşil bayraklı seferberlik beyannamelerini gördük Bu beyannamede 1285 den 1304 doğumlulara kadar olan vatandaşlar hemen silâh altına davet olunuyorlardı. Yukarıda arzettiğimiz psikolojik sebeplerden dolayı bütün millet, ruhunda yaşan acı bir kin ve haksızlıklara oğramaktan doğan intikam duygularıyle zevk zevk kıt'alarına koştular. İki gün sonra Çanakkale ve İstanbul boğazlarına torpiller konduğu ve daha sonra boğazların tamamen kapatıldığı resmen ilân edildi 29 Ekim 1914 te karadenize çıkan donanmamızın Rus gemilerini ve limanlarını bombardıman etmeleri ile fiilen bu harbe katılmış olduk.

En müthiş ve muazzam vesaitle Çanakkaleye denizden ve karadan yüklenen düşman, Türkün sinesi ve süngüsü karşısında durdu Çanakkalede düşmanı bir adım ileri atırmayan Türk ordusu bunun aşılmaz bir kale olduğunu dünyaya ispat etti. 300 bin şehidin kan ve kemikleri üzerinde elindeki süngüsü ve kalbindeki imanı ile toprağını karış karış müdafaa etti.

(1) Şimdiki tarihle 2/Ağustos/1914 Pazartesi

Kafkas cephesinin bin bir mahrumiyetler içinde geçen harekâtı, tabiatla açlıkla, yoksullukla mücadele arasında İran, Suriye, Sina harekâtının muazzam fedakârlıklar ihti yarını isabettirmesi, Galiçyada, Romanya cephesinde Türk Sancağını ve adını ilahi bir azametle yükselten kahraman ların yad ellerde can vermesi ancak kökü tarihe dayanan bir milletin yapabileceği efsanevi kahramanlıklar ve mes kibelerle olabilirdi ve öyle oldu.

Şark cephesindeki halk ve ordu arasında müthiş tah ribat yapan tifüs ve sair bulaşıcı hastalıklarla, yerinden oynamış, muhacir olmuş on binlerce halkın sefalet için de can vermesi ise harp zayiatımız kadar zararlar tevlid etmişti.

***

Cephelerde milyonların boğuşması devam ederken ge ride cereyan eden vakıalar ise ayrı bir facia idi. İşini uy durup askerlikten kurtulan veya herhangi bir suretle tecil olunanların çoğalması, bir kısım muhtekirlerin ve dalave recilerin milli bünye ve servetten çaldıkları paralarla sefa het alemi içinde en kaygusuz insanlara mahsus bir şekilde yaşarken hemen bütün vatandaşların bir lokma taşlı, top raklı vesika ekmeği, verem döşeğindeki yavrusunun südü ne koyacak bir kırıntı şekeri, idare kandiline yetecek ka dar petrolü dahi temin edememeleri eiddan çok hazindi.

Her yerde harp zenginleri türemişti Vagon dalaveresi ekmek ve un dalaveresi, yağmalar ve tahcir pisliklerine karışarak zengin olanlar İstanbulun en lüks otelierinde

metresleriyle lord gibi yaşamakta hatta bazıları sigarasını beşyüzlük banknotla yakmakta idi. Onlar; Milleti; İstanbul barlarının adi fahişeleride, onları emiyor, kemiriyordu. Mil li ahlâk, fazilet yerini hırsa, meşru ve gayri meşru para kazancı hırsına terketmişti. Birinci cihan harbinin en feci tarafıda bu idi. Düşman karşısında ölerler şerefle döğüştüler, boğuştular kalanlar dönüşte mesut yuvalarını harap, evlâtlarını perişan buldular. Vatan için yaptıkları bu hizmetlerden asla yerinmediler. Fakat... Bu türedi zen ginlere, bu ihtikârcı zalimlere, bu ahlâk bozukluğuna ha lâ kalplerinin yandığına inanıyoruz. Bunlara karşı Türk millet'nin infiali halâ geçmemiştir.

***

Harp bütün şiddetiyle, bütün vahşetiyle devam ediyor du Müttefiklerimiz Belçikayı, Polonyayı, Sırbistan ve Ro manyayı çiğnemiş, Kafkasyayı baştan başa işgal etmiş, bü yük zaferler kaydetmişti. Fakat harp uzadıkça kudretimiz yıpranıyor, membalarımız kuruyordu. Müttefikimiz Alman lar harbe çabuk son vermek için en son harp silâhları olan deniz altılarla savaşa giriştiler bu da o zamana ka dar seyirci kalan Amerikayı düşmanlarımız safında harbe sürüklemek felâketini doğurdu. Artık karşı taraf malzeme gıda, insan bakımından çok kuvvetlenmişti. Harp talii düşmanlarımız tarafına doğru inkişaf gösteriyordu. Nihayet Makedonyada harekât yapan düşman ordularının Bul garlar üzerindeki tazyiki arttığı bir sırada müttefikimiz Bulgar ordusu cepheleri terk ederek Sofya üzerine yürü müş ve Bulgar hükümeti düşmanlarımıza mütareke teklifi ni yapmıştır.

29 Eylül 1918 de Bulgarlarla imzalanan mütarek tanbul ile Berlin yolunu kapamış, aksine o arak itilâf letleri ordularına İstanbul yolunu açmış bulunuyordu.

4 sene 3 ay şerefle, namusla insan kudretinin ä de fedakârlıkla döğüşen bahtsız yurdun kahraman ev halâ büyük bir mahrumiyet içinde çalışıyordu. Fakat çareki artık hersey mahvolmuştu. Bunu anlıyan o za nın İttihad ve Terakki hükümeti mütareke dileklerini tefiklere bildirerek iktidardan çekildiler (8 Kasım 133

Mondros mütarekesi

Bizim için acı ve unutulmaz kapkaranlık günlerin langıcı olan bu 25 maddelik mütareke ile imparatorlu idam kararı imza edilmiş bulunuyordu Bu mütareke n deleri arasında Çanakkale ve İstanbul boğazlarının mü fikler tarafından işgali, hudut ve dahili asayişe kifi edecek miktardan fazla tekmil Türk ordusunun ter bütün harp gemilerinin teslimi, müttefiklerin emniyetle tehdit edecek her yerimizi işgale haklı olacakları, t tonellerinin müttefikler tarafından işgali, techizat silah cephane ile Türk ordusunun nakil vasıtalarının mütte ve teslimi, Türk esirlerinin müttefikler elinde kalması sairayi ihtiva eden bu mütareke 30/Ekim/1918 de A memnun zırhlısında imza edilmiş, bir gün sonra mütte lerle Türkiye arasındaki muhasamat tatil edilmiştir.

Bu mütareke hakkında Atatürk:

(Bu mütarekeyi baştan nihayete kadar tetkik ettikten ra hende hasıl olan kanaat şu oldu. Osmanlı devleti bu mütar ile kendini kayıtsız ve şartsız teslime muvafakat etmi Yalnız muvafakat etmiş değil, düşmanların memleketi İs

için ona muavenetini de vaad etmiştir. Bu mütareke olduğu gibi tatbik edildiği takdirde memleketin baştan nihayete kadar işgal ve istilâya maruz olacağı kanaatını dermeyan ettim„ demiştir.

4 Küsür sene süren harbin bu mütareke ile sona ere ceği ve sulha kavuşulacağı hülyası bir rü'ya gibi geldi geç ti. Mütarekenin imzasını takib eden günlerde galip devlet- ler donanması yüzbinlerce insan, milyonlarca cephane ve malzeme sarf ederek geçemedikleri Çanakkale'den kolları- nı sallıyarak Dolmabahçe önüne gelip demirlediler, ertesi günde Istanbula askerlerini çıkararak işgal ettiler.

Istanbulun işgali Türk hükûmet ve zabıtasının bütün bütün nüfuzunu kırmış, işi ele alan ecnebi zabıtası ise asa- yişi temin edemediği gibi Türk halkına lüzumsuz ve sebep siz zulümler yapmıştır. Hırsızlık, soygunculuk İstanbulda almış yürümüş, türlü sebeplerle Mebus, asker ve sair mü- nevverler tevkif edilmişlerdir. Türkün elinden malı alınmak için tevkif edilmek, bir Rumun, bir Yahudinin veya Erme ninin bir müracaatı kâfi geliyordu.

* * *

Trakya'mıza gelince:

Balkan harbinin ve işgalinin tevlid ettiği felâket ve ıstıraplarını dindirmeğe zaman bulamadan birinci cihan harbi patlamış, bizde bu harbe katılmıştık.

Trakya çocukları bütün Türk evlâdı ile beraber bu savaşta muhtelif cephelerde fedakârlıkla vazifesini yapmış şehit düşmüş, gazi olmuş, malûl kalmış fakat Mondros mü tarekesile elinden silâhını verirken, toprağının düşman eline geçtiğine şahit olurken 4 küsur sene süren bin mah- rumiyetli hayatının en acı ateşile yanmış kavrulmuştu,

Mondros mütarekesinin yurdumuzun her yanında olduğu gibi Trakyamızda da yarattığı ağır ve ıstıraplı hava ufuklarımızda büyük bir ümitsizlik ve endişe uyandırmıştı.

Bir taraftan Istanbul itilâf kuvvetleri tarafından işgal edilirken bir taraftan da — Yunan işgaline bir başlangıç olarak — Musta Paşadan — Hadımı köyüne kadar demiryolunun muhafazası bahanesile Yunan kuvvetleri Trakya'ya sokulmuştu.

Damat Ferit Paşanın sadareti zamanında Edirneye Sâlim paşa vali, Kırklareline de Yanyalı Vessaf adında biri mutasarrıf tayin olunmuştu.

Bu Mutasarrıf namuslu bir yunanlıdan daha aşağı, Türk Milletine zulüm yapmaktan zevk alacak kadar bayağı bir adamdı.

İttihatçılar zamanında senelerce devlet hizmetinden uzaklaştırılarak (kendi ifadesine göre) yalnayak kalmış; Hürriyet itilâf partisi iktidara geçince ve Damat Ferit sadrazam olunca yakaladığı mutasarrıflıkla şehrimize gelmişti.

O, Rum milletinin mağdur, ekmeğini yediği, kendisini bu sancakta temsil ettiği Türk milletini zalim telâkki edecek kadar gözlerini hırs ve kin sarmıştı:

Ne yapmak lâzımsa yaptı. Metropolidin makamında elini öptü, Yunan bayrağı çeken bir Palikaryanın elinden bayrağı alıp karakola getiren polis Galip efendinin hemen vazifesine son verdiği gibi ayrıca İngiliz mümessili yüzbaşı Lister'in yanında polisi şikâyete gelen Metropolide şu şekilde ve Rumca olarak tarziye vermişti.

"Polis edepsizlik etmiş, derhal vazifesine son verdim. Yunan bayrağına yapılan tahkire karşı size istediğiniz şekilde tarziye vermeğe hazırım„ demişti.

Memleketin namuslu evlâdı birer bahane ile İstanbula Kürt Mustafa paşa harp divanına gönderiliyor, mutasarrıfın etrafını alan Hürriyet ve İtilâfçı reziller her türlü münafıklığı yapıyorlar, hatta Rumların emellerine de hizmet ediyorlardı.

Yunan kıt'alarının demiryolu boyunca Trakya'ya yerleşmesi Rum vatandaşlarımızı (!) coşturmuş, taşırmıştı. Hükûmet hiç yok gibi idi. Onun vazifesi Türk mallarını ellerinden alıp zavallı, mağdur (!) Rum milletine vermek Türk unsurunu birer bahane ile soymak, ezmekti. Kırkkilise sancağı baştan başa bir idaresizlik, bir anarşi içinde yüzüyordu.

Her gün bir Türk evinin basıldığına, bir Türk münevvررinin hapis veya sürgün edildiğine şahid oluyorduk. Rumlar şımarmış, Yunan bayraklarile genç Yunan subaylarını karşılıyor, balolar yaparak gece yarılarına kadar "Zito Venizelos„ naraları yayladaki yüksek okuldan Kırklarelinin sâkin ve matemli havasını parçalaya parçalaya Türk ve müslüman mahallelerine kadar ulaşıyordu.

Hergün varlığımızdan, millî bünyemizden bir şeyler koptuğunu görüyor, hissediyorduk. Fakat elimizden hiçbir şey gelmiyordu. Dışardan galip devletler içerden Damat Ferit hükûmeti ve Hürriyer İtilâfçılar yurdu kemiriyor, daha elim uçurumlara doğru bizi sürüklüyordu. Artık İstanbul hükümetinden bize hayır gelmiyeceğini anladığımız gibi Yunanlıların Trakya üzerindeki emellerinide galip devletler açık olarak tervic ediyorlardı.

İhtiyat zabitleri cemiyeti

Bütün bu hadiseler arasında ilimizde beliren iki milli ve ümit verici hareket nazara çarpıyordu. Bunlardan biri; ıstanbulun işgalinden önce Ankarada heyeti temsiliye reisliğinden verilen direktîf dairesinde Trakya kasaba ve köylerine gönderilen bazı münevver gençler tarafından halk aydınlatıldıktan sonra ve Yunan çeteleri ve sair teşkilâtına karşı koymak için milli ve mahalli teşkilâtlar meydana getirmek, diğeri de harpten yeni dönmüş, Mondros mütarekesile yurdun uğradığı fena akibet karşısında derhal kararını vererek bir araya toplanmış ve bir cemiyet kurmuş olan (İhtiyat zabitleri) nin filen harekete geçmiş olmaları idi.

Hakikaten 70 kadar genç, münevver ve hepsi cephelerde vazife alarak birlikler idare etmiş olan ihtiyat zabitleri (Yedek subaylar) gençlik çağlarının en kıymetli 4 küsur yılını her türlü mahrumiyetle kucaklaşarak uğrunda döğüştükleri aziz vatanlarının düştüğü bu perişan halinden çok üzülmüşler; yeni ödevler karşısında olduklarını derhal kavrıyarak hükûmetin birçok müşkülât göstermesine rağmen (İhtiyat Zabitleri teavun cemiyeti) nin bir şubesini kurmuşlardı. (1)

Bu cemiyetin İstanbul merkezinden direktif almasına imkân yoktu. Çünkü hürriyet ve itilâf hükûmetinin en

(1) Hürriyet ve itilâfçıların tuttuğu bir ihtiyat zabitleri cemiyeti daha vardı. Adı (Osmanlı ihtiyat zabitleri) cemiyeti idi. [Teavün cemiyeti] ise milliyetçi, ateşli gençlerden mürekkepti. Kırklarelinde o vakit itilâfçılar [Osmanlı] cemiyetini kurmak istemiş, muvaffak olamamışlardır

— «Trakyanın içinde bulunduğu bu nazik devirde Kırkkiliseye musallat edilen Vessaf adlı mutasarrıfın tahammul edilemiyecek dereceyi bulan kanunsuz hareketleri karşısında kalındığı ve 24 saat içinde kaldırılmadığı takdirde cemiyetin filen harekete geçerek bu işi yapacaklarını» bildirmişlerdi.

Bu telgraf üzerine Nedim Nazmi bey adında bir mülkiye müfettişi gönderilmiş ve tahkikat başlamıştı.

Nedim Nazmi bey genç, münevver, vatanperver bir Türk çocuğu idi. Geçirdiğimiz buhranları, mutasarrıfın milli varlığımıza yaptığı fenalıkları gözü ile gördü, işi uzatmadan İstanbul hükûmetine yazdığı şifreli telgrafla Vessafın hemen buradan alınmasını bildirdi, gençlere de o sıra teşekkül eden reddi ilhak komitesinin beyannamelerini gizlice verdi.

24 saat bitmeden mutasarrıf Vessaf, hayatından endişeli bir şekilde ve gizlice şehrimizden araba ile ve süvari jandarmaları himayesinde gece Alpulluya kaçtı. Oradan da trene binerek İstanbula def olup gitti. Yerine de Karesi mutasarrıfı Hilmi bey geldi. İhtiyat zabitan cemiyetinin bu hizmetleri [1] ve Nedim Nazmi beyin acele vaziyeti dahiliye nezaretine bildirerek Vessafın hemen kaldırılmasını istemesi vilâyet halkının aylardanberi gülmiyen yüzünü güldürdü, muhite biraz ferahlık verdi.

[1] Bu cemiyetin başkanı Ali Rıza Dursunkaya hayatta olup kâtibi Alagüne Aziz vefat etmiş murahassı Hayri Mücellit oğlu Yunanlılarla çete savaşında şehit düşmüştür.

Trakya - Paşaili cemiyeti

Lüleburgaz Kongresi

İstanbulun itilâf devletleri tarafından işgaline tekaddüm eden günlerde Trakyadaki birinci kolordu komutanı Miralay Cafer Tayyar bey (paşa) Mustafa Kemâl paşaya: — "KOLORDUSU İLE MİLLİ MÜCADELE SAHASINDA HER TÜRLÜ HİZMETİ VE FEDAKÂRLIĞI YAPMAGA HAZIR OLDUGU„ teminatını vermişti. Fakat İstanbulun işgalinden sonra artık kolordu Ankara ile muhabere imkânını kaybetmiş ve İstanbulla olan münasebetini keserek yapılması icabeden mahalli tedbirleri ele almıştı. Bu cümleden olarak seferberlik ilân edildiği gibi örfi idare (Sıkıyönetim) de ilân edilmiş ve şu suretle Trakyanın Anadolu ile birlik çalışacağı filen açığa vurulmuştu.

Edirnede kurulan (TRAKYA — PAŞAİLİ) müdafaa komitesi teşkilâtını genişletmeğe uğraşırken Damat Ferit hükûmeti de bütün gücü ile buna mani olmağa çalışıyor, Milli gayret ve faaliyeti söndürmeğe uğraşıyordu.

İstanbulda Meclisi Mebusan dağıtılır en değerli mebuslar tevkif ve Maltaya sürülürken Trakya ve şehrimizde de bir kısım vatandaşlar tehcir, taktil behanesile tevkif ve divanı harplere gönderiliyordu.

Milletin başında muhakkak bir felâketin dolaşmakta olduğunu gören komite; bütün Trakya'ya şamil olmak üzere teşkilâtını tevsi etmeği kararlaştırmış ve bu maksatla bir toplantı yapmak istemişti. Fakat y a ş a d ı ğ ı m ı z şerait karşısında bu toplantı Edirnede yapılamazdı. Her delegenin icabet edeceği bir yerde ve Trakya'nın tam merkezi olan Lüleburgazda toplanmasına karar verildi.

31. Mart.1920 çarşamba günü bu tarihî kongre Burgazda Sokollu Mehmet paşa kütüphanesinde toplandı. İki gün iki gece hararetli ve heyecanlı görüşmeler yaparak memleket işleri birer birer gözden geçirildi. Kongreye Trakyanın her ilçe ve livasından delegeler gelmişti.

O gün İngiliz ve Fransız tayyareleri de Burgaz üzerinde uçuşlar yapıyordu. Fakat artık ok yaydan çıkmıştı. Bizi hiç bir tehdit yolumuzdan döndüremezdi. Şerefle ölmeği böyle zelil yaşamağa tercih etmiş ve kati karar verilmiş bulunuyordu. Verilen kararda:

"TRAKYA AZİM BİR TÜRK VE MÜSLÜMAN EKSERİYETİ İLE MESKÛN OLUP IRKI, TARİHİ, SİYASI VE İKTİSADİ ESBABA VE BÜTÜN DEVLETLERCE KABUL VE İLÂN EDİLEN MİLLİYET VE ADALET ESASATINA İSTİNADEN TÜRK HAKIMİYETİNDE KALMAK LÂZIMDIR. BU HAKKA KARŞI VAKI OLACAK HER TÜRLÜ İŞGÂL VE İHTİLÂL HAREKATINA MUKAVEMET VE MÜDAFAA EDİLECEKTİR„ deniliyordu.

O vakit Edirne vilâyeti, Edirne, Kırkkilise, Tekirdağ, Gelibolu sancaklarından mürekkepti. Her sancaktan ikişer zat seçilerek [Trakya — Paşaili] müdafaa cemiyeti Edirne hey'eti merkeziyesi teşkil edildi.

Ve Trakya mebuslariyle kolordu komutanı bu heyetni tabii azası olduğu tespit edilerek Ankarada toplanan milli meclise Trakya mümessili olarak İsmet İnönü, Kâzım Karabekir paşalarla Cafer Tayyar bey (paşa) seçildi.

Cafer Tayyar bey. hem temsil heyeti üyesi, hemde Trakyada birinci kolordu komutanı sıfatile Ankarada Mustafa Kemal paşadan direktif alıyordu.

Heyeti merkeziye teşekkül eder etmez bir beyanname neşretmiş bunda kuruluş maksadını tafsilâtile izah ettikten sonra görünen ve yaklaşan felâketli durum karşısında bütün fırka ihtiraslarının susmasını, şahsi düşmanlıkların unutulmasını, toplu bir kütle halinde memleket hizmetine vakfı vücüt edilmesini tavsiye etmekte ve cemiyetin her hangi bir fırka ve parti ile alâkası olmadığını te'yid etmekte idi.

Bilhassa her türlü propaganda ve şüpheleri önlemek için teşekkül eden müdafaa heyetleri Başkanlıklarına ittihat ve terakkiye muhalif veya tarafsız tanınmış zatlar getirilmiş ve bu arada ilimiz heyeti başkanlığına müftü Mehmet Behaeddin efendi seçilmişti. Böyle olmasına rağmen bir kısım yobazlar ve Hürriyet itilâfçılar:

Trakya — Paşaili müdafaa cemiyetinin, ittihat ve terakki'nin bir istihalesi olduğunu ileri sürerek halk efkârını tereddüde düşürmekten geri kalmıyorlardı.

Köylere kadar teşmili lâzım gelen cemiyet beyannamesi köylümüze kapan camisinin sahanlığında okunuyor, vatanımızı tehdit eden büyük tehlike anlatılıyor, maksadın büyüklüğü izah ediliyor köylü tarafından da iyi ka bul görüyordu. Buna mukabil köy imam ve hocalarıdavet edilerek fetvahanede Hürriyet veitilâfçılar tarafından aksi propoganda ile efkârı ehâli zehirlenmeğe çalışılıyor du. [1]

* *
*

Istanbuldan kucak dolusu Peyam Sabah gezeteleri gönderiliyor, zehirler saçan yazılar köylere kadar ulaşıyordu.

[1] Muhiddin Özenbaş'ın notlarından

Trakya; müdafaası esnasında ve hatta müdafaa kararından çok evvel menhus Istanbul hükûmetile alâkasını kesmemiş olması büyük bir hata idi. Çünkü bu hükûmet vatanın düşmanı, düşmanlarımızın dostu idi. Bu, Peyam sabah gazetesinin 12 Temmuz 1336 tarihli sayısında Adliye nazırı olan milliyetsiz bir adamın şu benanatile de sabittir.

«Hükûmetimiz, Mustafa Kemal taraftarlarını resmen mahkûm etmiş ve hilâfet ile vatana hain olduklarını ilân etmiştir. Ó halde kendi programımıza dahil bulunan bir hareket için neye protesto etmeli?... Asker değilim fakat intibaım şu merkezdedirki; General Paraskevo Polos'un ordusu şimdiki sürat ve şiddetle harekâta devam edecek olursa birkaç hafta zarfında inşallah Ankara surları önün de bulunacaklardır.» Böyle vatansızlarla kat'i alâka etmemek, onun gösterdiği memurlarla tedviri umur etmek, bir gaflet «bir hatayı âzîmdi.»

O günlerce Edirnede çıkan [Temin] paçavrasında Neyyir Mustafa da şu cümleleri yazıyordu.

"TRAKYA ÇOKTAN BEKLEDİĞİ ADALET VE HÜRRİYETE KAVUŞTU. MACERAPEREST BİR KUMANDANIN (YANİ CAFER TAYYAR'IN) ANADOLU HAREKATINI TANZİR EDEN DİVANELİKLERİNİ AKAMETE UĞRATMAK İÇİN ELDEN GELENİ ESİRGEMEDİK VE TRAKYA HALKINI YUNANİSTANIN MUZAFFER VE MUHAKKAK TE'DİBİNDEN KURTAKDIK„ diyordu. [1]

[1] Muhiddin Özenbaş'ın not defterinden

Garbî Trakya cemiyeti ve Hemitli muvakat hükûmeti

Hadiseler süratle ve bütün dehşetile ilerliyordu. Umu-

mi bünyemize büyük bir şaşkınlık arız olmuştu. Artık bütün memleket değil de her mıntıka kendini nasıl kurt aracağını düşünüyor, bu arada İstanbuldan gelen propagandalar Halk tabakası arasında çok müessir oluyordu. Hatta Trakya — Paşaili cemiyetini idare edenler arasında da türlü mülâhazalar ortaya atılıyordu. Bunlardan biri:

- Bulgarlardan Fransız işgaline geçen Batı Trakya ile doğu Trakyadan mürekkep bir hükûmet kurmak, diğeri batı Trakyayı kendi mukadderatile başbaşa bırakarak yalnız doğu Trakya'nın istiklalini temin etmek gibi iki ceryan vardı. Ve gene bu arada «TRAKYA TRAKYALILARINDIR» sözleri fena akisler bırakarak etrafa yayılıyordu.

Dediğimiz gibi ateş düştüğü yeri yakıyordu. Batı Trakya'lılar da kendi başlarının çaresine bakmak kararı vererek bir (Garbi Trakya cemiyeti) kurmak için faaliyete giriştiler [Hemitli] de müstakil bir hükûmetçik kurdular.

Bu cemiyet kâhir bir Türk ekseriyetine malik batı Trakya'nın Vilson prensiplerine uyularak Türk olarak kalması A vrupa ve Amerika devletleri nezdinde siyas teşebbüslere girişmekle beraber bir de istimdatname neşretmişti.

Bu istimdatnameyi tarihî bir hatıra olarak aynen burayа koyuyoruz.

İstimdatname

Muhterem Kardeş!..

Rodopların yeşil ormanlarını, tatlı sularla sulanan zümrüdin vadilerini, koyun sürüleriyle dolu otlu yaylalarını; Meriç'in Mesta'nın, İsturuma'nın altın yuvası olan feyzdar ovalarını elbette hatırlarsın Dün sen de o dağlarda, o ovalarda hür, Hâkim tozup dolaşmış, şen ve şatır gezip eğlenmiştin.

Bilirsinki; o yeşil dağlar, o zümrüdin ovalar baştan başa senin Öz kan ve din kardaşlarınla meskûndur. Haritada gördüğün gibi o Canlı dağlar, o ekinli ovalar baştan başa senin özkan ve din kardaşlarının tapulu malıdır; o topraklar, o kardaşlarının bazı dariyle işlenmiş' Cennete döndürülmüştü. O yaylaları, o meraları kardaşlarının sürüleri şenlendiriyordu. Ancak yıllardanberi o kardaşların, o Toprakların, o mülklerin hür mutasarrıfı değillerdir.

Kalplerden o eski neşe ve şetaret kalktı. Çehreleri acıklı matem renkleri bürüdü. Vaktiyle cennet olan o dağlar o ovalar bugün birer matemgâhtır.

Artık tarlalardan, Bahçelerden o şen şakrak türküler duyulmuyor, bilâkis her taraftan boğuk, boğuk esaret inilti leri geliyor. Her ocaktan duman yerine feryat ve figanlar yükseliyor!... Cünkü o zavallı garbi Trakya, onda bir Rum ve onda bir Bulgar hatırı için yıllardanberi insafsız politikacıların gadir ve itisafına kurban ve hükmü esaretine mahkûm oldu.

On yıldanberi Yunan ve Bulgar gibi zalim ve Hunhar iki milletin her gün canlar yakan, Hanımanlar söndüren, namuslar yıkan iki sefil düşmanın payı hakareti altında inlemektedir.

Asırlarca Balkanlarda, Tuna hudutlarında Türk şehametini yaşatan Alemdar Mustafa Paşa'nın kıymetli ve cesur askerleri halinde Türk tarihinin parlak inkilâplarından birini yapan, 1293 harbinde Milislerile Moskoflara karşı memleketlerini kahramanane koruyan, 1301 de yine kendi kuvvetlerile Kırcaali ve Rupçozu Bulgarlardan kurtaran bu kahraman kardaşların boynu bükük durmadıtar. Bulgarlara karşı da, Yunanlılara karşı da birkaç kereler ayaklandılar; bazan esaret zincirlerini bile kırabildiler.

Fakat heyhat!... Anavatandan uzak, vesait yok, yardım yokl. Naçar kurtuluş kabil olamadı. Bu teşebbüslerin akameti kardaşlarında halas ümit ve imanını söndürmüş değil, cidal zevkini vererek nurlatmıştır. Gerek Yunanlılara, gerek Bulgarlara karşı küçük gurup larla olsun halas için bir an çarpışmaktan fariğ olunmamıştır. Bu-

gün ise bütün kalpler halas ümidile coşkun, bütün canlar fedaya hazır. Artık Yunan'ın, Bulgar'ın zulmüne tahammülü kalmıyan bu öz kardaşların senden medet bekliyor, halas bekliyor, unutmaki tan rısından sonra gözleri sendedir.„

Garbi Trakya Cemiyeti

Batı Trakya için çalışan bu değerli insanlar bugün birer avuç toprak olmnşlar tarihte kısada olsa izler ve feda kârlıklar dolu hatıraları bırakıp rahmete kavuşmuşlardır.

Bu karma karışık ceryanlar arasında Edirnede ikinci bir kongre toplanmasına karar verildi.

Kırklarelinde gene Kocahıdır mektebinde bir toplantı yapılarak Edirne kongresine delege göndermek ve savunma işlerini görüşmek istendiği vakit koca salonu dolduran yüz lerce insan arasından hayretlere şayan üçüncü bir teklif or taya atıldı.

"İskeçede bulunan Fransız kuvvetlerini doğu Trakya'ya davet etmek, Fransız mandasına girmek!... Bu teklif sahibi harbi umumi içinde türlü habasetler yapmış, tehcir yağmalariyle elini bulamış, hatta müdafaa kararına da filen değilse bile bu teklifi ortaya atmak suretile zımnen muhalif kalmış birisi idi.

Ve teklif 5 — 10 taraftarda bulmuştu.

O dakikada salonu çınlatan blr ses yükseldi.

— "Efendiler!... buraya müdafaa kararı üzerinde Edirnede top lanacak kongreye delegeleri seçmek üzere toplandık. Döğüşmekten neden korkuyorsunuz?... Savaşta ölecek, döğüşecek gene blz gençleriz. Bu teklif sahipleri gene birinci cihan harbi müddetince yaptığımız işlere rahat rahat devam edeceksiniz. Bize Fransız mandas, bilmem hangi devletin himayesi değil, şerefle yurdumuzu müdafaa kanaatını taşıyan delegeler lâzım. Onları seçmek için buraya taplandık„ diye haykıran bu genç. henüz cepheden gelmiş bir ih-

Bilkent University
Library